

รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกัน
การสูบบุหรี่ของนักเรียนชายระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดขอนแก่น

บทคัดย่อ
ของ
วรรณชนก จันทชุม

เสนอต่อคณะกรรมการบริหารหลักสูตร (เน้นวิจัย)
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พฤษภาคม 2547

วรรณชนก จันทชุม. (2547). รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนชายระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดขอนแก่น . กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : ดร. สรณ ภู่งง, ดร. มนัส บุญประกอบ, ดร. ยุทธนา ไชยจุล.

งานวิจัยเรื่องนี้มีจุดประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่ทำนายพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ และ 2) วิเคราะห์และนำเสนอรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนชายระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดขอนแก่น โดยศึกษาตัวแปรต่างๆ ตามโครงสร้างทฤษฎีการกระทำตามแผน กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคือ นักเรียนชาย ที่ไม่สูบบุหรี่ อายุ 12-15 ปี ซึ่งกำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (มัธยมศึกษาปีที่ 1-3) ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 437 คน สุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มหลายขั้นตอน

เครื่องมือวัดประกอบด้วยแบบสอบถามจำนวน 2 ชุด ชุดที่ 1 เป็นมาตรวัดตัวแปรเจตนา เจตคติ (วัดทางตรงและทางอ้อม) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรงและทางอ้อม) และ การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (วัดทางตรงและทางอ้อม) และ ชุดที่ 2 เป็นแบบสอบถามพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปและตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับของพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ โดยใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อเจตนาและพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ด้วยวิธีการวิเคราะห์ถดถอย ตรวจสอบและนำเสนอรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ ด้วยวิธีการวิเคราะห์อิทธิพล

ผลการวิจัยที่ได้ตามสมมติฐานการวิจัย มีดังนี้

1. เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) มีผลโดยตรงในทางบวกต่อเจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสามารถทำนายได้ร้อยละ 32.70
2. การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) มีผลโดยตรงในทางบวก ต่อการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสามารถทำนายได้ร้อยละ 30.30
3. การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) มีผลโดยตรงในทางบวก ต่อการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสามารถทำนายได้ร้อยละ 34.90
4. เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรม (วัดทางตรง) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง) และ การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) มีผลโดยตรงในทางบวกต่อเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสามารถทำนายได้ร้อยละ 41.70 (ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐานเท่ากับ .415, .205 และ .143 ตามลำดับ)
5. เจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่ และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) มีผลโดยตรงในทางบวกต่อพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสามารถทำนายได้ร้อยละ 57.10 (ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐานเท่ากับ .442 และ .436 ตามลำดับ)

6. จากผลการวิเคราะห์หีอิทธิพลของโมเดลตามกรอบแนวคิดทฤษฎีการกระทำตามแผน พบว่า ไม่มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (ค่าไคสแควร์ เท่ากับ 353.67 ที่องศาอิสระ เท่ากับ 17 และค่าความน่าจะเป็น เท่ากับ .00)

7. ภายหลังจากปรับโมเดลแล้ว พบว่า รูปแบบความสัมพันธ์ที่สามารถอธิบายพฤติกรรม การป้องกันการสูบบุหรี่ได้กลมกลืน (ค่าไคสแควร์ เท่ากับ 7.49 ที่องศาอิสระ เท่ากับ 4 ค่าความน่าจะเป็น เท่ากับ .112 ดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของค่าความแตกต่างโดยประมาณเท่ากับ .046 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน เท่ากับ 1 และ ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว เท่ากับ .96) ประกอบด้วยตัวแปรที่สำคัญ ได้แก่ เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรม การป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรงและทางอ้อม) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง) การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม การป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรงและทางอ้อม) และเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่ ซึ่งสามารถร่วมกันอธิบายพฤติกรรม การป้องกันการสูบบุหรี่ได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($R^2 = .68$) โดยพบว่าเจตคติ (วัดทางตรงและทางอ้อม) และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง) มีผลทางตรงต่อพฤติกรรม มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานของเจตคติ (วัดทางตรงและทางอ้อม) เท่ากับ .24 และ .09 ตามลำดับ ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานของการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง) เท่ากับ .17 การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (วัดทางตรงและทางอ้อม) และเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่มีผลทางตรงต่อพฤติกรรม มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานของการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (วัดทางตรงและทางอ้อม) เท่ากับ .19 และ .11 ตามลำดับ และค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานของเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่เท่ากับ .27 ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานทุกตัวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นเจตคติต่อการแสดงพฤติกรรม การป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม)

จากผลการวิจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ในการป้องกันการสูบบุหรี่ของเยาวชน สถาบันต่าง ๆ ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ควรร่วมมือกัน ในการเสริมสร้างเจตคติ เป็นแบบอย่างที่ดี และพัฒนาการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม การสูบบุหรี่ โดยใช้อิทธิพลของ กลุ่มต่างๆ ที่เยาวชนให้ความสำคัญร่วมด้วย เช่น กลุ่มเพื่อน เพื่อป้องกันการนำไปสู่พฤติกรรม การสูบบุหรี่

A CAUSAL MODEL OF FACTORS ASSOCIATED WITH SMOKING-PREVENTION
BEHAVIORS AMONG LOWER SECONDARY SCHOOL MALE STUDENTS
IN KHONKAEN PROVINCE.

AN ABSTRACT

BY

WANCHANOK JUNTACHUM

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Doctor of Science degree in Applied Behavioral Science Research
at Srinakharinwirot University

May 2004

Wanchanok Juntachum. (2004). *A causal model of factors associated with smoking-prevention behaviors among lower secondary school male students in Khonkaen Province.*

Bangkok : Srinakharinwirot University. Advisor Committee : Dr. Sadhon Bhookong ,
Dr. Manat Boonprakob , Dr. Yuttana Chaijukul.

The purposes of this research were first to determine factors predicting smoking-prevention behaviors, second to analyze and provide a causal model of factors associated with smoking-prevention behaviors among lower secondary school male students in Khonkaen Province. Selected study variables were based on the Theory of Planned Behavior. The sample was 437 male non-smoker students, between the ages of 12 and 15 years, who were studying in lower secondary school level (M.1-3) in City District, Khonkaen Province. The sample was randomly selected by using multi-stage sampling.

Tools for collecting data were questionnaires consisting of two parts: intention, attitude toward smoking-prevention behaviors (direct and indirect measures), subjective norms (direct and indirect measures) and perceived behavioral controls (direct and indirect measures) in part 1, and smoking-prevention behaviors in part 2. Demographic data and variables associated with smoking-prevention behaviors were analyzed by using frequency, percentage, mean and standard deviation. Factors affecting smoking-prevention behaviors were determined by using regression analysis and a causal model of factors associated with smoking-prevention was testified and provided by using path analysis.

Results according to research hypotheses indicated that:

1. Attitude toward smoking-prevention behaviors (indirect measures), as a significant predictor, had a direct positive effect on attitude toward smoking-prevention behaviors (direct measures) and significantly explained 32.70% variance. ($p < .01$)
2. Subjective norms (indirect measures), as a significant predictor, had a direct positive effect on subjective norms (direct measures) and significantly explained 30.30% variance. ($p < .01$)
3. Perceived behavioral controls (indirect measures), as a significant predictor, had a direct positive effect on perceived behavioral controls (direct measures) and significantly explained 34.90% variance. ($p < .01$)
4. Attitude toward smoking-prevention behaviors (direct measures), subjective norms (direct measures) and perceived behavioral controls (direct measures), as significant predictors, had a direct positive effect on intention to smoking prevention and significantly explained 41.70% variance. ($p < .01$) The standardized regression coefficients of attitude, subjective norms and perceived behavioral controls were .415, .205 and .143, respectively.

5. Intention to smoking prevention and perceived behavioral controls (direct measures), as significant predictors, had a direct positive effect on smoking-prevention behaviors and significantly explained 57.10% variance. ($p < .01$) The standardized regression coefficients of intention and perceived behavioral controls were .442 and .436, respectively.

6. As a result of testing model based on the Theory of Planned Behavior, it was found that the model did not fit to the empirical data. (chi-square = 353.67, $df = 17$, p -value = .00)

7. After modifying the model, a goodness of fit causal model could explain smoking-prevention behaviors (chi-square = 7.49, $df = 4$, p -value = .112, RMSEA = .046, GFI = 1, AGFI = .96) and consisted of attitude toward smoking-prevention behaviors (direct and indirect measures), subjective norms (direct measures), perceived behavioral controls (direct and indirect measures) and intention. These variables could significantly explain smoking-prevention behaviors. ($R^2 = .68$, $p < .05$) Attitude toward smoking-prevention behaviors (direct and indirect measures) and subjective norms (direct measures) had a direct effect on behaviors. The standardized path coefficients of attitude (direct and indirect measures) and behaviors were .24 and .09, respectively and of subjective norms and behaviors was .17. Perceived behavioral controls (direct and indirect measures) and intention had a direct effect on behaviors. The standardized path coefficients of perceived behavioral controls (direct and indirect measures) and behaviors were .19 and .11, respectively and of intention and behaviors was .27. All of the above coefficients were significant except attitude (indirect measures). ($p < .05$)

The research findings implied that preventing youths from smoking, family, school and involved organizations (private and governmental sectors) should cooperate to promote attitude toward smoking-prevention behaviors. They should serve as a good role model by performing smoking-prevention behaviors. Additionally, they should develop youth perceived behavioral control of smoking by using influencing groups (such as peer groups).

รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกัน
การสูบบุหรี่ของนักเรียนชายระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดขอนแก่น

งานวิจัย 1

ของ

วรรณชนก จันทชุม

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ข้าพเจ้าได้ทำงานวิจัยนี้ด้วยตนเอง
ไม่มีส่วนใดๆ ที่คัดลอกมาจากของผู้อื่น
โดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายลิขสิทธิ์

.....*วรรณชนก จันทชุม*.....

(วรรณชนก จันทชุม)

เสนอต่อคณะกรรมการบริหารหลักสูตร (เห็นวิจัย)
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สอบวันที่ 24 มีนาคม 2547

งานวิจัย 1

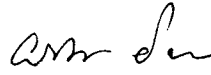
เรื่อง

“รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกัน
การสูบบุหรี่ของนักเรียนชายระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดขอนแก่น”

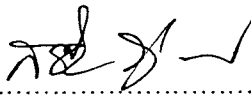
ของ

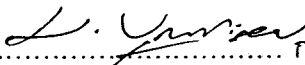
นางวรรณชนก จันทชุม

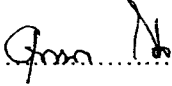
ได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

..... ประธานกรรมการบริหารหลักสูตร
(รองศาสตราจารย์ ดร.ผจงจิต อินทสุวรรณ)
วันที่ 17 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2547

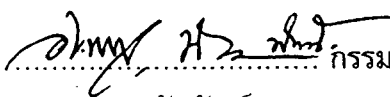
คณะกรรมการสอบงานวิจัย

..... ประธานกรรมการควบคุม
(ดร.สธัญ ภู่งง)

..... กรรมการควบคุม
(ดร.มนัส บุญประกอบ)

..... กรรมการควบคุม
(ดร.ยุธนา ไชยจุล)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รองศาสตราจารย์ ดร.อรพันธ์ ชุชม)

..... กรรมการภายนอก
(ดร.องอาจ นัยพัฒน์)

ประกาศคุณูปการ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี เป็นเพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก ดร.สรณ ภู่ง ประธานกรรมการ ดร.มนัส บุญประกอบ และ ดร.ยุทธนา ไชยจุล กรรมการ ซึ่งท่านทั้งสามได้เสียสละเวลาอันมีค่า ในการให้คำแนะนำปรึกษา ตรวจสอบ แก้ไขข้อบกพร่อง เป็นพลังผลักดันและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง และขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.ผจงจิต อินทสุวรรณ รองศาสตราจารย์ ดร.อรพินท์ ชูชม และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมพร รุ่งเรืองกลกิจ ที่กรุณาตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ และให้คำแนะนำในการแก้ไขข้อบกพร่องของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่าน ที่ให้ความรู้แก่ผู้วิจัยในการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ ทำให้ผู้วิจัยซึมซับกระบวนการเรียนรู้และนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ในการทำวิจัย

ขอขอบคุณผู้อำนวยการโรงเรียน คุณครู และนักเรียน ในโรงเรียนทุกโรงที่ถูกสุ่มเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา ที่ได้กรุณาให้ความช่วยเหลือ และเอื้ออำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล

ท้ายสุด ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ พ่อ แม่ สามี พี่น้อง และเพื่อนๆ ทุกคน ที่เป็นกำลังใจและสนับสนุนให้งานวิจัยเล่มนี้สำเร็จได้ด้วยดี

วรรณชนก จันทชุม

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ.....	1
	ภูมิหลัง.....	1
	ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	4
	ความสำคัญของการวิจัย.....	4
	ขอบเขตของงานวิจัย.....	4
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	4
	ตัวแปรที่ศึกษา.....	5
	นิยามปฏิบัติการตัวแปร.....	6
	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	9
	สมมติฐานในการวิจัย.....	10
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
	บุหรีและอันตรายจากการสูบบุหรี.....	11
	หลักการแนวคิดเกี่ยวกับการป้องกัน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรรมการป้องกัน	
	การสูบบุหรีของเยาวชน.....	13
	หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการป้องกัน.....	13
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรรมการป้องกันการสูบบุหรีของเยาวชน.....	14
	ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล.....	18
	การประยุกต์ใช้ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลในงานวิจัย.....	21
	ทฤษฎีการกระทำตามแผน.....	22
	การประยุกต์ใช้ทฤษฎีการกระทำตามแผนในงานวิจัย.....	22
	แนวคิดและวิธีการสร้างเครื่องมือตามทฤษฎีการกระทำตามแผน.....	24
3	วิธีดำเนินการวิจัย.....	38
	การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง.....	38
	การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	40
	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	52
	การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	52

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	53
ข้อมูลคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง	53
ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่	56
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานการวิจัย	59
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	74
สรุปผลการวิจัย	74
การอภิปรายผล	77
ข้อจำกัดของงานวิจัย	92
ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้	92
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป	94
บรรณานุกรม	95
ภาคผนวก	100
ภาคผนวก ก ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	101
ภาคผนวก ข การตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติ	106
ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	112
ประวัติย่อผู้วิจัย	128

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 อัตราร้อยละการสูบบุหรี่ของคนไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529-2544 จำแนกตามเพศฯ	2
2 จำนวนข้อ การให้คะแนน พิสัย และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของเครื่องมือวัด.....	50
3 การตรวจสอบความคงที่ของเครื่องมือด้วยวิธีการตรวจสอบซ้ำ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย	51
4 ข้อมูลคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง	53
5 การสูบบุหรี่ของกลุ่มตัวอย่างในระยะ 1 เดือนต่อมา.....	54
6 ข้อมูลคุณลักษณะระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่เริ่มสูบบุหรี่กับกลุ่มที่ไม่สูบบุหรี่	55
7 ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเจตนา และพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่	56
8 ค่าสถิติพื้นฐานของเจตนาและพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่	57
9 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่.....	58
10 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่	58
11 ค่าสถิติของเจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) ที่มีผลต่อ เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง).....	59
12 ค่าสถิติของการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) ที่มีผลต่อ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมการป้องกัน การสูบบุหรี่ (วัดทางตรง).....	60
13 ค่าสถิติของการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม)ที่มีผลต่อการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการป้องกัน การสูบบุหรี่ (วัดทางตรง).....	60
14 ค่าสถิติของเจตคติต่อการแสดงพฤติกรรม (วัดทางตรง) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง)และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) ที่มีผลต่อเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่	61
15 ค่าสถิติของเจตนาและการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม การป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) ที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่	61
16 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกัน การสูบบุหรี่	64
17 ขนาดอิทธิพลโดยรวม อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลทางตรงของปัจจัยเชิงสาเหตุของ พฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่.....	70
18 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของเจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) ในรายข้อ	102

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
19 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของเจตคติต่อการแสดงพฤติกรรม การป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) ประเมินจากความเชื่อเกี่ยวกับ ผลของการกระทำและการประเมินผลของการกระทำ.....	102
20 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง) ในรายข้อ.....	103
21 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางอ้อม) ประเมินจากความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงและแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง.....	103
22 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม ป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) ในรายข้อ.....	104
23 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม การป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) ประเมินจากความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยควบคุม และการรับรู้อิทธิพลของปัจจัยควบคุม.....	104
24 เมตริกโควาเรียนซ์ของตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่.....	105
25 การทดสอบลักษณะการแจกแจงปกติของตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่.....	110

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	10
2 ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล.....	18
3 ทฤษฎีการกระทำตามแผน.....	26
4 แผนการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน.....	40
5 ผลการทดสอบรูปแบบความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีการกระทำตามแผน.....	65
6 รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่.....	67
7 เส้นทางอิทธิพลของตัวแปรที่เป็นปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมป้องกัน การสูบบุหรี่.....	73

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การสูบบุหรี่เป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาสุขภาพของมนุษย์ และเป็นภัยร้ายแรงที่คุกคามคุณภาพชีวิต เพราะอัตราการเป็นโรคไม่ติดต่ออันเกิดจากการสูบบุหรี่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แทนที่โรคไม่ติดต่อและโรคขาดสารอาหาร ซึ่งเดิมเป็นปัญหาที่สำคัญในประเทศกำลังพัฒนา ผู้เชี่ยวชาญเรื่องบุหรี่และสุขภาพขององค์การอนามัยโลก ได้คาดการณ์ไว้ว่าจำนวนผู้สูบบุหรี่จะเพิ่มขึ้นจากปัจจุบัน 1,100 ล้านคนเป็นกว่า 1,640 ล้านคนเพราะประชากรโลกที่เพิ่มขึ้น และที่น่าเป็นห่วงคือจะมีผู้หญิงสูบบุหรี่มากขึ้น นอกจากนี้จำนวนผู้เสียชีวิตด้วยโรคอันเกี่ยวข้องกับบุหรี่จะมากเป็นสามเท่าของผู้เสียชีวิตด้วยโรคอื่นๆ (มูลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่. 2545ก : 1) บุหรี่เป็นสาเหตุสำคัญอันดับหนึ่งมากกว่าโรคเอดส์เสียอีก ที่ทำให้ประชากรโลกจำนวนมากตายก่อนวัยอันควร หรือกลายเป็นผู้ไร้ความสามารถ บุหรือนำมาซึ่งโรคร้ายที่คุกคามชีวิตและสุขภาพของมนุษย์ เช่น โรคถุงลมโป่งพอง โรคหัวใจ และโรคมะเร็งที่ปอด เป็นต้น (The National Center for Tobacco-Free Kids. 2001 : 2) โดยคาดว่าจำนวนผู้เสียชีวิตด้วยบุหรี่จะยังคงสูงขึ้นเรื่อยๆ จากปัจจุบัน 3 ล้านคนต่อปี เป็น 10 ล้านคนต่อปี ในช่วงค.ศ.2025 (มูลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่. 2545ก : 1) สำหรับประเทศไทย ปัจจุบันมีผู้เสียชีวิตจากการสูบบุหรี่ปีละ 42,000 คน หรือวันละ 115 คน ผู้เชี่ยวชาญองค์การอนามัยโลกวิเคราะห์ว่า ตามแนวโน้มการสูบบุหรี่ของคนไทยที่เป็นอยู่ คนไทยจะเสียชีวิตจากการสูบบุหรี่ปีละ 80,000 คน ในอีก 20 ปีข้างหน้า (มูลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่. 2545ข : 1) นอกจากบุหรี่จะเป็นอันตรายต่อภาวะสุขภาพของผู้สูบบุหรี่และผู้ไม่สูบบุหรี่ที่อยู่ใกล้เคียงแล้ว บุหรี่ยังมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของโลก ไม่ว่าจะเป็นปัญหามลพิษทางอากาศที่สืบเนื่องมาจากควันบุหรี่ ปัญหาที่กันบุหรี่กลายเป็นขยะที่กำจัดได้ยาก ปัญหาอค์ติภัยที่เกิดจากการทิ้งกันบุหรี่ด้วยความสะเพร่าและปัญหาการทำลายป่าเพื่อทำไร่ยาสูบ (ชูชัย ศุภวงศ์ และคณะ. 2542 : 1-2)

สำหรับการควบคุมการบริโภคยาสูบในประเทศไทยได้ดำเนินการมาไม่น้อยกว่าสี่ทศวรรษ ซึ่งก่อนปีพ.ศ. 2529 มีการดำเนินการในลักษณะต่างคนต่างทำ ขาดการประสานงานและสร้างเครือข่าย ทำให้ผลของการดำเนินงานไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร จนกระทั่งปีพ.ศ. 2529 ได้เกิดโครงการรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ภายใต้มูลนิธิหมอชาวบ้าน ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่แสดงบทบาทสำคัญในการรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ในประเทศไทย และในปีพ.ศ.2535 ประเทศไทยได้มีพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุมถึงการห้ามขายบุหรี่แก่เด็กที่อายุต่ำกว่า 18 ปี และห้ามบริษัทบุหรี่โฆษณาใดๆ ทั้งสิ้น เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กเข้าถึงบุหรี่ได้ง่ายทั้งการสัมผัสโดยตรงและทางสื่อ และพระราชบัญญัติคุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ แต่การบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร (ชูชัย ศุภวงศ์ และคณะ. 2542 : บทคัดย่อ) จนกระทั่งปัจจุบันได้มีประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 10) พ.ศ.2545 ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ พ.ศ. 2535 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 8 พฤศจิกายน 2545 เป็นต้นไป (กระทรวงสาธารณสุข. 2545) อย่างไรก็ตามจากกระบวนการและวิธีการทำงานควบคุมการบริโภคยาสูบในประเทศไทยได้ทำให้อัตราการสูบบุหรี่ของคนไทยลดลง ผลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ตั้งแต่ปี

อัตราการสูบบุหรี่ที่ลดลงเล็กน้อยอีกด้วย แต่จากการสำรวจในปี พ.ศ.2542 พบว่าอัตราการสูบบุหรี่ของผู้ชายไทยเริ่มลดลงอย่างเห็นได้ชัดเมื่อเปรียบเทียบกับช่วง 10 ปีที่ผ่านมา และเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในปี พ.ศ. 2544 รายละเอียดดังแสดงในตาราง 1 (มูลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่. 2544 : 1 ; สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2544: 2)

ตาราง 1 อัตราร้อยละการสูบบุหรี่ของคนไทยตั้งแต่ปีพ.ศ.2529-2544 จำแนกตามเพศ

เพศ	ปี พ.ศ.						
	2529	2531	2534	2536	2539	2542	2544
หญิง	4.1	3.8	3.8	2.5	2.5	2.4	2.2
ชาย	48.8	46.6	48.9	43.2	44.5	38.9	39.3

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ปีพ.ศ. 2529-2544

จากการสำรวจอัตราการสูบบุหรี่ของคนไทยที่ผ่านมาพบว่า อัตราการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นไทยในกลุ่มอายุ 15-19 ปีมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตั้งแต่ปีพ.ศ. 2536 เป็นต้นมา แม้ว่าจะเป็นอัตราที่เพิ่มขึ้นเล็กน้อย แต่ก็น่าเป็นห่วง เนื่องจากร้อยละ 59.9 ของผู้ที่เริ่มสูบบุหรี่จนกลายเป็นผู้ติดบุหรี่ในที่สุด เริ่มสูบบุหรี่ขณะอายุ 15-19 ปี (ซูชัย ศุภวงศ์ และคณะ. 2542 : 68-69) โดยพบว่าอัตราการสูบบุหรี่ของผู้ชายไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีมากที่สุดเมื่อเทียบกับภาคอื่น คิดเป็นร้อยละ 23.3 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2544 : 4) และการติดนิโคตินในบุหรี่มักนำไปสู่การทดลองเสพสารเสพติดชนิดอื่นๆที่รุนแรงกว่า โดยพบว่าวัยรุ่นที่สูบบุหรี่จะมีอัตราการติดสุราเพิ่มขึ้นเป็น 4 เท่า อัตราการสูบกัญชาเพิ่มขึ้นเป็น 100 เท่า และอัตราการสูบบุหรี่เพิ่มขึ้นเป็น 32 เท่าของคนไม่สูบบุหรี่ (มูลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่. 2545: 1) และนำไปสู่ปัญหาทางพฤติกรรมอื่นๆ ในสังคม ได้แก่ ปัญหาการทะเลาะวิวาท ปัญหาการใช้อาวุธ ปัญหาการฆ่าตัวตาย หรือ การเสี่ยงต่อปัญหาทางเพศ (U.S. Department of Health and Human Services. 1994 : 3-5)

ดังนั้น การสกัดกั้นวัยรุ่นไม่ให้สูบบุหรี่ จึงเป็นงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการป้องกันปัญหา ยาเสพติด ซึ่งแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวคือทำความเข้าใจถึงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของวัยรุ่น จากการประมวลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสูบบุหรี่ของเยาวชนในประเทศไทยพบว่า ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นในเชิงสำรวจเกี่ยวกับแบบแผนการสูบบุหรี่ สาเหตุของการสูบบุหรี่ ดังผลการสำรวจแห่งชาติเรื่องพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นไทย ของ ซูชัย ศุภวงศ์ และสุภกร บัวสาย (2539 : 1) พบว่า จุดเริ่มต้นของการสูบบุหรี่เริ่มตั้งแต่ยังอยู่ในช่วงที่เป็นเยาวชน โดยผู้สูบบุหรี่เป็นประจําส่วนใหญ่เริ่มสูบตั้งแต่อายุ 15-19 ปีและยังสูบต่อไปถึงช่วงวัยรุ่นตอนปลาย อัตราการสูบบุหรี่มีแนวโน้มลดลงในกลุ่มที่อายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป วัยรุ่นชายร้อยละ 40 และวัยรุ่นหญิงร้อยละ 44 ที่สูบบุหรี่ให้เหตุผลว่าเริ่มหัดสูบเพื่อความสนุกสนาน ร้อยละ 25 ทำตามเพื่อน วัยรุ่นส่วนใหญ่เริ่มสูบบุหรี่ที่ร้านเพื่อนและมีแนวโน้มว่าจะสูบกับเพื่อน วัยรุ่นที่สูบบุหรี่มักจะมีเพื่อนที่เคยอดยาเสพติด อย่างไรก็ตามวัยรุ่นผู้สูบบุหรี่เหล่านี้ส่วนใหญ่อยากที่จะเลิกสูบบุหรี่ โดยร้อยละ 83 ของกลุ่มวัยรุ่นได้เคยพยายามที่จะเลิกสูบบุหรี่ และร้อยละ 12 แม้ยังไม่มีความต้องการที่จะเลิกสูบบุหรี่ มีเพียงร้อยละ 5.2 เท่านั้นที่ยืนยัน

ว่าต้องการเป็นผู้สูบบุหรี่ต่อไป ซึ่งพฤติกรรมการสูบบุหรี่ส่วนใหญ่เป็นการวัดพฤติกรรมที่จำแนกเป็นการสูบบุหรี่และไม่สูบบุหรี่ และให้ความสำคัญที่พฤติกรรมการสูบบุหรี่ของกลุ่มวัยรุ่นที่สูบบุหรี่ว่าเป็นอย่างไร และทำไมถึงสูบบุหรี่ แต่ในมุมมองที่กลับกันของกลุ่มวัยรุ่นทั่วไป ว่ามีพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่อย่างไร และมีเหตุผลอะไรที่ต้องการป้องกันตนเองไม่ให้สูบบุหรี่ ยังมีการศึกษาค่อนข้างน้อย โดยการศึกษาส่วนใหญ่เป็นการให้มาตรการหรือวิธีการต่าง ๆ ในการป้องกันการสูบบุหรี่ของวัยรุ่น ดังนั้นจึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่า ในขณะที่วัยรุ่นกลุ่มหนึ่งเลือกที่จะสูบบุหรี่ แต่ทำไมวัยรุ่นอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นส่วนใหญ่ป้องกันตนเองไม่ให้สูบบุหรี่ และมีปัจจัยใดบ้างที่เกี่ยวข้องในการอธิบายและทำนายพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ของวัยรุ่น

จากการทบทวนงานวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สาเหตุที่ทำให้วัยรุ่นเริ่มสูบบุหรี่หรือเหตุผลที่ทำให้ไม่สูบบุหรี่หรือเลิกสูบบุหรี่ หรือปัจจัยใดบ้างที่เกี่ยวข้องในการป้องกันไม่ให้วัยรุ่นสูบบุหรี่ พบว่าสาเหตุของการสูบบุหรี่ส่วนใหญ่มาจากเจตคติหรือการรับรู้ที่มีต่อการสูบบุหรี่ เช่น การสูบบุหรี่เป็นเรื่องธรรมดา เป็นเรื่องที่โก้ สนุกสนาน ช่วยเข้าสังคม ช่วยคลายเครียด ทำให้หายเหงา เป็นต้น หรือในกลุ่มที่ไม่สูบบุหรี่มีความเห็นต่อการสูบบุหรี่ว่า การสูบบุหรี่เป็นสิ่งเสพติดทำลาย ไม่ชอบ ไม่น่าเลียนแบบ น่าตำหนิตัดเตือน และแสดงถึงความอ่อนแอ เป็นต้น หรือเหตุผลที่เลิกสูบบุหรี่ของผู้ที่เคยสูบบุหรี่แล้ว เนื่องจาก คิดว่าไม่ดีเลยตัดสินใจเลิกเอง กลัวเป็นอันตรายต่อสุขภาพของตนเองและครอบครัว เป็นต้น นอกจากนี้ความเชื่อแล้วยังมีสาเหตุจากบุคคลรอบข้าง ได้แก่ บุคคลใกล้ชิดในครอบครัว เช่น พ่อแม่ พี่น้อง หรือเพื่อน ซึ่งเป็นกลุ่มอ้างอิงที่มีอิทธิพลสำคัญในการชักชวนให้วัยรุ่นสูบบุหรี่ (อรวรรณ หุ่นดี. 2537 : 21 ; ชูชัย ศุภวงศ์ และสุภกร บัวสาย. 2539 : 1 ; มาร์วิน โกลด์เบิร์ก. 2542 : 1-2 ; The National Center for Tobacco-Free Kids. 2002a : 1-2) แสดงให้เห็นว่า การที่วัยรุ่นจะมีพฤติกรรมป้องกันการป้องกันตนเองเพื่อไม่ให้สูบบุหรี่หรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับตัวของวัยรุ่นเอง ว่ามีเจตคติในทางบวกหรือลบต่อการสูบบุหรี่ และปัจจัยทางสังคมจากบุคคลรอบข้างที่วัยรุ่นให้ความสำคัญ ซึ่งสอดคล้องตามแนวคิดทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Theory of Reasoned Action) ของไอเซนและฟิชบายน์ ที่เชื่อว่าพฤติกรรมอยู่ภายใต้การควบคุมของเจตนาของบุคคลในการตัดสินใจที่จะกระทำพฤติกรรมใด โดยใช้ข้อมูลที่มีอยู่ ซึ่งขึ้นอยู่กับ 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรม และปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Ajzen & Fishbein. 1980 : 5-6) และต่อมาได้ปรับเป็นทฤษฎีการกระทำตามแผน (Theory of Planned Behavior) เนื่องจากพบว่าทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลสามารถอธิบายและทำนายพฤติกรรมที่อยู่ภายใต้การควบคุมของเจตนาเท่านั้น โดยเพิ่มตัวแปรการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมเข้าไป (Taylor. 2001 : 4 ; citing Schifter & Ajzen. 1985) และ ไอเซนได้มีการพัฒนาปรับปรุงปัญหาที่เกิดจากการนำทฤษฎีไปใช้อยู่ตลอดเวลาจนถึงปัจจุบัน (Ajzen. 2002)

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดทฤษฎีการกระทำตามแผนเป็นหลักในการอธิบายและทำนายพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ เนื่องจากเป็นทฤษฎีทางจิตวิทยาสังคมที่ได้รับการยอมรับและใช้กันอย่างกว้างขวางในการทำความเข้าใจและทำนายพฤติกรรมของบุคคล และนำมาประยุกต์ใช้ในการอธิบายพฤติกรรมทางด้านสุขภาพ (Brown. 1999 : 4 ; Colleen., et al. 2000 : 183) ตลอดจนมีการปรับปรุงพัฒนาทฤษฎีอย่างต่อเนื่องเพื่อใช้ทำนายพฤติกรรมให้ที่ดีที่สุดและให้ครอบคลุมพฤติกรรมต่างๆ ที่หลากหลาย ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าทฤษฎีดังกล่าวมีความสอดคล้องและเหมาะสม ที่จะใช้อธิบายทำนายพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ของเยาวชน ที่เกี่ยวข้องกับเจตคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม ซึ่งการที่วัยรุ่นสามารถป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ได้หรือไม่ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความสามารถในการควบคุมตนเองไม่ให้ไปเกี่ยวข้องกับบุหรี่ (มุลนิธิธรรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่. 2545ค : 2)

ความเชื่อในความสามารถของตน (Gottlieb & Baker. 1986 : Abstract) ตลอดจนการรับรู้ปัจจัยที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคในการป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ เช่น การรู้สึกมีคุณค่าในตนเองและการได้รับความรู้ในภัยของบุหรี่ (U.S. Department of Health and Human Services. 1994 : 8-9) ความสามารถในการปฏิเสธการสูบบุหรี่จากการชักจูงของเพื่อน หรือจากสภาพแวดล้อม (พิศมัย สุขอมรัตน์. 2540 ; U.S. Department of Health and Human Services. 1994 : 8-9) และกฎระเบียบของโรงเรียนหรือกฎหมายห้ามสูบบุหรี่ในเยาวชนอายุต่ำกว่า 18 ปี (มูลนิธิธรรมาภิบาลเพื่อการไม่สูบบุหรี่. 2545ค : 2) เป็นต้น ประกอบกับงานวิจัยที่ผ่านมา ยังขาดความชัดเจนและครอบคลุมตัวแปรต่าง ๆ จากกรอบแนวคิดที่ใช้ในการอธิบาย และในประเทศไทยยังมีการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการกระทำตามแผนในงานวิจัยทางด้านสุขภาพค่อนข้างน้อย ตลอดจนวิธีการวิเคราะห์ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ละคู่ ซึ่งยังไม่สามารถแสดงถึงความเชื่อมโยงเชิงเหตุและผลระหว่างตัวแปรได้อย่างชัดเจนและถูกต้องภายใต้ปรากฏการณ์ที่เป็นจริง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการวิเคราะห์และนำเสนอรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของเยาวชน โดยทำการศึกษาในนักเรียนชายระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดขอนแก่น เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ในภาพรวม ที่แสดงถึงความเชื่อมโยงเชิงเหตุและผลระหว่างตัวแปรได้อย่างครอบคลุมและชัดเจน อันจะนำไปสู่แนวทางในการพัฒนาวิธีการที่เหมาะสมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการสูบบุหรี่ของเยาวชนต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำนายพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนชาย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อวิเคราะห์และนำเสนอรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนชาย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดขอนแก่น

ความสำคัญของการวิจัย

ทำให้ได้ข้อมูลพื้นฐานในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของเยาวชน ตลอดจนปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น และได้รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของเยาวชน อันจะเป็นแนวทางในการพัฒนาวิธีการที่เหมาะสมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการสูบบุหรี่ของเยาวชนต่อไป

ขอบเขตของงานวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ศึกษาคือ นักเรียนชาย อายุ 12-15 ปี ที่ไม่เคยสูบบุหรี่ ซึ่งกำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (มัธยมศึกษาปีที่ 1-3) ภาคต้น ปีการศึกษา 2546 ในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 4,636 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคือ นักเรียนชาย อายุ 12-15 ปี ที่ไม่เคยสูบบุหรี่ ซึ่งกำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (มัธยมศึกษาปีที่ 1-3) ภาคต้น ปีการศึกษา 2546 ในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น สุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มหลายขั้นตอน (Multi-stage sampling) ได้จำนวนตัวอย่าง 437 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่

1.1 เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่

1.1.1 เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง)

1.1.2 เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) ประกอบด้วย

1.1.2.1 ความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำ

1.1.2.2 การประเมินผลของการกระทำ

1.2 การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่

1.2.1 การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง)

1.2.2 การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) ประกอบด้วย

1.2.2.1 ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง

1.2.2.2 แรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง

1.3 การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่

1.3.1 การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง)

1.3.2 การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) ประกอบด้วย

1.3.2.1 ความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยควบคุม

1.3.2.2 การรับรู้อิทธิพลของปัจจัยควบคุม

2. ตัวแปรตาม ได้แก่

2.1 พฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่

2.2 เจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่

นิยามปฏิบัติการตัวแปร

1. พฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่

หมายถึง การกระทำหรือการปฏิบัติตัวของนักเรียนเพื่อไม่ให้ตนสูบบุหรี่ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ กำหนดพฤติกรรมในรูปของการกระทำ เป้าหมาย บริบท และเวลา วัดพฤติกรรมภายหลังจากการวัดเจตนา ในการป้องกันการสูบบุหรี่เป็นระยะเวลา 1 เดือน โดยใช้แบบสอบถามให้เลือกตอบว่า ในรอบหนึ่งเดือนที่ผ่านมาได้ปฏิบัติตัวมากน้อยเพียงใด ข้อคำถามมี 6 ข้อ ได้แก่ การอ่านหรือแสวงหาความรู้เกี่ยวกับอันตรายของการสูบบุหรี่จากแหล่งความรู้และสื่อต่างๆ การไม่สังสรรค์หรือเข้ากลุ่ม ในขณะที่ผู้อื่นกำลังดื่มสุราหรือสูบบุหรี่ การเดินเลี่ยงไปที่อื่นหรือไม่เข้าไปใกล้ผู้ที่กำลังสูบบุหรี่ การไม่ใช้บุหรี่เป็นวิธีการระบายเมื่อมีความเครียด กัดกลุ้มใจ หรือ รู้สึกเหงา การไม่สูบบุหรี่ด้วยความรู้สึกอยากสู้อยากลองเมื่อได้กลิ่นหรือเห็นผู้อื่นสูบบุหรี่ และการเข้าร่วมทำกิจกรรมที่รณรงค์ต่อต้านการสูบบุหรี่หรือยาเสพติดในโครงการต่างๆ การให้คะแนนตั้งแต่ 0 คือไม่เคยปฏิบัติเลย ถึง 4 เมื่อปฏิบัติเป็นประจำสม่ำเสมอ พิสัยของพฤติกรรมเป็น 0 ถึง 24 ผู้ที่ได้คะแนนมากแสดงว่ามีพฤติกรรมในการป้องกันการสูบบุหรี่มาก

2. เจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่

หมายถึง การแสดงความตั้งใจ หรือความต้องการ หรือความพยายาม หรือการวางแผนของนักเรียนที่จะกระทำเพื่อไม่ให้ตนสูบบุหรี่ ซึ่งสอดคล้องกับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ที่ได้กำหนดไว้ เช่น การตั้งใจว่าจะอ่านหรือแสวงหาความรู้เกี่ยวกับอันตรายของการสูบบุหรี่จากแหล่งความรู้และสื่อต่างๆ การตั้งใจว่าจะไม่สังสรรค์หรือเข้ากลุ่ม ในขณะที่ผู้อื่นกำลังดื่มสุราหรือสูบบุหรี่ เป็นต้น วัดโดยใช้มาตราประเมินค่า 7 ระดับ แบบขั้วบวก-ลบ ที่มีคะแนนตั้งแต่ -3 ถึง +3 คะแนน ข้อคำถามมี 6 ข้อ มีพิสัยเป็น -18 ถึง +18 ผู้ที่ได้คะแนนเป็นบวกมาก แสดงว่ามีเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่มาก

3. เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่

หมายถึง ความคิดเห็นความรู้สึกของนักเรียนในลักษณะการรับรู้ที่มีต่อพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งประเมินได้จากการวัดทั้งทางตรงและทางอ้อม

เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) หมายถึง ความคิดเห็นความรู้สึก ของนักเรียนที่มีต่อพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ ซึ่งประเมินโดยใช้ค่าคุณศัพท์ 6 คู่ ได้แก่ ไม่เหมาะสม-เหมาะสม ไม่น่ายกย่องชมเชย-น่ายกย่องชมเชย มีโทษ-มีประโยชน์ ไม่ควรถือเป็นแบบอย่าง-ควรถือเป็นแบบอย่าง ผิด-ถูกต้อง และ เลว-ดี วัดโดยใช้มาตราจำแนกความหมาย ที่มีคะแนนตั้งแต่ -3 ถึง +3 คะแนน มีพิสัยเป็น -18 ถึง +18 ผู้ที่ได้คะแนนเป็นบวกมากแสดงว่ามีเจตคติที่ดีต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่

เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) หมายถึง ความคิดเห็นความรู้สึกของนักเรียนในลักษณะการรับรู้อันเนื่องมาจากความเชื่อ ที่มีต่อผลของการกระทำพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ ซึ่งนิยามจากกรสอบถามกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน ได้ความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำและการประเมินผลของการกระทำอย่างละ 8 ข้อ แล้วหาผลรวมของผลคูณระหว่างความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำกับการประเมินผลของการกระทำ ผู้ที่ได้คะแนนเป็นบวกมากแสดงว่ามีเจตคติที่ดีต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่

กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน ระบุถึงกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญที่คิดว่าเขาควรหรือไม่ควรปฏิบัติตนเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ โดยเลือกกลุ่มอ้างอิงที่มีความถี่สูงซึ่งถูกระบุถึงมากที่สุด ทั้งที่เป็นฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายคัดค้านการกระทำพฤติกรรม ได้จำนวน 8 กลุ่ม คือ พ่อ แม่ เพื่อน ญาติผู้ใหญ่ พี่น้อง ครู ประชาชนทั่วไป และคนในชุมชนที่อาศัยอยู่ วัดโดยใช้มาตรประเมินค่า 7 ระดับแบบขั้วบวก-ลบ จำนวน 8 ข้อ ที่มีคะแนนตั้งแต่ -3 ถึง +3 คะแนน มีพิสัยเป็น -24 ถึง +24

8. แรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง

หมายถึง การประเมินตนเองของนักเรียน ว่าต้องการทำตามสิ่งที่บุคคล ซึ่งเขาให้ความสำคัญมากน้อยเพียงใด โดยกลุ่มบุคคลดังกล่าวเป็นกลุ่มอ้างอิงเด่นชัด 8 กลุ่มที่ถูกระบุถึงมากที่สุด เช่น เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยมากน้อยเพียงใด ในการทำตามสิ่งที่พ่อคิดว่าเขาควรทำ เป็นต้น วัดโดยใช้มาตรประเมินค่า 7 ระดับ แบบขั้วบวก-ลบ จำนวน 8 ข้อ ที่มีคะแนนตั้งแต่ -3 ถึง +3 คะแนน มีพิสัยเป็น -24 ถึง +24

9. การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่

หมายถึง ความคิด หรือ ความเชื่อของนักเรียนในการประเมินความยากง่าย ต่อการแสดงพฤติกรรม และความสามารถในการควบคุมตนเองในการแสดงพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ ตลอดจนการประเมินปัจจัยที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการแสดงพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ ซึ่งประเมินการรับรู้ได้จากการวัดทั้งทางตรงและทางอ้อม

การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่(วัดทางตรง) หมายถึง ความคิดหรือความเชื่อของนักเรียน ในการประเมินความยากง่ายต่อการแสดงพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ และความเชื่อว่าสามารถควบคุมตนเองในการแสดงพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ หรือคิดว่าการเกิดพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ขึ้นอยู่กับตัวเองหรือไม่ วัดโดยใช้มาตรประเมินค่า 7 ระดับแบบขั้วบวก-ลบ ที่มีคะแนนตั้งแต่ -3 ถึง +3 คะแนน จำนวน 4 ข้อ มีพิสัยเป็น -12 ถึง +12 ผู้ที่ได้คะแนนบวกมากแสดงว่ามีการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่มาก

การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่(วัดทางอ้อม) หมายถึง ความคิดหรือความเชื่อของนักเรียนในการประเมินปัจจัยที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการกระทำพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่และการรับรู้อิทธิพลของปัจจัยเหล่านี้ ซึ่งนิยามจากการสอบถามกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน ได้ความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยควบคุม กับ การรับรู้อิทธิพลของปัจจัยควบคุม อย่างละ 7 ข้อ แล้วหาผลรวมของผลคูณระหว่างความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยควบคุมกับการรับรู้อิทธิพลของปัจจัยควบคุม ผู้ที่ได้คะแนนเป็นบวกมากแสดงว่ามีการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่มาก

10. ความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยควบคุม

หมายถึง ความคิดเห็น หรือ การรับรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ทั้งที่สนับสนุน หรือ เป็นอุปสรรคต่อการกระทำพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ เช่น นักเรียนเห็นด้วยมากน้อยเพียงใดว่าตนสามารถปฏิเสธเพื่อนได้ เมื่อถูกชักชวนให้สูบบุหรี่ เป็นต้น โดยการหาความเชื่อเด่นชัดเกี่ยวกับปัจจัยควบคุมจากการให้กลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน ระบุว่าปัจจัยใดบ้างที่สนับสนุน หรือ เป็นอุปสรรคต่อการแสดงพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ โดยเลือกปัจจัยควบคุมที่มีความถี่สูงซึ่งถูกระบุถึงมากที่สุด ทั้งที่สนับสนุนและเป็นอุปสรรคต่อการแสดงพฤติกรรม ได้ปัจจัยสนับสนุน 4 ปัจจัย คือ ความ

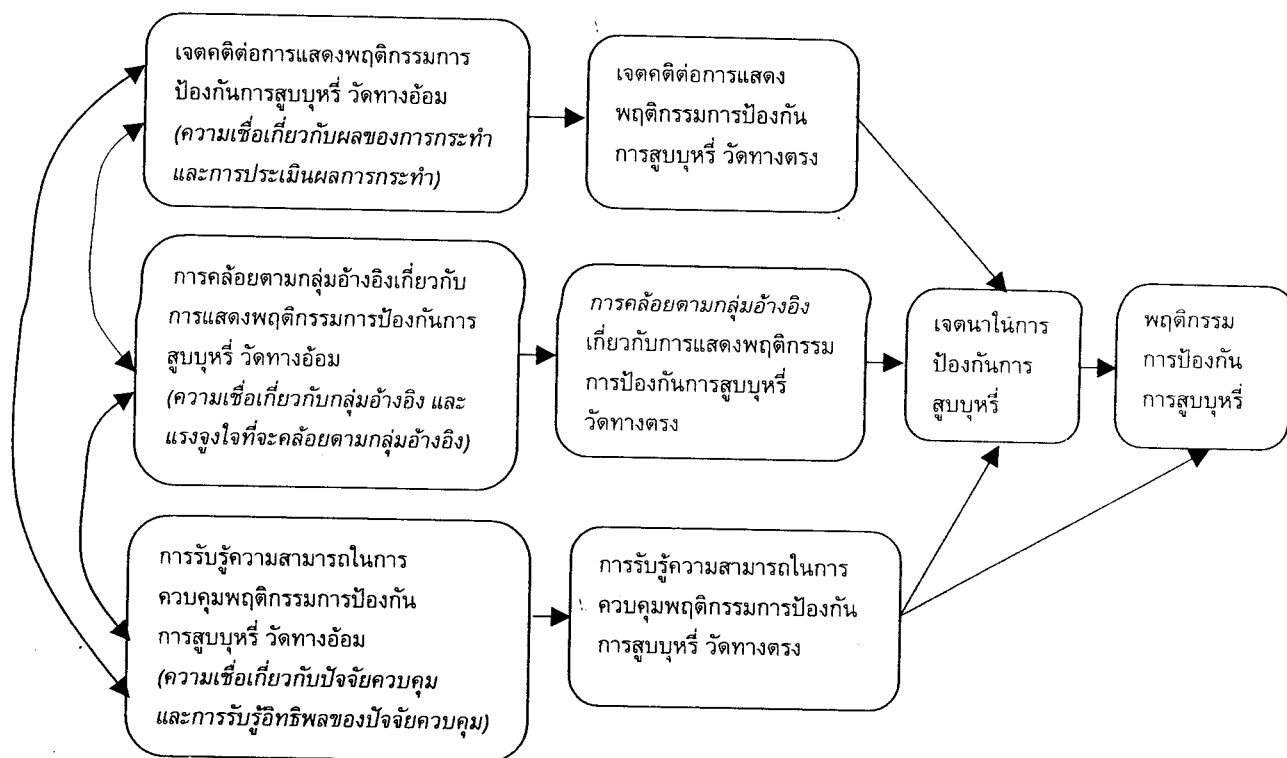
สามารถในการปฏิเสธเพื่อน กฎระเบียบของโรงเรียน การมีความรู้เกี่ยวกับอันตรายของบุหรี และการรู้สึกว่าคุณเองมีคุณค่า และปัจจัยที่เป็นอุปสรรค 3 ปัจจัย คือ ความอยากรู้ อยากลอง ความรู้สึกอยากเลียนแบบหรือทำตามคนอื่น และความเครียดหรือความรู้สึกกลัวตกใจ วัดโดยใช้มาตรประเมินค่า 7 ระดับแบบขั้วบวกจำนวน 7 ข้อ ที่มีคะแนนตั้งแต่ 1 ถึง 7 คะแนน มีพิสัยเป็น 7 ถึง 49

11. การรับรู้อิทธิพลของปัจจัยควบคุม

หมายถึง การรับรู้ของนักเรียนถึงความยากง่ายในการกระทำพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี ภายใต้ปัจจัยต่างๆ ทั้งที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการกระทำพฤติกรรม จำนวน 7 ปัจจัยที่ถูกระบุถึง เช่น การรับรู้ตนเองว่ามีความยากง่ายมากน้อยเพียงใด ในการปฏิเสธเพื่อนเมื่อถูกชักชวนให้สูบบุหรี เป็นต้น วัดโดยใช้มาตรประเมินค่า 7 ระดับแบบขั้วบวก จำนวน 7 ข้อ ที่มีคะแนนตั้งแต่ 1 ถึง 7 คะแนน มีพิสัยเป็น 7 ถึง 49

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยได้ดัดแปลงแนวคิดทฤษฎีการกระทำตามแผนของไอเซน ในการอธิบายและทำนายพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรีของนักเรียน เนื่องจากเป็นทฤษฎีทางจิตวิทยาสังคมที่ได้รับการยอมรับและใช้กันอย่างกว้างขวางในการทำควมเข้าใจและทำนายพฤติกรรมของบุคคล และนำมาประยุกต์ใช้ในการอธิบายพฤติกรรมทางด้านสุขภาพ (Brown, 1999 : 4 ; Colleen, et al. 2000 : 183) ตลอดจนมีการปรับปรุงพัฒนาทฤษฎีอย่างต่อเนื่องเพื่อใช้ทำนายพฤติกรรมให้ดีที่สุดและให้ครอบคลุมพฤติกรรมต่างๆ ที่หลากหลาย ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าทฤษฎีดังกล่าวมีความสอดคล้องและเหมาะสม ที่จะใช้อธิบายและทำนายพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรีของนักเรียนชายระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยศึกษาตัวแปรทุกตัวตามแนวคิดทฤษฎีการกระทำตามแผน ซึ่งประกอบด้วย เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมวัดทั้งทางตรง และทางอ้อม (ความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำและการประเมินผลของการกระทำ) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงวัดทั้งทางตรง และทางอ้อม (ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงและแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง) และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมวัดทั้งทางตรง และทางอ้อม (ความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยควบคุมและการรับรู้อิทธิพลของปัจจัยควบคุม) ที่ส่งผ่านเจตนาเชิงพฤติกรรมในการอธิบายและทำนายพฤติกรรม และศึกษาเจตนาเชิงพฤติกรรมกับการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม ที่ส่งผลโดยตรงในการอธิบายและทำนายพฤติกรรม ซึ่งตัวแปรต่างๆ ดังกล่าวมีความสัมพันธ์ ในการอธิบายและทำนายพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี ดังรูป

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

1. เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) มีผลโดยตรงในทางบวกต่อ เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง)
2. การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) มีผลโดยตรงในทางบวก ต่อการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง)
3. การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) มีผลโดยตรงในทางบวกต่อการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง)
4. เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) มีผลโดยตรงในทางบวกต่อเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่
5. เจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่ และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) มีผลโดยตรงในทางบวกต่อพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่
6. ตัวแปรทุกตัวตามแนวคิดทฤษฎีการกระทำตามแผน ซึ่งประกอบด้วย เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมวัดทั้งทางตรงและทางอ้อม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงวัดทั้งทางตรงและทางอ้อม และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมวัดทั้งทางตรงและทางอ้อม เจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่ และพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ มีความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล ตามรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่นำเสนอในภาพประกอบ 1

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. บุหรี่และอันตรายจากการสูบบุหรี่
2. หลักการแนวคิดเกี่ยวกับการป้องกัน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของเยาวชน
  - 2.1 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการป้องกัน
  - 2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของเยาวชน
3. ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล
  - 3.1 การประยุกต์ใช้ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลในงานวิจัย
4. ทฤษฎีการกระทำตามแผน
  - 4.1 การประยุกต์ใช้ทฤษฎีการกระทำตามแผนในงานวิจัย
  - 4.2 แนวคิดและวิธีการสร้างเครื่องมือตามทฤษฎีการกระทำตามแผน

1. บุหรี่และอันตรายจากการสูบบุหรี่

บุหรี่เป็นสิ่งเสพติดชนิดหนึ่งที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ในควันบุหรี่ประกอบด้วยสารเคมีในรูปของไฮโดรคาร์บอนและฝุ่นผงชนิดต่างๆ รวมกันมากกว่า 4,000 ชนิด ซึ่งมีผลต่อการทำงานของอวัยวะต่างๆ ในร่างกาย ถ้าสูบบุหรี่ติดต่อกันเป็นเวลานาน 20-30 ปี ผลของการสูบบุหรี่ที่มีอันตรายต่อสุขภาพได้เริ่มทำการศึกษาย่างจริงจังตั้งแต่ปี ค.ศ. 1950 เป็นต้นมา (U.S. Department of Health and Human Services. 1994 : 3) บุหรี่เป็นสาเหตุของโรคและการตายก่อนวัยที่สำคัญเนื่องจากมีสารที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกาย (อรรถพร หุ่นดี. 2537 : 3-5) ได้แก่ นิโคติน (Nicotine) ซึ่งเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้คนติดบุหรี่ ทาร์ (Tar) หรือสารนำมันดินที่เกิดจากการเผาไหม้ของใบยาสูบ คาร์บอนมอนอกไซด์ และควันบุหรี่ซึ่งมีก๊าซไฮโดรเจนซัลไฟด์ที่เป็นก๊าซพิษ สารต่างๆ ในบุหรี่ก่อให้เกิดโรคร้ายแรง เช่น โรคถุงลมโป่งพอง โรคมะเร็งที่ปอด โรคหัวใจขาดเลือด โรคหลอดเลือดแดงอักเสบ เป็นต้น บุหรี่ยังมีสารกัมมันตภาพรังสีที่ก่อให้เกิดโรคมะเร็ง และมีกรดชนิดต่างๆ ที่ก่อให้เกิดการระคายเคืองต่อเยื่อต่างๆ ของร่างกาย เช่น ตา หู คอ และปอด คนที่เป็นโรคภูมิแพ้ โรคหืด และโรคถุงลมโป่งพอง เมื่อได้รับควันบุหรี่เข้าไปจะทำให้มีอาการหายใจไม่สะดวก และคนที่มีความผิดปกติ การได้รับควันบุหรี่เข้าไปจะทำให้เกิดอาการระคายเคืองต่อ จมูก ตา และลำคอ ปวดศีรษะ และคลื่นไส้ได้

จากรายงานในประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่า บุหรี่เป็นสาเหตุที่นำไปสู่การเป็นมะเร็งที่ปอด การเป็นมะเร็งของทารกที่อยู่ในครรภ์มารดา โรคหัวใจโคโรนารี โรคถุงลมโป่งพอง และโรคอื่นๆ ที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ควันบุหรี่ยังมีผลต่อผู้ที่ไม่สูบบุหรี่ทำให้เป็นโรคต่างๆ ได้และอาจนำไปสู่การติดนิโคติน (The National Center for Tobacco-Free Kids. 2001 : 2) นอกจากบุหรี่ยังเป็นอันตรายต่อภาวะสุขภาพของผู้สูบบุหรี่ และผู้ไม่สูบบุหรี่ที่อยู่ใกล้เคียงแล้ว บุหรี่ยังมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของโลกไม่ว่าจะเป็นปัญหามลพิษทางอากาศที่สืบเนื่องมาจากควันบุหรี่ ปัญหาที่ก้นบุหรี่จะกลายเป็นขยะที่กำจัดได้ยาก ปัญหาอหิวาต์ที่เกิดจากการทิ้งก้นบุหรี่ด้วยความสะเพร่า และปัญหาการทำลายป่าเพื่อทำไร่ยาสูบ (ชูชัย สุภวงค์ และคณะ. 2542 : 1-2)

จากการศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า นักเรียนในเกรด 4 ที่มีอายุ 9-10 ปี และนักเรียนในเกรด 5 ที่มีอายุ 10-11 ปี เริ่มสูบบุหรี่มวนแรก คิดเป็นร้อยละ 8 เท่ากัน และมีถึงร้อยละ 30 ที่เริ่มทดลองสูบบุหรี่ก่อนเรียนในเกรด 6 (อายุ 11-12 ปี) นอกจากนี้จากการสำรวจนักเรียนในเกรดห้าจำนวน 1,663 คนในกรุงวอชิงตันพบว่าร้อยละ 30 ของนักเรียนที่มีอายุ 10-11 ปีเริ่มทดลองสูบบุหรี่อย่างน้อย 1 มวน และน้อยกว่าร้อยละ 10 ที่สูบบุหรี่อย่างน้อย 2 มวน (The National Center Tobacco-Free Kids. 2002b : 1) และพบว่ามากกว่า 1 ใน 3 ของวัยรุ่นที่เริ่มทดลองสูบบุหรี่ กลายเป็นผู้ที่สูบบุหรี่สม่ำเสมอ (Regular smokers) หรือเป็นประจำทุกวัน (Daily smokers) และติดบุหรี่ในที่สุด (Addiction) โดยมีอาการของผู้ที่ติดบุหรี่ ได้แก่ ต้องการสูบบุหรี่ตลอดเวลา รู้สึกหงุดหงิดกระวนกระวายใจถ้าไม่ได้สูบบุหรี่ ซึ่งพัฒนาการของวัยรุ่นที่ติดบุหรี่เริ่มจากการทดลองสูบบุหรี่ครั้งแรก สูบบุหรี่นานๆ ครั้ง (Occasional smokers) และสูบบุหรี่เป็นประจำทุกวัน (The National Center Tobacco-Free Kids. 2002b : 1-2) โดยผู้ที่สูบบุหรี่อย่างน้อย 1 มวนต่อวันจัดว่าเป็นผู้สูบบุหรี่เป็นประจำ และผู้ที่สูบบุหรี่น้อยกว่านี้จัดว่าเป็นผู้ไม่สูบบุหรี่ (Johnson & Hoffmann. 2000 : 396) หรือสูบบุหรี่อย่างน้อย 5 มวนต่อสัปดาห์ติดต่อกันเกือบทุกสัปดาห์ เป็นเวลาอย่างน้อย 3 เดือน จัดว่าเป็นผู้สูบบุหรี่เป็นประจำ (U.S. Department of Health and Human Services. 1994) สำหรับสถิติการสูบบุหรี่ของเยาวชนไทยพบว่าร้อยละ 59.9 ของผู้เริ่มสูบบุหรี่จนกลายเป็นผู้ติดบุหรี่ในที่สุด เริ่มสูบบุหรี่ขณะอายุ 15-19 ปี (ชูชัย ศุภวงศ์ และคณะ. 2542 : 68-69) และจากการสำรวจในกลุ่มวัยรุ่นอายุ 11-14 ปี พบว่า วัยรุ่นชายร้อยละ 0.5 สูบบุหรี่ ในวัยรุ่นชายอายุ 15 ปี ร้อยละ 9.3 สูบบุหรี่เป็นประจำ ร้อยละ 0.6 สูบบุหรี่เป็นครั้งคราว ร้อยละ 4.2 เคยสูบบุหรี่ ร้อยละ 21.6 เริ่มหัดหรือลองสูบบุหรี่ และร้อยละ 64.3 ไม่เคยสูบบุหรี่ (มูลนิธิธรรมาภิบาลเพื่อการไม่สูบบุหรี่. 2545ง : 7) ซึ่งจากการสำรวจตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 จนถึงปี พ.ศ. 2544 พบว่าผู้หญิงมีอัตราการสูบบุหรี่น้อยกว่าผู้ชายมาโดยตลอด โดยมีอัตราการสูบบุหรี่ไม่เกินร้อยละ 4.1 และมีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ ในปี พ.ศ. 2544 มีอัตราการสูบบุหรี่ของผู้หญิงเพียงร้อยละ 2.2 ในขณะที่อัตราการสูบบุหรี่ของผู้ชายมีถึงร้อยละ 39.3 (มูลนิธิธรรมาภิบาลเพื่อการไม่สูบบุหรี่. 2544 : 1 ; สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2544: 2)

จากหลักฐานการศึกษาถึงปัญหาด้านสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับการสูบบุหรี่ในวัยรุ่น พบว่ามีความสัมพันธ์กับระยะเวลาที่สูบและปริมาณบุหรี่ที่สูบ วัยรุ่นที่เริ่มต้นสูบบุหรี่ มีแนวโน้มที่จะกลายเป็นผู้ใหญ่ที่ติดบุหรี่ในที่สุด โดยอายุที่เริ่มต้นสูบบุหรี่ยิ่งน้อยเท่าไร จะยิ่งทำให้มีช่วงเวลาที่สูบบุหรี่มากขึ้น และมีโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคต่างๆ ที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพมากขึ้น และพบว่าอายุที่เริ่มต้นสูบบุหรี่มีความสัมพันธ์กับปริมาณการสูบบุหรี่ ผู้ที่เริ่มสูบบุหรี่เมื่อมีอายุน้อยมักเป็นผู้ที่สูบบุหรี่มากในวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ และผู้ที่สูบบุหรี่มากมีโอกาสที่จะเป็นโรคต่างๆ ได้มากและมักเลิกสูบบุหรี่ยาก วัยรุ่นที่สูบบุหรี่เป็นประจำและติดสารนิโคตินในบุหรี่ จะมีอาการของการติดยา ซึ่งมีอาการรุนแรงคล้ายกับการติดบุหรี่ในผู้ใหญ่ มีวัยรุ่นหลายคนที่ต้องการเลิกสูบบุหรี่ แต่ไม่สามารถเลิกได้เนื่องจากมีอาการของการติดยาสารนิโคตินในบุหรี่ ทำให้มีอาการถอนยา (Withdrawal symptoms) นอกจากนี้การสูบบุหรี่ในวัยรุ่นมักนำไปสู่ปัญหาการติดยาเสพติดชนิดอื่น ๆ ได้แก่ การดื่มสุรา การสูบกัญชาและการใช้สารเสพติดชนิดรุนแรง เป็นต้น และนำไปสู่ปัญหาทางพฤติกรรมอื่น ๆ ในสังคม ได้แก่ ปัญหาการทะเลาะวิวาท ปัญหาการใช้อาวุธ ปัญหาการฆ่าตัวตาย หรือ การเสี่ยงต่อปัญหาทางเพศ (U.S. Department of Health and Human Services. 1994 : 3-5)

2. หลักการแนวคิดเกี่ยวกับการป้องกัน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม การป้องกันการสูบบุหรี่ของเยาวชน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องในอดีตพบว่า มีการศึกษามากมายในพฤติกรรม การสูบบุหรี่ของเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับแบบแผนพฤติกรรม การสูบบุหรี่ สาเหตุของการสูบบุหรี่ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสูบบุหรี่ของเยาวชน ซึ่งพฤติกรรม การสูบบุหรี่ส่วนใหญ่เป็นการวัดพฤติกรรมที่จำแนกเป็นการสูบบุหรี่และไม่สูบบุหรี่ แต่การศึกษาโดยตรงถึงพฤติกรรม การป้องกันการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นว่า มีพฤติกรรมอย่างไรในการป้องกันตนเองเพื่อไม่ให้สูบบุหรี่ ยังมีค่อนข้างน้อย ซึ่งการศึกษาถึงพฤติกรรม การป้องกันการสูบบุหรี่ของเยาวชนในงานวิจัยเรื่องนี้ ได้ทบทวนหลักการและแนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับการป้องกัน และทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม การป้องกันการสูบบุหรี่ของเยาวชน ดังนี้

2.1 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการป้องกัน

การป้องกัน (Prevention) เป็นแนวคิดของการยับยั้งที่จะเป็นส่วนหนึ่ง และเป็นวิธีการหรือเทคนิคพิเศษในการป้องกันตนเอง (Concept of inhibition being part of, and specific technique for prevention) โดยขั้นแรกเริ่มต้นจากการเรียนรู้ว่า จะทำอย่างไรในการป้องกันตนเองจากการกระทำสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งอาจเป็นการป้องกันจากการเริ่มต้นที่จะกระทำครั้งแรกหรือทำไปบ้างเล็กน้อย หรือป้องกันการกลับเป็นซ้ำ และในขั้นต่อไปเป็นการเรียนรู้วิธีการที่ถูกต้องในการใช้กลไกทั้งทางร่างกายและจิตใจในการป้องกัน ซึ่งเป็นเทคนิควิธีที่อยู่บนหลักการของการยับยั้ง (Inhibition) อย่างมีสติและเหตุผลในการปฏิเสธจากตัวกระตุ้นต่างๆ เพื่อนำไปสู่การกระทำกิจกรรมหรือวิธีการที่เหมาะสมตามเป้าหมายที่ต้องการ (Ruhrberg. 1999 : 2-4)

การป้องกันมีระดับต่างๆ กัน ซึ่งการจำแนกระดับของการป้องกัน (Prevention levels) ตามแนวคิดของเอิร์นคิลและแคแพลน (Amkils & Caplans. 1999) ที่ใช้ในการทำงานเพื่อป้องกันการดูแลเด็ก แบ่งได้เป็น 3 ระดับคือ

- 1) การป้องกันระดับปฐมภูมิ (Primary prevention) เป็นการป้องกันที่ใช้เป็นมาตรฐานสากลเพื่อป้องกันไม่ให้เกิด ซึ่งเหมาะสมสำหรับทุก ๆ คน
- 2) การป้องกันระดับทุติยภูมิ (Secondary prevention) เป็นการกระทำกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเพียงเล็กน้อย และเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) ให้กับกลุ่มที่เกี่ยวข้อง
- 3) การป้องกันระดับตติยภูมิ (Tertiary prevention) เป็นการกระทำกิจกรรมเพื่อจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว และป้องกันการนำไปสู่ปัญหาที่เรื้อรังหรือรุนแรงต่อไป

ในการวิจัยซึ่งศึกษาถึงพฤติกรรม การป้องกันการสูบบุหรี่ของเยาวชนในครั้งนี้ เป็นการป้องกันในระดับปฐมภูมิ เพื่อป้องกันไม่ให้เยาวชนซึ่งเป็นผู้ที่ไม่เคยสูบบุหรี่ เริ่มต้นที่จะสูบบุหรี่ครั้งแรก โดยทำการศึกษาในนักเรียนชาย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นชั้นปีที่ 1-3 ที่มีอายุ 12-15 ปี ซึ่งจัดว่าเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการเริ่มสูบบุหรี่

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ของเยาวชน

การศึกษาถึงพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ของเยาวชนในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่างๆ ได้แก่ สาเหตุที่ทำให้วัยรุ่นเริ่มสูบบุหรี่ หรือในกลุ่มของวัยรุ่นที่ไม่สูบบุหรี่เนื่องจากเหตุผลอะไร หรือในกลุ่มที่สูบบุหรี่แล้วทำไมจึงเลิกสูบบุหรี่ หรือมีปัจจัยใดบ้างที่เกี่ยวข้องในการป้องกันไม่ให้วัยรุ่นสูบบุหรี่ ดังนี้

ประกิต วาทีสาธกกิจ (2537 : 53-57) รายงานว่าการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นมีสาเหตุมาจาก

1. อยากรอง
2. เอาอย่างเพื่อนหรือถูกเพื่อนชักชวน
3. เอาอย่างผู้ปกครองหรือผู้มีชื่อเสียงในสังคมและคิดว่าโก้ โดยพบว่าพ่อหรือแม่ที่ติดบุหรี่ โอกาสที่ลูกจะติดบุหรี่มีถึงร้อยละ 70 ในขณะที่พ่อหรือแม่ไม่ติดบุหรี่ โอกาสลูกจะติดบุหรี่มีเพียงร้อยละ 30 เท่านั้น เพราะการที่พ่อหรือแม่ติดบุหรี่ทำให้ลูกเกิดการเลียนแบบ
4. อยากรแสดงว่าตัวเองเป็นผู้ใหญ่
5. ได้รับอิทธิพลจากการโฆษณาหรือการส่งเสริมการขาย

อรวรรณ หุ่นดี (2537 : 20) ได้แสดงสาเหตุการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นว่ามาจาก

1. ความเข้าใจผิดคิดว่าเป็นของโก้เก๋ แสดงความเป็นลูกผู้ชายเต็มตัว และทำให้จิตใจชุ่มชื่น
2. การเลียนแบบเพื่อนและผู้ใหญ่
3. อยากรทดลอง อยากรู้และอยากรอง
4. การโฆษณาจากสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์

นิพนธ์ กุลนิตย์ (2538 : บทคัดย่อ) ได้จัดกลุ่มปัจจัยที่มีผลต่อการเริ่มสูบบุหรี่และเลิกสูบบุหรี่ของนักเรียนไว้เป็นกลุ่ม ๆ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ปัจจัยเชิงนโยบายของรัฐ หมายถึง บุหรี่ถือเป็นยาเสพติดที่ไม่ผิดกฎหมาย

กลุ่มที่ 2 ปัจจัยเชิงสุขภาพ หมายถึง การรับรู้ว่าบุหรี่ทำให้เกิดโรค การได้เห็นคนเจ็บป่วยจากการสูบบุหรี่ เป็นต้น

กลุ่มที่ 3 ปัจจัยเชิงสังคมและสภาพแวดล้อม หมายถึง เพื่อนชักชวน การเข้าสังคม การเลียนแบบ

กลุ่มที่ 4 ปัจจัยเชิงจิตวิทยา หมายถึง ความอยากรอง ผ่อนคลายความเครียด

ชูชัย ศุภวงศ์ และสุภกร บัวสาย (2539 : 1) ศึกษาพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นไทยในการสำรวจแห่งชาติพบว่าวัยรุ่นชายร้อยละ 40 และหญิงร้อยละ 44 ที่สูบบุหรี่ ให้เหตุผลว่าเริ่มหัดสูบบุหรี่เพื่อความสนุกสนาน ร้อยละ 25 บอกว่าทำตามเพื่อน ร้อยละ 17 ของวัยรุ่นหญิงบอกว่าเริ่มหัดสูบเนื่องจากความเหงาและความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัย โดยทั่วไปวัยรุ่นที่สูบบุหรี่มักมีสมาชิกในครอบครัวเป็นผู้สูบบุหรี่ ซึ่งอาจจะยังสูบบุหรี่หรือเลิกแล้วก็ได้ และเพื่อนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ของวัยรุ่น วัยรุ่นส่วนใหญ่เริ่มสูบบุหรี่ที่โรงเรียนที่บ้านเพื่อน และมีแนวโน้มว่าจะสูบบุหรี่กับเพื่อน วัยรุ่นที่สูบบุหรี่มักจะมีเพื่อนที่เคยลองเสพยาเสพติดเมื่อเทียบกับวัยรุ่นที่ไม่เคยสูบบุหรี่ โดยพบว่าวัยรุ่นที่สูบบุหรี่ร้อยละ 52 มีเพื่อนที่เคยลองเสพยาเสพติด ส่วนวัยรุ่นที่ไม่เคยสูบบุหรี่มีเพียงร้อยละ 19.1 เท่านั้นที่มีเพื่อนที่เคยลองเสพยา นอกจากนี้

ในกลุ่มของวัยรุ่นหญิงที่สูบบุหรี่พบว่ามียอดเฉลี่ย 60 มีเพื่อนสนิทดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างน้อยสัปดาห์ละครั้ง ในขณะที่กลุ่มไม่เคยสูบบุหรี่มีเพื่อนสนิทที่มีพฤติกรรมเช่นนี้เพียงร้อยละ 11.1

ธนพงศ์ จันทชม และคณะ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของเยาวชนในชุมชนรอบหนองบ่อ อำเภอปรือ จังหวัดมหาสารคามโดยศึกษาเยาวชนที่มีอายุ 15-24 ปี จำนวน 243 คน พบว่าปัจจัยที่อธิบายความแตกต่างระหว่างเยาวชนกลุ่มที่สูบบุหรี่กับเยาวชนกลุ่มที่ไม่สูบบุหรี่ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ได้แก่ การไม่ได้เรียนหนังสือแล้วในปัจจุบัน การมีเพื่อนในสถาบันการศึกษาสูบบุหรี่ การมีสมาชิกในครอบครัวและญาติพี่น้องที่สูบบุหรี่ และสัมพันธ์ภาพในครอบครัว

มารวิณ โกลด์เบอร์ค (2542 : 1-3) ได้ศึกษาแบบแผนพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นไทยในกรุงเทพมหานคร โดยศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 1338 คน ที่มีอายุตั้งแต่ 14-17 ปี พบว่าวัยรุ่นคนหนึ่ง ๆ มีแนวโน้มที่จะสูบบุหรี่ถ้าเป็นผู้ชาย มีสมาชิกในครอบครัวสูบบุหรี่ มีเพื่อนสนิทสูบบุหรี่ คาดคะเนจำนวนคนวัยเดียวกันสูบบุหรี่ได้เป็นจำนวนมากเกินความเป็นจริง รู้จักหรือเป็นเจ้าของผลิตภัณฑ์ที่มียี่ห้อบุหรี่ติดอยู่หลายชิ้น และมีความสัมพันธ์กับจำนวนภาพยนตร์ต่างประเทศที่ดูทางวิดีโอหรือในโรงภาพยนตร์

มูลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ (2545ค : 2) นำเสนอข้อมูลที่ได้จากผลการวิจัย เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการสูบและไม่สูบบุหรี่ของนักเรียนหญิงในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ เขตกรุงเทพมหานคร โดยทำการสำรวจพฤติกรรมการสูบบุหรี่และไม่สูบบุหรี่ของนักเรียนหญิงจำนวน 1,360 คน พบว่าร้อยละ 4.9 ของนักเรียนหญิงในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและระดับอาชีวศึกษาเป็นผู้สูบบุหรี่ โดยที่ตัวแปรทั้ง 7 คือ อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน เจตคติต่อการสูบบุหรี่ ความเชื่อเกี่ยวกับการบังคับตนในเรื่องการสูบบุหรี่ ค่าใช้จ่ายที่ได้รับ ความเชื่อในอำนาจกฎหมายห้ามเยาวชนสูบบุหรี่ ค่านิยมเกี่ยวกับการสูบบุหรี่และความดึงดูดใจของผลิตภัณฑ์ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนักเรียน โดยร่วมกันทำนายพฤติกรรมได้ถูกต้องแม่นยำถึงร้อยละ 84.2 ในกลุ่มผู้ไม่สูบ และมีความแม่นยำร้อยละ 78.8 ในกลุ่มผู้สูบบุหรี่ จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูบบุหรี่พบว่าร้อยละ 83.3 เริ่มหัดสูบบุหรี่ครั้งแรกเพราะความอยากรู้อยากทดลองด้วยตนเอง ร้อยละ 50 ต้องการคลายเครียด และร้อยละ 31.8 ต้องการความมันส์และสนุกสนาน โดยร้อยละ 48.5 ยังคงต้องการสูบบุหรี่ต่อไป โดยให้เหตุผลว่ามีเรื่องเครียด กลุ่มตัวอย่างที่สูบบุหรี่มีแนวโน้มจะอาศัยอยู่กับพ่อแม่เมื่อน้อยกว่ากลุ่มที่ไม่สูบบุหรี่ โดยพบร้อยละ 53 ของกลุ่มที่สูบบุหรี่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ ในขณะที่กลุ่มไม่สูบบุหรี่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ถึงร้อยละ 60 และกลุ่มผู้สูบบุหรี่ร้อยละ 12.1 อาศัยอยู่กับเพื่อน ส่วนผู้ไม่สูบบุหรี่อาศัยอยู่กับเพื่อนร้อยละ 3 เท่านั้น

มูลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ และบริษัทคอมพิวเตอร์เนชั่นแนล จำกัด (2545 : 1-2) โดยการสนับสนุนจากสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องทำไมวัยรุ่นหญิงไทยจึงสูบบุหรี่โดยใช้วิธีศึกษาแบบสนทนากับกลุ่มวัยรุ่นหญิงที่สูบบุหรี่และไม่สูบบุหรี่ ผลการศึกษาพบว่าการสูบบุหรี่ครั้งแรกของวัยรุ่นหญิง เกิดจากสาเหตุหลัก 2 ประการ คือ

1. อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนที่สูบบุหรี่และสภาพแวดล้อมที่มีการสูบบุหรี่ เช่น สถานที่เที่ยวกลางคืน ซึ่งแวดล้อมด้วยกลุ่มเพื่อนและผู้ที่สูบบุหรี่ การไปสังสรรค์หรือไปเที่ยวระหว่างเพื่อนฝูงที่มีการดื่มเหล้าและสูบบุหรี่ ร่วมกับการชักนำโดยตรงให้สูบบุหรี่จากเพื่อนฝูง หรือการชักชวนทางอ้อมโดยการสูบบุหรี่ให้เห็น และเห็นการสูบบุหรี่ของผู้คนในสถานที่นั้น ๆ รวมทั้งเห็นการสูบบุหรี่ของกลุ่มเพื่อนสนิท

2. ความรู้สึกอยากทดลอง/อยากรู้ คือ อยากรู้รสชาติ อยากรู้ว่าทำไมคนจึงชอบสูบบุหรี่ สูบบุหรี่แล้วจะเป็นอย่างไร คับบุหรี่ออกจากจมูกได้อย่างไร และความเครียดมีส่วนสนับสนุนอย่างมากทำให้วัยรุ่นหญิงสนใจทดลองสูบบุหรี่ เพราะทำให้รู้สึกว่าการช่วยคลายเครียดได้

สาเหตุสำคัญที่ทำให้วัยรุ่นหญิงสูบบุหรี่ต่อมากจนถึงในปัจจุบัน ได้แก่

1. อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนที่สูบบุหรี่ การเข้าสังคม ร่วมกับสภาพแวดล้อมที่มีการสูบบุหรี่ในระหว่างการไปเที่ยว ไปสังสรรค์กับเพื่อน และรู้สึกว่าเป็นความจำเป็นที่จะต้องสูบบุหรี่กับเพื่อนฝูง เพื่อจะเข้าสังคมได้ รู้สึกสนุกสนาน ไม่แปลกแยกจากเพื่อนฝูง

2. ความเครียด สภาพการมีปัญหากลุ้มใจ หรืออึดอัดใจ ทั้งในครอบครัวและเรื่องต่างๆ ทำให้หันมาใช้บุหรี่ เนื่องจากทำให้รู้สึกผ่อนคลาย สบายใจในเวลาสูบบุหรี่หรือลิ้มเรื่องทุกขี้ได้ชั่วขณะ

3. ความเคยชินหรือลักษณะของการติด การพึ่งพาบุหรี่ทั้งรู้ตัวและไม่รู้ตัว(โดยคิดว่าตนไม่ติด)

4. การมีเวลาว่าง ไม่มีอะไรทำ จึงหันมาสูบบุหรี่แทน

นอกจากนี้ ผลการวิจัยพบว่ายังมีความเข้าใจผิดอย่างมากเกี่ยวกับเรื่องอันตรายของควันบุหรี่ ซึ่งกลุ่มวัยรุ่นหญิงทั้งผู้สูบบุหรี่และไม่สูบบุหรี่เกือบทุกคนเข้าใจว่าผู้ได้รับควันบุหรี่ได้รับอันตรายมากกว่าผู้สูบบุหรี่ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ตัดสินใจเป็นผู้สูบบุหรี่เสียเอง

มูลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ (2545ง: 1) ได้รวบรวมสถิติสำคัญการสูบบุหรี่ของคนไทยในปี พ.ศ. 2542 พบว่าสาเหตุที่เลิกสูบบุหรี่ของผู้ที่เคยสูบบุหรี่ ได้แก่ คิดว่าไม่ดีเลยตัดสินใจเลิกเองมีมากที่สุด ร้อยละ 34.7 เป็นโรคแล้วแพทย์แนะนำให้งดสูบบุหรี่ร้อยละ 25.5 สามปี/ภรรยา/ลูกขอร้อง ร้อยละ 13.1 และกลัวเป็นโรคร้อยละ 11.7 ตามลำดับ

มูลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่, สำนักงานสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และสำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (2544 : 3-9) ได้ดำเนินโครงการวิจัยเรื่อง ทรรศนะของประชาชนต่อผู้หญิงไทยที่สูบบุหรี่ กรณีศึกษาตัวอย่างประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งศึกษาในประชาชนทั่วไปที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 2,486 คน ผลการสำรวจความคิดเห็นของตัวอย่างต่อการสูบบุหรี่ พบว่า การสูบบุหรี่เป็นเรื่องปกติ ร้อยละ 11.1 การสูบบุหรี่เป็นสิ่งเสพติดทำลาย ร้อยละ 88.9 โดยความรู้สึกของตัวอย่างเมื่อเห็นผู้ชายและผู้หญิงสูบบุหรี่ ส่วนใหญ่เป็นในทางลบ ได้แก่ ไม่ชอบ ไม่น่าเลียนแบบ น่าตำหนิตืดเย็น และแสดงถึงความอ่อนแอ ตามลำดับ โดยมีกลุ่มตัวอย่างบางส่วนแสดงความรู้สึกทางบวกเมื่อเห็นผู้ชายสูบบุหรี่ ได้แก่ แสดงความเป็นชาย (ร้อยละ 15.2) รู้สึกโก้ (ร้อยละ 7.1) และน่าเลียนแบบ (ร้อยละ 2.7)

กอทเกลียบ และเบเคอร์ (Gottlieb & Baker. 1986 : Abstract) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อด้านสุขภาพ พฤติกรรมของบิดามารดาและเพื่อน โปรแกรมการออกกำลังกาย กับการสูบบุหรี่ การดื่มเหล้า และการมีกิจกรรม โดยทำการศึกษาในนักศึกษามหาวิทยาลัย พบว่า ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การดื่มเหล้าและการสูบบุหรี่กับเพื่อนทั้งผู้ชายและผู้หญิงมีความสัมพันธ์กัน ปัจจัยด้านความรู้สึกความคิด ได้แก่ ความเชื่อในความสามารถของตนเองมีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับการดื่มเหล้าและสูบบุหรี่ การควบคุมตัวเองด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีกิจกรรม โดยพบว่าเพื่อนเป็นตัวแปรที่สำคัญในการทำให้สูบบุหรี่และดื่มเหล้า และได้ให้ข้อเสนอแนะว่าโปรแกรมในการป้องกันการสูบบุหรี่และดื่มเหล้าของวัยรุ่น ควรเพิ่มแรงสนับสนุนจากกลุ่มเพื่อน เกี่ยวกับพฤติกรรมทางด้านสุขภาพและผลเสียทางสุขภาพที่เกิดขึ้น โดยใช้เพื่อนเป็นต้นแบบ

รายงานการวิจัยเรื่องการป้องกันการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นในอเมริกา (U.S. Department of Health and Human Services. 1994 : 8-9) พบว่าปัจจัยเสี่ยงทางจิตสังคมที่ทำให้วัยรุ่นสูบบุหรี่ ประกอบด้วย ปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคม ได้แก่ การมาจากครอบครัวที่มีสภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ มีรายได้น้อยและมีการศึกษาค่อนข้างต่ำ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การหาซื้อและได้มาของบุหรี่ การรับรู้เกี่ยวกับการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นว่าเป็นเรื่องธรรมดา การชักชวนจากเพื่อน ความขัดแย้งในจิตใจ และการขาดการดูแลเอาใจใส่ของพ่อแม่ ปัจจัยด้านพฤติกรรมของวัยรุ่น ได้แก่ การตั้งเป้าหมายของความสำเร็จ และความหวังเกี่ยวกับการศึกษาใน

อนาคต การขาดทักษะในการปฏิเสธอิทธิพลต่างๆที่ชักจูงให้สูบบุหรี่หรือการลองสูบบุหรี่ และปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ การรู้สึกมีคุณค่าในตนเองต่ำ ความเชื่อว่าบุหรี่ช่วยในการแก้ปัญหาต่างๆ และการได้รับความรู้ไม่เพียงพอในภัยของบุหรี่

สินี แสงรัศมี (Sinee Sankrusme. 2000 : 27-29) ได้ศึกษารูปแบบเชิงสาเหตุของปัจจัยที่ช่วยในการเลิกสูบบุหรี่หรือป้องกันไม่ให้สูบบุหรี่ โดยทำการศึกษาในพนักงานของรัฐและเอกชนเพศชาย ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 2,000 คน พบว่าสาเหตุที่ทำให้สามารถเลิกสูบบุหรี่ได้มาจากเหตุผลส่วนบุคคล ได้แก่ เป็นอันตรายต่อสุขภาพร้อยละ 70.6 สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายร้อยละ 83.0 ต้องการเป็นแบบอย่างที่ดีร้อยละ 60.0 และเหตุผลจากสภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพแวดล้อมรอบข้างนำไปสู่การเลิกสูบบุหรี่ร้อยละ 63.9 การรณรงค์เกี่ยวกับการสูบบุหรี่ร้อยละ 60.0 และการว่ากล่าวตักเตือนจากผู้อื่นร้อยละ 53.0

จากการศึกษาที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า เหตุผลที่ทำให้วัยรุ่นตัดสินใจสูบบุหรี่หรือไม่สูบบุหรี่ ส่วนใหญ่มาจากเจตคติและความเชื่อเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ เช่น ในกลุ่มวัยรุ่นที่สูบบุหรี่มีเจตคติหรือรับรู้ว่าการสูบบุหรี่เป็นยาเสพติดที่ไม่ผิดกฎหมาย การสูบบุหรี่เป็นเรื่องธรรมดา การคิดว่าเป็นเรื่องที่โก้ สนุกสนาน และรู้สึกว่าเป็นความจำเป็นที่จะต้องสูบบุหรี่กับเพื่อนฝูง เพื่อจะได้เข้าสังคมได้ ไม่แปลกแยกจากเพื่อนฝูง หรือความเชื่อว่าบุหรี่ช่วยในการแก้ปัญหาต่างๆ ช่วยคลายเครียด ทำให้หายเหงา เป็นต้น หรือในกลุ่มที่ไม่สูบบุหรี่มีความเห็นต่อการสูบบุหรี่ว่า การสูบบุหรี่เป็นสิ่งเสพติดทำลาย ไม่น่าเลียนแบบ น่าตำหนิตัดเยียน และ แสดงถึงความอ่อนแอ เป็นต้น หรือเหตุผลที่เลิกสูบบุหรี่ของผู้ที่เคยสูบบุหรี่แล้วเนื่องจากคิดว่าไม่ดีเลยตัดสินใจเลิกเอง กลัวเป็นอันตรายต่อสุขภาพตนเองและครอบครัว เป็นต้น นอกจากนี้ความเชื่อแล้วยังมีสาเหตุจากบุคคลรอบข้าง ได้แก่ บุคคลใกล้ชิดในครอบครัว เช่น พ่อแม่ พี่น้อง หรือเพื่อน ซึ่งเป็นกลุ่มอ้างอิงที่มีอิทธิพลสำคัญในการชักชวนให้วัยรุ่นสูบบุหรี่ ซึ่งทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมอธิบายว่าการที่บุคคลได้รับรู้ถึงความรู้สึกที่ได้รับรางวัลหรือผลลัพธ์เช่นเดียวกับตัวแบบ บุคคลจะสร้างมาตรฐานการกระทำด้วยตนเอง เช่น เด็กเห็นพ่อแม่สูบบุหรี่ ทำให้เด็กมีโอกาสที่จะแสดงพฤติกรรมกรรมการสูบบุหรี่เช่นกัน เนื่องจากการสูบบุหรี่ของพ่อแม่เป็นแรงเสริมที่ทำให้เด็กแสดงพฤติกรรมดังกล่าวเพื่อต้องการเป็นที่ยอมรับ (Douglas & Irving. 1995 ; citing Bandura. 1986) หรือเด็กอาจจะเลียนแบบพ่อแม่โดยมองเป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงความเป็นผู้ใหญ่ และอาจเลียนแบบเพื่อนโดยมองเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสม (Johnson & Hoffmann. 2000 : 393 ; citing Akers, et al. 1979) นอกจากนี้สถาบันทางสังคม ได้แก่ โรงเรียน ซึ่งเป็นสถานที่ถ่ายทอดความรู้ คำสั่งสอน และกฎระเบียบต่างๆ และวัยรุ่นใช้เวลาส่วนใหญ่เรียนรู้ศึกษาอยู่ในโรงเรียน ตลอดจนการกระทำตามระเบียบ บรรทัดฐาน และค่านิยมของสังคม เช่น ความเชื่อในอำนาจกฎหมายห้ามเยาวชนสูบบุหรี่ ค่านิยมของสังคมเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ก็เป็นกลุ่มอ้างอิงหนึ่งที่มีความสำคัญ และเกี่ยวข้องกับการแสดงพฤติกรรมกรรมการสูบบุหรี่ของเยาวชน (มูลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่, สำนักงานสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และสำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ. 2544 : 3-9 ;มูลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่. 2545ค : 2)

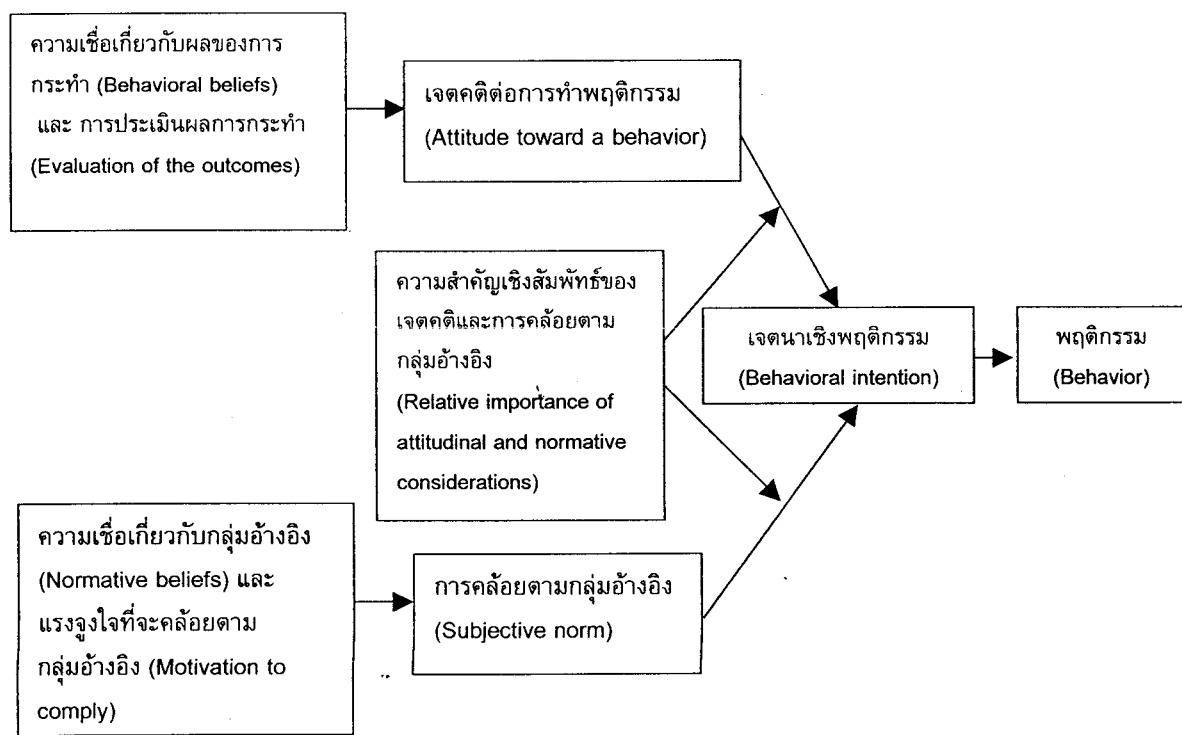
จากผลงานวิจัยที่กล่าวมาสรุปได้ว่า พฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นเป็นการกระทำหรือการปฏิบัติตัวของวัยรุ่นเพื่อไม่ให้ตนสูบบุหรี่ ได้แก่ การติดตามข้อมูลความรู้เกี่ยวกับอันตรายของการสูบบุหรี่จากแหล่งความรู้และสื่อต่างๆ เนื่องจากตระหนักในปัญหาทางด้านสุขภาพจากการสูบบุหรี่ การไม่ไปสังสรรค์เข้ากลุ่มกับเพื่อนขณะที่มีการดื่มสุราหรือสูบบุหรี่ (ประกิต วาที่สาชกกิจ. 2537 ; ชูชัย ศุภวงค์ และสุภกร บัวสาย. 2539 ; ธนพงศ์ จันทชุม และคณะ. 2542 ; มูลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ และบริษัทคอมพาสอินเตอร์เนชั่นแนลจำกัด. 2545 ; Gottlieb & Baker. 1986 ; The National Center Tobacco-Free Kids. 2002a) การไม่ใช้บุหรี่เป็นวิธีการระบายเมื่อมีความเครียดจากเรื่องต่างๆ เช่น เรื่องส่วนตัว เรื่องการเรียน เรื่องครอบครัว (นิพนธ์ กุลนิตย์. 2538 ; มูลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ และบริษัทคอมพาสอินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด. 2545 ; Kirby. 2002) หรือเมื่อรู้สึกเหงา (ชูชัย ศุภวงค์ และสุภกร บัวสาย. 2539) การไม่ลองสูบบุหรี่ด้วยความอยากรู้อยากลองเมื่อได้กลิ่นหรือเห็นผู้อื่นสูบ (มาร์วิน โกลด์เบอร์ก. 2542 ; U.S. Department of Health and Human Services. 1994) นอกจากนี้ การหากิจกรรมที่เหมาะสมทำในเวลาว่าง เช่น การเล่นกีฬา การออกกำลังกาย การทำงานอดิเรกต่างๆ เพื่อใช้เวลาว่างให้สนุกและคุ้มค่าก็เป็นวิธีการ

หนึ่งในการป้องกันการสูบบุหรี่ (มูลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ และบริษัทคอมพิวเตอร์เนชั่นแนลจำกัด. 2545 : 4-5)

ดังนั้น การที่วัยรุ่นตั้งใจที่จะมีพฤติกรรมการสูบบุหรี่ หรือป้องกันตนเองไม่ให้สูบบุหรี่ จึงมีพื้นฐานมาจากความเชื่อเกี่ยวกับการกระทำพฤติกรรม และความเชื่อเกี่ยวกับบุคคลที่มีความสำคัญต่อเขา กล่าวคือ ถ้าวัยรุ่นเชื่อว่าการป้องกันการสูบบุหรี่เป็นพฤติกรรมที่ถูกต้องและส่งผลทางบวก เขาก็จะมีเจตคติที่ดีต่อการไม่สูบบุหรี่ และถ้าวัยรุ่นเชื่อว่าบุคคลที่มีความสำคัญต่อเขาต้องการให้เขาป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ ความตั้งใจที่จะมีพฤติกรรมในการป้องกันตนเองไม่ให้สูบบุหรี่ก็มีมากด้วย และความตั้งใจจะส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ของวัยรุ่น ซึ่งสอดคล้องตามแนวคิดของทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล ดังจะกล่าวถึงในรายละเอียดต่อไป

3. ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล

ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Theory of Reasoned Action (TRA)) ถูกพัฒนาโดยฟิชบายน์และไอเซนในปี 1967 เพื่อใช้ทำความเข้าใจและทำนายพฤติกรรมและผลที่เกิดขึ้น โดยเชื่อว่าพฤติกรรมอยู่ภายใต้การควบคุมของเจตนาของบุคคลในการตัดสินใจที่จะกระทำพฤติกรรมใด โดยใช้ข้อมูลที่มีอยู่ ซึ่งเรียกว่าเจตนาเชิงพฤติกรรมหรือความตั้งใจที่จะทำพฤติกรรม ขึ้นอยู่กับ 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เจตคติต่อการทำพฤติกรรม และปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง โดยความเชื่อนี้ส่งผลต่อพฤติกรรม โดยผ่านเจตคติต่อการทำพฤติกรรม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และความตั้งใจที่จะทำพฤติกรรม (Ajzen & Fishbein. 1980 : 5-6) ซึ่งจากรอบแนวคิดของทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญที่เจตนาเชิงพฤติกรรมเป็นตัวแปรหลักในการทำนายพฤติกรรมมากกว่าเจตคติ โดยมีความเชื่อมโยงของตัวแปรต่างๆ ในเชิงสาเหตุและผลตามทฤษฎี ดังนี้

ภาพประกอบ 2 ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Ajzen & Fishbein. 1980 : 9)

ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลมีข้อตกลงเบื้องต้น (Ajzen & Fishbein. 1980 : 5) ว่าบุคคลเป็นผู้มีเหตุผลและใช้ข้อมูลของตนอย่างมีระบบ โดยพิจารณาผลที่อาจจะเกิดขึ้นจากการกระทำของตนก่อนตัดสินใจลงมือทำหรือไม่ทำพฤติกรรมนั้น (Ajzen & Fishbein. 1980 : 5-9) ซึ่งมีใจความของทฤษฎีโดยสังเขป ดังนี้

1. พฤติกรรม (Behavior; B) ส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การควบคุมของเจตนาของบุคคล ซึ่งเรียกเจตนาว่า เจตนาเชิงพฤติกรรมหรือความตั้งใจที่จะทำพฤติกรรม สามารถวัดและสังเกตพฤติกรรมได้หลายวิธี ได้แก่ ให้นุเคราะห์จากทางเลือกที่กำหนดไว้ 2 ทางคือ ทำหรือไม่ทำพฤติกรรมนั้น หรือวัดจากปริมาณของการกระทำเมื่อได้ทำพฤติกรรมนั้นแล้ว หรือ สังเกตพฤติกรรมที่ทำซ้ำ ๆ กันในช่วงเวลาหนึ่ง (Ajzen & Fishbein. 1980 : 40) ซึ่งการกำหนดพฤติกรรมที่ศึกษาต้องประกอบด้วย การกระทำ เป้าหมาย เวลา และบริบท (Ajzen & Fishbein. 1980 : 38-39)

การกระทำอาจกำหนดเป็นการกระทำอย่างเดี่ยว (Single act) เช่น การให้ลูกกินอาหาร หรือเป็นกลุ่มของการกระทำ (Behavior category) เช่น การออกกำลังกาย อาจประกอบด้วยการกระทำย่อยๆ หลายการกระทำ ได้แก่ การวิ่ง การเดิน การกระโดดเชือก เป็นต้น

เป้าหมายเป็นเป้าหมายของกระทำที่กำหนดขึ้น เช่น การให้ลูกกินอาหาร เป้าหมายอาจกำหนดเป็นนมแม่

เวลาเป็นช่วงเวลาที่กำหนดในการศึกษาพฤติกรรมที่สนใจ เช่น การให้นมแม่ในช่วงเดือนที่ผ่านมา

บริบทเป็นสถานการณ์หรือสถานที่ ซึ่งพฤติกรรมที่สนใจศึกษาจะเกิดขึ้น เช่น การให้นมแม่ที่บ้าน

2. เจตนาเชิงพฤติกรรมหรือความตั้งใจที่จะทำพฤติกรรม (Behavioral intention; I) คือ ความน่าจะเป็นโดยอัตนัยของบุคคลว่าจะแสดงพฤติกรรมที่ระบุนาน้อยเพียงใด เจตนาจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมและเป็นตัวทำนายได้ด้วยหากมีการวัดที่เหมาะสม และขึ้นอยู่กับ 2 ปัจจัย (Ajzen & Fishbein. 1980 : 54-60) คือ

2.1 ปัจจัยส่วนบุคคล (Personal factor) ได้แก่ เจตคติต่อการทำพฤติกรรม (Attitude toward a behavior) ซึ่งหมายถึงการประเมินทางบวกหรือทางลบของบุคคล ต่อการกระทำพฤติกรรมนั้น หรือการตัดสินใจของบุคคลว่าการแสดงพฤติกรรมนั้น ดี-ไม่ดี ชอบ-ไม่ชอบ

การวัดเจตคติต่อการทำพฤติกรรมทำได้ 2 วิธี ได้แก่ การวัดเจตคติต่อการทำพฤติกรรมทางตรง และการวัดเจตคติต่อการทำพฤติกรรมทางอ้อม

การวัดเจตคติต่อการทำพฤติกรรมทางตรง เป็นการประเมินความรู้สึกของบุคคลต่อพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งในทางที่ ดี-ไม่ดี ชอบ-ไม่ชอบ ด้วยมาตรจำแนกความหมาย (Semantic differential) ของออสกู๊ดและคณะ (Ajzen & Fishbein. 1980 : 54 ; citing Osgood, Suci, & Tannenbaum. 1957) หรืออาจให้ผู้ตอบแสดงพฤติกรรมออกมาโดยตรง

การวัดเจตคติต่อการทำพฤติกรรมทางอ้อม ขึ้นอยู่กับความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำ (Behavioral beliefs; b_i) และการประเมินผลของการกระทำ (Evaluation of the outcomes; e_i)

พีชบายน์และไอเซนกล่าวว่า บุคคลมีความเชื่อต่างๆมากมายต่อที่หมายหนึ่ง แต่มีความเชื่อเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กับเจตคติ ซึ่งเรียกกลุ่มความเชื่อนี้ว่า ความเชื่อเด่นชัด (Salient beliefs) ซึ่งจะทราบความเชื่อเด่นชัดของบุคคลต่อที่หมายโดยการถามให้ตอบแบบอิสระ (Free-response format) เกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพ และลักษณะเฉพาะอย่างของผลกรรมที่เกิดจากการแสดง

พฤติกรรม โดยพิจารณาเฉพาะข้อมูลความเชื่อเด่นชัด ที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากรที่มีความถี่สูง (Modal salient beliefs) ตามทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลการวัดเจตคติต่อการทำพฤติกรรมทางอ้อมมาจาก ผลรวมทั้งหมดของผลคูณการประเมินผลของการกระทำแต่ละอย่างกับความเชื่อเด่นชัด ($\sum b_i e_i$)

2.2 ปัจจัยทางสังคม (Social factor) ได้แก่ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Subjective norm ; SN) หมายถึงความน่าจะเป็นโดยอัตโนมัติของบุคคลที่มีต่อผู้อื่นที่บุคคลนั้นให้ความสำคัญ โดยรับรู้ว่าบุคคลดังกล่าวมีความต้องการให้เขาทำพฤติกรรมนั้นหรือไม่ ซึ่งการรับรู้นี้ที่เขาให้ความสำคัญอาจจะคิดหรือไม่คิด เช่นนั้นจริง ๆ

การวัดการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทำได้ 2 วิธี ได้แก่ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางตรง และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางอ้อม

การวัดการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางตรง เป็นการประเมินความเชื่อที่มีต่อความคิดเห็นของบุคคลส่วนมากที่มีความสำคัญต่อเขา ที่คิดว่าเขาควรหรือไม่ควรแสดงพฤติกรรมนั้น

การวัดการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางอ้อม ขึ้นอยู่กับความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง (Normative beliefs; NB) ซึ่งมาจากการรับรู้ความคาดหวังของบุคคลพิเศษหรือกลุ่มบุคคลพิเศษ ที่คิดว่าเขาควรหรือไม่ควรแสดงพฤติกรรมนั้น และแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Motivation to comply; MC_i)

การศึกษากลุ่มอ้างอิงที่เด่นชัด (Salient referents) ทำได้เช่นเดียวกับการศึกษาความเชื่อเด่นชัด โดยการถามให้ตอบแบบอิสระ (Free-response format) โดยเลือกกลุ่มอ้างอิงที่ถูกระบุถึงมากที่สุดของกลุ่มตัวอย่าง ทั้งที่เป็นฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายคัดค้านการกระทำพฤติกรรม ซึ่งจัดอยู่ในรูปกลุ่มอ้างอิงที่มีความถี่สูง (Modal salient referents) เมื่อได้กลุ่มอ้างอิงเด่นชัดแล้วก็สามารถวัดความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง โดยใช้มาตรวัดเช่นเดียวกับการวัดเจตคติต่อพฤติกรรม ตามทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล การวัดการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางอ้อมมาจาก ผลรวมทั้งหมดของผลคูณระหว่างความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงกับแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ($\sum NB_i MC_i$)

2.3 ความสำคัญเชิงสัมพัทธ์ของเจตคติและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Relative importance of attitudinal and normative considerations) ตามแนวคิดทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลเจตนาของบุคคลจะขึ้นอยู่กับความสำคัญเชิงสัมพัทธ์ของเจตคติและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง องค์ประกอบทั้งสองจะมีน้ำหนักที่บ่งถึงความสำคัญเชิงสัมพัทธ์ที่เป็นตัวกำหนดเจตนา ซึ่งน้ำหนักของความสำคัญเชิงสัมพัทธ์อาจจะเปลี่ยนจากพฤติกรรมหนึ่งไปอีกพฤติกรรมหนึ่ง ดังนั้นเจตคติต่อการทำพฤติกรรมและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงจึงเป็นตัวแปรที่ใช้ทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรมหรือความตั้งใจที่จะทำพฤติกรรม ซึ่งน้ำหนักของตัวแปรทั้งสองในการทำนายจะเปลี่ยนไปตามกลุ่มประชากรและพฤติกรรมที่ศึกษา (Fishbein & Ajzen.1975 ; Ajzen & Fishbein. 1980 : 6)

2.4 ตัวแปรภายนอก (External variable) ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลเชื่อว่าตัวแปรภายนอกได้แก่ ตัวแปรชีวสังคม (Demographic variables) เช่น อายุ เพศ อาชีพ เป็นต้น เจตคติต่อเป้าหมายอื่น เช่น เจตคติต่อสถาบัน เจตคติต่อการเมือง เป็นต้น และลักษณะทางบุคลิกภาพ (Personality traits) เช่น การเก็บตัว การเปิดเผยตัวเอง เป็นต้น จะไม่มีผลต่อเจตนาและพฤติกรรมโดยตรง จะมีอิทธิพลต่อเจตนาและพฤติกรรมในทางอ้อมเท่านั้น กล่าวคือ อาจส่งผลต่อความเชื่อเกี่ยวกับผลกรรม การประเมินผลกรรม ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง และแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง หรือมีอิทธิพลต่อความสำคัญเชิงสัมพัทธ์ขององค์ประกอบเจตคติและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ทางใดทางหนึ่งหรือทั้งหมด อย่างไรก็ตามแม้พบว่าบางครั้งตัวแปรภายนอกจะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในเวลาใดเวลาหนึ่ง แต่มันจะสัมพันธ์กันไม่นาน ซึ่งพิชบายน์

และไอเซนได้กล่าวไว้ว่า ไม่มีความจำเป็นที่จะหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรภายนอกกับพฤติกรรม เพราะมันมีผลที่ไม่คงเส้นคงวาต่อความเชื่อที่เป็นรากฐานพฤติกรรม (Ajzen & Fishbein . 1980 : 9)

3.1 การประยุกต์ใช้ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลในงานวิจัย

จากการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมาทั้งในและต่างประเทศพบว่า มีการนำทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลไปประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางในการทำความเข้าใจและทำนายพฤติกรรม ทั้งจากการศึกษาของพิชบายน์และไอเซนเอง ที่ใช้ทฤษฎีในการทำนายเกี่ยวกับ พฤติกรรมการใช้จ่ายค่าน้ำดื่ม การเลือกตั้ง การทุจริตในการสอบ การมีเพศสัมพันธ์ก่อนการแต่งงาน การวางแผนครอบครัว และการเข้ารับการรักษาของผู้ติดยา เป็นต้น (Ajzen & Fishbein. 1980) เช่น การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจทุจริตในการสอบกับพฤติกรรมทุจริตในการสอบพบว่ ความตั้งใจในการทุจริตมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมทุจริตในการสอบ ($r=0.819$) ความตั้งใจในการทุจริตในการสอบมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการลอกข้อสอบจากผู้อื่น ($r=0.818$) และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการให้ผู้อื่นลอกข้อสอบ ($r=0.566$) (Ajzen & Fishbein. 1980 ; citing De Vries & Ajzen. 1971) หรือ การศึกษาเจตนาของผู้ติดยาในการเซ็นชื่อเข้ารับการรักษาในหน่วยรักษาผู้ติดยา ในผู้ชายที่ติดยาอายุระหว่าง 20 ถึง 65 ปี จำนวน 160 คน โดยแต่ละคนจะได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับโปรแกรมการช่วยเหลือผู้ติดยา หลังจากนั้นจึงแจกแบบสำรวจเพื่อวัดเจตนาในการเซ็นชื่อเข้ารับการรักษาในหน่วยรักษาว่าต้องการเข้าหรือไม่เข้า ผลการศึกษาพบว่าครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างเต็มใจที่จะเข้ารับการรักษา โดยเจตคติและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงสามารถทำนายเจตนาในการเซ็นชื่อเข้ารับการรักษาได้สูง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนเจตตีมีอิทธิพลต่อเจตนาในการเซ็นชื่อ (Ajzen & Fishbein. 1980 ; citing Mcardle. 1972)

หลังจากนั้นได้มีงานวิจัยจำนวนมากนำทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลมาใช้ เช่น การดูแลสุขภาพช่องปาก การศึกษาการคุมกำเนิด การเลิกสูบบุหรี่ การตรวจมะเร็งปากมดลูก การบริจาคเลือด การคาดเข็มขัดนิรภัย การสวมหมวกนิรภัย การเลือกตั้ง (Cuerrier, et al. 1992) การเข้าโบสถ์ การสูบบุหรี่ การวางแผนครอบครัว การดูแลสุขภาพ การทำแท้ง การซื้อสินค้า การเข้ารับการศึกษาของลูกจ้าง การรณรงค์ในการป้องกันโรคเอดส์ และการต่อต้านการใช้จ่าย (Jee Hyun Kim. 1997 : 4 ; citing Eagly & Chaiken. 1993) การลดน้ำหนัก การดื่มสุรา การป้องกันโรคเอดส์ และการตรวจมะเร็งเต้านม ซึ่งทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลนำมาประยุกต์ใช้กับพฤติกรรมทางด้านสุขภาพในหลาย ๆ พฤติกรรม โดยพบว่าสามารถทำนายพฤติกรรมได้สูงภายใต้ข้อตกลงเบื้องต้น 2 ข้อ คือ 1) พฤติกรรมดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของเจตนา (Under volitional control) และ 2) บุคคลมีเหตุผลในการกระทำ (Colleen, et al. 2000 : 183)

สำหรับการศึกษาในประเทศไทย ได้นำทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลมาประยุกต์ใช้เพื่อทำความเข้าใจและทำนายเจตนาในการกระทำพฤติกรรมและพฤติกรรมในหลาย ๆ สถานการณ์ เช่น การใช้บริการการปรึกษาของนักเรียน (วรรณิ จิรชุตโรจน์. 2527) การศึกษาต่อของนักเรียน (สมศรี ชูสงแสง. 2532) การอนุรักษ์น้ำของครูประถมศึกษา (ดุขฎิ โยเหลา และประทีป จินนี. 2537) พฤติกรรมจริยธรรมในการปฏิบัติกรพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล (เพ็ญพรรณ พิทักษ์สงคราม. 2538) เป็นต้น ซึ่งพบว่าเจตคติต่อการกระทำพฤติกรรมและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงสามารถทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรมได้ ($R=0.34-0.45$) และเจตนาเชิงพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม ($r =0.12-0.43$) ซึ่งไอเซนและพิชบายน์ (Ajzen & Fishbein. 1980 : 6) กล่าวว่า น้ำหนักของตัวแปรทั้งสองในการทำนายจะเปลี่ยนไปตามกลุ่มประชากรและพฤติกรรมที่ศึกษา

จากการนำทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลมาใช้ในงานวิจัย พบว่า มีข้อจำกัดในการอธิบายและทำนายพฤติกรรมหลายประการ เช่น การศึกษาเพื่อทดสอบความเที่ยงตรงของการใช้ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลในพฤติกรรมด้านศีลธรรม พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลเชื่อมโยงระหว่างเจตคติต่อการกระทำพฤติกรรมกับการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Cuerrier, et al. 1992) หรือจากการศึกษาการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลในพฤติกรรมความนิยมใช้สินค้าพบว่า ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลสามารถทำนาย และอธิบายพฤติกรรมความนิยมใช้สินค้าของลูกค้าได้ส่วนใหญ่แต่ไม่ครอบคลุมทุกกรณี โดยผลการวิจัยเสนอแนะว่าอาจต้องพิจารณาถึงลักษณะทางบุคลิกภาพด้วย ในกรณีที่เจตคติต่อการกระทำพฤติกรรมและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ไม่สามารถอธิบายและทำนายพฤติกรรมได้ และได้ทำการศึกษาซ้ำพบว่าเจตคติต่อการกระทำพฤติกรรมและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงไม่ได้เป็นอิสระต่อกันตามที่ทฤษฎีเสนอไว้ (Ha. 1998) จากข้อจำกัดและปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในการนำทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลไปใช้ในงานวิจัย โดยเฉพาะข้อจำกัดที่ทฤษฎีนี้สามารถอธิบายได้เฉพาะพฤติกรรม ที่อยู่ภายใต้การควบคุมของเจตนาอย่างสมบูรณ์ (Complete volitional control) เท่านั้น ดังนั้นไอเซนจึงได้มีการปรับทฤษฎีใหม่ โดยเพิ่มตัวแปรการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (Perceived behavioral control) เข้าไป และเรียกทฤษฎีนี้ว่าทฤษฎีการกระทำตามแผน (Theory of Planned Behavior) (Taylor. 2001 : 4 ; citing Schifter & Ajzen. 1985)

4. ทฤษฎีการกระทำตามแผน

ทฤษฎีการกระทำตามแผน (Theory of Planned Behavior (TPB)) เป็นทฤษฎีที่พัฒนามาจากทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล เพื่อแก้ไขข้อจำกัดของทฤษฎีที่สามารถอธิบายและทำนายพฤติกรรมได้เฉพาะพฤติกรรมที่อยู่ภายใต้การควบคุมของเจตนาเท่านั้น ซึ่งในทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลประกอบด้วยตัวแปรด้านบุคคล ได้แก่ เจตคติต่อการทำพฤติกรรม และตัวแปรด้านสังคม ได้แก่ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ต่อมาไอเซนได้เพิ่มตัวแปรการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมเข้าไป ในการทำนายพฤติกรรมที่ไม่อยู่ภายใต้การควบคุมของเจตนาอย่างสมบูรณ์ โดยองค์ประกอบทั้งสามในทฤษฎีการกระทำตามแผนที่น่าไปสู่ความตั้งใจที่จะทำพฤติกรรมหรือเจตนาเชิงพฤติกรรม ได้แก่ เจตคติต่อการทำพฤติกรรม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (Taylor. 2001 : 4 ; citing Schifter & Ajzen. 1985)

4.1 การประยุกต์ใช้ทฤษฎีการกระทำตามแผนในงานวิจัย

จากการปรับทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลเป็นทฤษฎีการกระทำตามแผน โดยเพิ่มตัวแปรการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมเข้าไป โดยเชื่อว่าจะทำนายพฤติกรรมได้ดีขึ้น ซึ่งได้มีงานวิจัยจำนวนมากนำทฤษฎีการกระทำตามแผนไปประยุกต์ใช้ในหลาย ๆ สถานการณ์ เช่นเดียวกับที่เคยใช้ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล ซึ่งส่วนใหญ่พบว่าสามารถทำนายพฤติกรรมได้ดีขึ้น เช่น การศึกษาการทำนายพฤติกรรมต่างๆ จำนวน 16 เรื่อง ในช่วงระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา เช่น การหางานทำ การเล่นเกม การออกกำลังกายหลังคลอด การดื่มสุรา การเลือกตั้ง การลดน้ำหนัก การใช้ถุงยางอนามัย เป็นต้น ผลการศึกษาโดยใช้ทฤษฎีการกระทำตามแผนพบว่า องค์ประกอบทั้งสาม ได้แก่ เจตคติต่อการทำพฤติกรรม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม สามารถร่วมกันทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรมได้ โดยมีค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ (R) อยู่ในช่วง .43-.94 โดยเฉลี่ยเท่ากับ .71 (Ajzen. 1991 : 189) เจตนาเชิงพฤติกรรมและการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมสามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมได้

โดยมีค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ (R) อยู่ในช่วง .20-.78 โดยเฉลี่ยเท่ากับ .51 (Ajzen. 1991 : 187) และจากผลการสังเคราะห์งานวิจัยที่ใช้ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลและทฤษฎีการกระทำตามแผน ในการศึกษาพฤติกรรม การออกกำลังกายจำนวน 23 เรื่อง พบว่า ทฤษฎีการกระทำตามแผนซึ่งมีการเพิ่มตัวแปรความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยที่สนับสนุน หรือ เป็นอุปสรรคต่อการแสดงพฤติกรรมออกกำลังกาย มีความสามารถในการทำนาย พฤติกรรมการออกกำลังกายได้ดีกว่าทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Blue. 1995 : Abstract) อย่างไรก็ตาม พบว่ามีการศึกษาหลายเรื่องซึ่งผลที่ได้ไม่เป็นไปตามทฤษฎี เช่น ผลการสังเคราะห์งานวิจัยที่ใช้ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลและทฤษฎีการกระทำตามแผน ซึ่งศึกษาถึงพฤติกรรมการใช้ถุงยางอนามัยจากข้อมูล จำนวน 96 ชุด (N=22,594) ผลการศึกษา พบว่า การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมไม่มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจที่จะใช้ถุงยางอนามัยและการใช้ถุงยางอนามัย ซึ่งไม่เป็นไปตามทฤษฎี (Albarracin, et al. 2001) จากผลการวิจัยต่าง ๆ ที่ได้ นำทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลและทฤษฎีการกระทำตามแผนไปใช้ พบว่ามีปัญหาในหลายประเด็น ได้แก่ การกำหนดเจตคติต่างๆ ไปสามารถทำนายพฤติกรรมภายใต้เหตุการณ์ หรือสถานการณ์เฉพาะได้ต่ำ เช่น ผลการศึกษาพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์กรหรือสถาบันต่างๆ (การเข้าโบสถ์ การเป็นนักเรียนทุนของรัฐบาล การเป็นลูกจ้าง หรือ การทำงาน) คนกลุ่มน้อย (คนผิวดำ คนนับถือแคทอลิก) ซึ่งเกิดจากการไม่ให้ความสำคัญต่อแนวคิดและหลักการในการสร้างเครื่องมือวัดเจตคติ (Ajzen. 1991 : 180 ; citing Ajzen & Fishbein. 1977) ความสัมพันธ์ที่ต่ำระหว่างลักษณะบุคลิกภาพโดยทั่วไปกับ พฤติกรรมภายใต้สถานการณ์ที่เฉพาะ เนื่องจากการกำหนดหรือให้คำจำกัดความพฤติกรรมที่กว้าง หรือ การนำเอาตัวแปรในทฤษฎีอื่นเข้ามาเชื่อมโยงกับทฤษฎีนี้ หรือ มีการสร้างเครื่องมือที่พิเศษและแตกต่างออกไป (Ajzen. 1991 : 180 ; citing Warehime. 1972 ; Lefcourt. 1982) และพบว่ามีข้อจำกัดอื่น ๆ จากการ ใช้ทฤษฎีการกระทำตามแผน (Brown. 1999 : 4) ดังนี้

- 1) ปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลหรือตัวแปรชีวสังคมไม่ได้ถูกนำมาพิจารณา
- 2) ยังคงมีปัญหาคำไม่ชัดเจนในการให้คำจำกัดความและการสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม
- 3) ข้อตกลงเบื้องต้นที่ว่า ตัวแปรการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมใช้ทำนายพฤติกรรมที่ต้องอาศัยปัจจัยในการควบคุม (Actual behavioral control) อาจไม่ครอบคลุมในทุกกรณีของพฤติกรรม
- 4) ช่วงเวลาที่ใช้ประเมินระหว่างเจตนาเชิงพฤติกรรมกับพฤติกรรมที่สนใจ เป็นระยะเวลานานเท่าไร โอกาสที่จะเกิดพฤติกรรมนั้นยิ่งน้อยลง
- 5) ทฤษฎีนี้ตั้งอยู่บนข้อตกลงที่ว่า มนุษย์เป็นผู้มีเหตุผลและตัดสินใจอย่างมีระบบจากข้อมูลที่มีอยู่ ดังนั้นพฤติกรรมที่กระทำโดยไม่ได้ไตร่ตรองหรือไม่รู้สติ (Unconscious motives) จะไม่สามารถอธิบายได้

จากปัญหาต่างๆ ไอเซน (Ajzen. 1991) ได้พยายามปรับปรุงแก้ไขและค้นหาข้ออธิบาย เช่น อำนาจในการทำนายพฤติกรรมที่ต่ำของตัวแปรเจตคติกับลักษณะบุคลิกภาพ แก้ไขโดยใช้หลักการรวมให้เป็นหนึ่งเดียว (Aggregation principle) โดยกำหนดพฤติกรรมเฉพาะภายใต้สถานการณ์ที่เฉพาะแล้วแสดงในรูปของการกระทำ ซึ่งพบว่าการใช้หลักการรวมในการกำหนดพฤติกรรมมีความตรงในการวัดที่สูงกว่าพฤติกรรมเดี่ยว และพบว่าการใช้หลักการดังกล่าว เจตคติต่างๆ ไปกับลักษณะบุคลิกภาพสามารถทำนายพฤติกรรมที่รวมกันเป็นกลุ่มของการกระทำ (Behavioral aggregates) ได้ดีกว่าพฤติกรรมเฉพาะ (Specific behavior) สำหรับ

พฤติกรรมการณ์มุ่งสู่ความสำเร็จ นอกจากขึ้นอยู่กับแรงจูงใจคือเจตนาและความสามารถ (ซึ่งเป็น Behavioral control) แล้ว อาจขึ้นกับปัจจัยอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ปัจจัยจูงใจ (Non-motivational factor) เช่น เวลา ทักษะ ความร่วมมือจากผู้อื่น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้แสดงถึงการควบคุมที่เป็นอยู่จริงของพฤติกรรม (Actual control over the behavior) (Ajzen. 1991 : 182) นอกจากนี้ในการทำนายพฤติกรรมตามทฤษฎีการกระทำตามแผนด้วยตัวแปรเจตนาเชิงพฤติกรรม และตัวแปรการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม เพื่อให้ได้ผลที่ถูกต้องแม่นยำต้องพิจารณาภายใต้เงื่อนไขต่าง ๆ ดังนี้ (Ajzen. 1991 : 185)

- 1) การวัดตัวแปรเจตนาเชิงพฤติกรรม และตัวแปรการควบคุมพฤติกรรมต้องสอดคล้อง (Correspond) และเข้ากันได้ (Compatible) กับพฤติกรรมที่ต้องการทำนาย
- 2) ตัวแปรทั้งสองต้องยังคงไม่เปลี่ยนแปลง (Stable) ในช่วงเวลาที่มีการประเมิน และสังเกตพฤติกรรมที่เกิดขึ้น
- 3) ตัวแปรการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม ต้องสามารถแสดงถึงปัจจัยควบคุมที่เป็นอยู่จริงของพฤติกรรม (Actual control)

นอกจากนี้ยังพบว่ามีปัญหาของการใช้เครื่องมือวัดเจตคติ โดยขนาดของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเมื่อใช้เครื่องมือวัดเจตคติทางตรงมีแนวโน้มที่จะสูงกว่าการวัดเจตคติทางอ้อม ที่ประเมินจากความเชื่อเด่นชัด (Salient beliefs) ซึ่งไอเซนได้ทำการปรับสเกลการวัด (Optimal scaling) (Ajzen. 1991 : 192-194) และได้แก้ปัญหาและข้อจำกัดที่เกิดขึ้นจากการใช้ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล และทฤษฎีการกระทำตามแผนที่ใช้ในการวิจัยมาปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา ตลอดจนได้พัฒนาการสร้างเครื่องมือ TpB พัฒนาแนวคิดและวิธีการของทฤษฎีการกระทำตามแผน (Constructing a TpB Questionnaire : Conceptual and Methodological Considerations) โดยได้เผยแพร่ผลงานในเดือนกันยายน ปี ค.ศ.2002 (Ajzen. 2002) ซึ่งจะกล่าวถึงในรายละเอียดต่อไป

4.2 แนวคิดและวิธีการสร้างเครื่องมือตามทฤษฎีการกระทำตามแผน

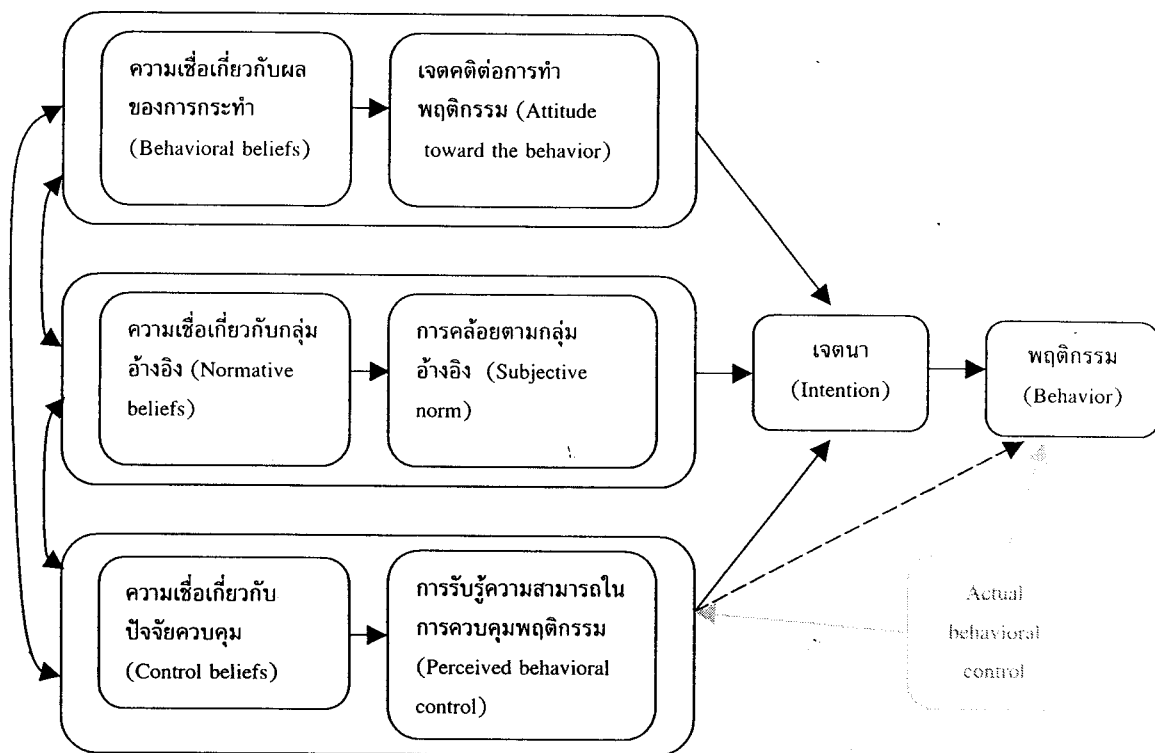
ทฤษฎีการกระทำตามแผน (Ajzen. 2002) กล่าวว่า การกระทำของมนุษย์เป็นผลมาจากความเชื่อ 3 ประการ คือ ความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำและการประเมินผลของการกระทำ (Behavioral beliefs) ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงและแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Normative beliefs) และความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคในการกระทำพฤติกรรม และการรับรู้อำนาจของปัจจัยเหล่านี้ (Control beliefs) ความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำที่ก่อให้เกิดการประเมินทางบวกหรือทางลบของบุคคลต่อการกระทำนั้น เรียกว่า เจตคติต่อการทำพฤติกรรม ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงเป็นการรับรู้ว่าคุณค่าที่เขาให้ความสำคัญต้องการให้กระทำพฤติกรรมนั้นหรือไม่ ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การรับรู้ปัจจัยทางสังคม เรียกว่า การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคในการกระทำพฤติกรรม เรียกว่า การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม ซึ่งองค์ประกอบทั้งสามได้แก่ เจตคติต่อการทำพฤติกรรม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม นำไปสู่เจตนาเชิงพฤติกรรม โดยทั่วไปถ้าบุคคลมีเจตคติที่ดีต่อการทำพฤติกรรม มีการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงสูง และรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมมาก เจตนาที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นย่อมมีมาก

อย่างไรก็ตาม มีพฤติกรรมอีกมากมายที่ไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมของเจตนาอย่างสมบูรณ์ ได้แก่ พฤติกรรมทางสังคมที่ต้องอาศัยปัจจัยต่างๆ เช่น โอกาส แหล่งสนับสนุน ทักษะ เงิน เวลา และความร่วมมือจากผู้อื่น เป็นต้น ปัจจัยควบคุมดังกล่าวมีทั้งปัจจัยภายในและภายนอก ปัจจัยภายใน ได้แก่ ทักษะ

ความรู้ความสามารถ อารมณ์ เช่น ความเครียด เป็นต้น ปัจจัยภายนอก ได้แก่ สิ่งแวดล้อม และสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นต้น (Brown. 1999 : 2-3) ซึ่งปัจจัยเหล่านี้แสดงถึงการควบคุมที่เป็นอยู่จริงของพฤติกรรม ถ้าบุคคลได้รับโอกาสและมีแหล่งสนับสนุนมาก ความตั้งใจที่จะกระทำพฤติกรรมย่อมมีมากและมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นได้สำเร็จ ดังนั้นการกระทำพฤติกรรมที่มุ่งสู่ความสำเร็จจึงขึ้นกับเจตนาและการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม และได้มีข้อเสนอแนะให้หน้าแนวคิดของปัจจัยควบคุมพฤติกรรมไปรวมอยู่ในโมเดล ที่ใช้อธิบายพฤติกรรมมนุษย์ในความหมายที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยสนับสนุน (Facilitating factors) บริบทของการได้รับโอกาส(Context of opportunity) แหล่งสนับสนุน (Resource) หรือการควบคุมการกระทำ (Action control) (Ajzen. 1991 : 183)

การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (Perceived behavioral control) มีความหมายใกล้เคียงกับตัวแปรการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Perceived self-efficacy) ของเบนดูรามากที่สุด (Ajzen. 1991 : 184) ซึ่งเป็นความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองที่จะกระทำพฤติกรรม ตามแนวคิดทฤษฎีการกระทำตามแผน การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมและเจตนาสามารถร่วมกันทำนายความสำเร็จในการกระทำพฤติกรรมได้โดยตรง โดยมีเหตุผลอย่างน้อย 2 ประการในการสนับสนุนสมมติฐานดังกล่าว คือ 1) ถ้าให้เจตนาคนที่แล้วจะพบว่าบุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมมาก ย่อมกระทำพฤติกรรมมากด้วย ตัวอย่างเช่น มีบุคคล 2 คนที่มีความตั้งใจสูงทั้งคู่ที่จะเรียนรู้วิธีการเล่นสกี คนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองว่าเขาสามารถทำได้ มีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมได้สำเร็จมากกว่าคนที่ยังไม่แน่ใจในความสามารถของตนเอง และ 2) การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมสามารถอธิบายการกระทำพฤติกรรมได้โดยตรงหรือไม่ั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับการสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรที่ต้องสะท้อนได้ครอบคลุมถึงปัจจัยควบคุมพฤติกรรมที่เป็นอยู่จริง หากพบว่าตัวแปรนี้ไม่สามารถอธิบายพฤติกรรมได้โดยตรงหรืออธิบายได้เพียงเล็กน้อย อาจเนื่องจากข้อมูลที่มีอยู่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเพียงเล็กน้อย ความต้องการหรือแหล่งสนับสนุนมีการเปลี่ยนแปลงไป หรือได้เข้าสู่สถานการณ์ใหม่ที่ไม่คุ้นเคย เป็นต้น (Ajzen. 1991 : 185) ดังนั้นในการทำความเข้าใจพฤติกรรมจึงต้องพิจารณาตัวแปรการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมที่เป็นความเชื่อของบุคคลในการประเมินความยากง่ายต่อการกระทำพฤติกรรมด้วย ซึ่งต้องประเมินให้ครอบคลุมถึงปัจจัยต่างๆ ทั้งที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการกระทำพฤติกรรมนั้น โดยไอเซนได้กล่าวว่าปัจจัยควบคุมพฤติกรรมที่เป็นอยู่จริง (Actual behavioral control) จะสะท้อนผ่านการรับรู้ของบุคคลจากตัวแปรการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (Ajzen. 1991 : 185 ; Brown. 1999 : 3)

การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมจึงมีผลทั้งทางตรงและทางอ้อม ต่อการกระทำพฤติกรรม โดยมีผลทางอ้อมร่วมกับ เจตคติต่อการทำพฤติกรรม และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ในการทำนายพฤติกรรมผ่านเจตนาเชิงพฤติกรรม และมีผลทางตรงร่วมกับเจตนาเชิงพฤติกรรมในการทำนายพฤติกรรม ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ในการอธิบายและทำนายพฤติกรรม ตามแนวคิดทฤษฎีการกระทำตามแผนได้ดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 ทฤษฎีการกระทำตามแผน (Ajzen. 2002 : 1)

พฤติกรรม (Behavior)

ในการศึกษาพฤติกรรม ผู้ศึกษาต้องทราบก่อนว่า สิ่งที่น่าสนใจศึกษาคือพฤติกรรม หรือผลที่เกิดขึ้น ซึ่งไอเซนและฟิชไบน์ได้กล่าวถึง ความแตกต่างระหว่างพฤติกรรมและผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำพฤติกรรมนั้น ตัวอย่างเช่น การวัดผลการสอบว่าสอบผ่านหรือไม่ เป็นผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำพฤติกรรมเฉพาะ เช่น การเข้าเรียน การอ่านหนังสือ การทบทวนความรู้ เป็นต้น หรือ การลดน้ำหนักว่าลดได้หรือไม่ เป็นผลมาจากการกระทำพฤติกรรม ได้แก่ การรับประทานอาหารที่มีพลังงานต่ำ การงดอาหาร หรือ การออกกำลังกายโดยการวิ่ง เป็นต้น ซึ่งการสอบผ่านหรือน้ำหนักที่ลดลงอาจเป็นผลมาจากปัจจัยอื่น ๆ นอกเหนือจากการแสดงพฤติกรรมของบุคคล เช่น น้ำหนักที่ลดลงอาจเป็นผลมาจากปัจจัยทางชีวภาพ เช่น ภาวะเมตาบอลิซึมของร่างกาย หรือ การเจ็บป่วยเรื้อรัง เป็นต้น (Ajzen & Fishbein, 1980 : 29-30) ดังนั้น ถ้าต้องการอธิบายหรือทำนายผลที่เกิดขึ้นมากกว่าการวัดพฤติกรรม ซึ่งผลที่เกิดขึ้นอาจไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมของเจตนาอย่างสมบูรณ์ จำเป็นต้องศึกษาตัวแปรเกิน (Extraneous variables) อื่น ๆ ที่ควบคุมผลที่เกิดขึ้นด้วย (Ajzen & Fishbein, 1980 : 51) ซึ่งการอธิบายโดยทฤษฎีนี้มุ่งเน้นที่การศึกษาพฤติกรรมมากกว่า

การให้คำจำกัดความของพฤติกรรมที่สนใจศึกษา ต้องประกอบด้วยเป้าหมาย (Target) การกระทำ (Action) บริบท (Context) และเวลา (Time) ซึ่งเรียกว่า TACT (Ajzen. 2002 : 2) ตัวอย่างเช่น การเดินบนเครื่องวิ่ง (Treadmill) ในสถานที่ออกกำลังกายอย่างน้อยวันละ 30 นาที ในเดือนหน้า จากตัวอย่าง การเดินอย่างน้อยวันละ 30 นาทีเป็นการกระทำ บนเครื่องวิ่งเป็นเป้าหมาย ในสถานที่ออกกำลังกายเป็นบริบท และในเดือนหน้าเป็นเวลา ซึ่งการกำหนดพฤติกรรมตามทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล และ

ทฤษฎีการกระทำตามแผนต้องพิจารณาในองค์ประกอบทั้งสี่ (Family Health International. 2002 : 7) และ การกำหนดพฤติกรรมที่ศึกษาต้องพิจารณาถึงหลักการดังนี้ (Ajzen. 2002 : 2)

หลักของความเข้ากันได้ (Principle of compatibility) กับตัวแปรอื่น ๆ ภายใต้ โครงสร้างของทฤษฎี ได้แก่ เจตคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม และเจตนาเชิงพฤติกรรม ซึ่งเครื่องมือวัดในตัวแปรดังกล่าวต้องมีความสอดคล้องกับพฤติกรรมที่ศึกษาภายใต้ TACT

ความเฉพาะเจาะจง (Specificity) และการใช้ได้โดยทั่วไป (Generality) จากการ กำหนดพฤติกรรมที่ศึกษาภายใต้ TACT เป็นการกำหนดพฤติกรรมให้มีความเฉพาะเจาะจง อย่างไรก็ตาม ควรพิจารณาถึงการใช้ได้โดยทั่วไปด้วย ซึ่งทำได้โดยใช้หลักการรวมให้เป็นหนึ่งเดียว (Aggregation) เช่น การกำหนดในช่วงเดือนหน้าจะเป็นการกล่าวถึงโดยทั่วไป มากกว่าที่จะกำหนดว่าเป็นวันอังคารหน้าเวลาห้า โมงเย็น ดังนั้นการวัดพฤติกรรมทำให้เราสามารถรวมการสังเกตพฤติกรรมที่เกิดขึ้นได้ตลอดทั้งเดือน และการวัดพฤติกรรมการออกกำลังกาย อาจวัดพฤติกรรมโดยทั่วไปที่ไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะการเดินเท่านั้น เช่น การ วิ่ง การว่ายน้ำ เป็นต้น และบริบทที่สนใจอาจเป็นที่บ้าน ที่บ้านเพื่อน หรือสนามกีฬาก็ได้ โดยกำหนดให้ สอดคล้องกับพฤติกรรมจริงที่ต้องการศึกษา การวัดพฤติกรรมอาจใช้วิธีการสังเกตโดยตรงหรือใช้การรายงาน ด้วยตนเอง (Ajzen & Fishbein. 1980 : 36-37 ; Ajzen. 2002 : 3)

การใช้วิธีการสังเกตจากตัวอย่าง ถ้าวัดพฤติกรรมโดยการสังเกตต้องทำการบันทึก พฤติกรรมที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ ในช่วงเวลาที่กำหนด เช่น ทุกวันเป็นเวลาหนึ่งเดือนแล้วทำการคำนวณและรวม คะแนนเข้าด้วยกัน ภายใต้เหตุการณ์และบริบทที่ศึกษา

การใช้วิธีการรายงานด้วยตนเอง (Self-report) แม้ว่าวิธีการสังเกตจะให้ผลที่ถูกต้องแม่นยำ แต่การใช้วิธีการรายงานด้วยตนเองของกลุ่มที่ศึกษาจะเป็นวิธีที่สะดวกและง่ายกว่า และใช้ในบางกรณีที่ไม่ สามารถสังเกตได้โดยตรง วิธีการนี้ทำได้โดยสร้างข้อคำถามเป็นชุดรายการกระทำที่แสดงถึงพฤติกรรมที่ สนใจ และให้กลุ่มที่ศึกษาตอบ เช่น

- ในช่วงหนึ่งเดือนที่ผ่านมา มีกี่วันที่ท่านเดินบนเครื่องวิ่งอย่างน้อย 30 นาที หรือ อาจมีระยะเวลาที่กำหนดโดยประมาณ ให้เลือกตอบ เช่น
- ในช่วงหนึ่งเดือนที่ผ่านมา บ่อยครั้งเพียงใดที่ท่านเดินบนเครื่องวิ่งอย่างน้อย 30 นาที
  - ___ ทุกวัน
  - ___ เกือบทุกวัน
  - ___ เป็นส่วนใหญ่
  - ___ ประมาณครึ่งเดือน
  - ___ น้อยกว่าครึ่งเดือน
  - ___ นาน ๆ ครั้ง
  - ___ ไม่เคย

หรือ อาจใช้มาตรวัดช่วงเท่า ๆ กัน ให้เลือกตอบ เช่น

- ในช่วงหนึ่งเดือนที่ผ่านมา บ่อยครั้งเพียงใด (โดยประมาณ) ที่ท่านเดินบนเครื่องวิ่ง อย่างน้อย 30 นาที

ไม่เคย : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ ทุกวัน

ตัวแปรที่ใช้ในการทำนาย (Predictor variables)

ตัวแปรที่ใช้ในการทำนายตามทฤษฎีการกระทำตามแผน ได้แก่ เจตคติต่อการกระทำพฤติกรรม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม สามารถวัดได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เครื่องมือวัดของตัวแปรเหล่านี้ต้องมีความสอดคล้องกับพฤติกรรมที่ศึกษาภายใต้การกำหนดในรูปของ TACT

การวัดโดยตรง (Direct Measures)

ความเข้าใจผิดที่มักพบเสมอในการสร้างเครื่องมือวัดโดยตรง ได้แก่ การถามอย่างไม่เจาะจงด้วยข้อคำถามเพียงข้อสองข้อที่คัดเลือกมา หรือดัดแปลงข้อคำถามจากการศึกษาที่ผ่านมา ซึ่งอาจทำให้เครื่องมือมีความน่าเชื่อถือน้อยนำไปสู่ขนาดความสัมพันธ์ที่ต่ำกว่าความเป็นจริง หรือมีปัญหาคำถามตรงเชิงทำนายจากการใช้ทฤษฎี ดังนั้นการสร้างเครื่องมือให้มีความสอดคล้องภายในและมีความเที่ยงตรง จำเป็นต้องมีการสร้างข้อคำถามที่ถูกต้องตามขั้นตอน และสามารถใช้ข้อคำถามที่แตกต่างกันสำหรับพฤติกรรมที่แตกต่างกันในกลุ่มประชากรที่ศึกษาแตกต่างกัน และสามารถนำเสนอแยกจากกันได้ (Ajzen. 2002 : 4)

เจตนา (Intention)

เจตนาในการทำพฤติกรรมเป็นตัวแปรที่ใช้ทำนายพฤติกรรมที่สนใจ ดังนั้นการกำหนดจึงต้องเกิดขึ้นจริง และสอดคล้องกับองค์ประกอบทั้งสี่ (TACT) ของพฤติกรรมที่ได้กำหนดไว้ (Family Health International. 2002 : 7)

การวัดเจตนาสามารถใช้ข้อคำถามหลายๆ ข้อในการประเมินได้ (Ajzen. 2002 : 4) เช่น

- ในเดือนหน้า ฉันตั้งใจจะเดินบนเครื่องวิ่งอย่างน้อยวันละ 30 นาที

เป็นไปได้หรือไม่อย่างแน่นอน : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ เป็นไปได้อย่างแน่นอน

- ในเดือนหน้า ฉันจะพยายามเดินบนเครื่องวิ่งอย่างน้อยวันละ 30 นาที

เป็นจริงอย่างแน่นอน : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ ไม่เป็นจริงอย่างแน่นอน

- ในเดือนหน้า ฉันวางแผนว่าจะเดินบนเครื่องวิ่งอย่างน้อยวันละ 30 นาที

ไม่เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง

ข้อควรระวังในการสร้างเครื่องมือ ต้องแน่ใจว่าข้อคำถามที่เลือกมาจากการสำรวจเบื้องต้น ที่ได้รับการยอมรับว่ามีคุณภาพตามหลักการสร้างเครื่องมือ และชุดของข้อคำถามที่ใช้แต่ละข้อต้องมีความสัมพันธ์กันสูง นั่นคือ มีความสอดคล้องภายใน (Internal consistency) ของข้อคำถามสูง

เจตคติต่อการทำพฤติกรรม (Attitude toward a behavior)

ความหมายของเจตคติ ตามแนวทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลหมายถึงความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อพฤติกรรมใดๆ ในทางที่ดี-ไม่ดี หรือ ชอบ-ไม่ชอบ โดยมีความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรมหรือผลของการกระทำเป็นองค์ประกอบของความรู้สึกนั้น โดยความเชื่อนี้มีอิทธิพลต่อเจตคติในการทำพฤติกรรม กล่าวคือ ถ้าบุคคลเชื่อว่าการกระทำพฤติกรรมนำไปสู่ผลทางบวก ก็จะมีเจตคติที่ดีต่อการทำพฤติกรรมนั้น หรือถ้าเชื่อว่าการกระทำพฤติกรรมนำไปสู่ผลทางลบ ก็จะมีเจตคติที่ไม่ดีต่อพฤติกรรมนั้น (Ajzen & Fishbein. 1980 : 7) โดยทั่วไปเจตคติประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ (Ajzen & Fishbein. 1980 : 20) ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านความคิดและสติปัญญา (Cognitive component) เป็นความคิด การใช้ปัญญา เป็นการตอบสนองต่อบุคคลในลักษณะของการรับรู้ อันสืบเนื่องมาจากความคิด ความเชื่อ ความรู้และความเข้าใจ 2) องค์ประกอบด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ (Affect component) เป็นความรู้สึกด้านอารมณ์ของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งเร้า ซึ่งเป็นผลมาจากการที่บุคคลประเมินผลสิ่งเร้านั้น และ 3) องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavior component) คือความโน้มเอียงที่บุคคลจะตอบสนองต่อสิ่งเร้าในทิศทางเดียวกันหรือตรงกันข้าม ซึ่งขึ้นอยู่กับความเชื่อ

วิธีการในการสร้างเครื่องมือวัดเจตคติที่เป็นมาตรฐาน (เช่น มาตรฐานวัดลิเคิร์ท มาตรฐานวัดเทอร์สโตน) สามารถใช้ในการประเมินเจตคติได้ แต่วิธีการที่ง่ายและนิยมใช้คือมาตรจำแนกความหมาย (Semantic differential scale) ซึ่งต้องแน่ใจว่าคำคุณศัพท์คู่ที่เลือกมาสามารถประเมินพฤติกรรมในกลุ่มที่ศึกษาได้ ถูกต้องและได้มาตรฐานตามหลักของการสร้างเครื่องมือ และมีความสอดคล้องภายในของเครื่องมือสูง (Ajzen. 2002 : 5) ตัวอย่างเช่น

- สำหรับฉันทการเดินบนเครื่องวิ่งอย่างน้อยวันละ 30 นาที ในเดือนหน้า เป็นการกระทำที่

อันตราย : _____ ได้ประโยชน์

เปล็ดเปล็น : _____ ไม่เปล็ดเปล็น

ดี : _____ ไม่ดี

ไม่มีคุณค่า : _____ มีคุณค่า

น่าสนุก : _____ ไม่น่าสนุก

ความสำคัญเชิงสัมพัทธ์ขององค์ประกอบเจตนาเชิงพฤติกรรม และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม จะแปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์และพฤติกรรมที่แตกต่างกัน ถ้าเป็นสถานการณ์หรือพฤติกรรมที่อยู่ภายใต้การควบคุมของเจตนาอย่างสมบูรณ์ ตัวแปรเจตนาเพียงตัวเดียวก็สามารถอธิบายพฤติกรรมได้ แต่ถ้าพฤติกรรมนั้นไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมของเจตนาอย่างสมบูรณ์ จำเป็นต้องเพิ่มตัวแปรการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมเข้าไป เพื่อร่วมกับตัวแปรเจตนาในการอธิบายพฤติกรรม ซึ่งน้ำหนักของตัวแปรทั้งสองในการอธิบายพฤติกรรมอาจแตกต่างกันได้ (Ajzen, 1991 : 185)

การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Subjective norms)

การสร้างข้อคำถามเพื่อประเมินการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง เป็นการถามถึงการรับรู้ของบุคคลที่เขาให้ความสำคัญ ว่าเขาควรหรือไม่ควรกระทำพฤติกรรมนั้นๆ (Injunctive quality) และมักพบปัญหาว่าอธิบายความผันแปรได้ต่ำจึงได้มีข้อเสนอแนะว่าควรเพิ่มข้อคำถามในเครื่องมือวัดที่แสดงถึงการรับรู้ว่าคุณค่าที่เขาให้ความสำคัญมีการกระทำพฤติกรรมนั้นด้วยหรือไม่ (Descriptive norms) (Ajzen, 2002 : 6) ตัวอย่างเช่น

- คนส่วนใหญ่ผู้ซึ่งมีความสำคัญต่อฉัน เดินบนเครื่องวิ่งอย่างน้อยวันละ 30 นาที

เป็นจริงแน่นอน : _____ ไม่เป็นจริงแน่นอน

- คนส่วนใหญ่ในชีวิตฉัน ผู้ซึ่งฉันชื่นชมในความความคิด

เดิน : _____ ไม่เดิน
บนเครื่องวิ่งอย่างน้อยวันละ 30 นาที

การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (Perceived behavioral control)

control)

ตามทฤษฎีการกระทำตามแผน การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม หมายถึงการรับรู้ของบุคคลต่อการทำพฤติกรรมนั้นว่ายากหรือง่าย และมีความหมายคล้ายคลึงกับการรับรู้ความสามารถของตนเองของแบนดูรา (Ajzen, 1991: 184) ซึ่งเป็นความเชื่อของบุคคลเกี่ยวกับความสามารถของตนเองที่จะกระทำพฤติกรรม โดยบุคคลจะเลือกกระทำพฤติกรรมที่เชื่อว่าตนเองสามารถจัดการได้ แต่จะหลีกเลี่ยงการกระทำพฤติกรรมที่นอกเหนือไปจากความสามารถของตนเอง การที่บุคคลเชื่อว่าตนเองมีความสามารถ จะมีความอดทน อุทิศใจ ไม่ห่อถ้อยง่าย และจะประสบความสำเร็จในที่สุด (สมโภชน์ เอี่ยมสุภษิต, 2541 ; อ้างจาก Evans, 1989) แบนดูรากล่าวว่าการรับรู้ความสามารถของตนเองจะมีผลต่อบุคคลในด้านต่างๆ เช่น มีผลต่อการตัดสินใจของบุคคลในการพิจารณาว่า จะเลือกกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมที่ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงทางความคิด ความรู้สึกและอารมณ์ของบุคคลโดยใช้ปัญญา เมื่อบุคคลประเมินว่าตนเองมีความสามารถสูง มีความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมหรือสถานการณ์ที่ต้องเผชิญ และพฤติกรรมนั้นไม่ยากเกินความสามารถของตน จะนำไปสู่การกระทำเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการคงอยู่ของพฤติกรรมนั้น ๆ ไว้ (Bandura, 1977) การรับรู้ความสามารถของตนเองจึงมีผลต่อการกระทำของบุคคล โดยบุคคลสองคนอาจมีความสามารถไม่แตกต่างกัน แต่ประสิทธิภาพการแสดงผลออกอาจแตกต่างกันได้ ถ้าวินิจฉัยต่อความสามารถของตนเองแตกต่างกันก็จะแสดงพฤติกรรมออกมาได้แตกต่างกัน การรับรู้ความสามารถของตนเองของบุคคลจึงยึดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ (สมโภชน์ เอี่ยมสุภษิต, 2541 ; อ้างจาก Bandura, 1986)

ตามทฤษฎีการกระทำตามแผนของไอเซนเครื่องมือในการวัดการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมทางตรง ต้องสามารถประเมินความมั่นใจของบุคคลว่าเขาสามารถแสดงพฤติกรรมที่ต้องการศึกษาได้หรือไม่ ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถามที่แตกต่างกันหลาย ๆ ข้อ เช่น บางข้อประเมินถึงการรับรู้ถึงความยากง่ายในการกระทำพฤติกรรมหรือการรับรู้ความสามารถในการทำพฤติกรรมนั้น ซึ่งข้อคำถามที่สร้างขึ้น เป็นในลักษณะเดียวกับการประเมินการรับรู้ความสามารถของตนเอง ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมเฉพาะที่ต้องการศึกษา (Ajzen. 2002 : 6-7) ตัวอย่างเช่น

- สำหรับฉันการเดินบนเครื่องวิ่งอย่างน้อยวันละ 30 นาทีในเดือนหน้า ฉันคิดว่า

เป็นไปได้ : _____ เป็นไปไม่ได้

- ถ้าฉันต้องการจะเดินบนเครื่องวิ่งอย่างน้อยวันละ 30 นาทีในเดือนหน้า ฉันคิดว่า

เป็นจริงได้อย่างแน่นอน : _____ ไม่เป็นจริงอย่างแน่นอน

สำหรับข้อคำถามอื่นๆ ต้องประเมินเกี่ยวกับความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (Behavior's controllability) ซึ่งเป็นความเชื่อของบุคคลว่าเขาสามารถควบคุมตนเองในการทำพฤติกรรมนั้นได้หรือไม่ หรือการเกิดพฤติกรรมนั้นขึ้นอยู่กับตัวเขาเองหรือไม่ ตัวอย่างเช่น

- ท่านเชื่อว่าตัวท่านสามารถควบคุมตัวเองได้มากน้อยเพียงใด ในการเดินบนเครื่องวิ่งอย่างน้อยวันละ 30 นาทีในเดือนหน้า

ไม่สามารถควบคุมได้ : _____ ควบคุมได้อย่างแน่นอน

- ส่วนใหญ่แล้ว การที่ฉันจะเดินหรือไม่เดินบนเครื่องวิ่งอย่างน้อยวันละ 30 นาทีในเดือนหน้า ฉันคิดว่าขึ้นอยู่กับตัวฉันเอง

เห็นด้วยอย่างยิ่ง : _____ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

การวัดการรับรู้ความสามารถในการควบคุมตนเอง ควรจะมีข้อคำถามที่ประเมินทั้งการรับรู้ความสามารถของตนเอง และความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม และต้องมีความสอดคล้องภายในสูง (Ajzen. 2002: 7)

การวัดโดยทางอ้อมผ่านความเชื่อ (Belief-based measures)

ความเชื่อมีบทบาทที่สำคัญในทฤษฎีการกระทำตามแผน จัดเป็นองค์ประกอบด้านความรู้สึอารมณ์และด้านปัญญาหรือการรู้คิดของตัวแปรเจตคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม ซึ่งทฤษฎีการกระทำตามแผนเชื่อว่าสามารถวัดได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่นเดียวกับการวัดทางตรงที่ได้กล่าวมา การวัดทางอ้อมผ่านความเชื่อ เปรียบได้กับตัวชี้วัดเชิงประจักษ์ตามโครงสร้างของทฤษฎี และคาดว่าตัวชี้วัดทั้งสองชนิด (ทางตรง และทางอ้อมผ่านความเชื่อ) มีความสัมพันธ์กันในประเด็นนี้บางครั้งก่อให้เกิดความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำเป็นตัวกำหนดเจตคติต่อการกระทำ แต่ไม่ใช่ตัววัดเจตคติต่อการกระทำโดยตรง เช่นเดียวกับกับตัวแปรความเชื่อเกี่ยวกับ

กลุ่มอ้างอิงและความเชื่อในปัจจุบันควบคุม ซึ่งไม่ใช่ตัววัดการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงและการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมโดยตรง

นอกจากนี้การวัดผ่านความเชื่อ ต้องตระหนักอยู่เสมอว่าความเชื่อที่ได้เป็นความเชื่อเด่นชัด ซึ่งเป็นความเชื่อจำนวนหนึ่งของบุคคลที่ส่งผลเด่นชัดต่อที่หมายในขณะนั้นเท่านั้น (Accessible beliefs) ดังนั้นเครื่องมือวัดทางอ้อมนอกจากจะหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยต้องมีความสอดคล้องภายในสูงแล้ว ยังต้องมีความคงที่ของเครื่องมือ (Temporal stability) ด้วย ซึ่งตรวจสอบได้โดยวิธีการตรวจสอบซ้ำ (Test-retest reliability) (Ajzen. 1991 : 7-8)

ความเชื่อเด่นชัดเกี่ยวกับผลของการกระทำ (Eliciting accessible behavioral outcomes)

การหาความเชื่อเด่นชัดเกี่ยวกับผลของการกระทำ ทำได้โดยให้ผู้ตอบกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นตัวแทนของประชากรที่ต้องการศึกษาตอบคำถาม ตัวอย่างเช่น

ผลของการกระทำเด่นชัด (หรือความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำ)

- ท่านคิดว่าการเดินบนเครื่องวิ่งอย่างน้อยวันละ 30 นาทีในเดือนหน้า ก่อให้เกิดผลดีอย่างไรบ้าง
- ท่านคิดว่าการเดินบนเครื่องวิ่งอย่างน้อยวันละ 30 นาทีในเดือนหน้า ก่อให้เกิดผลเสียอย่างไรบ้าง
- ท่านคิดว่าการเดินบนเครื่องวิ่งอย่างน้อยวันละ 30 นาทีในเดือนหน้า ก่อให้เกิดผลอื่นใดตามมาอีกบ้าง

คำตอบที่ได้นำมาหาความถี่ เพื่อหาผลของการกระทำเด่นชัดที่มีความถี่สูง (Modal accessible beliefs) ซึ่งใช้ร้อยละ 75 ของความเชื่อทั้งหมด จากนั้นนำมากำหนดความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำ และการประเมินผลของการกระทำ ตัวอย่างเช่น

ความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำ (Behavioral beliefs; b) หรือความหนักแน่นของความเชื่อ (Behavioral belief strength)

- การเดินของฉันทนบนเครื่องวิ่งอย่างน้อยวันละ 30 นาทีในเดือนหน้า จะทำให้ความดันโลหิตของฉันท่ำ

เป็นไปได้อย่างยิ่ง : _____ เป็นไปไม่ได้อย่างยิ่ง
1   2   3   4   5   6   7

การประเมินผลของการกระทำ (Outcome evaluation; e)

- การมีความดันโลหิตต่ำของฉันท่ำเป็นสิ่ง

ไม่ดีอย่างยิ่ง : _____ ดีอย่างยิ่ง
1   2   3   4   5   6   7

จากนั้นคำนวณหาเจตคติต่อการทำพฤติกรรมซึ่งวัดทางอ้อม (Attitude toward the behavior; A_B) จากผลรวมทั้งหมดของผลคูณการประเมินผลของการกระทำแต่ละอย่างกับความเชื่อเด่นชัด ดังสมการ (Ajzen. 1991 : 191 ; 2002 : 10)

$$A_B \propto \sum b_i e_i$$

โดยทั่วไป การให้คะแนนของมาตรวัดที่นิยมใช้เป็นแบบสองขั้ว (Bipolar) ซึ่งให้คะแนนจาก -3 ถึง +3 อย่างไรก็ตาม การนำไปใช้บางครั้งได้มีการปรับเป็นเพียงขั้วเดียว (Unipolar) คือ เริ่มให้คะแนนจาก 1 ถึง 7 หรือ คะแนนจาก 0 ถึง 6 ซึ่งการปรับสเกลจากสองขั้วเป็นขั้วเดียวอาจมีผลต่อค่าสหสัมพันธ์ (r) ระหว่างมาตรวัดทางตรงและทางอ้อมได้ ดังนั้นจึงควรปรับมาตรวัด (Optimal scaling) ก่อน ในตัวอย่างนี้การวัดความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำและการประเมินผลของการกระทำ เครื่องมือทั้งสองที่ใช้วัดตัวแปรเป็นแบบขั้วเดียว คือ เริ่มจากคะแนน 1 ถึง 7 ซึ่งการคิดคะแนนอาจใช้มาตรวัดแบบสองขั้วที่ให้คะแนนจาก -3 ถึง +3 ก็ได้ แต่การเปลี่ยนมาตรวัดแบบขั้วเดียวเป็นแบบสองขั้วจะเกี่ยวข้องกับการปรับรูปแบบเชิงเส้นตรง (Simple linear transformation) ซึ่งไอเซน (Ajzen. 1991 : 193) ได้ทำการปรับสมการใหม่ โดยนำค่าคงที่ B ไปบวกหรือลบจากค่า b และค่าคงที่ E ไปบวกหรือลบจาก e สามารถเขียนสมการใหม่ได้ดังนี้

$$\begin{aligned} A_B &\propto \sum (b+B)(e+E) \\ &\propto \sum b_i e_i + B\sum e_i + E\sum b_i \end{aligned}$$

ผลที่ได้จากค่าสัมประสิทธิ์ของ $\sum e_i$ จะให้ตัวประมาณค่ากำลังสองน้อยที่สุด (Least-square estimate) ของ B ซึ่งเป็นค่าคงที่ในการปรับสเกลใหม่ของตัวแปรความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำ และค่าสัมประสิทธิ์ของ $\sum b_i$ จะให้ตัวประมาณค่ากำลังสองน้อยที่สุด (Least-square estimate) ของ E ซึ่งเป็นค่าคงที่ในการปรับสเกลใหม่ของตัวแปรการประเมินผลของการกระทำ (Ajzen. 1991 : 193 ; Ajzen. 2002 : 11)

จากการศึกษาของไอเซนและไดรเวอร์ เกี่ยวกับการใช้เวลาว่างใน 5 กิจกรรม ได้แก่ การไปชายหาด การวิ่ง การไต่เขา การเล่นเรือ และการขี่จักรยาน โดยทำการเปรียบเทียบค่าสหสัมพันธ์ระหว่างเจตคติต่อการทำพฤติกรรมที่วัดทางตรงกับที่วัดทางอ้อม จากการให้สเกลของมาตรวัดความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำ (b) ทั้งแบบขั้วเดียว (คะแนน 1 ถึง 7) และแบบสองขั้ว (คะแนน -3 ถึง +3) ผลที่ได้พบว่าการให้สเกลของมาตรวัด b ที่เป็นแบบสองขั้วและแบบปรับมาตรวัด จะให้ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างเจตคติที่วัดทางตรงและทางอ้อมสูงกว่าสเกลแบบขั้วเดียว โดยมีขนาดความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลางค่า r อยู่ในช่วง .35-.57 (Ajzen. 1991 : 194) สอดคล้องกับผลงานวิจัยที่ผ่านมา ซึ่งพบว่าขนาดของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสองมีค่าค่อนข้างต่ำถึงปานกลาง แม้ได้ทำการปรับวิธีการให้คะแนนใหม่ก็ยังคงพบค่าเจตคติที่วัดทางอ้อมผ่านความเชื่อ อธิบายความแปรปรวนของเจตคติที่วัดทางตรงได้เพียงร้อยละ 10 ถึงร้อยละ 36 เท่านั้น (Ajzen. 1991 : 195) แต่ในตัวแปรการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม ผลที่ได้พบว่ามี 2 กิจกรรม ได้แก่ การไปชายหาดและการวิ่ง ซึ่งการให้สเกลของมาตรวัดความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยควบคุม (C) และการรับรู้อิทธิพลของปัจจัยควบคุม (P) ที่เป็นแบบขั้วเดียว ให้ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างมาตรวัดตัวแปรทางตรงและทางอ้อมสูงกว่าแบบสองขั้ว (Ajzen. 1991 : 197)

นอกจากนี้วิธีการที่ง่ายในการให้มาตรวัดที่ดีที่สุด อาจทำได้โดยเปรียบเทียบผลที่ได้จากการใช้มาตรวัดแบบชั่วเดียวและสองชั่วก่อน แล้วเลือกมาตรวัดที่ให้ขนาดของความสัมพันธ์ระหว่างเครื่องมือวัดเจตคติทางอ้อมผ่านความเชื่อกับเครื่องมือวัดเจตคติทางตรงที่สูงกว่าไว้ (Ajzen. 2002 : 11)

ความเชื่อเด่นชัดเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง (Eliciting accessible normative referents)

(Ajzen. 2002 : 12)

การหาความเชื่อเด่นชัดเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงทำได้ในลักษณะเดียวกัน โดยให้ผู้ตอบกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นตัวแทนของประชากรที่ต้องการศึกษาตอบคำถาม ตัวอย่างเช่น

กลุ่มอ้างอิงเด่นชัด (หรือความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง)

- มีคนหรือกลุ่มคนใดบ้าง ที่จะสนับสนุนให้ท่านเดินบนเครื่องวิ่งอย่างน้อยวันละ 30 นาทีในเดือนหน้า
- มีคนหรือกลุ่มคนใดบ้าง ที่จะคัดค้านไม่让您เดินบนเครื่องวิ่งอย่างน้อยวันละ 30 นาทีในเดือนหน้า
- มีคนหรือกลุ่มคนอื่นใดอีกบ้างที่ท่านนึกถึง เมื่อท่านคิดจะเดินบนเครื่องวิ่งอย่างน้อยวันละ 30 นาทีในเดือนหน้า

คำตอบที่ได้นำมาหาความถี่ เพื่อหากกลุ่มอ้างอิงที่มีความถี่สูง (Modal accessible referents) ซึ่งใช้ร้อยละ 75 ของความเชื่อทั้งหมด จากนั้นนำมากำหนดความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง และแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ตัวอย่างเช่น

ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง (Normative beliefs; NB) หรือ ความหนักแน่นของความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง (Normative belief strength)

- ครอบครัวของฉันคิดว่า

ฉันควร _____ ฉันไม่ควร
เดินบนเครื่องวิ่งอย่างน้อยวันละ 30 นาที ในเดือนหน้า

แรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Motivation to comply; MC)

- โดยทั่วไป ท่านต้องการทำตามสิ่งที่ครอบครัวประสงคให้ท่านทำมากน้อยเพียงใด

ไม่เลย _____ มาก

จากนั้นคำนวณหาการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงซึ่งวัดทางอ้อม (Subjective norm; SN) จากผลรวมทั้งหมดของผลคูณระหว่างความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง กับแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ดังสมการ (Ajzen. 1991 : 195 ; Ajzen. 2002 : 12)

$$SN = \sum NB_i MC_i$$

เช่นเดียวกันกับการสร้างมาตรวัดความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำ และการประเมินผลของการกระทำ ในการสร้างมาตรวัดความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงและแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงต้องพิจารณาถึงการให้มาตรวัดที่ดีที่สุดด้วย

ความเชื่อเด่นชัดเกี่ยวกับปัจจัยควบคุม (Elicitation of accessible control factors) (Ajzen. 2002 : 13)

การหาความเชื่อเด่นชัดเกี่ยวกับปัจจัยควบคุมทำได้ในลักษณะเดียวกัน โดยให้ผู้ตอบกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นตัวแทนของประชากรที่ต้องการศึกษาตอบคำถาม ตัวอย่างเช่น

ปัจจัยควบคุมเด่นชัด (หรือความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยควบคุม)

- มีปัจจัยหรือภาวะการณใดบ้าง ที่เอื้อให้ท่านสามารถเดินบนเครื่องวิ่งอย่างน้อยวันละ 30 นาทีในเดือนหน้า
- มีปัจจัยหรือภาวะการณใดบ้าง ที่ก่อให้เกิดความยุ่งยากหรือเป็นอุปสรรคต่อการทำงานที่ท่านจะเดินบนเครื่องวิ่งอย่างน้อยวันละ 30 นาทีในเดือนหน้า
- มีปัจจัยอื่นใดอีกบ้างที่ทำให้ท่านนึกถึง ซึ่งอาจก่อให้เกิดความยุ่งยากต่อการทำงานของท่านบนเครื่องวิ่งอย่างน้อยวันละ 30 นาทีในเดือนหน้า

คำตอบที่ได้นำมาหาความถี่ เพื่อหาปัจจัยควบคุมที่มีความถี่สูง จากนั้นนำมากำหนดความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยควบคุม และการรับรู้อิทธิพลของปัจจัยควบคุม ตัวอย่างเช่น

ความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยควบคุม (Control beliefs; C) หรือ ความหนักแน่นของความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยควบคุม (Control belief strength)

- ฉันคาดว่า ในเดือนหน้าฉันต้องใช้เวลาสำหรับการทำงานเป็นอย่างมาก

ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง : _____ เห็นด้วยอย่างยิ่ง

การรับรู้อิทธิพลของปัจจัยควบคุม (Control belief power; P)

- การใช้เวลาสำหรับงานของฉันในเดือนหน้าอาจ

ยุ่งยากมาก : _____ ไม่ยุ่งยากเลย
สำหรับฉันในการเดินบนเครื่องวิ่งอย่างน้อยวันละ 30 นาที

จากนั้นคำนวณหาการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมซึ่งวัดทางอ้อม (Perceived behavioral control; PBC) จากผลรวมทั้งหมดของผลคูณระหว่างความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยควบคุมกับการรับรู้อิทธิพลของปัจจัยควบคุม ดังสมการ (Ajzen. 1991 : 197 ; Ajzen. 2002 : 13)

$$PBC = \sum C_i P_i$$

เช่นเดียวกันกับการสร้างมาตรวัดความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำ และการประเมินผลของการกระทำ ในการสร้างมาตรวัดความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยควบคุมและการรับรู้อิทธิพลของปัจจัยควบคุมต้องพิจารณาถึงการให้มาตรวัดที่ดีที่สุดด้วย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีการกระทำตามแผนเป็นหลัก ในการอธิบายและทำนายพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของเยาวชน โดยศึกษาตัวแปรทุกตัวตามแนวคิดทฤษฎีการกระทำตามแผน ซึ่งประกอบด้วย เจตคติต่อการทำพฤติกรรมวัดทั้งทางตรงและทางอ้อม (ความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำและการประเมินผลของการกระทำ) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงวัดทั้งทางตรงและทางอ้อม (ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงและแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง) และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมวัดทั้งทางตรงและทางอ้อม (ความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยควบคุมและการรับรู้อิทธิพลของปัจจัยควบคุม) ที่ส่งผ่านเจตนาเชิงพฤติกรรมในการอธิบายและทำนายพฤติกรรม ตลอดจนศึกษาเจตนาเชิงพฤติกรรมและการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมที่ใช้อธิบายและทำนายพฤติกรรมที่ศึกษา

ตามแนวคิดทฤษฎีการกระทำตามแผนจากภาพประกอบ 3 สามารถเขียนสมการเพื่อการอธิบายและทำนายพฤติกรรมได้ดังนี้

$$A_B = b_1(\sum b_i e_i) + \varepsilon \quad \text{-----}(1)$$

$$SN = b_2(\sum NB_i MC_i) + \varepsilon \quad \text{-----}(2)$$

$$PBC = b_3(\sum C_i P_i) + \varepsilon \quad \text{-----}(3)$$

$$I = b_4 A_B + b_5 SN + b_6 PBC + \varepsilon \quad \text{-----}(4)$$

$$B = b_7 I + b_8 PBC + \varepsilon \quad \text{-----}(5)$$

เมื่อ B	เป็นพฤติกรรม
I	เป็นเจตนาเชิงพฤติกรรม
PBC	เป็นการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม
A _B	เป็นเจตคติต่อการทำพฤติกรรม
SN	เป็นการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง
b _i e _i	เป็นผลคูณระหว่างความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำ กับการประเมินผลของการกระทำ
NB _i MC _i	เป็นผลคูณระหว่างความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง กับแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง

- C, P_1 เป็นผลคูณระหว่างความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยควบคุม
กับการรับรู้อิทธิพลของปัจจัยควบคุม
- $b_1, b_2, b_3, b_4, b_5, b_6, b_7, b_8$ เป็นสัมประสิทธิ์การถดถอยของแต่ละตัวแปร
- ε เป็นความคลาดเคลื่อนอย่างสุ่ม

ในงานวิจัยนี้ได้วัดตัวแปรตามทฤษฎีการกระทำตามแผนทุกตัวดังสมการ และประมาณค่าพารามิเตอร์ของแต่ละสมการพร้อม ๆ กัน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์อิทธิพลในการอธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรเชิงเหตุและผล

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ศึกษาคือ นักเรียนชาย อายุ 12-15 ปี ที่ไม่เคยสูบบุหรี่ ซึ่งกำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (มัธยมศึกษาปีที่ 1-3) ภาคต้น ปีการศึกษา 2546 ในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งประกอบด้วยโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ 3 โรง ได้แก่ โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน โรงเรียนกัลยาณวัตร และโรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย โรงเรียนขนาดใหญ่ 2 โรง ได้แก่ โรงเรียนขามแก่นนคร โรงเรียนนครขอนแก่น โรงเรียนขนาดกลาง 6 โรง ได้แก่ โรงเรียนสวະถิพิทยาสรรรพ โรงเรียนท่าพระวิทยายน โรงเรียนโคกสีพิทยาสรรรพ โรงเรียนขอนแก่นพัฒนศึกษา โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน 2 โรงเรียนเมืองขอนแก่น และโรงเรียนขนาดเล็ก 5 โรง ได้แก่ โรงเรียนขอนแก่นวิทยาลัย โรงเรียนสีหราชเดโชชัย โรงเรียนพิศาลปทุมณวิทยา โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน 3 และ โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย 2 รวมประชากรทั้งสิ้นจำนวน 4,636 คน (ข้อมูลจำนวนนักเรียนทั้งหมดได้จากสำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2545 และประมาณจำนวนนักเรียนที่ไม่เคยสูบบุหรี่จากอัตราผู้ไม่สูบบุหรี่ของนักเรียนชายระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดขอนแก่นที่ได้จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น)

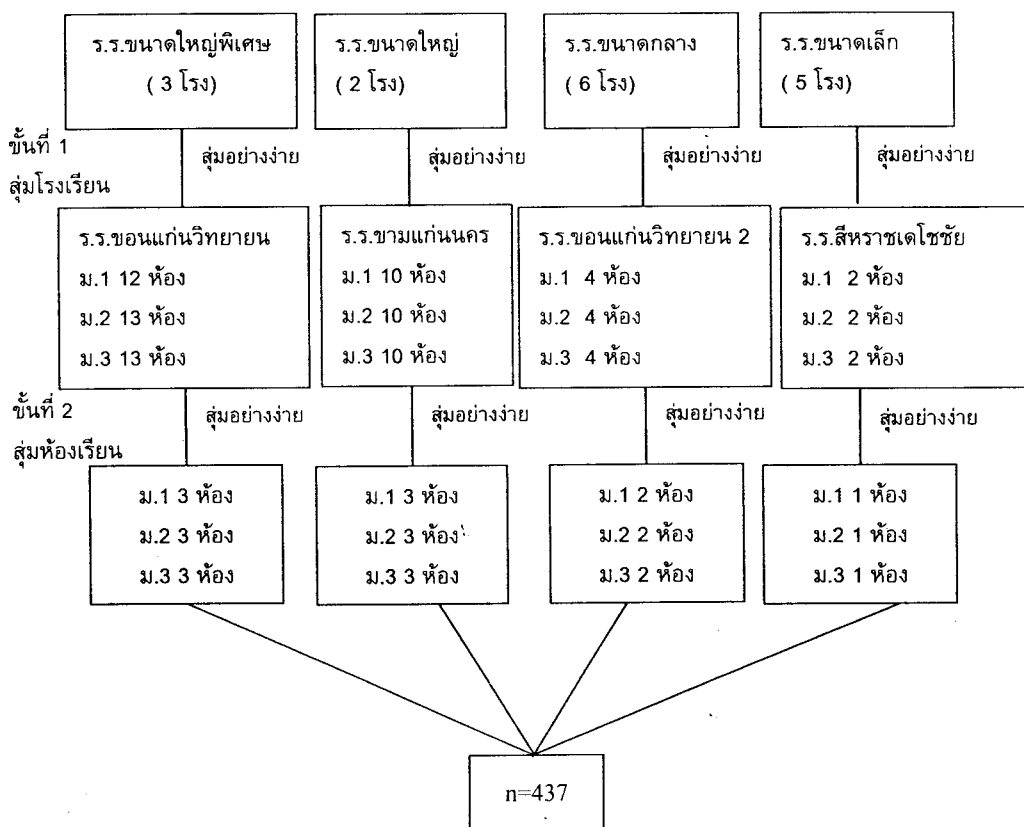
การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคือ นักเรียนชาย อายุ 12-15 ปี ที่ไม่เคยสูบบุหรี่ ซึ่งกำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (มัธยมศึกษาปีที่ 1-3) ภาคต้น ปีการศึกษา 2546 ในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นจำนวน 437 คน เหตุผลในการเลือกนักเรียนชายที่กำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เนื่องจากในการวิจัยครั้งนี้ต้องการศึกษาถึงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของเยาวชน ซึ่งพบว่าผู้ที่เริ่มสูบบุหรี่จนกลายเป็นผู้ติดบุหรี่ในที่สุด เริ่มสูบบุหรี่ขณะอายุ 15-19 ปี (ชูชัย ศุภวงศ์ และคณะ. 2542 : 68-69) และในสังคมไทยผู้ชายเป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะสูบบุหรี่มากกว่าผู้หญิง (มูลนิธิธรรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่. 2544 : 1 ; สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2544 : 2) ดังนั้นจึงเลือกนักเรียนชายที่มีอายุ 12-15 ปี ซึ่งจัดว่าเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการเริ่มสูบบุหรี่ เพราะเป็นวัยรุ่นตอนต้นที่มีความอยากรู้อยากลอง และถูกชักนำให้ทดลองสูบบุหรี่ได้ง่าย (มูลนิธิธรรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่. 2545ง)

การกำหนดขนาดตัวอย่างพิจารณาจากวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งใช้สถิติขั้นสูง ได้แก่ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ การวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยใช้สถิติไคสแควร์ ที่วัดระดับความกลมกลืนระหว่างโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังนั้นตัวอย่างต้องมีขนาดใหญ่ ซึ่งโดยทั่วไปควรมีขนาดตั้งแต่ 200 ขึ้นไป หรือ ในกรณีที่โมเดลมีความซับซ้อน อัตราส่วนระหว่างหน่วยตัวอย่างกับจำนวนพารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณค่าหรือตัวแปรที่ศึกษาควรเป็น 20 ต่อ 1 (Kline, 1998 : 112) สำหรับการวิจัยครั้งนี้มีจำนวนตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์โมเดลจำนวน 8 ตัว ดังนั้นขนาดตัวอย่างที่ใช้อย่างต่ำควรประมาณ 160 คน ซึ่งผู้วิจัยได้วางแผนก่อนทำการเก็บข้อมูลว่าจะใช้ขนาดตัวอย่างประมาณ 400 คน แต่เพื่อให้ได้ตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนชายที่ยังไม่สูบบุหรี่ ซึ่งประมาณการจากข้อมูลที่ได้จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น (นักเรียนชายมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มีผู้ไม่สูบบุหรี่ ร้อยละ 92.76 และ 73 ตามลำดับ) และป้องกันการได้ข้อมูลไม่สมบูรณ์ครบถ้วนทั้งในการเก็บข้อมูลครั้งที่ 1 และ 2 ผู้วิจัยจึงได้แจกแบบสอบถามเพิ่มอีกประมาณร้อยละ 10 รวมแบบสอบถามที่แจกทั้งสิ้นเป็น 553 ชุด หลังจากเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูลทั้งสองครั้ง และคัดเลือกเฉพาะแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วน และเป็นนักเรียนชายที่ไม่สูบบุหรี่ตามคุณสมบัติของตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้จำนวนตัวอย่าง 437 คน (คัดแบบสอบถามซึ่งเป็นนักเรียนชายที่สูบบุหรี่ออก 102 ชุด และเป็นแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์จากการเก็บข้อมูลทั้งสองครั้งอีก 14 ชุด)

การสุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มหลายขั้นตอน (Multi-stage sampling) ซึ่งมีขั้นตอนในการสุ่มตัวอย่างดังนี้

1. สุ่มโรงเรียนจากโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ใหญ่ กลางและเล็ก ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย มาอย่างละ 1 โรง โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษสุ่มได้ โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน โรงเรียนขนาดใหญ่สุ่มได้ โรงเรียนขามแก่นนคร โรงเรียนขนาดกลางสุ่มได้ โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน 2 และโรงเรียนขนาดเล็กสุ่มได้ โรงเรียนสิรินธรเดชชัย
2. สุ่มห้องเรียนในแต่ละโรงเรียนที่สุ่มได้ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย โดยโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษและขนาดใหญ่สุ่มมา 3 ห้องจากแต่ละชั้นเรียน (ม.1 ม.2 และ ม.3) โรงเรียนขนาดกลางสุ่มห้องเรียนมา 2 ห้องจากแต่ละชั้นเรียน และโรงเรียนขนาดเล็กสุ่มห้องเรียนมา 1 ห้องจากแต่ละชั้นเรียน จากนั้นทำการเก็บข้อมูลจากนักเรียนทุกคนในห้องเรียนที่สุ่มได้ โดยคัดเลือกเฉพาะนักเรียนชายที่ไม่เคยสูบบุหรี่ (คัดเลือกผู้ไม่เคยสูบบุหรี่จากข้อมูลซึ่งได้จากการตอบแบบสอบถาม)

ภาพประกอบ 4 แผนการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวัดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยแบบสอบถามจำนวน 2 ชุด ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเองจากการทบทวนงานวิจัยและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ตามแนวคิดและวิธีการสร้างเครื่องมือของไอเซน ตลอดจนปัญหาและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงเครื่องมือของไอเซน (Ajzen & Fishbein, 1980 ; Ajzen, 1991 ; Ajzen, 2002) โดยทำการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างข้อคำถามของมาตรวัดตัวแปรต่าง ๆ ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สำรวจความเชื่อเด่นชัด (Salient beliefs) กลุ่มอ้างอิงเด่นชัด (Salient referents) ปัจจัยควบคุมเด่นชัด (Salient control factors) คำคุณศัพท์คู่ที่มีต่อพฤติกรรมกำหนัดการป้องกันการสูบบุหรี่ และพฤติกรรมกำหนัดการป้องกันการสูบบุหรี่ โดยทำการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น จากการให้กลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชาย อายุ 12-15 ปี ที่ไม่เคยสูบบุหรี่ กำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (มัธยมศึกษาปีที่ 1-3) ในโรงเรียนจังหวัดขอนแก่นและใกล้เคียงจำนวน 50 คน ตอบคำถามปลายเปิด (เก็บข้อมูลจากนักเรียนที่เรียนกวดวิชาหรือเรียนพิเศษระหว่างปิดภาคการศึกษา) โดยได้รับความเชื่อและความถี่ ดังนี้

1.1 ความเชื่อเด่นชัด เป็นการประเมินความคิดเห็นหรือความรู้สึกของนักเรียนถึงผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำหรือการปฏิบัติเพื่อไม่ให้ตนสูบบุหรี่ โดยการให้กลุ่มตอบคำถาม ดังนี้

1. ท่านคิดว่าการป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ จะก่อให้เกิดผลดีอะไรบ้าง
2. ท่านคิดว่าถ้าท่านไม่ป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ แล้วทำให้ท่านสูบบุหรี่ จะก่อให้เกิดผลเสียอะไรบ้าง
3. ท่านคิดว่าการไม่ป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ จะก่อให้เกิดผลอื่นใดตามมาอีกบ้าง

จากการแจกแจงความถี่ความเชื่อของนักเรียน ได้ข้อความเกี่ยวกับความเชื่อเด่นชัด

ความเชื่อเด่นชัดเกี่ยวกับผลของการป้องกันการสูบบุหรี่	ความถี่
สุขภาพแข็งแรง/ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพตนเอง	42
ไม่ติดบุหรี่	35
สังคมไม่รังเกียจ	30
ไม่เสี่ยงต่อการใช้สารเสพติดชนิดอื่น	25
ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้ที่อยู่ใกล้เคียง	20
ไม่ผิดกฎระเบียบของโรงเรียน	15
ไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย	15
ไม่เสี่ยงต่อการผิดกฎหมาย (พระราชบัญญัติคุ้มครองสุขภาพของผู้ที่ไม่สูบบุหรี่)	13
รวม = 195	
ไม่ทำให้สิ่งแวดล้อมหรืออากาศเป็นพิษ	12
ไม่เสียบุคลิกภาพ	11
ไม่ทำให้พ่อแม่เสียใจ	10
ไม่เป็นมะเร็งที่ปอด	9
ไม่ทำให้มีกลิ่นปากเป็นที่น่ารังเกียจ	8
ไม่ทำให้ไอเรื้อรัง	8
ไม่ทำให้บ้านเมืองสกปรก	5
รวมความถี่ทั้งสิ้น	258

1.2 กลุ่มอ้างอิงเด่นชัด เป็นการประเมินการรับรู้ของนักเรียนถึงกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญต่อเขาวามีคนหรือกลุ่มคนใดบ้างที่สนับสนุนหรือคัดค้าน ถ้าจะป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ โดยการให้กลุ่มตอบคำถาม ดังนี้

1. ท่านคิดว่ามีใครหรือกลุ่มคนใดบ้างที่สนับสนุนท่าน ถ้าท่านต้องการจะป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่
2. ท่านคิดว่ามีใครหรือกลุ่มคนใดบ้างที่คัดค้านท่าน ถ้าท่านต้องการจะป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่
3. มีใครหรือกลุ่มคนใดอีกบ้างที่ท่านนึกถึงเมื่อท่านคิดจะป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่

จากการแจกแจงความถี่ ได้กลุ่มอ้างอิงเด่นชัดจำนวน 13 กลุ่ม ดังนี้

<u>กลุ่มอ้างอิงเด่นชัด</u>	<u>ความถี่</u>
พ่อ	40
แม่	38
เพื่อน	30
ญาติผู้ใหญ่	25
พี่น้อง	24
ครู/อาจารย์	20
ประชาชนทั่วไปที่พบเห็น	20
ชุมชนที่อาศัย	18
เพื่อนรุ่นพี่	15
คนในครอบครัว	15
โรงเรียน/สถาบันการศึกษา	10
แพทย์/พยาบาล/เจ้าหน้าที่ทางสุขภาพ	10
กฎหมาย	7
รวมความถี่ทั้งสิ้น	272

รวม = 215

1.3 ปัจจัยควบคุมเด่นชัด เป็นการประเมินความคิดเห็น หรือ การรับรู้ของนักเรียนถึงความเป็นไปได้ในการกระทำเพื่อป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ภายใต้ปัจจัยต่างๆ ที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการกระทำพฤติกรรม โดยการให้กลุ่มตอบคำถาม ดังนี้

1. ท่านคิดว่ามีปัจจัยอะไรบ้าง ที่สนับสนุนให้ท่านสามารถป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ได้
2. ท่านคิดว่ามีปัจจัยอะไรบ้าง ที่เป็นอุปสรรคให้ท่านไม่สามารถป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ได้
3. มีปัจจัยอื่นใดอีกบ้างที่ท่านนึกถึง ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคให้ท่านไม่สามารถป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ได้

จากการแจกแจงความถี่ ได้ปัจจัยควบคุมเด่นชัดที่สนับสนุนจำนวน 7 รายการ และที่เป็นอุปสรรคจำนวน 7 รายการ ดังนี้

<u>ปัจจัยควบคุมเด่นชัด</u>	<u>ความถี่</u>
(สนับสนุนให้สามารถป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ได้)	
ความสามารถในการปฏิเสธเพื่อน	32
กฎระเบียบโรงเรียน	30
การมีความรู้เกี่ยวกับอันตรายของบุหรี่	25
ความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า	25
คำสั่งสอนของพ่อแม่	15
การควบคุมตนเองไม่ให้อยู่เกี่ยวกับบุหรี่	12
ความรู้สึกว่าบุคคลอื่นรังเกียจ	10
รวมความถี่ทั้งสิ้น	149

รวม = 112

<u>ปัจจัยควบคุมเด่นชัด</u>	<u>ความถี่</u>
(ขัดขวาง/เป็นอุปสรรคต่อการป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่)	
ความอยากสู้อยากลอง	38
ความรู้สึกอยากเลียนแบบ/อยากเหมือนผู้อื่น เช่น เพื่อน พ่อแม่	34
ความเครียด/ความกลัดกลุ้มใจ	29
ความเกรงใจเพื่อน	10
ความรู้สึกอยากให้เพื่อนยอมรับ/เข้ากลุ่มกับเพื่อนได้	8
ความรู้สึกที่แสดงถึงความเป็นผู้ใหญ่	7
ความรู้สึกที่แสดงถึงความเป็นชาย	6
รวมความถี่ทั้งสิ้น	132

รวม = 101

1.4 คำคุณศัพท์คู่ เพื่อใช้ในการสร้างมาตรจำแนกความหมายของเจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ โดยการให้กลุ่มประเมินความคิดเห็นหรือความรู้สึกที่มีต่อการกระทำหรือการปฏิบัติตัวเพื่อไม่ให้ตนสูบบุหรี่

จากการแจกแจงความถี่ ได้คำคุณศัพท์จำนวน 8 คำ ดังนี้

<u>คำคุณศัพท์</u>	<u>ความถี่</u>
เหมาะสม	41
น่ายกย่องชมเชย	38
มีประโยชน์	37
ควรถือเป็นแบบอย่าง	35
ถูกต้อง	25
ดี	20
ไม่เสียบุคลากรภาพ	8
ไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย	7

1.5 พฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ เป็นการสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนว่าการกระทำหรือปฏิบัติตัวอย่างใดเพื่อไม่ให้ตนสูบบุหรี่ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามจากการแจกแจงความถี่ ได้ข้อความเกี่ยวกับพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่จำนวน 9 รายการ ดังนี้

<u>พฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่</u>	<u>ความถี่</u>
อ่านหรือแสวงหาความรู้เกี่ยวกับอันตรายของการสูบบุหรี่ จากสื่อต่างๆ	36
พยายามหลีกเลี่ยงไม่เข้ากลุ่มกับเพื่อนหรือผู้อื่นที่กำลังสูบบุหรี่	35
เดินเลี่ยงไปที่อื่นหรือไม่เข้าไปใกล้ผู้ที่กำลังสูบบุหรี่	30
ไม่ใช้บุหรี่เป็นทางออกเมื่อมีเรื่องเครียด กลัดกลุ้มใจ หรือ รู้สึกเหงา	26
ไม่พยายามหรือคิดอยากลองสูบบุหรี่เมื่อเห็นพ่อแม่ เพื่อน หรือผู้อื่นสูบ	25

หากิจกรรมที่เหมาะสมทำในยามว่าง เช่น เล่นกีฬา	20
ร่วมทำกิจกรรมที่รณรงค์ต่อต้านการสูบบุหรี่หรือยาเสพติด	18
ในโครงการต่าง ๆ	
ปฏิเสธเมื่อเพื่อนชวนสูบบุหรี่	17
สร้างสามัญสำนึกให้แก่ตนเองว่าการสูบบุหรี่เป็นสิ่งไม่ดี	6

ขั้นตอนที่ 2 พิจารณาคัดเลือกความเชื่อเด่นชัดที่ได้ในขั้นตอนที่ 1 เพื่อนำไปสร้างเครื่องมือ โดยใช้เกณฑ์ร้อยละ 75 ของความถี่ที่ได้ทั้งหมด (Ajzen & Fishbein. 1980)

2.1 เลือกความเชื่อเด่นชัดเกี่ยวกับผลของการป้องกันการสูบบุหรี่ โดยใช้เกณฑ์ร้อยละ 75 ของความถี่ที่ได้ทั้งหมด ได้ความเชื่อเด่นชัดจำนวน 8 รายการ (คิดเป็นร้อยละ 76)

2.2 เลือกกลุ่มอ้างอิงเด่นชัดที่มีอิทธิพลต่อการกระทำพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ โดยใช้เกณฑ์ร้อยละ 75 ของความถี่ที่ได้ทั้งหมด ได้กลุ่มอ้างอิงเด่นชัดจำนวน 8 กลุ่ม (คิดเป็นร้อยละ 79)

2.3 เลือกปัจจัยควบคุมเด่นชัดที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการกระทำพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ โดยใช้เกณฑ์ร้อยละ 75 ของความถี่ที่ได้ทั้งหมด โดยได้ปัจจัยทั้งที่สนับสนุนและเป็นอุปสรรค จำนวน 7 รายการ เป็นปัจจัยสนับสนุนจำนวน 4 รายการ (คิดเป็นร้อยละ 75) และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคจำนวน 3 รายการ (คิดเป็นร้อยละ 77)

2.4 นำคำคุณศัพท์ที่ได้ ไปหาคำคุณศัพท์ที่มีความหมายตรงกันข้าม เพื่อใช้ในการสร้างมาตรจำแนกความหมายของออสกูดและคณะ (Ajzen & Fishbein. 1980 : 55 ; Ajzen. 2002 : 5) ซึ่งเป็นการวัดเจตคติทางตรงต่อการแสดงพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ โดยเลือกเฉพาะคำคุณศัพท์ที่มีความถี่สูง ได้จำนวน 6 คำ ซึ่งมีคำที่มีความหมายตรงกันข้ามดังนี้

เหมาะสม-ไม่เหมาะสม

นายกย่องชมเชย-ไม่นายกย่องชมเชย

มีประโยชน์-มีโทษ

ควรถือเป็นแบบอย่าง-ไม่ควรถือเป็นแบบอย่าง

ถูกต้อง-ผิด

ดี-เลว

2.5 นำพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ที่ได้จากการสำรวจเบื้องต้น และจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาเป็นแนวทางในการสร้างข้อคำถาม ซึ่งพฤติกรรมที่ได้จากการสำรวจเบื้องต้นได้คัดเลือกเฉพาะคำตอบที่เป็นพฤติกรรมเท่านั้น ไม่ใช่ความเชื่อหรือเจตคติ และเป็นพฤติกรรมที่มีความถี่สูง โดยตัดบางข้อที่เป็นพฤติกรรมทั่วไปซึ่งไม่เฉพาะเจาะจงว่าต้องกระทำเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่เท่านั้น ได้แก่ การหากิจกรรมที่เหมาะสมทำในยามว่าง เช่น การเล่นกีฬา พฤติกรรมที่เกิดขึ้นกับกลุ่มตัวอย่างเพียงบางคน ได้แก่ การปฏิเสธเมื่อเพื่อนชวนสูบบุหรี่ และพฤติกรรมที่ไม่อยู่ในรูปของการกระทำที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน ได้แก่ การสร้างสามัญสำนึกให้แก่ตนเองว่าการสูบบุหรี่เป็นสิ่งไม่ดี

ชุดที่ 1.4 มาตรการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง เป็นการประเมินความเชื่อของนักเรียนที่มีต่อบุคคลส่วนมากที่มีความสำคัญต่อเขาว่าได้ปฏิบัติ (Descriptive norms) หรือ ต้องการให้เขาปฏิบัติตนเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่หรือไม่ (Injunctive norms) ประกอบด้วย

ก. กลุ่มบุคคลสำคัญโดยทั่วไป วัดโดยใช้มาตรประเมินค่า 7 ระดับ มี 2 ข้อ ดังนี้

บุคคลที่มีความสำคัญต่อฉันส่วนใหญ่คิดว่า _____ ป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่

ฉันไม่ควร : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ ฉันควร
มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
2 อย่าง

บุคคลที่มีความสำคัญต่อฉันส่วนใหญ่ _____ เพื่อป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่

ไม่ปฏิบัติ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ ปฏิบัติ
มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
2 อย่าง

ข. ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง ซึ่งเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญ ที่นักเรียนระบุถึงมากที่สุด วัดโดยใช้มาตรประเมินค่า 7 ระดับ มี 8 ข้อ ตัวอย่างเช่น

ฉันเชื่อว่าพ่อของฉัน ต้องการให้ฉันป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่

ไม่เป็นจริง : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ เป็นจริง
มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
2 อย่าง

ชุดที่ 1.5 มาตรการแรงจูงใจที่จะคล้อยตาม เป็นการประเมินตนเองของนักเรียนว่าต้องการทำตามสิ่งที่บุคคล ซึ่งเขาให้ความสำคัญมากน้อยเพียงใด วัดโดยใช้มาตรประเมินค่า 7 ระดับ มี 8 ข้อ ตัวอย่างเช่น

ฉันต้องการทำตามสิ่งที่พ่อคิดว่าฉันควรทำ

ไม่เห็นด้วย : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ เห็นด้วย
มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
2 อย่าง

ชุดที่ 1.6 มาตรการการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) เป็นการประเมินการรับรู้ความสามารถของตน (Self-efficacy) ในการกระทำพฤติกรรม โดยให้นักเรียนประเมินความยากง่ายต่อการแสดงพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ และความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (Controllability) โดยประเมินจากความเชื่อของนักเรียนว่าสามารถควบคุมตนเองในการแสดงพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ หรือคิดว่าการเกิดพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ขึ้นอยู่กับตัวเขาเองหรือไม่ วัดโดยใช้มาตรประเมินค่า 7 ระดับ จำนวน 4 ข้อ ตัวอย่างเช่น

เกณฑ์การให้คะแนน

ในแต่ละข้อคำถามของทุกมาตรวัดจะแบ่งออกเป็นช่วงๆ ละ 1 คะแนนเท่ากัน โดยให้คะแนนในแต่ละมาตรวัดตัวแปร ดังนี้

ชุดที่ 1.1 มาตรวัดเจตคติต่อการแสดงพฤติกรรม (วัดทางตรง) มี 6 ข้อ แต่ละข้อให้คะแนน -3 ถึง +3 จากค่าคุณศัพท์ทางลบถึงค่าคุณศัพท์ทางบวก (เช่น ไม่เหมาะสม-เหมาะสม มีโทษ-มีประโยชน์)

ชุดที่ 1.2 มาตรวัดความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำ มี 8 ข้อ แต่ละข้อให้คะแนน -3 ถึง +3 จากมาตร เป็นไปไม่ได้-เป็นไปได้

ชุดที่ 1.3 มาตรวัดการประเมินผลของการกระทำ มี 8 ข้อ สำหรับข้อความทางบวก (ข้อ 1) ให้คะแนน -3 ถึง +3 จากมาตร ไม่ต้องการ-ต้องการ และสำหรับข้อความทางลบ (ข้อ 2-8) แต่ละข้อให้คะแนน -3 ถึง +3 จากมาตร ดี-ไม่ดี

ชุดที่ 1.4 มาตรวัดการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง

กลุ่มบุคคลสำคัญโดยทั่วไป (วัดทางตรง) มี 2 ข้อ (ข้อ 1-2) แต่ละข้อให้คะแนน -3 ถึง +3 จากมาตร ฉันไม่ควร-ฉันควร หรือ ไม่ปฏิบัติ-ปฏิบัติ

ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง (วัดทางอ้อม) มี 8 ข้อ (ข้อ 3-10) แต่ละข้อให้คะแนน -3 ถึง +3 จากมาตร ไม่เป็นจริง-เป็นจริง

ชุดที่ 1.5 มาตรวัดแรงจูงใจที่จะคล้อยตาม มี 8 ข้อ ให้คะแนน -3 ถึง +3 จากมาตร ไม่เห็นด้วย-เห็นด้วย

ชุดที่ 1.6 มาตรวัดการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (วัดทางตรง) มี 4 ข้อ แต่ละข้อให้คะแนน -3 ถึง +3 จากมาตร ยาก-ง่าย (ข้อ 1) เป็นไปไม่ได้-เป็นไปได้ (ข้อ 2-3) หรือ ไม่เห็นด้วย-เห็นด้วย (ข้อ 4)

ชุดที่ 1.7 มาตรวัดความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยควบคุม มี 7 ข้อ สำหรับข้อความที่เป็นปัจจัยสนับสนุน (ข้อ 2-4) แต่ละข้อให้คะแนน 1 ถึง 7 จากมาตร ไม่เห็นด้วย-เห็นด้วย และข้อความที่เป็นปัจจัยอุปสรรค/ขัดขวาง (ข้อ 1,5-7) ให้คะแนน 1 ถึง 7 จากมาตร เห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย

ชุดที่ 1.8 มาตรวัดการรับรู้อิทธิพลของปัจจัยควบคุม มี 7 ข้อ ถ้าเป็นข้อความทางบวก (ข้อ 1-4, 7) แต่ละข้อให้คะแนน 1 ถึง 7 จากมาตร ยาก-ง่าย ถ้าเป็นข้อความทางลบ (ข้อ 5-6) แต่ละข้อให้คะแนน 1 ถึง 7 จากมาตร ง่าย-ยาก

ชุดที่ 1.9 มาตรวัดเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่ เป็นมาตรวัดที่มีข้อคำถามสอดคล้องกับพฤติกรรมมี 6 ข้อ แต่ละข้อให้คะแนนจาก -3 ถึง +3 จากมาตร เป็นไปไม่ได้-เป็นไปได้

อนึ่ง ในการสร้างและกำหนดสเกลของมาตรวัดตัวแปรทั้งทางตรงและทางอ้อม ผู้วิจัยได้พิจารณาตามแนวคิดในการสร้างเครื่องมือวัด TpB ของไอเซนในปี ค.ศ. 2002 โดยมาตรวัดตัวแปรทางตรงทุกชุดและมาตรวัดตัวแปรทางอ้อมทุกชุด (ยกเว้นมาตรวัดการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมทางอ้อมในชุดที่ 1.7-1.8) เป็นมาตรประเมินค่า 7 ระดับแบบสองขั้ว คะแนนจาก -3 ถึง +3 ซึ่งเป็นการให้คะแนนของมาตรวัดที่นิยมใช้โดยทั่วไป (Ajzen, 2002)

สำหรับมาตรวัดตัวแปรการรับรู้อิทธิพลของปัจจัยควบคุมและความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยควบคุมเป็นมาตรวัดตัวแปรการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมทางอ้อมประเภทเดียวเท่านั้น ที่มีการกำหนดสเกลเป็นแบบขั้วเดียว คะแนน 1 ถึง 7 ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นเหตุและผล ในการแปลผลคะแนนที่ได้ ซึ่งการปรับสเกลจากสองขั้วเป็นขั้วเดียวอาจส่งผลต่อขนาดความสัมพันธ์กับมาตรวัดตัวแปรทางตรงได้ ดังนั้นจึงทำการเปรียบเทียบผลที่ได้กับคะแนนที่มีการปรับสเกล (Optimal scaling) ซึ่งพบว่าค่า

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนที่ได้กับตัวแปรวัดทางตรงของมาตรวัดทั้งสองแบบใกล้เคียงกัน โดยคะแนนที่ได้จากมาตรวัดแบบชั่วคราวเท่านั้น ที่สามารถนำไปวิเคราะห์เพื่อหาโมเดลในขั้นต่อไปได้ นอกจากนี้ การให้มาตรวัดของตัวแปรการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (วัดทางอ้อม) เป็นแบบชั่วคราว ยังสอดคล้องกับการวิจัยของ ไอเซนและไดรเวอร์ ที่ศึกษาเกี่ยวกับการทำกิจกรรมในเวลาว่าง ผลที่ได้พบว่า กิจกรรมการไปชายหาดและการวิ่ง ที่มีสเกลของมาตรวัดความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยควบคุม และการรับรู้อิทธิพลของปัจจัยควบคุมเป็นแบบชั่วคราว ให้ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างมาตรวัดตัวแปรทางตรงและทางอ้อมสูงกว่าแบบสองชั่ว (Ajzen, 1991 : 197)

ชุดที่ 2 ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลการสูบบุหรี่ในปัจจุบันของนักเรียน

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ โดยกำหนดพฤติกรรมที่ได้ในรูปของการกระทำ เป้าหมาย บริบท และระยะเวลา วัดระยะห่าง 1 เดือนจากการวัดเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่ แบบสอบถามมีจำนวน 6 ข้อ วัดโดยใช้มาตรประเมินค่า 5 ระดับ ดังนี้

ไม่เคย หมายถึง การกระทำนั้นท่านไม่เคยปฏิบัติหรือแทบจะไม่เคยปฏิบัติเลย (ประมาณร้อยละ 0-20)

น้อย หมายถึง การกระทำนั้นท่านปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง (ประมาณร้อยละ 21-40)

ปานกลาง หมายถึง การกระทำนั้นท่านปฏิบัติค่อนข้างบ่อย (ประมาณร้อยละ 41-60)

มาก หมายถึง การกระทำนั้นท่านปฏิบัติบ่อยครั้งเป็นส่วนใหญ่ (ประมาณร้อยละ 61-80)

มากที่สุด หมายถึง การกระทำนั้นท่านปฏิบัติเป็นประจำสม่ำเสมอ (ประมาณร้อยละ 81-100)

เกณฑ์การให้คะแนน

ข้อความที่เป็นพฤติกรรมทางบวก (ข้อ 1, 3, 6) ให้คะแนน 0 ถึง 4 จาก ไม่เคย - มากที่สุด

ข้อความที่เป็นพฤติกรรมทางลบ (ข้อ 2, 4, 5) ให้คะแนน 0 ถึง 4 จาก มากที่สุด - ไม่เคย

ข้อคำถาม	ไม่เคย	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
ในช่วงหนึ่งเดือนที่ผ่านมา บ่อยครั้งเพียงใด (โดยประมาณ) ที่ท่าน					
1) อ่านหรือแสวงหาความรู้เกี่ยวกับอันตรายของการสูบบุหรี่ จากแหล่งความรู้และสื่อต่าง ๆ					
2) สั่งสรรคหรือเข้ากลุ่มในขณะที่ผู้อื่นกำลังดื่มสุราหรือสูบบุหรี่					
3) เดินเลี่ยงไปที่อื่น หรือไม่เข้าใกล้ผู้ที่กำลังสูบบุหรี่					
4) ใช้บุหรี่เป็นวิธีการระบายเมื่อมีความเครียด กัดกักรุ่นใจ หรือ รู้สึกเหงา					
5) สูบบุหรี่ด้วยความรู้สึกอยากหรืออยากลอง เมื่อได้กลิ่น หรือเห็นผู้อื่นสูบบุหรี่					
6) เข้าร่วมทำกิจกรรมที่รณรงค์ต่อต้านการสูบบุหรี่ หรือ ยาเสพติด ในโครงการต่าง ๆ					

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1. ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content validity) โดยนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา ไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางจิตวิทยาและการสร้างเครื่องมือวัดจำนวน 3 ท่านเป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมของเนื้อหา : จากนั้นปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

2. หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือวัดในชุดที่ 1 (ส่วนที่ 2 ทุกฉบับ) และชุดที่ 2 โดยนำเครื่องมือที่ได้ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปสอบถามกับกลุ่มที่มีคุณลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่ นักเรียนชายระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 30 คน ถึงความเข้าใจในลักษณะของเครื่องมือ ข้อคำถาม และภาษาที่ใช้ พบว่า ส่วนใหญ่ไม่เข้าใจบางข้อความที่เป็นประโยคปฏิเสธในแบบสอบถามชุดที่วัดการประเมินผลของการกระทำ และชุดที่วัดพฤติกรรม และมีบางคนไม่เข้าใจลักษณะสเกลของแบบสอบถาม จึงทำการปรับข้อความในแบบสอบถามชุดดังกล่าวที่เป็นประโยคปฏิเสธให้เป็นประโยคบอกเล่าและอธิบายตัวอย่างประกอบให้ละเอียด พร้อมให้นักเรียนถามข้อสงสัยก่อนลงมือตอบแบบสอบถาม (ในการนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจริง) จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มที่มีคุณลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่ นักเรียนชายระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดขอนแก่นจำนวน 100 คน นำผลที่ได้ไปวิเคราะห์หาความสอดคล้องภายใน ด้วยวิธีการสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient) ได้ผลดังตาราง 2

ตาราง 2 จำนวนข้อ การให้คะแนน พิสัย และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของเครื่องมือวัด

ตัวแปร	จำนวนข้อ	การให้คะแนน	พิสัย	ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา
เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง)	6	-3 ถึง +3	-18 ถึง +18	.86
เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม)				
- ความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำ	8	-3 ถึง +3	-24 ถึง +24	.82
- การประเมินผลของการกระทำ	8	-3 ถึง +3	-24 ถึง +24	.84
การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง)	2	-3 ถึง +3	-6 ถึง +6	.70
การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางอ้อม)				
- ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง	8	-3 ถึง +3	-24 ถึง +24	.83
- แรงจูงใจที่จะคล้อยตาม	8	-3 ถึง +3	-24 ถึง +24	.84
การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (วัดทางตรง)	4	-3 ถึง +3	-12 ถึง +12	.86
การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (วัดทางอ้อม)				
- ความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยควบคุม	7	+1 ถึง +7	+7 ถึง +49	.75
- การรับรู้อิทธิพลของปัจจัยควบคุม	7	+1 ถึง +7	+7 ถึง +49	.77
เจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่	6	-3 ถึง +3	-18 ถึง +18	.88
พฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่	6	0 ถึง 4	0 ถึง +24	.83

สำหรับเครื่องมือวัดตัวแปรทางอ้อมทุกชุดได้แก่ มาตรฐานเจตคติต่อการทำพฤติกรรม การคล้อยตาม กลุ่มอ้างอิงและการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม หากความเชื่อมั่นของเครื่องมือเพิ่มเติม เพื่อตรวจสอบความคงที่ของเครื่องมือด้วยวิธีการตรวจสอบซ้ำ (Test-retest reliability) เนื่องจากไอเซนเสนอแนะว่าเครื่องมือวัดทางอ้อมเป็นการวัดความเชื่อเด่นชัด ซึ่งเป็นความเชื่อจำนวนหนึ่งของบุคคลที่ส่งผลเด่นชัดต่อที่หมายในขณะนั้นเท่านั้น ดังนั้นเครื่องมือวัดทางอ้อมนอกจากจะหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยต้องมีความสอดคล้องภายในสูงแล้ว ยังต้องมีความคงที่ของเครื่องมือ (Temporal stability) ด้วย (Ajzen, 1991 : 7-8) โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลในกลุ่มเดิม และมีระยะเวลาห่างจากการเก็บข้อมูลครั้งแรกประมาณ 2 สัปดาห์ ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ทั้งสองครั้งคืนมาจำนวน 86 ชุด นำมาหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย ได้ผลดังตาราง 3

ตาราง 3 การตรวจสอบความคงที่ของเครื่องมือด้วยวิธีการตรวจสอบซ้ำ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย (r)
เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการ	
ป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม)	
- ความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำ	.82
- การประเมินผลของการกระทำ	.80
การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางอ้อม)	
- ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง	.81
- แรงจูงใจที่จะคล้อยตาม	.80
การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการ	
ป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม)	
- ความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยควบคุม	.83
- การรับรู้อิทธิพลของปัจจัยควบคุม	.82

นอกจากนี้ ได้วิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกรายข้อของเครื่องมือวัดชุดที่ 1 (ส่วนที่ 2 ทุกฉบับ) และชุดที่ 2 โดยใช้ค่าความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมของทุกข้อ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของแต่ละข้อกับข้ออื่น ๆ ในเครื่องมือวัดแต่ละชุด ซึ่งค่า r ที่มีค่าตั้งแต่ .30 ขึ้นไปถือว่าข้อนั้นมีอำนาจจำแนกเหมาะสม ผลการวิเคราะห์พบว่าแต่ละข้อ ในเครื่องมือวัดแต่ละชุดมีค่าอำนาจจำแนกสูง (ค่า r ตั้งแต่ .48 ถึง .90) และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยทำหนังสือจากสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถึงผู้อำนวยการการโรงเรียน ที่สัมพันธ์เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลบางโรงเรียนด้วยตัวเองและบางโรงเรียนโดยครูประจำชั้น ผู้ซึ่งเป็นตัวแทนของโรงเรียน โดยกำหนดวันเวลา และสถานที่ในการเก็บข้อมูล สำหรับโรงเรียนที่เก็บข้อมูลโดยครูประจำชั้น ผู้วิจัยได้ชี้แจงและอธิบายรายละเอียดของแบบสอบถามทุกชุดให้เข้าใจตรงกัน พร้อมทั้งกำชับให้ครูอธิบายตัวอย่างการทำให้ให้นักเรียนเข้าใจก่อนลงมือทำ และให้นักเรียนซักถามข้อสงสัยได้ทั้งก่อนและระหว่างที่ทำแบบสอบถาม ตลอดจนชี้แจงให้นักเรียนทราบว่าข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามจะเก็บเป็นความลับและไม่มีผลใด ๆ ต่อนักเรียนทั้งสิ้น
3. แจกวัสดุประสงค์ของการวิจัย และชี้แจงรายละเอียดของแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างรับทราบ แจกแบบสอบถาม พร้อมทั้งรอรับคืน ทั้งในการเก็บข้อมูลครั้งที่ 1 (แบบสอบถามชุดที่ 1) และครั้งที่ 2 (แบบสอบถามชุดที่ 2) ในกลุ่มตัวอย่างเดิม ภายหลังจากการเก็บข้อมูลในครั้งที่ 1 เป็นระยะเวลา 1 เดือน โดยจะประสานกับครูซึ่งเป็นตัวแทนของแต่ละโรงเรียนล่วงหน้า ในการกำหนดวันเวลา และสถานที่ในการเก็บข้อมูลครั้งที่ 2
4. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกฉบับก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรม SPSS for Windows เวอร์ชัน 10.0 และโปรแกรม LISREL เวอร์ชัน 8.30 โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน โดยใช้ความถี่ ร้อยละ
2. วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับของพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ โดยใช้ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
3. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์อย่างง่าย (Simple correlation) และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียน ด้วยวิธีการวิเคราะห์ถดถอย (Regression analysis)
4. ตรวจสอบโมเดล หรือ รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยและนำเสนอโมเดลที่เหมาะสมด้วยวิธีการวิเคราะห์อิทธิพล (Path analysis) โดยใช้โปรแกรม LISREL 8.30

ค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์อิทธิพล

ประมาณค่าพารามิเตอร์โดยวิธี Maximum likelihood ตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลตามกรอบแนวคิดทฤษฎี (Goodness-of-fit) โดยค่าสถิติไคสแควร์ (Chi-square) ถ้าค่าที่ได้ต่ำและไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าโมเดลมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness-of-fit index: GIF) ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted goodness-of-fit index: AGIF) ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0 กับ 1 ถ้าดัชนีของทั้งสองค่ามีค่าเข้าใกล้ 1 แสดงว่าโมเดลมีความกลมกลืน ดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของค่าความแตกต่างโดยประมาณ (Root mean square error of approximation: RMSEA) ทั้งก่อนปรับและหลังปรับโมเดล ถ้ามีค่าเข้าใกล้ 0 แสดงว่าโมเดลมีความกลมกลืน

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่ทำนายพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ และ 2) วิเคราะห์และนำเสนอรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนชาย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดขอนแก่น โดยศึกษาตัวแปรต่างๆตามโครงสร้างทฤษฎีการกระทำตามแผน ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

ส่วนที่ 2 ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานการวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ นักเรียนชายที่ไม่สูบบุหรี่ ซึ่งกำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (มัธยมศึกษาปีที่ 1-3) ภาคต้น ปีการศึกษา 2546 ในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 437 คน

ตาราง 4 ข้อมูลคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลคุณลักษณะ	จำนวน	ร้อยละ
ระดับชั้น		
มัธยมศึกษาปีที่ 1	159	36.4
มัธยมศึกษาปีที่ 2	145	33.2
มัธยมศึกษาปีที่ 3	133	30.4
อายุ		
12 ปี	45	10.3
13 ปี	161	36.8
14 ปี	134	30.7
15 ปี	97	22.2
ค่าเฉลี่ย = 13.65 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.94 ปี		
บุคคล/สถานที่ ที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน		
บิดามารดา	318	72.8
บิดา หรือ มารดา	46	10.5
ญาติพี่น้อง	63	14.4
หอพักของสถาบันการศึกษา (ต่างอำเภอจากที่พักอาศัยเดิม)	1	0.2
หอพักเอกชน (ต่างอำเภอจากที่พักอาศัยเดิม)	9	2.1

ตาราง 4 (ต่อ)

ข้อมูลคุณลักษณะ	จำนวน	ร้อยละ
<u>การอยู่ด้วยกันของบิดามารดา</u>		
บิดามารดาอยู่ด้วยกัน	370	84.7
บิดามารดาแยกกันอยู่ หรือ บิดา/มารดาเสียชีวิต	67	15.3
<u>สัมพันธภาพในครอบครัว</u>		
รักใคร่และช่วยเหลือกันดี	415	95.0
ไม่ราบรื่น ทะเลาะวิวาทกันบ่อย	8	1.8
ไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์ ซึ่งกันและกัน	14	3.2
<u>ความต้องการทดลองสูบบุหรี่</u>		
ต้องการทดลอง	18	4.1
ไม่ต้องการทดลอง	419	95.9

จากข้อมูลในตาราง 4 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นนักเรียนชายในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เป็นจำนวนที่ใกล้เคียงกัน โดยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มากที่สุด รองลงมาเป็นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 3 ตามลำดับ มีอายุเฉลี่ย 13.65 ปี การกระจายของอายุใกล้เคียงกัน โดยส่วนใหญ่มีอายุ 13-14 ปี นักเรียนส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่กับบิดามารดาในขณะที่เรียนหนังสือ มีเพียงร้อยละ 2.3 เท่านั้นที่อาศัยอยู่ในหอพักของสถาบันการศึกษาหรือหอพักเอกชนที่ต่างอำเภอ บิดาและมารดาของนักเรียนส่วนใหญ่อยู่ด้วยกัน โดยมีสัมพันธภาพในครอบครัว รักใคร่และช่วยเหลือกันดี สำหรับความต้องการทดลองสูบบุหรี่ของนักเรียนพบว่าโดยส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 95.9 ไม่อยากทดลองสูบบุหรี่ อย่างไรก็ตามยังคงมีนักเรียนร้อยละ 4.1 ที่อยากทดลองสูบบุหรี่

ตาราง 5 การสูบบุหรี่ของกลุ่มตัวอย่างในระยะ 1 เดือนต่อมา

การสูบบุหรี่	จำนวน	ร้อยละ
ไม่สูบบุหรี่	421	96.3
สูบบุหรี่	16	3.7

จากตาราง 5 ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลในระยะ 1 เดือนต่อมา พบว่า สถานะการสูบบุหรี่ของนักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงไป โดยมีนักเรียนร้อยละ 3.7 ที่เริ่มสูบบุหรี่

ตาราง 6 ข้อมูลคุณลักษณะระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่เริ่มสูบบุหรี่กับกลุ่มที่ไม่สูบบุหรี่

ข้อมูลคุณลักษณะ	กลุ่มที่เริ่มสูบบุหรี่		กลุ่มที่ไม่สูบบุหรี่		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ระดับชั้น						
มัธยมศึกษาปีที่ 1	1	0.2	158	36.2	159	36.4
มัธยมศึกษาปีที่ 2	8	1.8	137	31.4	145	33.2
มัธยมศึกษาปีที่ 3	7	1.6	126	28.8	133	30.4
รวม	16	3.7	421	96.3	437	100.0
อายุ						
12 ปี	1	0.2	44	10.1	45	10.3
13 ปี	-	-	121	36.8	161	36.8
14 ปี	8	1.8	126	28.8	134	30.7
15 ปี	7	1.6	90	20.6	97	22.2
รวม	16	3.7	421	96.3	437	100.0
บุคคล/สถานที่ ที่อาศัยอยู่ด้วยในปัจจุบัน						
บิดามารดา	9	2.1	309	70.7	318	72.8
อื่น ๆ ได้แก่ บิดาหรือมารดา ญาติพี่น้อง หอพัก	7	1.6	112	25.6	119	27.2
รวม	16	3.7	421	96.3	437	100.0
การอยู่ด้วยกันของบิดามารดา						
บิดามารดาอยู่ด้วยกัน	12	2.7	358	81.9	370	84.7
บิดามารดาแยกกันอยู่ หรือ บิดา/มารดาเสียชีวิต	4	0.9	63	14.4	67	15.3
รวม	16	3.7	421	96.3	437	100.0
สัมพันธภาพในครอบครัว						
รักใคร่และช่วยเหลือกันดี	14	3.2	401	91.8	415	95.5
ไม่ราบรื่น หรือไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์ ซึ่งกันและกัน	2	0.5	20	4.6	22	5.0
รวม	16	3.7	421	96.3	437	100.0

จากข้อมูลในตาราง 6 เมื่อเปรียบเทียบจำนวนของนักเรียนในกลุ่มที่เริ่มสูบบุหรี่ และนักเรียนในกลุ่มที่ไม่สูบบุหรี่พบว่า นักเรียนในกลุ่มที่เริ่มสูบบุหรี่ ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 3 ซึ่งมีอายุระหว่าง 14-15 ปี อาศัยอยู่กับบิดามารดา และอาศัยอยู่กับบิดาหรือมารดา ญาติพี่น้อง หรือในหอพัก เป็นจำนวนที่ใกล้เคียงกัน โดยส่วนใหญ่บิดามารดาอยู่ด้วยกัน และมีสัมพันธภาพในครอบครัวรักใคร่และช่วยเหลือกันดี

สำหรับนักเรียนในกลุ่มที่ไม่สูบบุหรี่เป็นนักเรียนชายในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เป็นจำนวนที่ใกล้เคียงกัน โดยส่วนใหญ่มีอายุ 13-14 ปี อาศัยอยู่กับบิดามารดา ซึ่งส่วนใหญ่บิดามารดาอยู่ด้วยกัน และมีสัมพันธภาพในครอบครัว รักใคร่และช่วยเหลือกันดี

ส่วนที่ 2 ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกัน การสูบบุหรี่

ตาราง 7 ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเจตนาและพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	จำนวนข้อ	พิสัยของ มาตราวัด
เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการ ป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง)	13.93	2.44	6	-18 ถึง +18
เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการ ป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม)	53.37	10.00	8	-72 ถึง +72
การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง)	3.20	1.87	2	-6 ถึง +6
การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางอ้อม)	47.22	12.60	8	-72 ถึง +72
การรับรู้ความสามารถในการควบคุม พฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง)	7.84	2.18	4	-12 ถึง +12
การรับรู้ความสามารถในการควบคุม พฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม)	274.87	43.54	7	+7 ถึง +343

จากข้อมูลในตาราง 7 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนชายมีเจตคติ (วัดทั้งทางตรงและทางอ้อม) ต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก เมื่อพิจารณาในรายข้อของเจตคติวัดทางตรง (ตาราง 18 ในภาคผนวก ก) พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับค่อนข้างมาก โดยนักเรียนเชื่อว่าการป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่เป็นการกระทำที่ดี เหมาะสม มีประโยชน์ ถูกต้อง น่ายกย่องชมเชย และควรถือเป็นแบบอย่าง สำหรับเจตคติวัดทางอ้อม(ตาราง 19 ในภาคผนวก ก) ซึ่งพิจารณาได้จากความเชื่อเด่นชัดเกี่ยวกับผลของการกระทำและการประเมินผลของการกระทำ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับค่อนข้างมาก

ในส่วนของการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง) ต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ในภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางอ้อม) อยู่ในระดับค่อนข้างมาก เมื่อพิจารณาในรายข้อของการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงวัดทางตรง (ตาราง 20 ในภาคผนวก ก) พบว่า นักเรียนเชื่อว่าบุคคลที่มีความสำคัญต่อเขาส่วนใหญ่คิดว่า เขาควรป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่อยู่ในระดับปานกลาง โดยรับรู้ว่าคุณเหล่านั้นส่วนใหญ่ปฏิบัติตนเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่อยู่ในระดับน้อย (อย่างไรก็ตามคำตอบที่ได้มีการกระจายค่อนข้างมาก) สำหรับการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงวัดทางอ้อม (ตาราง 21 ในภาคผนวก ก) ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญต่อนักเรียน นักเรียนเชื่อว่าทุกกลุ่มบุคคลที่เขาให้ความสำคัญมีความต้องการให้เขาป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ในระดับค่อนข้างมาก อันดับแรกคือ กลุ่มของพ่อและแม่ รองลงมาเป็นกลุ่มญาติผู้ใหญ่ พี่น้อง และคุณครู สุดท้ายเป็นกลุ่มเพื่อน ประชาชนทั่วไป และคนในชุมชนที่อาศัยอยู่ โดยนักเรียนมีแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่ม พ่อ แม่ ญาติผู้ใหญ่ พี่น้อง และคุณครู อยู่ในระดับค่อนข้างมาก และใกล้เคียงกัน แต่มีแรงจูงใจที่จะคล้อยตามเพื่อน ประชาชนทั่วไป และคนในชุมชนที่อาศัย อยู่ในระดับต่ำถึงปานกลาง โดยคำตอบที่ได้มีการกระจายค่อนข้างมาก

การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ (วัดทางตรงและทางอ้อม) ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมวัดทางตรง (ตาราง 22 ในภาคผนวก ก) พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับปานกลางและมีค่าใกล้เคียงกัน โดยนักเรียนรับรู้ว่าการจะป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ขึ้นอยู่กับตัวของตัวเองเอง ตนเองสามารถควบคุมพฤติกรรมดังกล่าวได้ มีความเป็นเป็นได้ที่จะกระทำและรับรู้ว่าเป็นพฤติกรรมที่กระทำได้ง่าย สำหรับการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมวัดทางอ้อมซึ่งประเมินได้จากความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยควบคุม และการรับรู้อิทธิพลของปัจจัยควบคุม ความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยควบคุมเป็นการรับรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ทั้งที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการกระทำพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ โดยนักเรียนเชื่อว่าความรู้เกี่ยวกับอันตรายของบุหรี่ การรู้สึกว่าคุณค่า และกฎระเบียบที่ห้ามสูบบุหรี่ของโรงเรียนมีส่วนช่วยในการป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ในระดับค่อนข้างมาก แต่เชื่อว่าตนเองมีความสามารถในการปฏิเสธเพื่อนเมื่อถูกชักชวนให้สูบบุหรี่อยู่ในระดับปานกลาง ในส่วนของปัจจัยที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการทำพฤติกรรม นักเรียนไม่เห็นด้วยว่าการต้องการเลียนแบบ ความเครียดหรือความกังวลใจ และความอยากรู้อยากลองอาจเป็นสาเหตุให้สูบบุหรี่ได้ โดยมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง (ตาราง 23 ในภาคผนวก ก)

การรับรู้อิทธิพลของปัจจัยควบคุม เป็นการประเมินความยากง่ายในการกระทำพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ ภายใต้ปัจจัยต่าง ๆ ทั้งที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการกระทำพฤติกรรม โดยนักเรียนเชื่อว่า การแสวงหาความรู้เกี่ยวกับอันตรายของบุหรี่ การที่จะเกิดความรู้สึกว่าคุณค่า การปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ห้ามสูบบุหรี่ของโรงเรียน การจัดการกับความเครียดหรือความกังวลใจ เป็นเรื่องที่สามารถทำได้ง่ายในระดับปานกลางถึงค่อนข้างมาก และเชื่อว่าการปฏิเสธเพื่อนเมื่อถูกชักชวนให้สูบบุหรี่เป็นเรื่องที่สามารถทำได้ง่ายในระดับปานกลาง สำหรับปัจจัยที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการกระทำพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ ได้แก่ การต้องการเลียนแบบหรือทำตามคนอื่น และความอยากรู้อยากลองทำในสิ่งต่าง ๆ เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ยากในระดับปานกลาง (ตาราง 23 ในภาคผนวก ก)

ตาราง 8 ค่าสถิติพื้นฐานของเจตนาและพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	จำนวนข้อ	พิสัยของมาตรวัด
เจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่	14.23	2.47	6	-18 ถึง +18
พฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่	17.67	3.40	6	0 ถึง +24

จากข้อมูลในตาราง 8 แสดงว่านักเรียนชายมีเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่อยู่ในระดับค่อนข้างมาก และมีพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่อยู่ในระดับค่อนข้างมาก

ตาราง 9 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน
1. ตั้งใจว่าจะอ่านหรือแสวงหาความรู้เกี่ยวกับอันตรายของการสูบบุหรี่จากแหล่งความรู้และสื่อต่าง ๆ	2.41	0.69
2. ตั้งใจว่าจะไม่สูบบุหรี่ด้วยความรู้สึกอยากสู้อยากลอง เมื่อได้กลิ่นหรือเห็นผู้อื่นสูบบุหรี่	2.41	0.76
3. ต้องการร่วมทำกิจกรรมที่รณรงค์ต่อต้านการสูบบุหรี่หรือยาเสพติดในโครงการต่าง ๆ	2.41	0.76
4. ตั้งใจว่าจะไม่สังสรรค์หรือเข้ากลุ่มในขณะที่ผู้อื่นกำลังดื่มสุราหรือสูบบุหรี่	2.37	0.75
5. พยายามเดินเลี่ยงไปที่อื่นหรือไม่เข้าใกล้ผู้ที่กำลังสูบบุหรี่	2.32	0.80
6. ตั้งใจว่าจะไม่ใช้บุหรี่เป็นวิธีการระบายเมื่อมีความเครียด กัดกกลุ้มใจหรือ รู้สึกเหงา	2.31	0.74

จากข้อมูลในตาราง 9 เมื่อพิจารณาเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนชายในรายข้อพบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับค่อนข้างมาก โดยนักเรียนคาดว่าใน 1 เดือนนับจากนี้ไป ตั้งใจว่าจะอ่านหรือแสวงหาความรู้เกี่ยวกับอันตรายของการสูบบุหรี่จากแหล่งความรู้และสื่อต่าง ๆ ตั้งใจว่าจะไม่สูบบุหรี่ด้วยความรู้สึกอยากสู้อยากลองเมื่อได้กลิ่นหรือเห็นผู้อื่นสูบบุหรี่ ต้องการเข้าร่วมทำกิจกรรมที่รณรงค์ต่อต้านการสูบบุหรี่หรือยาเสพติดในโครงการต่าง ๆ ตั้งใจว่าจะไม่สังสรรค์หรือเข้ากลุ่มในขณะที่ผู้อื่นกำลังดื่มสุราหรือสูบบุหรี่ พยายามเดินเลี่ยงไปที่อื่นหรือไม่เข้าใกล้ผู้ที่กำลังสูบบุหรี่ และตั้งใจว่าจะไม่ใช้บุหรี่เป็นวิธีการระบายเมื่อมีความเครียด กัดกกลุ้มใจ หรือ รู้สึกเหงา ตามลำดับ

ตาราง 10 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน
1. ไม่ใช้บุหรี่เป็นวิธีการระบายเมื่อมีความเครียด กัดกกลุ้มใจหรือ รู้สึกเหงา	3.91	0.51
2. ไม่สูบบุหรี่ด้วยความรู้สึกอยากสู้อยากลอง เมื่อได้กลิ่นหรือ เห็นผู้อื่นสูบบุหรี่	3.90	0.53
3. เดินเลี่ยงไปที่อื่นหรือไม่เข้าใกล้ผู้ที่กำลังสูบบุหรี่	2.65	1.15
4. เข้าร่วมทำกิจกรรมที่รณรงค์ต่อต้านการสูบบุหรี่หรือยาเสพติดในโครงการต่าง ๆ	2.62	1.16
5. อ่านหรือแสวงหาความรู้เกี่ยวกับอันตรายของการสูบบุหรี่จากแหล่งความรู้และสื่อต่าง ๆ	2.54	1.09
6. ไม่สังสรรค์หรือเข้ากลุ่มในขณะที่ผู้อื่นกำลังดื่มสุราหรือสูบบุหรี่	2.47	1.17

จากข้อมูลในตาราง 10 เมื่อพิจารณาพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ของนักเรียนชายในรายข้อ โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในนักเรียนกลุ่มเดิม ภายหลังจากการสอบถามเจตนาในการกำบังการสูบบุหรี่ เป็นระยะเวลา 1 เดือนพบว่า การแสดงพฤติกรรมที่ไม่ใช้บุหรี่เป็นวิธีการระบายเมื่อมีความเครียด กลัดกลุ้มใจ หรือรู้สึกเหงา การไม่สูบบุหรี่ด้วยความรู้สึกอยากสู้อยากลองเมื่อได้กลิ่นหรือเห็นผู้อื่นสูบบุหรี่ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาเป็นการแสดงพฤติกรรมที่อยู่ในระดับค่อนข้างมาก ได้แก่ เดินเลี่ยงไปที่อื่นหรือไม่เข้าใกล้ผู้ที่กำลังสูบบุหรี่ เข้าร่วมทำกิจกรรมที่ตรงต่อต้านการสูบบุหรี่ หรือยาเสพติดในโครงการต่าง ๆ อ่านหรือแสวงหาความรู้เกี่ยวกับอันตรายของการสูบบุหรี่จากแหล่งความรู้และสื่อต่าง ๆ และไม่สังสรรค์หรือเข้ากลุ่มในขณะที่มีผู้อื่นกำลังดื่มสุราหรือสูบบุหรี่ ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานการวิจัย

ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานการวิจัย ผู้วิจัยหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยวิธีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์อย่างง่าย (Simple correlation analysis) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อเจตนาและพฤติกรรมการกำบังการสูบบุหรี่ด้วยวิธีการวิเคราะห์ถดถอย (Regression analysis) ตรวจสอบรูปแบบความสัมพันธ์ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย และนำเสนอรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการกำบังการสูบบุหรี่ที่เหมาะสมด้วยวิธีการวิเคราะห์วิถี (Path analysis) โดยได้ทำการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติดังกล่าวและพบว่าสามารถใช้ได้ (รายละเอียดในภาคผนวก ข) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการปรับข้อมูลในบางชุดที่มีค่าแตกต่างไปจากข้อมูลชุดอื่นมาก (ค่า Outlier) ออกไป เพื่อให้การใช้สถิติเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้น ที่ตัวแปรต้องมีการแจกแจงแบบปกติหรือใกล้เคียงการแจกแจงปกติ ดังนั้นจำนวนตัวอย่างที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานการวิจัยในส่วนที่ 3 จึงเท่ากับ 409 ชุด

3.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานการวิจัยข้อ 1

ตาราง 11 ค่าสถิติของเจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการกำบังการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) ที่มีผลต่อเจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการกำบังการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง)

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)	สัมประสิทธิ์ถดถอย มาตรฐาน (Beta)
เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรม วัดทางอ้อม ($\Sigma b, e_i$)	.572**	.572**

$$R^2 = .327 \quad ** p < .01$$

จากสมมติฐานข้อ 1 กล่าวว่าเจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการกำบังการสูบบุหรี่(วัดทางอ้อม) มีผลโดยตรงในทางบวกต่อเจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการกำบังการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยอย่างง่าย (Simple regression analysis) พบว่า เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการกำบังการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) มีผลโดยตรงในทางบวกต่อเจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการกำบังการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) โดยสามารถทำนายเจตคติทางตรงได้ร้อยละ 32.70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานการวิจัยข้อ 2

ตาราง 12 ค่าสถิติของการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) ที่มีผลต่อ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง)

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)	สัมประสิทธิ์ถดถอย มาตรฐาน (Beta)
การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง วัดทางอ้อม ($\Sigma NB, MC_i$)	.550**	.550**

$R^2 = .303$ ** $p < .01$

จากสมมติฐานข้อ 2 กล่าวว่า การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) มีผลโดยตรงในทางบวกต่อการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยอย่างง่ายพบว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) มีผลโดยตรงในทางบวก ต่อการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) โดยสามารถทำนายการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางตรงได้ร้อยละ 30.30 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานการวิจัยข้อ 3

ตาราง 13 ค่าสถิติของการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) ที่มีผลต่อการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง)

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์ (r)	สัมประสิทธิ์ถดถอย มาตรฐาน (Beta)
การรับรู้ความสามารถในการ ควบคุมพฤติกรรม วัดทางอ้อม ($\Sigma C, P_i$)	.592**	.592**

$R^2 = .349$ ** $p < .01$

จากสมมติฐานข้อ 3 กล่าวว่า การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) มีผลโดยตรงในทางบวกต่อการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยอย่างง่ายพบว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) มีผลโดยตรงในทางบวกต่อการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) โดยสามารถทำนายการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมทางตรงได้ร้อยละ 34.90 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานการวิจัยข้อ 4

ตาราง 14 ค่าสถิติของเจตคติต่อการแสดงพฤติกรรม (วัดทางตรง) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง) และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) ที่มีผลต่อเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)	สัมประสิทธิ์ถดถอย มาตรฐาน (Beta)
1. เจตคติต่อการแสดง พฤติกรรม (A _B)	.602**	.415**
2. การคล้อยตามกลุ่ม อ้างอิง (SN)	.480**	.205**
3. การรับรู้ความสามารถ ในการควบคุมพฤติกรรม (PBC)	.480**	.143**

$$R^2 = .417 \quad ** p < .01$$

จากสมมติฐานข้อ 4 กล่าวว่า เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) มีผลโดยตรงในทางบวกต่อเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุ พบว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ มีผลโดยตรงในทางบวกต่อเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่ โดยเจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมมีผลต่อเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่มากที่สุด รองลงมาเป็นการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (Beta = .415, .205 และ .143 ตามลำดับ) ซึ่งสามารถร่วมกันทำนายเจตนาได้ร้อยละ 41.70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานการวิจัยข้อ 5

ตาราง 15 ค่าสถิติของเจตนาและการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) ที่มีผลต่อพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)	สัมประสิทธิ์ถดถอย มาตรฐาน (Beta)
1. เจตนาในการป้องกัน การสูบบุหรี่ (I)	.648**	.436**
2. การรับรู้ความสามารถในการควบคุม พฤติกรรม (PBC)	.651**	.442**

$$R^2 = .571 \quad ** p < .01$$

จากสมมติฐานข้อ 5 กล่าวว่า เจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) มีผลโดยตรงในทางบวกต่อพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple regression analysis) พบว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ เจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่ และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่มีผลโดยตรงในทางบวกต่อพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ โดยการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมมีผลต่อพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่มากที่สุด รองลงมาคือเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่ (Beta=.442 และ .436 ตามลำดับ) และสามารถรวมกันทำนายพฤติกรรมได้ร้อยละ 57.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานการวิจัยข้อ 6

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ใช้การวิเคราะห์อทธิพล โดยใช้โปรแกรม LISREL 8.30 (Joreskog & Sorbom, 2000) ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นการตรวจสอบโมเดลหรือรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ ตามกรอบแนวคิดทฤษฎี ส่วนที่ 2 เป็นการนำเสนอรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ที่เหมาะสมกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3.6.1 การตรวจสอบโมเดลหรือรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีการกระทำตามแผน

ในการตรวจสอบโมเดลตามกรอบแนวคิดทฤษฎีการกระทำตามแผน ประกอบด้วยตัวแปรต่าง ๆ จำนวน 8 ตัว ดังนี้

1. เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่วัดทางตรง (A_B)
2. เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่วัดทางอ้อม ($\Sigma b, e_i$) ประเมินได้จากความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำ (b) และการประเมินผลของการกระทำ (e_i)
3. การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่วัดทางตรง (SN)
4. การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่วัดทางอ้อม ($\Sigma NB_i, MC_i$) ประเมินได้จากความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง (NB_i) และแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (MC_i)
5. การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่วัดทางตรง (PBC)
6. การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่วัดทางตรงวัดทางอ้อม ($\Sigma C, P_i$) ประเมินได้จากความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยควบคุม (C_i) และการรับรู้อิทธิพลของปัจจัยควบคุม (P_i)
7. เจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่ (I)
8. พฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (B)

โดยที่ตัวแปรเจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) เจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่ และพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่เป็นตัวแปรภายในโมเดล (Endogeneous variables) เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) เป็นตัวแปรภายนอกโมเดล (Exogeneous variables)

ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ เมตริกโควาเรียนซ์ (Covariance matrix) ประมาณค่าพารามิเตอร์โดยวิธี Maximum likelihood และตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลตามกรอบแนวคิดทฤษฎีโดยค่าสถิติไคสแควร์ (Chi-square) ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนของโมเดลตามกรอบแนวคิดทฤษฎีโดยค่าสถิติไคสแควร์ (Chi-square) ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness-of-fit index: GIF) ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted goodness-of-fit index: AGIF) ดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของค่าความแตกต่างโดยประมาณ (Root mean square error of approximation: RMSEA) ทั้งก่อนปรับและหลังปรับโมเดล

ก่อนทำการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติเกี่ยวกับลักษณะการแจกแจงของตัวแปร ซึ่งต้องเป็นโค้งปกติหรือใกล้เคียงโค้งปกติ (Test of univariate normality for continuous variables) พบว่าเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้น (ตาราง 25 ในภาคผนวก ข) และได้นำเสนอค่าสถิติพื้นฐานต่าง ๆ ดังนี้

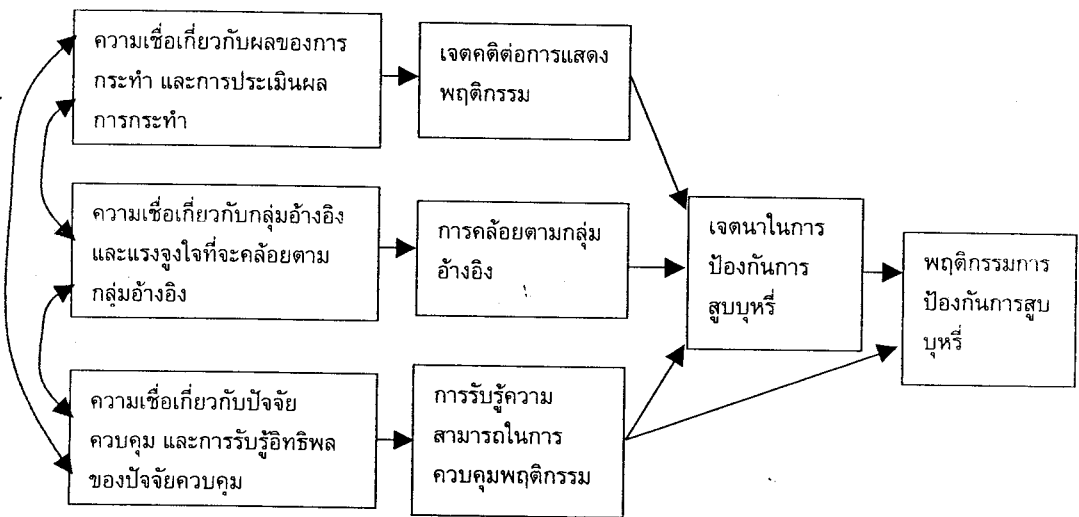
ตาราง 16 คำสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่างตัวแปรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่

ตัวแปร	เจตคติ วัดทางตรง (A _B)	เจตคติ วัดทางอ้อม (Σb _i e _i)	การคล้อยตาม กลุ่มอ้างอิง วัดทางตรง (SN)	การคล้อยตาม กลุ่มอ้างอิง วัดทางอ้อม (ΣNB _i MC _i)	การรับรู้ความ สามารถในการ ควบคุมพฤติกรรม วัดทางตรง (PBC)	การรับรู้ความ สามารถในการ ควบคุมพฤติกรรม วัดทางอ้อม (ΣC _i P _i)	เจตนา (I)
เจตคติวัดทางอ้อม	.572**						
การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง วัดทางตรง	.503**	.342**					
การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง วัดทางอ้อม	.456**	.322**	.550**				
การรับรู้ความสามารถ ในการควบคุมพฤติกรรม วัดทางตรง	.585**	.368**	.461**	.419**			
การรับรู้ความสามารถ ในการควบคุมพฤติกรรม วัดทางอ้อม	.482**	.316**	.346**	.277**	.592**		
เจตนา	.602**	.350**	.480**	.325**	.480**	.328**	
พฤติกรรม	.683**	.476**	.555**	.413**	.651**	.505**	.648**

** p < .01

จากข้อมูลในตาราง 16 พบว่าเจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรงและทางอ้อม) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรงและทางอ้อม) และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรงและทางอ้อม) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในช่วง .325 ถึง .602 และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในช่วง .413 ถึง .683 นอกจากนี้ยังพบว่าตัวแปรดังกล่าวทุกตัวมีความสัมพันธ์ทางบวกซึ่งกันและกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในช่วง .316 ถึง .585

รูปแบบความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีการกระทำตามแผน มีลักษณะโมเดลดังภาพประกอบ 5

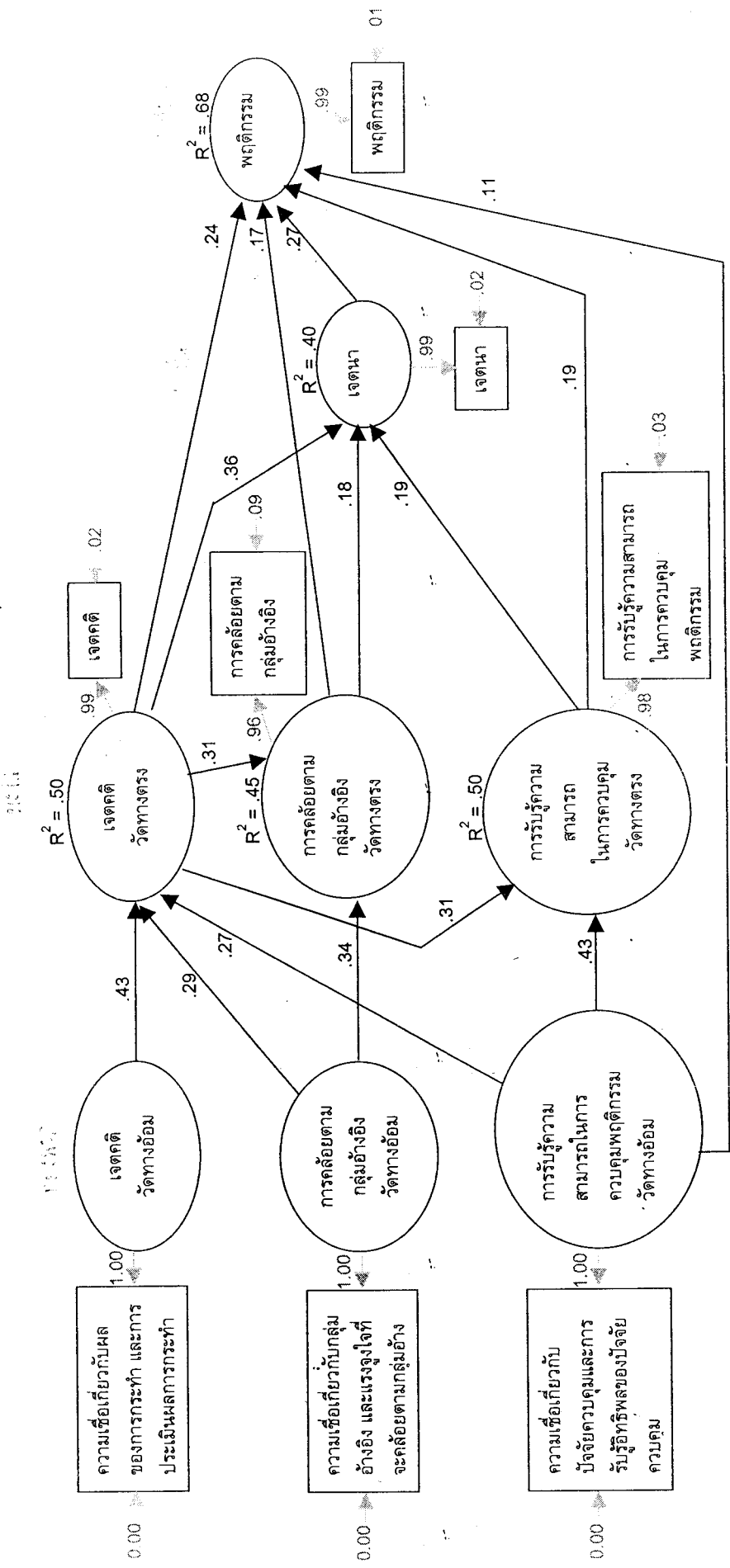

Chi-square = 353.67, df = 17, p-value = 0.000, RMSEA = 0.220

ภาพประกอบ 5 ผลการทดสอบรูปแบบความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีการกระทำตามแผน

จากผลการวิเคราะห์อิทธิพลในโมเดลตามกรอบแนวคิดทฤษฎี พบว่าโมเดลตามสมมติฐานการวิจัยไม่มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าไคสแควร์เท่ากับ 353.67 ที่องศาอิสระ (df) เท่ากับ 17 ความน่าจะเป็น (p-value) เท่ากับ 0.00 ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการพัฒนาโมเดลที่เหมาะสมต่อไป โดยพิจารณาจาก ผลการวิเคราะห์ที่แสดงดัชนีปรับแก้ (Modification index) ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐานของตัวแปรอิสระที่สามารถทำนายตัวแปรตามต่าง ๆ ได้สูง ประกอบการปรับโมเดล

ในการปรับโมเดล ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบเต็มรูปแบบ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ที่รวมโมเดลเชิงโครงสร้าง (Structural model) ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรภายใน และตัวแปรภายนอก และโมเดลการวัด (Measurement model) ที่กล่าวถึงความเกี่ยวข้องระหว่างตัวแปรแฝง (Latent factors) กับตัวแปรสังเกต (Observed variables) ทั้งนี้เนื่องจากรายละเอียดของการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบเต็มรูปแบบ ย่อมให้ความคลาดเคลื่อนของการวัดตัวแปร (Measurement error) เกิดขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับปรากฏการณ์ที่เป็นจริงของการวัดตัวแปรทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ (Joreskog & Sorbom, 2000: 15) และเป็นการแก้ไขจุดอ่อนของการวิเคราะห์อิทธิพลจากการใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยที่มีข้อด้อยเบื้องต้นว่าตัวแปรไม่มีความคลาดเคลื่อนในการวัด (ดูขุฎี โยเหลา, 2545) โดยผู้วิจัยได้ทำการกำหนดให้ตัวแปรแฝงมีสเกลเดียวกับตัวแปรสังเกตทั้ง 8 ตัว และได้นำค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ที่วิเคราะห์หาความสอดคล้องภายในของตัวแปรที่สังเกตได้ทุกตัว มากำหนดค่าความคลาดเคลื่อนในการวัดที่เกิดขึ้นภายหลังการปรับโมเดล ได้ผลดังภาพประกอบ 6

Chi-square = 7.49, df = 4, p-value = 0.112, RMSEA = 0.046

ภาพประกอบ 6 รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันการใช้สารเสพติด

3.6.2 โมเดลหรือรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ที่กลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ภายหลังการปรับโมเดลแล้วพบว่า รูปแบบความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ที่มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์มีโมเดลดังภาพประกอบ 6 โดยมีค่าไคสแควร์เท่ากับ 7.49 ที่องศาอิสระ (df) เท่ากับ 4 ความน่าจะเป็น (p-value) เท่ากับ 0.112 ดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของค่าความแตกต่างโดยประมาณ (RMSEA) เท่ากับ 0.046 ซึ่งมีค่าต่ำกว่า 0.05 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GIF) เท่ากับ 1.00 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGIF) เท่ากับ 0.96 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนประเภทที่เปรียบเทียบกับโมเดลอิสระ (NFI) เท่ากับ 1.00 ซึ่งดัชนีวัดระดับความกลมกลืนทั้ง 3 ตัวมีค่ามากกว่า .90 ดัชนีตรวจวัดความคลาดเคลื่อนจากการประมาณค่า (SRMR) เท่ากับ 0.01 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 และ กราฟคิวพลอต (Qplot) มีความชันกว่าแนวทแยง (รายละเอียดในภาคผนวก ข) จากผลการวิเคราะห์ที่ได้ดังกล่าว พบว่า ดัชนีทุกตัวมีค่าอยู่ในเกณฑ์ที่แสดงว่าโมเดลในภาพประกอบ 6 สามารถใช้อธิบายพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนได้ในระดับดี และเมื่อพิจารณาผลที่ได้จากโมเดล พบว่า ตัวแปรสังเกตทุกตัวสามารถใช้แทนตัวแปรแฝงได้ดี และมีค่าความคลาดเคลื่อนในการวัดต่ำ (มีค่าเท่ากับ 0.00-0.09) โดยนำหน้าองค์ประกอบทุกตัวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ นำหน้าในการทำนายของตัวแปรสังเกตที่วัดทางตรง ได้แก่ ตัวแปรเจตคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม ที่มีต่อตัวแปรแฝง เท่ากับ 0.99 0.96 และ 0.98 ตามลำดับ นำหน้าในการทำนายของตัวแปรสังเกตที่วัดทางอ้อมของทั้งสามตัวแปรที่มีต่อตัวแปรแฝง มีค่าเท่ากันเท่ากับ 1 และนำหน้าในการทำนายของตัวแปรสังเกต เจตนา และพฤติกรรม ที่มีต่อตัวแปรแฝง มีค่าเท่ากัน เท่ากับ .99

ผลการวิเคราะห์มีรายละเอียดดังนี้

1. เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรงและทางอ้อม) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง) การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรงและทางอ้อม) และเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่ สามารถร่วมกันอธิบายพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่า R^2 เท่ากับ 0.68 ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานของเจตคติ (วัดทางตรงและทางอ้อม) เท่ากับ 0.24 และ 0.09 ตามลำดับ ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานของการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง) เท่ากับ 0.17 ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานของการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (วัดทางตรงและทางอ้อม) เท่ากับ 0.19 และ 0.11 ตามลำดับ และค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานของเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่เท่ากับ 0.27 โดยพบว่าค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานทุกตัวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นเจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม)

2. เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง) และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) สามารถร่วมกันอธิบายเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่า R^2 เท่ากับ 0.40 และมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานเท่ากับ 0.36 0.18 และ 0.19 ตามลำดับ โดยที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานทุกตัวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรงและทางอ้อม) และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรงและทางอ้อม) สามารถร่วมกันอธิบายเจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่

(วัดทางตรง) ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่า R^2 เท่ากับ 0.50 และมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานเท่ากับ 0.43, -.10, .29, .06 และ 0.27 ตามลำดับ โดยพบว่าค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานของตัวแปรวัดทางอ้อมทุกตัวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ตัวแปรวัดทางตรง ได้แก่ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางอ้อม) สามารถร่วมกันอธิบายการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง) ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่า R^2 เท่ากับ 0.45 และมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานเท่ากับ 0.31 0.22 และ 0.34 ตามลำดับ โดยที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานทุกตัว มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง)

5. เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรงและทางอ้อม) และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) สามารถร่วมกันอธิบายการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่า R^2 เท่ากับ 0.50 และมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานเท่ากับ 0.31, -0.03, .16 และ 0.43 ตามลำดับ โดยที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานของเจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง วัดทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 17 ขนาดอิทธิพลโดยรวม (TE) อิทธิพลทางอ้อม (IE) และอิทธิพลทางตรง (DE) ของปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่

ตัวแปรผล	เจตคติ (วัดทางตรง)				การคล้อยตามกลุ่ม อ้างอิง (วัดทางตรง)				การรับรู้ความสามารถ ในการควบคุม พฤติกรรม (วัดทางตรง)				เจตนา				พฤติกรรม			
	TE	IE	DE		TE	IE	DE		TE	IE	DE		TE	IE	DE		TE	IE	DE	
	ตัวแปรสาเหตุ																			
เจตคติ (วัดทางอ้อม)	.43*	-	.43*		.16*	.16*	-		.13*	.13*	-		.21*	.21*	-		.30*	.21*	-	.09
การคล้อยตามกลุ่ม อ้างอิง (วัดทางอ้อม)	.25*	-.04	.29*		.47*	.13*	.34*		.22*	.06	.16		.22*	.22*	-		.24*	.24*	-	-
การรับรู้ความสามารถ ในการควบคุม พฤติกรรม(วัดทางอ้อม)	.28*	.01	.27*		.20*	.20*	-		.51*	.08	.43*		.24*	.24*	-		.37*	.26*	-	.11*
เจตคติ (วัดทางตรง)	-	-	-		.37*	.06	.31*		.29*	-.02	.31*		.48*	.12*	.36*		.48*	.24*	.24*	.24*
การคล้อยตามกลุ่ม อ้างอิง (วัดทางตรง)	-.10	-	-.10		-	-	-		-.06	-.03	-.03		.12	-.06	.18*		.16*	-.01	.17*	.17*
การรับรู้ความสามารถ ในการควบคุม พฤติกรรม(วัดทางตรง)	.04	-.02	.06		.23	.01	.22		-	-	-		.25*	.06	.19*		.31*	.12*	.19*	.19*
เจตนา	-	-	-		-	-	-		-	-	-		-	-	-		.27*	-	-	.27*

*p < .05

ในการควบคุมพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) ด้วยขนาดอิทธิพลเท่ากับ .21 .16 และ .13 ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง เกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) มีอิทธิพลทางตรงต่อ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง) และเจตคติ (วัดทางตรง) ด้วยขนาดอิทธิพลเท่ากับ .34 และ .29 ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีอิทธิพลทางอ้อมต่อ เจตนาในการกำบังการสูบบุหรี่ และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง) ด้วยขนาดอิทธิพลเท่ากับ .22 และ .13 ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) มีอิทธิพลทางตรงต่อ การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) และเจตคติ (วัดทางตรง) ด้วยขนาดอิทธิพลเท่ากับ .43 และ .27 ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีอิทธิพลทางอ้อมต่อ เจตนา และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง) ด้วยขนาดอิทธิพลเท่ากับ .24 และ .20 ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

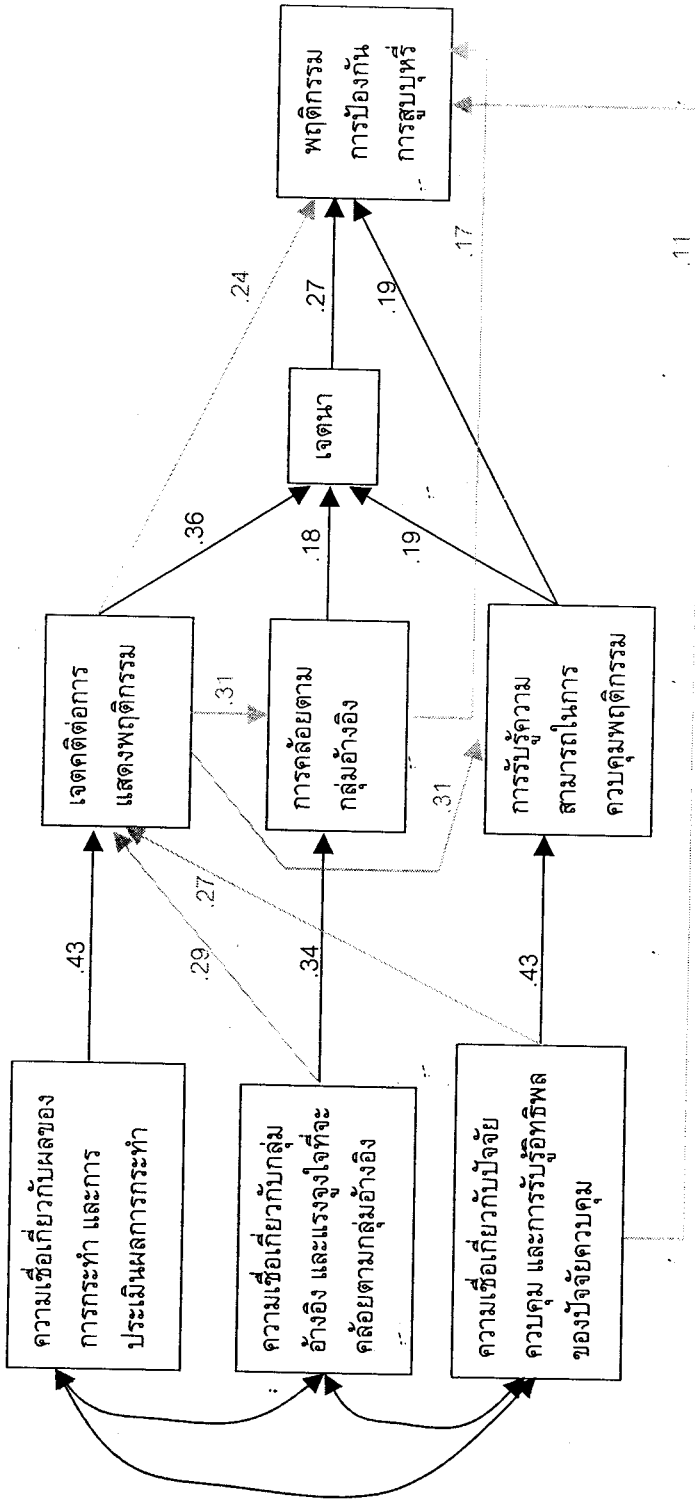
นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมระหว่างตัวแปรภายในโมเดลด้วยกันพบว่า

1. เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อเจตนาในการกำบังการสูบบุหรี่ ด้วยขนาดอิทธิพลเท่ากับ .36 และ .12 และมีอิทธิพลทางตรงต่อการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง) และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (วัดทางตรง) ด้วยขนาดอิทธิพลเท่ากัน เท่ากับ .31 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) มีอิทธิพลทางตรงต่อเจตนาในการกำบังการสูบบุหรี่ ด้วยขนาดอิทธิพลเท่ากับ .18 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) มีอิทธิพลทางตรงต่อเจตนาในการกำบังการสูบบุหรี่ ด้วยขนาดอิทธิพลเท่ากับ .19 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลที่ได้ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรวัดทางอ้อมทั้งสามตัว ได้แก่ เจตคติ (วัดทางอ้อม) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางอ้อม) และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (วัดทางอ้อม) ส่วนใหญ่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อเจตนาและพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ ในขณะที่ตัวแปรซึ่งมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรม นอกจากเจตนา และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (วัดทางตรง) ซึ่งตามทฤษฎีการกระทำตามแผนกล่าวไว้แล้ว จากโมเดลที่ได้ยังพบว่า เจตคติ (วัดทางตรง) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง) และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (วัดทางอ้อม) มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ด้วย ซึ่งสามารถสรุปเส้นทางอิทธิพลของตัวแปรต่างๆ ได้ตามภาพประกอบ

เส้นทางความสัมพันธ์
ของตัวแปรที่ส่งผล
แตกต่างกันจากทฤษฎี

เส้นทางความสัมพันธ์
ของตัวแปรที่ส่งผล
ตามทฤษฎี

ภาพประกอบ 7 เส้นทางอิทธิพลของตัวแปรที่เป็นปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนชายระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่ทำนายพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ และ 2) วิเคราะห์และนำเสนอรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ โดยศึกษาตัวแปรต่าง ๆ ตามโครงสร้างทฤษฎีการกระทำตามแผน กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคือ นักเรียนชาย อายุ 12-15 ปี ที่ไม่สูบบุหรี่ ซึ่งกำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (มัธยมศึกษาปีที่ 1-3) ภาคต้น ปีการศึกษา 2546 ในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นจำนวน 437 คน สุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มหลายขั้นตอน

เครื่องมือวัดประกอบด้วยแบบสอบถามจำนวน 2 ชุด ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนงานวิจัย และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องตามแนวคิดและวิธีการสร้างเครื่องมือของไอเซน ชุดที่ 1 เป็นมาตรวัดเกี่ยวกับตัวแปรเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่และตัวแปรอิสระต่างๆ ที่ศึกษา และชุดที่ 2 เป็นแบบสอบถามพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ โดยวัดระยะห่าง 1 เดือนจากการวัดเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม SPSS for Windows เวอร์ชัน 10.0 และโปรแกรม LISREL เวอร์ชัน 8.30 ข้อมูลคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง และตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับของพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ ใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยวิธีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์อย่างง่าย ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อเจตนาและพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ด้วยวิธีการวิเคราะห์ถดถอยตรวจสอบรูปแบบความสัมพันธ์ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย และนำเสนอรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ที่เหมาะสมด้วยวิธีการวิเคราะห์อิทธิพล

สรุปผลการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นนักเรียนชายในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 36.4 33.2 และ 30.4 ตามลำดับ มีอายุเฉลี่ย 13.65 ปี ส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่กับบิดามารดาในขณะที่เรียนหนังสือ บิดาและมารดาของนักเรียนส่วนใหญ่อยู่ด้วยกัน โดยมีสัมพันธภาพในครอบครัว รักใคร่และช่วยเหลือกันดี สำหรับความต้องการทดลองสูบบุหรี่ของนักเรียนพบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 95.9 ไม่อยากทดลองสูบบุหรี่ และมีร้อยละ 4.1 ที่อยากทดลองสูบบุหรี่ จากการเก็บข้อมูลในระยะ 1 เดือนต่อมา พบว่าสถานะการสูบบุหรี่ของนักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงไป โดยมีนักเรียนร้อยละ 3.7 ที่เริ่มสูบบุหรี่

นักเรียนในกลุ่มที่เริ่มสูบบุหรี่ ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 3 ซึ่งมีอายุระหว่าง 14-15 ปี อาศัยอยู่กับบิดามารดา และอาศัยอยู่กับบิดาหรือมารดา ญาติพี่น้อง หรือในหอพัก เป็นจำนวนที่ใกล้เคียงกัน โดยส่วนใหญ่บิดามารดาอยู่ด้วยกัน และมีสัมพันธภาพในครอบครัวรักใคร่และช่วยเหลือกันดี

2. นักเรียนชายมีเจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทั้งทางตรงและทางอ้อม) ในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก เมื่อพิจารณาในรายข้อของเจตคติ (วัดทางตรง) พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับค่อนข้างมาก โดยนักเรียนเชื่อว่าการป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่เป็นการกระทำที่ดี เหมาะสม มีประโยชน์ ถูกต้อง น่ายกย่องชมเชย และควรถือเป็นแบบอย่าง สำหรับเจตคติ (วัดทางอ้อม) ซึ่งพิจารณาได้

จากความเชื่อเด่นชัดเกี่ยวกับผลของการกระทำและการประเมินผลของการกระทำ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับค่อนข้างมาก

การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง) ในภาพรวม พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง โดยนักเรียนเชื่อว่าบุคคลที่มีความสำคัญต่อเขา ส่วนใหญ่คิดว่าเขาควรป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่อยู่ในระดับปานกลาง และรับรู้ว่ามีบุคคลเหล่านั้นส่วนใหญ่ปฏิบัติตนเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่อยู่ในระดับน้อย สำหรับการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางอ้อม) ในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก เมื่อพิจารณาในรายข้อตามกลุ่มอ้างอิงทางอ้อม ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญต่อนักเรียน นักเรียนเชื่อว่าทุกกลุ่มบุคคลที่เขาให้ความสำคัญมีความต้องการให้เขาป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ในระดับค่อนข้างมาก อันดับแรกคือ กลุ่มของพ่อและแม่ รองลงมาเป็นกลุ่มญาติผู้ใหญ่ พี่น้อง และคุณครู สุดท้ายเป็นกลุ่มเพื่อน ประชาชนทั่วไป และคนในชุมชนที่อาศัยอยู่ โดยนักเรียนมีแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่ม พ่อ แม่ ญาติผู้ใหญ่ พี่น้อง และคุณครู อยู่ในระดับค่อนข้างมาก และใกล้เคียงกัน แต่มีแรงจูงใจที่จะคล้อยตามเพื่อน ประชาชนทั่วไป และคนในชุมชนที่อาศัย อยู่ในระดับต่ำถึงปานกลาง

การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทั้งทางตรงและทางอ้อม) ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในรายข้อของการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (วัดทางตรง) พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับปานกลางและมีค่าใกล้เคียงกัน โดยนักเรียนรับรู้ว่าการจะป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ขึ้นอยู่กับตัวของตนเอง ตนเองสามารถควบคุมพฤติกรรมดังกล่าวได้ มีความเป็นเป็นได้ที่จะกระทำ และรับรู้ว่าเป็นพฤติกรรมที่กระทำได้ง่าย สำหรับการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม(วัดทางอ้อม) ประเมินได้จากความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยควบคุม ซึ่งเป็นความเชื่อของนักเรียนเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ทั้งที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการกระทำพฤติกรรม โดยนักเรียนเชื่อว่า ความรู้เกี่ยวกับอันตรายของบุหรี่ การรู้สึกว่าคุณค่า และกฎระเบียบที่ห้ามสูบบุหรี่ของโรงเรียน มีส่วนช่วยในการป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ในระดับค่อนข้างมาก แต่เชื่อว่าตนมีความสามารถในการปฏิเสธเพื่อน เมื่อถูกชักชวนให้สูบบุหรี่อยู่ในระดับปานกลาง และไม่เห็นด้วยว่าการต้องการเลียนแบบ ความเครียดหรือความกดดันกลุ่มใจ และความอยากรู้ อยากลอง อาจเป็นสาเหตุให้สูบบุหรี่ได้ในระดับปานกลาง

การรับรู้อิทธิพลของปัจจัยควบคุม เป็นการรับรู้ของนักเรียนถึงความยากง่ายในการกระทำพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ ภายใต้อุปสรรคต่างๆ ทั้งที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการกระทำพฤติกรรม โดยนักเรียนเชื่อว่าการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับอันตรายของบุหรี่ การที่จะเกิดความรู้สึกว่าคุณค่า การปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ห้ามสูบบุหรี่ของโรงเรียน การจัดการกับความเครียดหรือความกดดันกลุ่มใจเป็นเรื่องที่กระทำได้ง่ายในระดับปานกลางถึงค่อนข้างมาก และเชื่อว่าการปฏิเสธเพื่อนเมื่อถูกชักชวนให้สูบบุหรี่เป็นเรื่องที่กระทำได้ง่ายในระดับปานกลาง สำหรับปัจจัยที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ ได้แก่ การต้องการเลียนแบบหรือทำตามผู้อื่น และความอยากรู้ อยากลองทำในสิ่งต่างๆ เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ยากในระดับปานกลาง

เจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่ในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก เมื่อพิจารณาในรายข้อพบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับค่อนข้างมาก โดยนักเรียนคาดว่าใน 1 เดือนนับจากนี้ไป ตั้งใจว่าจะอ่านหรือแสวงหาความรู้เกี่ยวกับอันตรายของการสูบบุหรี่จากแหล่งความรู้และสื่อต่างๆ ตั้งใจว่าจะไม่สูบบุหรี่ด้วยความรู้สึกอยากรู้ อยากลองเมื่อได้กลิ่นหรือเห็นผู้อื่นสูบบุหรี่ ต้องการเข้าร่วมทำกิจกรรมที่รณรงค์ต่อต้านการสูบบุหรี่หรือยาเสพติดในโครงการต่าง ๆ ตั้งใจว่าจะไม่สังสรรค์หรือเข้ากลุ่มในขณะที่ผู้อื่นกำลังดื่มสุราหรือสูบบุหรี่ พยายามเดินเลี่ยงไปที่อื่นหรือไม่เข้าใกล้ผู้ที่กำลังสูบบุหรี่ และตั้งใจว่าจะไม่ใช้บุหรี่เป็นวิธีการระบายเมื่อมีความเครียด กังวลใจ หรือ รู้สึกหงา ตามลำดับ

สำหรับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่อยู่ในระดับค่อนข้างมาก เมื่อพิจารณาในรายข้อ พบว่า การแสดงพฤติกรรมที่ไม่ใช้บุหรี่เป็นวิธีการระบายนี้อาจมีความเครียด มีเรื่องกลุ้มใจหรือรู้สึกเหงา การไม่สูบบุหรี่ด้วยความรู้สึกอยากสูบบุหรี่หรืออยากลองเมื่อได้กลิ่นหรือเห็นผู้อื่นสูบบุหรี่ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาเป็นการแสดงพฤติกรรมที่อยู่ในระดับค่อนข้างมาก ได้แก่ เดินเลี่ยงไปที่อื่นหรือไม่เข้าใกล้ผู้ที่กำลังสูบบุหรี่ เข้าร่วมทำกิจกรรมที่รณรงค์ต่อต้านการสูบบุหรี่หรือยาเสพติดในโครงการต่างๆ อ่านหรือแสวงหาความรู้เกี่ยวกับอันตรายของการสูบบุหรี่จากแหล่งความรู้และสื่อต่างๆ และไม่สังสรรค์หรือเข้ากลุ่มในขณะที่ผู้อื่นกำลังดื่มสุราหรือสูบบุหรี่ ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานการวิจัย ได้ผลดังนี้

3.1 เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) มีผลโดยตรงในทางบวกต่อเจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสามารถทำนายได้ร้อยละ 32.70

3.2 การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) มีผลโดยตรงในทางบวก ต่อการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสามารถทำนายได้ร้อยละ 30.30

3.3 การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) มีผลโดยตรงในทางบวกต่อการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสามารถทำนายได้ร้อยละ 34.90

3.4 เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรม (วัดทางตรง) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง) และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) มีผลโดยตรงในทางบวกต่อเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่ โดยเจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมมีผลต่อเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่มากที่สุด รองลงมาเป็นการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (Beta = .415 .205 และ .143) ตามลำดับ ซึ่งสามารถร่วมกันทำนายเจตนาได้ร้อยละ 41.70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.5 เจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่ และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) มีผลโดยตรงในทางบวกต่อพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ โดยการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมมีผลต่อพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่มากที่สุด รองลงมาคือเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่ (Beta = .442 และ .436 ตามลำดับ) และสามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมได้ร้อยละ 57.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.6 ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานการวิจัยข้อ 6 ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นการตรวจสอบโมเดลหรือรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ตามกรอบแนวคิดทฤษฎี และส่วนที่ 2 เป็นการนำเสนอรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ที่เหมาะสมกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3.6.1 จากผลการวิเคราะห์อิทธิพลในโมเดลตามกรอบแนวคิดทฤษฎี พบว่าโมเดลตามสมมติฐานการวิจัยไม่มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าไคสแควร์เท่ากับ 353.67 ที่องศาอิสระ (df) เท่ากับ 17 ความน่าจะเป็น (p-value) เท่ากับ 0.00

3.6.2 ภายหลังจากปรับโมเดลแล้วพบว่ารูปแบบความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ ที่มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์มีโมเดลดังภาพประกอบ 6 โดยมีค่าไคสแควร์เท่ากับ 7.49 ที่องศาอิสระ (df) เท่ากับ 4 ความน่าจะเป็น (p-value) เท่ากับ 0.112 ดัชนีรากของ

กำลังสองเฉลี่ยของค่าความแตกต่างโดยประมาณ (RMSEA) เท่ากับ 0.046 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GIF) เท่ากับ 1 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGIF) เท่ากับ 0.96 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนประเภทที่เปรียบเทียบกับโมเดลอิสระ (NFI) เท่ากับ 1.00 และกราฟคิวพลอต (Qplot) มีความชันกว่าแนวทแยง ซึ่งหมายความว่าโมเดลในภาพประกอบ 6 สามารถใช้อธิบายพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนได้ดี

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่ได้ ผู้วิจัยได้แบ่งการอภิปรายผลในประเด็นต่าง ๆ ตามข้อค้นพบ และตามความมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

1. พฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ และตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนชายในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดขอนแก่น

การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาในนักเรียนชายระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ที่ยังไม่สูบบุหรี่ ซึ่งมีอายุเฉลี่ย 13.65 ปี จากผลการวิจัยพบว่านักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 95.9 ไม่อยากทดลองสูบบุหรี่ และมีร้อยละ 4.1 ที่อยากทดลองสูบบุหรี่ จากการเก็บข้อมูลในระยะ 1 เดือนต่อมาพบว่า เริ่มมีนักเรียนที่สูบบุหรี่ร้อยละ 3.7 ซึ่งนักเรียนในกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 3 มีอายุระหว่าง 14-15 ปี ผลการวิจัยที่ได้ใกล้เคียงกับสถิติการสูบบุหรี่ของเยาวชนไทยที่พบว่า ผู้ที่เริ่มสูบบุหรี่จนกลายเป็นผู้ติดบุหรี่ในที่สุด เริ่มสูบบุหรี่ขณะอายุ 15-19 ปี (ชูชัย ศุภวงศ์ และคณะ. 2542) และจากการสำรวจในกลุ่มอายุ 11-14 ปีที่พบว่าในวัยรุ่นชายอายุ 15 ปี ร้อยละ 21.6 เริ่มหัดหรือลองสูบบุหรี่ (มูลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่. 2545ง) จากผลดังกล่าว ถึงแม้ว่าจำนวนนักเรียนที่เริ่มสูบบุหรี่จะเล็กน้อยแต่ก็นำเป็นห่วง ซึ่งหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต้องพยายามแก้ไขและป้องกันปัญหาการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นต่อไป และแนวทางหนึ่งในแก้ไขและป้องกันคือ การทำความเข้าใจพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสูบบุหรี่ของวัยรุ่น

สำหรับผลการวิจัยในส่วนของตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนพบว่า นักเรียนมีเจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ อยู่ในระดับค่อนข้างมาก โดยเชื่อว่า การป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่เป็นการกระทำที่ดี เหมาะสม มีประโยชน์ ถูกต้อง น่ายกย่อง ชมเชย ควรถือเป็นแบบอย่าง และมีการประเมินผลของการกระทำพฤติกรรมอยู่ในทางบวก เช่น การป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ ทำให้สุขภาพแข็งแรงและไม่ทำให้เป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้ที่อยู่ใกล้เคียง ไม่เสี่ยงต่อการใช้สารเสพติดชนิดอื่น ไม่เป็นที่รังเกียจของสังคม ไม่ผิดกฎระเบียบของโรงเรียน และไม่เสี่ยงต่อการผิดกฎหมาย เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากในปัจจุบันรัฐบาลและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ให้ความสำคัญกับปัญหาการสูบบุหรี่ โดยได้พยายามรณรงค์และแก้ไขปัญหามาอย่างต่อเนื่อง เช่น การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องโทษภัยของบุหรี่ผ่านสื่อต่างๆ การชักชวนให้ดารา นักร้อง หรือบุคคลที่มีชื่อเสียงเลิกสูบบุหรี่ และช่วยกันรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ การห้ามบริษัทบุหรี่โฆษณาใดๆ และการผลักดันร่างพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พระราชบัญญัติคุ้มครองสุขภาพผู้ไม่สูบบุหรี่ จนผ่านรัฐสภาในปี พ.ศ. 2535 (ชูชัย ศุภวงศ์ และคณะ. 2542) และมีผลบังคับใช้อย่างจริงจังตั้งแต่วันที่ 8 พฤศจิกายน 2545 เป็นต้นไป (กระทรวงสาธารณสุข. 2545) ซึ่งผลการรณรงค์อย่างต่อเนื่องดังกล่าว ทำให้ประชาชนทั่วไปและกลุ่มเยาวชนเริ่มมีเจตคติที่ดีต่อการป้องกันการสูบบุหรี่ อย่างไรก็ตามปัญหาการสูบบุหรี่ยังคงมีอยู่และพยายามที่จะแก้ไขต่อไป โดยรณรงค์ให้ผู้สูบบุหรี่ได้เลิกสูบบุหรี่และป้องกันไม่ให้กลุ่มเยาวชนเริ่มสูบบุหรี่ จากผลการวิจัยพบว่านักเรียนรับรู้ว่าคุณค่าที่เขาให้ความสำคัญส่วนใหญ่ ปฏิบัติตนเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่อยู่ในระดับน้อย และเชื่อว่าบุคคลเหล่านั้นต้องการให้เขาป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่อยู่ในระดับปานกลาง ทำให้นักเรียนมีการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง) ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ข้อค้นพบในประเด็นนี้น่าสนใจ แสดง

ให้เห็นว่าในปัจจุบันนี้ประชาชนอีกส่วนหนึ่งยังคงสูบบุหรี่อยู่ ถึงแม้ว่าจะมีเจตคติที่ดีขึ้นต่อการป้องกันการสูบบุหรี่ แต่การเลิกบุหรี่เป็นปัญหาที่แก้ไขค่อนข้างยากเพราะบุหรี่เป็นสิ่งเสพติดชนิดหนึ่งที่มีสารนิโคตินซึ่งเป็นตัวการสำคัญทำให้คนติดบุหรี่ (อรรถวรรณ หุ่นดี. 2537) ซึ่งการรับรู้ดังกล่าวอาจมีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนได้ เนื่องจากผลของการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางอ้อม) ในภาพรวม พบว่าอยู่ในระดับค่อนข้างมาก โดยนักเรียนมีแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ พี่น้อง และคุณครู อยู่ในระดับค่อนข้างมาก และเชื่อว่ากลุ่มบุคคลดังกล่าวมีความต้องการให้เขาป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ในระดับค่อนข้างมาก ดังนั้นการกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีของบุคคลเหล่านี้จึงมีความสำคัญต่อเยาวชนมาก ดังที่แบนดูรา กล่าวว่า การได้เห็นประสบการณ์จากผู้อื่นที่ประสบความสำเร็จจากการกระทำ บุคคลมีแนวโน้มที่จะรู้สึกว่าคุณเองสามารถที่จะทำพฤติกรรมนั้นได้เช่นเดียวกัน (Bandura. 1986) ซึ่งการสังเกตผ่านตัวแบบมีได้ 2 ประเภท ได้แก่ ตัวแบบที่เป็นบุคคลจริง ๆ (Live modeling) ที่บุคคลได้มีโอกาสสังเกตและมีปฏิสัมพันธ์โดยตรง และตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์ (Symbolic modeling) ซึ่งเสนอผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือ เป็นต้น (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2541 : 51) อย่างไรก็ตาม กลุ่มอ้างอิงอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมีความสำคัญกับวัยรุ่นค่อนข้างมาก คือ กลุ่มเพื่อน ถึงแม้ผลการวิจัยจะพบว่า นักเรียนเชื่อว่าเพื่อนส่วนใหญ่ต้องการให้เขาป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ และให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อนเป็นอันดับรองลงมาจากกลุ่มพ่อแม่ ญาติพี่น้อง และคุณครู แต่ลักษณะการกระจายของคำตอบที่ได้ค่อนข้างมาก แสดงว่ายังคงมีนักเรียนบางส่วนให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อนมาก และอาจมีแนวโน้มที่จะคล้อยตามกลุ่มเพื่อนได้ ถ้าเพื่อนมีพฤติกรรมที่จูงใจให้ปฏิบัติตาม ดังผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสูบบุหรี่ของเยาวชนที่ผ่านมาพบว่า เพื่อนเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้วัยรุ่นสูบบุหรี่ (ชูชัย ศุภวงศ์ และสุภกร บัวสาย. 2539 ; มาร์วิน โกลด์เบอร์ค. 2542 ; มุลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่. 2545ค ; Gottlieb & Baker. 1986)

การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทั้งทางตรงและทางอ้อม) ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งนักเรียนรับรู้ว่าการที่จะป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับตัวของนักเรียนเองและสามารถควบคุมพฤติกรรมได้ แสดงว่านักเรียนมีความเชื่อมั่นต่อความสามารถของตนที่มีอยู่ว่าสามารถที่จะป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ได้ ดังที่แบนดูราได้กล่าวถึงการรับรู้ความสามารถของตนว่า เป็นความเชื่อมั่นในความสามารถของบุคคลที่จะกระทำพฤติกรรมที่จำเป็นเฉพาะเจาะจงกับสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง หรือ พฤติกรรมที่มีอุปสรรคต่อการปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จตามที่คาดไว้ (Bandura. 1986) ซึ่งพฤติกรรมนั้นต้องทำให้ผู้สังเกตเกิดความพึงพอใจ เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกไม่ซับซ้อน มีความเป็นไปได้ ดึงดูดใจให้ปฏิบัติตาม และมีคุณค่าในการใช้ประโยชน์ (Bandura. 1977: 89) ดังผลการวิจัยที่นักเรียนเชื่อว่าพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ เป็นพฤติกรรมที่กระทำได้ง่าย และมีความเป็นไปได้ที่จะกระทำ นอกจากนี้ นักเรียนยังรับรู้ถึงอิทธิพลของปัจจัยต่างๆที่สนับสนุนต่อการแสดงพฤติกรรม โดยเชื่อว่าความรู้เกี่ยวกับอันตรายของบุหรี่ การรู้สึกว่าคุณเองมีคุณค่า และกฎระเบียบที่ห้ามสูบบุหรี่ของโรงเรียน มีส่วนในการช่วยป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ได้ในระดับค่อนข้างมาก และเชื่อว่าตนเองสามารถกระทำพฤติกรรมดังกล่าวได้ง่ายในระดับปานกลางถึงค่อนข้างมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยที่ผ่านมา ซึ่งพบว่าปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ การได้รับความรู้ในภัยของบุหรี่ (ชูชัย ศุภวงศ์ และคณะ. 2542 ; U.S. Department of Health and Human Services. 1994 : 8-9) กฎระเบียบของโรงเรียนหรือกฎหมายห้ามสูบบุหรี่ในเยาวชนอายุต่ำกว่า 18 ปี (มูลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่. 2545ค : 2) และการรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง (พิศมัย สุขอมรรรัตน์. 2540 ; U.S. Department of Health and Human Services. 1994 : 8-9) มีส่วนช่วยในการป้องกันการสูบบุหรี่ของเยาวชน

อย่างไรก็ตาม นักเรียนยังคงรับรู้ความสามารถของตนในการควบคุมพฤติกรรมกรรมการป้องกัน การสูบบุหรี่อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นจึงต้องมีการพัฒนาให้มีระดับความเชื่อมั่นมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะความสามารถในการปฏิเสธเพื่อนเมื่อถูกชักชวนให้สูบบุหรี่ ที่นักเรียนเชื่อว่าตนสามารถทำได้ในระดับปานกลาง เท่านั้น ซึ่งผลงานวิจัยในอดีตพบว่า ทักษะการปฏิเสธเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม ป้องกันการสูบบุหรี่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .24 (ณัฐพงศ์ พุดกล้า, 2540) การขาดทักษะในการปฏิเสธอิทธิพลต่าง ๆ ที่ชักจูงให้สูบบุหรี่ เช่น การชักจูงของเพื่อน หรือ สภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้วัยรุ่นสูบบุหรี่ (พิศมัย สุขอมรรตน์, 2540 ; U.S. Department of Health and Human Services, 1994) นอกจากนี้ การที่นักเรียนไม่เห็นด้วยว่า การต้องการเลียนแบบ ความเครียดหรือความกังวลใจ และความอยากรู้อยากลอง อาจเป็นสาเหตุให้สูบบุหรี่ได้ในระดับปานกลาง แสดงว่ายังคงมีนักเรียนบางส่วนที่ไม่แน่ใจและคล้อยตามปัจจัยที่เป็นอุปสรรคดังกล่าว ว่าอาจเป็นสาเหตุให้ตน สูบบุหรี่ได้ ดังผลการวิจัยในอดีตที่พบว่า ความรู้สึกอยากทดลอง อยากรู้รสชาติ อยากรู้ว่าทำไมคนจึง ชอบสูบบุหรี่ และความเครียด การมีปัญหาากลุ่มใจหรืออึดอัดใจ ทั้งเรื่องภายในครอบครัวและเรื่องอื่น ๆ มีส่วน สนับสนุนอย่างมากทำให้วัยรุ่นสนใจทดลองสูบบุหรี่ เพราะทำให้รู้สึกผ่อนคลาย สบายใจในเวลาสูบ หรือลืม เรื่องทุกข์ได้ชั่วคราว (มูลนิธิธรรมาภิบาลเพื่อการไม่สูบบุหรี่ และบริษัทคอมพิวเตอร์เนชั่นแนล จำกัด, 2545) ดังนั้น แนวทางหนึ่งในการป้องกันและแก้ไขปัญหากลุ่มใจหรืออึดอัดใจของวัยรุ่น คือ การเพิ่มการรับรู้ความสามารถ ของตนในการป้องกันการสูบบุหรี่ ได้แก่ การพัฒนาทักษะชีวิตให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าหรือมีความ ภาคภูมิใจ ทักษะในการปฏิเสธเพื่อนเมื่อถูกชักชวนให้สูบบุหรี่ ทักษะในการจัดการกับอารมณ์และความเครียด ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม เรียนรู้วิธีการควบคุมระดับความเครียดและวิธีผ่อนคลาย หลีกเลี่ยงสาเหตุพร้อมทั้ง เบี่ยงเบนพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์

สำหรับเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่ซึ่งวัดสอดคล้องกับพฤติกรรมกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ พบว่านักเรียนมีเจตนาหรือความตั้งใจที่จะป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่อยู่ในระดับค่อนข้างมาก และมีการ แสดงออกถึงพฤติกรรมเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่อยู่ในระดับค่อนข้างมากเช่นกัน อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาใน รายข้อถึงแม้จะพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับค่อนข้างมาก แต่ยังมีความจำเป็นที่ต้องพัฒนาพฤติกรรมให้อยู่ในระดับ ที่มากขึ้นไป เนื่องจากพฤติกรรมอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ โดยเฉพาะอยู่ในสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมที่ เอื้ออำนวยให้นักเรียนมีโอกาสสูบบุหรี่ได้ง่าย ได้แก่ การสังสรรค์หรือเข้ากลุ่มในขณะที่ผู้อื่นกำลังดื่มสุราหรือ สูบบุหรี่ ทั้งนี้เนื่องจากผลการวิจัยในอดีตพบว่า เพื่อนเป็นตัวแปรสำคัญในการทำให้วัยรุ่นสูบบุหรี่และดื่มเหล้า โดยพบว่าการดื่มเหล้าและการสูบบุหรี่กับเพื่อนมีความสัมพันธ์กัน (Gottlieb & Baker, 1986) ซึ่งอิทธิพลของ กลุ่มเพื่อนที่สูบบุหรี่ การเข้าสังสรรค์ร่วมกับสภาพแวดล้อมที่มีการสูบบุหรี่ในระหว่างการไปเที่ยวหรือสังสรรค์ กับเพื่อน ทำให้รู้สึกว่าเป็นความจำเป็นที่จะต้องสูบบุหรี่กับเพื่อนฝูงเพื่อจะได้เข้าสังสรรค์ได้ รู้สึกสนุกสนาน ไม่ แปลกแยกจากเพื่อนฝูง (มูลนิธิธรรมาภิบาลเพื่อการไม่สูบบุหรี่ และ บริษัทคอมพิวเตอร์เนชั่นแนล จำกัด, 2545) หรือ การเดินเลี่ยงไปที่อื่นหรือไม่เข้าไปใกล้ผู้ที่กำลังสูบบุหรี่ ในทางปฏิบัติบางครั้งอาจทำได้ยาก ถ้าหาก บุคคลที่สูบเป็นบุคคลใกล้ชิดหรือเป็นสมาชิกภายในครอบครัว และส่วนหนึ่งยังต้องแสดงพฤติกรรมเพื่อรักษา มารยาทในสังคมที่ไม่แสดงออกให้เห็นอย่างเด่นชัดว่ารังเกียจเมื่อได้กลิ่นหรือควันบุหรี่ นอกจากนี้ ผลการ วิจัยยังแสดงให้เห็นว่าการอ่านหรือแสวงหาความรู้เกี่ยวกับอันตรายของการสูบบุหรี่ จากแหล่งความรู้และสื่อ ต่าง ๆ การเข้าร่วมทำกิจกรรมที่รณรงค์ต่อต้านการสูบบุหรี่หรือยาเสพติดในโครงการต่าง ๆ ยังเป็นพฤติกรรมที่ ต้องมีการพัฒนาให้แสดงออกมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า ในปัจจุบันได้มีการรณรงค์ผ่านทางสื่อต่าง ๆ มากมาย การจะแสวงหาค้นคว้าความรู้ หรือเข้าร่วมกิจกรรมต่อต้านการสูบบุหรี่หรือยาเสพติดน่าจะกระทำ ได้ ง่าย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักเรียนหรือแม้แต่ประชาชนทั่วไปยังไม่ตระหนักถึงโทษภัยของบุหรี่อย่างแท้จริง ยัง คิดว่าเป็นเรื่องไกลตัว ดังการศึกษาของประไพจิตร ชุมแวงวาปี (2542) ที่ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรม

สุขศึกษาต่อพฤติกรรมกรรมการเลิกสูบบุหรี่ของนักศึกษาชาย สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตขอนแก่น ซึ่งพบข้อมูลเบื้องต้นว่า การสูบบุหรี่ของนักศึกษาเกี่ยวข้องกับสิ่งเร้า คือ การเสพติดสารนิโคตินในบุหรี่ อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน ประกอบกับการสูบบุหรี่นั้นก่อให้เกิดผลเสียต่อร่างกายในระยะยาว จึงทำให้ละเลยไม่คำนึงถึงโทษที่จะเกิดขึ้นกับตนเองในอนาคต และจากรายงานของสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเกี่ยวกับความพยายามหาแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่กล่าวว่า แม้จะมีการเพิ่มความเข้มข้นของการเผยแพร่ความรู้เรื่องยาเสพติดแก่ประชาชนด้วยมาตรการผ่านทางสื่อต่าง ๆ มากเพียงใด ปัญหายาเสพติดก็มิได้มีท่าทีว่าจะเบาบางลงอย่างทีคิด ซึ่งเชื่อว่าความรู้อย่างเดียวไม่สามารถยับยั้งความคิดที่จะใช้ยาเสพติดของเยาวชนได้ เพราะแม้จะรู้แต่ก็ไม่เชื่อว่าปัญหาจะเกิดขึ้นกับตัวเองและคิดว่าตัวเองไม่เสียหาย การสร้างความตระหนักในโทษและพิษภัยของยาเสพติดให้เห็นว่าเป็นเรื่องใกล้ตัว ร้ายแรง และเป็นผลกระทบต่อทุกคนจึงเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นจุดเน้นใหม่ของกิจกรรมการป้องกัน (พิศมัย สุขอมรรตน์. 2540)

2. ปัจจัยที่ทำนายพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนชาย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดขอนแก่น

ในส่วนนี้จะเป็นการอภิปรายตามผลที่ได้จากการทดสอบสมมติฐานข้อ 1-5 ดังนี้

สมมติฐานข้อ 1 เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรม (วัดทางอ้อม) มีผลโดยตรงในทางบวกต่อเจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) มีผลโดยตรงในทางบวกต่อเจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 โดยสามารถทำนายได้ร้อยละ 32.70 และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .57 แสดงว่า ถ้านักเรียนมีความเชื่อว่าเมื่อได้กระทำพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ ซึ่งก่อให้เกิดผลดีต่าง ๆ ตามมา และมีความรู้สึกทางบวกต่อการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการกระทำดังกล่าวแล้ว นักเรียนก็จะมีเจตคติที่ดีต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ ดังที่ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลกล่าวถึงเจตคติต่อการทำพฤติกรรมว่าเป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อพฤติกรรมใด ๆ ทั้งในทางที่ชอบหรือไม่ชอบ ดีหรือไม่ดี ถ้าบุคคลเชื่อว่าการกระทำพฤติกรรมนำไปสู่ผลทางบวก ก็จะมีเจตคติที่ดีต่อการทำพฤติกรรมนั้น (Ajzen & Fishbein. 1980: 38) เช่นเดียวกับข้อมูลส่วนหนึ่งที่ได้จากการศึกษาของณัฐพงศ์ พุดกล้า (2540) ที่ศึกษาการประยุกต์โปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในจังหวัดนนทบุรี ซึ่งนักเรียนหญิงจำนวนหนึ่งกล่าวถึงความต้องการในการทดลองสูบบุหรี่ว่า “เคยคิดอยากลองเหมือนกันเพราะผู้ชายยังสูบได้ แล้วทำไมผู้หญิงจะสูบไม่ได้ แต่เมื่อนึกถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นว่า บุหรี่นำไปสู่การเป็นโรคมะเร็งปอด บุหรี่เป็นพื้นฐานของยาเสพติดชนิดร้ายแรงอื่น ๆ และ บุหรี่มีผลร้ายต่อตนเองและคนรอบข้าง ทำให้ตัดสินใจไม่สูบบุหรี่” จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำ และมีการประเมินผลของการกระทำพฤติกรรมการสูบบุหรี่ ทำให้มีเจตคติที่ดีต่อการกระทำพฤติกรรม และนำไปสู่การตัดสินใจหรือความตั้งใจที่จะไม่สูบบุหรี่

ผลการวิจัยที่ได้สอดคล้องกับการศึกษาพฤติกรรมการใช้ถุงยางอนามัยตามทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลและทฤษฎีการกระทำตามแผน โดยทำการสังเคราะห์จากผลงานวิจัยจำนวน 96 ชุด (N= 22,594) ซึ่งผลการวิจัยพบว่าเจตคติ (วัดทางตรง) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับเจตคติในการใช้ถุงยางอนามัย (วัดทางอ้อม) ($r=.56$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (Albarracin, et al. 2001) และ การวิจัยของสุรชาตินันท์นรินทร์ (2537) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง เจตนาเชิงพฤติกรรม

และพฤติกรรมกรรมการสูบบุหรี่ของนักศึกษาชายชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า เจตคติของนักศึกษาต่อการสูบบุหรี่ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลรวมของผลคุณความเชื่อเกี่ยวกับผลกระทบในการสูบบุหรี่และการประเมินผลกระทบ ($r=.59$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งนักศึกษาได้พิจารณาเหตุและผลก่อนตัดสินใจที่จะสูบบุหรี่หรือไม่สูบบุหรี่ เช่น นักศึกษาที่สูบบุหรี่ เนื่องจากมีความเห็นว่า การสูบบุหรี่สามารถผ่อนคลาย และช่วยในการเข้าสังคม หรือ นักศึกษาที่ไม่สูบบุหรี่เนื่องจากมีความเห็นว่า การสูบบุหรี่ทำลายสุขภาพ ทำลายบุคลิกภาพ และทำให้เสียทรัพย์ ซึ่งเป็นเหตุผลของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ประธาร วสวนนท์ (2541) ที่ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม การวางแผนการสอนของข้าราชการครู ซึ่งพบว่า เจตคติต่อการวางแผนการสอนมีความสัมพันธ์กับความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรมและการประเมินผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($r =.61$) และการศึกษาของดุขฎิ โยเหลา และประทีป จินี (2537) ที่ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมอนุรักษ์น้ำของครูประถมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่าทัศนคติต่อการประหยัดน้ำ ทัศนคติต่อการทิ้งขยะลงในน้ำ และทัศนคติต่อการขุดลอกท่อระบายน้ำ มีความสัมพันธ์กับความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรมและการประเมินผลกระทบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r=.41$ - .16 และ .45 ตามลำดับ)

จากผลการวิจัยต่างๆ ข้างต้น พบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเจตคติ (วัดทางตรง) กับเจตคติ (วัดทางอ้อม) มีค่าตั้งแต่ -.16 ถึง .61 ซึ่งหมายความว่าเจตคติ (วัดทางอ้อม) ผ่านความเชื่ออธิบายความแปรปรวนของเจตคติ (วัดทางตรง) ได้ตั้งแต่ร้อยละ 2 ถึง ร้อยละ 37 ซึ่งมีค่าค่อนข้างต่ำถึงปานกลาง สำหรับผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ค่า r เท่ากับ .57 สามารถอธิบายความแปรปรวนของเจตคติ (วัดทางตรง) ได้ร้อยละ 32.72 โดยใช้มาตรวัดตัวแปรทั้งสองเป็นแบบสองขั้วคะแนนตั้งแต่ -3 ถึง +3 ซึ่งก่อนที่จะเลือกเป็นแบบสองขั้ว ได้ทำการเปรียบเทียบผลที่ได้กับมาตรวัดแบบขั้วเดียว พบว่าแบบสองขั้วให้ขนาดของความสัมพันธ์สูงกว่าแบบขั้วเดียวเล็กน้อย ผลที่ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไอเซนและไดรเวอร์ (Ajzen. 1991 : 205 ; citing Ajzen & Driver. 1991) ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับการใช้เวลาว่างใน 5 กิจกรรม ได้แก่ การไปชายหาด การวิ่ง การไต่เขา การเล่นเรือ และการขี่จักรยาน ซึ่งทำการเปรียบเทียบค่าสหสัมพันธ์ระหว่างเจตคติต่อการทำพฤติกรรมที่วัดทางตรงกับที่วัดทางอ้อม จากการให้สเกลของมาตรวัดความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำ (b) ทั้งแบบขั้วเดียว (คะแนน 1 ถึง 7) และแบบสองขั้ว (คะแนน -3 ถึง +3) ผลที่ได้พบว่าการให้สเกลของมาตรวัด b ที่เป็นแบบสองขั้วและแบบปรับมาตรวัด (Optimal scaling) ให้ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างเจตคติที่วัดทางตรงและทางอ้อมสูงกว่าสเกลแบบขั้วเดียว โดยมีขนาดความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ค่า r อยู่ในช่วง .35-.57 (Ajzen. 1991 : 194) และสอดคล้องกับผลงานวิจัยที่ผ่านมา ซึ่งพบว่าขนาดของความสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสองมีค่าค่อนข้างต่ำถึงปานกลาง ถึงแม้ว่าได้พยายามปรับวิธีการให้คะแนนใหม่ ก็ยังพบว่าเจตคติที่วัดทางอ้อมผ่านความเชื่อ อธิบายความแปรปรวนของเจตคติที่วัดทางตรงได้เพียงร้อยละ 10 ถึงร้อยละ 36 เท่านั้น (Ajzen. 1991 : 195)

สมมติฐานข้อ 2 การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมปกป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) มีผลโดยตรงในทางบวก ต่อการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมปกป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางอ้อม) มีผลโดยตรงในทางบวกต่อการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสามารถทำนายได้ร้อยละ 30.30 และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .55 แสดงว่า ถ้านักเรียนมีความเชื่อว่าการสูบบุหรี่มีความสำคัญต่อเขา ได้แก่ พ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ พี่น้อง ครู เพื่อน ประชาชนทั่วไป และคนในชุมชนที่อาศัยอยู่ มี

ความต้องการให้เขาป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่มาก และมีแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มบุคคลดังกล่าวมาแล้ว นักเรียนก็จะมี การประเมินในภาพรวมของบุคคลที่เขาให้ความสำคัญโดยส่วนใหญ่ ว่าต้องการให้เขาป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่มากด้วย และนำไปสู่การปฏิบัติตนเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ ซึ่งผลที่ได้เป็นในลักษณะเดียวกับการศึกษาพฤติกรรมกรรมการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นที่พบว่า โดยทั่วไปวัยรุ่นที่สูบบุหรี่มักมีสมาชิกในครอบครัวเป็นผู้สูบบุหรี่ ซึ่งอาจจะยังสูบบุหรี่หรือเลิกแล้วก็ได้ และเพื่อนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมกรรมการสูบบุหรี่ของวัยรุ่น วัยรุ่นส่วนใหญ่เริ่มสูบบุหรี่มวนแรกที่บ้านเพื่อน และมีแนวโน้มว่าจะสูบบุหรี่กับเพื่อน วัยรุ่นที่สูบบุหรี่มักจะมีเพื่อนที่เคยอดเสพยาเสพติดเมื่อเทียบกับวัยรุ่นที่ไม่เคยสูบบุหรี่ (ซูชัย ศุภวงศ์ และสุภกร บัวสาย. 2539) ซึ่งอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนที่สูบบุหรี่และสภาพแวดล้อมที่มีการสูบบุหรี่ เช่น สถานที่เที่ยวกลางคืน ซึ่งแวดล้อมด้วยกลุ่มเพื่อนและผู้คนสูบบุหรี่ การไปสังสรรค์หรือไปเที่ยวระหว่างเพื่อนฝูงที่มีการดื่มเหล้าและสูบบุหรี่ ร่วมกับการชักนำโดยตรงให้สูบบุหรี่จากเพื่อนฝูง หรือการชักชวนทางอ้อมโดยการสูบบุหรี่ให้เห็น และเห็นการสูบบุหรี่ของผู้คนในสถานที่นั้นๆ รวมทั้งเห็นการสูบบุหรี่ของกลุ่มเพื่อนสนิท เป็นสาเหตุให้วัยรุ่นสูบบุหรี่ (มูลนิธิณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ และบริษัทคอมพิวเตอร์ในเซ็นแนล จำกัด. 2545) กลุ่มบุคคลดังกล่าวถือว่าเป็นปัจจัยทางสังคมที่มีอิทธิพลสำคัญต่อวัยรุ่น ทำให้วัยรุ่นคิดและเชื่อว่าการต้องการให้เขากระทำพฤติกรรมนั้นตาม หรือเขาควรเลียนแบบพฤติกรรมนั้น ดังที่ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมอธิบายว่าการที่บุคคลได้รับรู้ถึงความรู้สึกที่ได้รับผลลัพธ์เช่นเดียวกับตัวแบบ บุคคลจะสร้างมาตรฐานการกระทำด้วยตนเอง เช่น เด็กเห็นพ่อแม่สูบบุหรี่ ทำให้เด็กมีโอกาสที่จะสูบบุหรี่เช่นกัน เนื่องจากการสูบบุหรี่ของพ่อแม่เป็นแรงเสริมที่ทำให้เด็กแสดงพฤติกรรมดังกล่าว เพื่อต้องการเป็นที่ยอมรับ (Douglas & Irving. 1995 ; citing Bandura. 1986) หรือ เด็กอาจจะเลียนแบบพ่อแม่ โดยมองเป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงความเป็นผู้ใหญ่ และอาจเลียนแบบเพื่อนโดยมองเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสม (Johnson & Hoffmann. 2000 : 393 ; citing Akers, et al. 1979)

ผลการวิจัยที่ได้สอดคล้องกับการศึกษาพฤติกรรมการใช้ถุงยางอนามัยตามทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลและทฤษฎีการกระทำตามแผน โดยทำการสังเคราะห์จากผลงานวิจัยจำนวน 96 ชุด (N= 22,594) ซึ่งผลการวิจัยพบว่าการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง) มีความสัมพันธ์ทางบวก ($r=.56$) กับการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางอ้อม) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 (Albarracin, et al. 2001) การวิจัยของ สุรชาติ นันทรินทร์ (2537) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง เจตนาเชิงพฤติกรรม และพฤติกรรมกรรมการสูบบุหรี่ของนักศึกษาชายชั้นปีที่ 1 ในมหาวิทยาลัยขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงในการสูบบุหรี่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลรวมของผลคุณความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง และแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงในการสูบบุหรี่ ($r=.48$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 การศึกษาของ ประธาร วสวนนท์ (2541) ที่ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการวางแผนการสอนของข้าราชการครู ซึ่งพบว่าการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงและแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ($r=.49$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และการศึกษาของดุขุฎิ โยเหลา และประทีป จินนี (2537) ที่ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมอนุรักษ์นำของครูประถมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวกับการประหยัดน้ำ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวกับการไม่ทิ้งขยะลงในน้ำ และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวกับการขุดลอกท่อระบายน้ำ มีความสัมพันธ์กับความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงและแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r=.54$ .55 และ .62 ตามลำดับ) จากผลการวิจัยดังกล่าวพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง) กับการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางอ้อม) มีค่าตั้งแต่

.48 ถึง .62 ซึ่งจากผลงานวิจัยในอดีตพบว่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าอยู่ระหว่าง .40 ถึง .80 (Ajzen. 1991 : 195)

สมมติฐานข้อ 3 การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) มีผลโดยตรงในทางบวกต่อการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) มีผลโดยตรงในทางบวกต่อการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 โดยสามารถทำนายได้ร้อยละ 34.90 และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .59 แสดงว่า ถ้านักเรียนเชื่อว่าเขามีปัจจัยต่าง ๆ ที่สนับสนุนต่อการกระทำพฤติกรรมกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่มากและมีปัจจัยที่เป็นอุปสรรคน้อย และเชื่อว่าเขาสามารถกระทำพฤติกรรมดังกล่าวภายใต้ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ได้ นักเรียนก็จะมีกรรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่มากด้วย ดังที่ไอเซน (Ajzen. 1991 : 196) กล่าวว่า ถ้าบุคคลเชื่อว่าเขามีทรัพยากร และโอกาสที่จะเอื้อต่อการกระทำพฤติกรรมมากและมีปัจจัยที่เป็นอุปสรรคน้อยแล้ว เขาก็จะรับรู้ว่าจะตนเองสามารถควบคุมพฤติกรรมได้มากตามมา

ผลการวิจัยที่ได้สอดคล้องกับการศึกษาพฤติกรรมกรวางแผนการสอนที่พบว่า การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กับความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุม และการรับรู้อิทธิพลของปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อพฤติกรรม ($r = .13$) ซึ่งครูที่เชื่อว่า จากประสบการณ์ที่ผ่านมา เขาสามารถวางแผนการสอนได้ แม้จะต้องเผชิญกับปัจจัยที่เป็นอุปสรรค และ ก็ยังมีความเชื่อมั่นว่าสามารถวางแผนการสอนในครั้งต่อไปได้ ถึงแม้ว่าจะต้องเผชิญอุปสรรคเช่นเดิม ซึ่งแสดงถึงครูรับรู้ว่าจะตนเองมีความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมกรวางแผนการสอนมาก (ประธาร วสุวานนท์. 2541) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ไอเซนและแมดเดน (Ajzen & Madden. 1986) ที่ศึกษาพฤติกรรมกรเรียนให้ได้เกรด เอ ของนักเรียน พบว่า ความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุมปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำพฤติกรรมและการรับรู้อิทธิพลของปัจจัยควบคุมที่มีต่อการกระทำพฤติกรรม มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม ($r = .54$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 จากผลการศึกษาข้างต้นเป็นที่น่าสังเกตว่า ความสัมพันธ์ที่ไ้ระหว่างตัวแปรการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมที่วัดทางตรงและทางอ้อม มีขนาดตั้งแต่ต่ำจนถึงปานกลาง ซึ่งจากการศึกษาผลงานวิจัยในอดีตทั้งภายในและต่างประเทศ พบว่า มีงานวิจัยจำนวนน้อยที่ศึกษาการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม วัดทางอ้อมผ่านความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยควบคุมและการรับรู้อิทธิพลของปัจจัยควบคุม และงานวิจัยต่าง ๆ ดังกล่าวมักให้คำนิยามในการวัดตัวแปรนี้แตกต่างกันไป โดยในบางงานวิจัยมีการให้คำนิยามตามแนวคิดทฤษฎีอื่น สอดคล้องกับผลการสังเคราะห์งานวิจัยในอดีตที่ใช้ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลและทฤษฎีการกระทำตามแผน ซึ่งพบว่ายังมีงานวิจัยจำนวนน้อยที่วัดความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุมปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำพฤติกรรม และการรับรู้อิทธิพลของปัจจัยควบคุมที่มีต่อการกระทำพฤติกรรม (Blue. 1995) ยังคงมีปัญหาความไม่ชัดเจนในการให้คำจำกัดความ และการสร้างเครื่องมือวัดของตัวแปรการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม ตลอดจนการศึกษาตัวแปรนี้ยังไม่สามารถสะท้อนและครอบคลุมปัจจัยต่าง ๆ ที่ควบคุมพฤติกรรมได้อย่างชัดเจน (Brown. 1999 : 4) หรือมีการเข้าใจแนวคิดของตัวแปรการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้อง มีการนำเอาตัวแปรในทฤษฎีอื่นเข้ามาเชื่อมโยง และมีการสร้างเครื่องมือวัดที่พิเศษแตกต่างออกไป (Ajzen. 1991 : 180 ; citing Warehime. 1972 ; Lefcourt. 1982) ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พยายามสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรดังกล่าวทั้งเครื่องมือวัดทาง

ตรงและทางอ้อม โดยพิจารณาจากข้อเสนอแนะในการสร้างเครื่องมือ TpB ตามแนวคิดและวิธีการของทฤษฎี การกระทำตามแผนของไอเซน ในปี ค.ศ. 2002 เช่น การวัดการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (ทางตรง) ได้มีข้อคำถามที่ประเมินให้ครอบคลุมทั้งการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-efficacy) และความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (Controllability) เครื่องมือวัดทั้งทางตรงและทางอ้อมมีความสอดคล้อง ภายในสูง นอกจากนี้ยังมีการวัดความคงที่ของเครื่องมือวัดทางอ้อมโดยวิธีการตรวจสอบซ้ำด้วย และ เนื่องจากการวัดตัวแปรในงานวิจัยนี้ ใช้มาตรวัดตัวแปรการรับรู้อิทธิพลของปัจจัยควบคุมที่มีต่อการกระทำ พฤติกรรม และความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยควบคุมเป็นแบบชั่วคราว ที่มีคะแนนตั้งแต่ 1 ถึง 7 เพื่อให้สอดคล้อง กับความเป็นเหตุและผลของการแปลผลคะแนนที่ได้ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อขนาดความสัมพันธ์กับตัวแปรการรับรู้ ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมที่วัดทางตรง ดังนั้นจึงทำการเปรียบเทียบผลที่ได้กับคะแนนที่มีการ ปรับสเกล (Optimal scaling) ซึ่งพบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนที่ได้กับตัวแปรวัดทางตรงของ มาตราวัดทั้งสองแบบใกล้เคียงกัน โดยคะแนนที่ได้จากมาตรวัดแบบชั่วคราวเท่านั้น ที่สามารถนำไปวิเคราะห์ เพื่อหาโมเดลในขั้นต่อไปได้ ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้จึงวัดการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (วัด ทางอ้อม) ด้วยมาตรวัดแบบชั่วคราว ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ ไอเซนและโดเรเวอร์ ที่ศึกษาเกี่ยวกับการ ทำกิจกรรมในเวลาว่าง ผลที่ได้พบว่า กิจกรรมการไปชายหาดและการวิ่ง ที่มีสเกลของมาตรวัดความเชื่อ เกี่ยวกับปัจจัยควบคุม (C) และการรับรู้อิทธิพลของปัจจัยควบคุม (P) เป็นแบบชั่วคราว ให้ค่าสหสัมพันธ์ ระหว่างมาตรวัดตัวแปรทางตรงและทางอ้อมสูงกว่าแบบสองชั่ว (Ajzen, 1991 : 197)

สมมติฐานข้อ 4 เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรม (วัดทางตรง) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัด ทางตรง) และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) มีผลโดยตรงในทางบวกต่อเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ตัวแปรทั้งสามมีผลโดยตรงในทางบวกต่อเจตนาในการป้องกันการ สูบบุหรี่ โดยเจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมมีผลต่อเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่มากที่สุด รองลงมา เป็นการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม ตามลำดับ ซึ่งสามารถร่วม กันทำนายเจตนาได้ร้อยละ 41.70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่านักเรียนที่มีเจตคติที่ต่อการ แสดงพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ มีการคล้อยตามกลุ่มบุคคลที่เขาให้ความสำคัญสูง ต่อการ กระทำพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ และรับรู้ว่าจะสามารถป้องกันและควบคุมตนเองจากการสูบบุหรี่ได้มาก มีแนวโน้มที่จะมีเจตนาหรือความตั้งใจในการป้องกันการสูบบุหรี่มากด้วย ผลที่ได้เป็นไปตามทฤษฎีการ กระทำตามแผน ที่กล่าวถึงองค์ประกอบทั้งสาม ได้แก่ เจตคติต่อการทำพฤติกรรม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม ว่านำไปสู่ความตั้งใจที่จะทำพฤติกรรมหรือเจตนาเชิง พฤติกรรม (Ajzen, 1991 : 184 ; Taylor, 2001 : 4 ; citing Schifter & Ajzen, 1985) สอดคล้องกับผลการ ศึกษาพฤติกรรมต่างๆ จำนวน 16 เรื่องในระยะเวลา 5 ปีที่ใช้ทฤษฎีการกระทำตามแผน เช่น การทำงานทำ การออกกำลังกายหลังคลอด การดื่มสุรา การเล่นเกม การเลิกตั้ง การลดน้ำหนัก การใช้ถุงยางอนามัย เป็นต้น ซึ่งพบว่า เจตคติต่อการทำพฤติกรรม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการ ควบคุมพฤติกรรม สามารถร่วมกันทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรมได้ โดยมีค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ (R) อยู่ในช่วง .43-.94 โดยเฉลี่ยเท่ากับ .71 (Ajzen, 1991 : 189) และจากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้ถุงยาง อนามัย โดยใช้ทฤษฎีการกระทำตามแผน (Bennett & Bozionelos, 2000) ผลการศึกษาพบว่าองค์ประกอบทั้ง สามตามแนวคิดทฤษฎีการกระทำตามแผน สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมการใช้ถุงยางอนามัยได้ โดยมี เจตคติต่อการใช้ถุงยางอนามัย การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และ การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม

เป็นตัวทำนายอันดับ 1 2 และ 3 ตามลำดับ จากผลการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการวางแผนการสอนของข้าราชการครู (ประธาร วสวนนท์, 2541) พบว่า ตัวแปรทั้งสามสามารถร่วมกันทำนายเจตนาที่จะวางแผนการสอนในคาบแรกได้ร้อยละ 33.47 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมเป็นตัวทำนายอันดับ 1 เจตคติต่อพฤติกรรมการวางแผนการสอนและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเป็นตัวทำนายอันดับ 2 และ 3 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าน้ำหนักในการทำนายของตัวแปรทั้งสามแตกต่างกันไป จากผลการวิจัยเรื่องนี้พบว่า เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมมีผลต่อเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่มากที่สุด รองลงมาเป็นการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาพฤติกรรมการใช้ถุงยางอนามัย แต่ไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาพฤติกรรมการวางแผนการสอน ซึ่งไอเซนกล่าวว่า ความสำคัญของตัวแปรทั้งสามในการทำนายเจตนาอาจจะเปลี่ยนไปได้ ตามลักษณะของพฤติกรรม กลุ่มเป้าหมาย และสถานการณ์ที่ศึกษา (Ajzen, 1991 : 188)

อย่างไรก็ตาม จากผลการวิจัยในอดีตไม่ได้สนับสนุนสมมติฐาน ที่องค์ประกอบของตัวแปรทั้งสามสามารถอธิบายเจตนาได้ทุกเรื่อง เช่น การศึกษาของไอเซนและแมดเดน (Ajzen & Madden, 1986) ที่ศึกษาพฤติกรรมการเรียนให้ได้เกรดเอของนักเรียน พบว่าเจตคติต่อการทำพฤติกรรม และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมเท่านั้น ที่สามารถร่วมกันอธิบายเจตนาที่จะได้เกรดเอ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงไม่สามารถทำนายเจตนาได้ เช่นเดียวกับงานวิจัยของวิงเกิลสไตน์ และ เฟลด์แมน (Winkelstein & Feldman, 1993) ที่ศึกษาพฤติกรรมการบริโภคของหวาน พบว่า เจตคติต่อการทำพฤติกรรมและการรับรู้ความสามารถของตนเอง ร่วมกันอธิบายเจตนาในการบริโภคของหวาน ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 โดยการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงไม่สามารถทำนายเจตนาได้ หรือ ผลการสังเคราะห์งานวิจัยที่ใช้ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลและทฤษฎีการกระทำตามแผน ซึ่งศึกษาพฤติกรรมการใช้ถุงยางอนามัยจากข้อมูลจำนวน 96 ชุด ผลการศึกษาพบว่า การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมไม่มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจที่จะใช้ถุงยางอนามัยและการใช้ถุงยางอนามัย ที่ระดับนัยสำคัญ .05 (Albarracin , et al. 2001) หรือ จากการศึกษาของประธาร วสวนนท์ (2541) พบว่าตัวแปรทั้งสามสามารถร่วมกันทำนายเจตนาที่จะวางแผนการสอนตลอดสัปดาห์ได้ร้อยละ 36.58 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีตัวแปรที่ทำนายเจตนาได้เพียง 2 ตัว คือ การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมเป็นตัวทำนายอันดับ 1 และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเป็นตัวทำนายอันดับ 2 การที่ผลการศึกษาไม่เป็นไปตามทฤษฎี ไอเซนกล่าวว่า อาจเกิดจากการไม่ให้ความสำคัญต่อแนวคิดและหลักการในการสร้างเครื่องมือวัดเจตคติ (Ajzen, 1991 : 180 ; citing Ajzen & Fishbein, 1977) การกำหนดหรือให้คำจำกัดความพฤติกรรมที่กว้างไป หรือการนำเอาตัวแปรในทฤษฎีอื่นเข้ามาเชื่อมโยงกับทฤษฎีนี้ หรือมีการสร้างเครื่องมือที่พิเศษและแตกต่างออกไป (Ajzen, 1991 : 180 ; citing Warehime, 1972 ; Lefcourt, 1982)

สมมติฐานข้อ 5 เจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่ และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) มีผลโดยตรงในทางบวกต่อพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ตัวแปรทั้งสองมีผลโดยตรงในทางบวกต่อพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ โดยการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมมีผลต่อพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่มากที่สุด รองลงมาคือ เจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่ และสามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมได้ร้อยละ 57.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าการที่นักเรียนจะมีพฤติกรรมในการป้องกันการสูบบุหรี่ขึ้นอยู่กับเจตนาหรือความตั้งใจที่จะป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ และการรับรู้ความสามารถในการควบคุม

พฤติกรรมว่า สามารถป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่หรือควบคุมพฤติกรรมดังกล่าวได้มากน้อยเพียงใด ถ้านักเรียนมีความตั้งใจที่จะป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่มากและรู้ว่าตนเองสามารถป้องกันและควบคุมตนเองจากการสูบบุหรี่ได้มาก การปฏิบัติตนในการป้องกันการสูบบุหรี่จะมากด้วย ดังข้อมูลส่วนหนึ่งที่ได้จากการศึกษาของณัฐพงศ์ พุดผล (2540) ที่ศึกษาการประยุกต์ใช้โปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในจังหวัดนนทบุรี ซึ่งนักเรียนจำนวนหนึ่งกล่าวถึงการปฏิบัติตน ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เพื่อนชวนให้ตนเองสูบบุหรี่ว่า จะต้องมีการตัดสินใจก่อนว่าจะไม่ทดลองหรือไม่รับบุหรี่มาสูบบ่อย่างเด็ดขาดและกล่าวคำปฏิเสธเพื่อนออกไป จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการที่นักเรียนจะกระทำพฤติกรรมการสูบบุหรี่หรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับความตั้งใจและการรับรู้ว่าจะสามารถควบคุมพฤติกรรมได้หรือไม่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของไอเซนที่กล่าวถึงพฤติกรรมทางสังคมของบุคคลว่าจะถูกควบคุมด้วยเจตนาหรือความต้องการของตนเอง (Ajzen & Fishbein. 1980: 38) และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมเป็นการรับรู้ของบุคคลต่อการกระทำพฤติกรรมนั้นว่ายากหรือง่าย โดยมีความหมายคล้ายคลึงกับการรับรู้ความสามารถของตนเองของแบนดูรา (Ajzen.1991:184) ที่เป็นการเชื่อของบุคคลเกี่ยวกับความสามารถของตนที่จะกระทำพฤติกรรม และจะเลือกกระทำพฤติกรรมที่เชื่อว่าตนสามารถจัดการได้ แต่จะหลีกเลี่ยงการกระทำพฤติกรรมที่นอกเหนือไปจากความสามารถของตนเอง (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. 2541 ; อ้างจาก Evans. 1989) ซึ่งการรับรู้ในความสามารถของตนเองเป็นปัจจัยในการทำนายพฤติกรรมของบุคคลได้โดยตรงตามแนวคิดของแบนดูรา กล่าวคือ ถ้าบุคคลมีการรับรู้ความสามารถในการกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งสูง บุคคลมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นสูงด้วย ในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลมีการรับรู้ความสามารถของตนเองในการกระทำพฤติกรรมต่ำ บุคคลก็จะมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นต่ำ หรือ อาจไม่กระทำพฤติกรรมนั้นเลยก็ได้ (Bandura. 1986)

จากผลการวิจัยที่ได้ พบว่าสอดคล้องกับแนวคิดในการปรับจากทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล เป็นทฤษฎีการกระทำตามแผน ซึ่งไอเซนได้กล่าวว่า เจตนาจะทำนายพฤติกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อพฤติกรรมนั้นอยู่ภายใต้การควบคุมของเจตนาอย่างสมบูรณ์ แต่การกระทำพฤติกรรมของบุคคลบางครั้งไม่สามารถเกิดขึ้นหรือเป็นไปเพราะเจตนาเพียงประการเดียว จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยอื่น ๆ ซึ่งเจตนาควบคุมไม่ได้ด้วย ได้แก่ โอกาส ทรัพยากร เช่น เวลา เงิน ทักษะ ความสามารถ ความร่วมมือจากบุคคลอื่น เป็นต้น (Ajzen. 1991 : 182) ดังนั้นในการทำนายพฤติกรรมที่ไม่อยู่ภายใต้การควบคุมของเจตนาอย่างสมบูรณ์ ได้เพิ่มตัวแปรการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมเข้าไป และเชื่อว่าเจตนาร่วมกับการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมจะทำนายพฤติกรรมได้ดีขึ้น (Ajzen. 1991 ; Ajzen. 2002) ซึ่งได้มีงานวิจัยจำนวนมากนำทฤษฎีการกระทำตามแผนไปประยุกต์ใช้ในหลายๆ สถานการณ์ เช่นเดียวกับที่เคยใช้ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล ซึ่งส่วนใหญ่พบว่าสามารถทำนายพฤติกรรมได้ดีขึ้น เช่น การศึกษาการทำนายพฤติกรรมต่าง ๆ จำนวน 16 เรื่อง ในระยะเวลา 5 ปี ได้แก่ การทำงานทำ การเล่นเกม การดื่มสุรา การเลือกตั้ง การออกกำลังกายหลังคลอด การลดน้ำหนัก การใช้ถุงยางอนามัย เป็นต้น ผลการศึกษาโดยใช้ทฤษฎีการกระทำตามแผน พบว่า เจตนาเชิงพฤติกรรม และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมสามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมได้ ซึ่งมีค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ (R) ในช่วง .20-.78 โดยเฉลี่ยเท่ากับ .51 (Ajzen. 1991 : 187) ไอเซนและไดรเวอร์ (Ajzen. 1991 : 205 ; citing Ajzen & Driver. 1991) ได้ศึกษาพฤติกรรมการพักผ่อน 5 พฤติกรรม ได้แก่ การไปชายหาด การวิ่ง การปีนเขา การขี่จักรยานและการพายเรือ พบว่า เจตนาและการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมการพักผ่อนทั้ง 5 พฤติกรรมได้ร้อยละ 78 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานเท่ากับ .46 และ .37 ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และจากผลการสังเคราะห์งานวิจัยที่ใช้ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล

และทฤษฎีการกระทำตามแผนที่ศึกษาพฤติกรรมการออกกำลังกายจำนวน 23 เรื่อง พบว่าในทฤษฎีการกระทำตามแผน ซึ่งมีการเพิ่มตัวแปรความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยควบคุมต่าง ๆ ทั้งที่สนับสนุนและเป็นอุปสรรคต่อการแสดงพฤติกรรมออกกำลังกายพบว่า มีความสามารถในการทำนายพฤติกรรมการออกกำลังกายได้ดีกว่าทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Blue. 1995) หรือการศึกษาในประเทศไทย เช่น งานวิจัยของ จิระนันท์ พากเพียร (2540) ที่ศึกษาพฤติกรรมกรรมการป้องกันการติดเชื้อแบบครอบจักรวาลในคลินิกทันตกรรม พบว่าเจตนากับการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม ร่วมกันทำนายพฤติกรรมใช้ปากคิ๊บสวมปลอกซีมทุกครั้งหลังฉีดยาชาได้ร้อยละ 11.4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 หรือ งานวิจัยของประธาร วสวนนท์ (2541) ที่ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการวางแผนการสอนของข้าราชการครู พบว่าเจตนาที่จะวางแผนการสอน และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการวางแผนการสอน สามารถทำนายพฤติกรรมการวางแผนการสอนคาบแรกได้ร้อยละ 69.58 และทำนายพฤติกรรมการวางแผนการสอนตลอดสัปดาห์ได้ร้อยละ 26.69

จากการสังเคราะห์ผลงานวิจัยที่ผ่านมา พบว่าขนาดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสองในการอธิบายพฤติกรรมมีหลากหลาย ตั้งแต่ขนาดเล็กไปจนถึงปานกลาง และน้ำหนักของตัวแปรในการอธิบายพฤติกรรมมีความแตกต่างกันไป ซึ่งค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ (R) ที่ได้จากงานวิจัยนี้มีขนาดปานกลางถึงค่อนข้างสูงเท่ากับ .75 ทั้งนี้อาจเป็นผลเนื่องจาก ผู้วิจัยได้พยายามนำปัญหาและข้อจำกัดที่เกิดขึ้นจากการใช้ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลและทฤษฎีการกระทำตามแผนที่ใช้ในการวิจัย มาปรับตามข้อเสนอแนะในการสร้างเครื่องมือ TpB ตามแนวคิดและวิธีการของทฤษฎีการกระทำตามแผน (Ajzen. 2002) เช่น การวัดเจตนาเชิงพฤติกรรมและการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม ต้องสอดคล้องและเข้ากันได้กับพฤติกรรมที่ต้องการทำนาย ตัวแปรทั้งสองต้องยังคงไม่เปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาที่มีการประเมิน ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้วัดพฤติกรรมภายหลังเจตนาเป็นระยะเวลา 1 เดือน การวัดการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมมีข้อคำถามที่ประเมินทั้งการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-efficacy) และความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (Controllability) ตลอดจนมีความสอดคล้องภายในสูง เป็นต้น สำหรับน้ำหนักของตัวแปรทั้งสองในการอธิบายพฤติกรรม ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้พบว่า การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมสามารถอธิบายพฤติกรรมกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ได้ดีกว่าเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการที่นักเรียนจะสามารถป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ได้หรือไม่ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเจตนาหรือความตั้งใจเท่านั้น นักเรียนอาจมีความตั้งใจหรือมีความต้องการที่จะไม่สูบบุหรี่ แต่เมื่ออยู่ในบางสถานการณ์ เช่น เพื่อนสนิทชักชวนให้สูบบุหรี่ นักเรียนอาจคล้อยตามได้ ถ้าไม่สามารถควบคุมตนเองหรือไม่สามารถปฏิเสธเพื่อนได้ เป็นต้น ดังที่ไอเซนได้กล่าวว่า ถ้าให้เจตนาคงที่แล้วจะพบว่าบุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมมาก ย่อมกระทำพฤติกรรมมากด้วย นอกจากนี้ ความสำคัญเชิงสัมพัทธ์ขององค์ประกอบเจตนาและการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมจะแปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์และพฤติกรรม ที่แตกต่างกัน (Ajzen. 1991 : 185)

อย่างไรก็ตามในการวิจัยครั้งนี้ เจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่ และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมได้ร้อยละ 57.10 แสดงว่าการอธิบายพฤติกรรมในส่วนที่เหลือเป็นผลมาจากตัวแปรอื่น ๆ ซึ่งผลจากการวิเคราะห์โมเดลพบว่าพฤติกรรมได้รับผลทั้งทางตรงและทางอ้อมจากตัวแปรอื่น ๆ ร่วมด้วย ได้แก่ เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง) และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) โดยในส่วนนี้จะอภิปรายในประเด็นของโมเดลหรือรูปแบบความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ได้ในข้อต่อไป

3. วิเคราะห์และนำเสนอรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลในโมเดลตามกรอบแนวคิดทฤษฎีการกระทำตามแผน พบว่าโมเดลตามสมมติฐานการวิจัยไม่มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จึงได้ทำการปรับโมเดลซึ่งพบว่ามีรูปแบบความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ที่มีกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีโมเดลดังภาพประกอบ 6 และ 7 โดยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีเป็นส่วนหนึ่งของโมเดลที่ได้จากงานวิจัย กล่าวคือ เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรม (วัดทางตรง) การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง) มีผลโดยตรงในทางบวกต่อเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่ ซึ่งผลที่ได้ดังกล่าวมีความสอดคล้องตามทฤษฎี แต่มีข้อค้นพบที่ขัดแย้งกับทฤษฎีในส่วนของปัจจัยต่างๆที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ ซึ่งพบว่า เจตนาและการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (วัดทางตรง) ไม่ได้ส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมเท่านั้น แต่เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรม (วัดทางตรง) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง) และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (วัดทางอ้อม) ส่งผลโดยตรงในทางบวกต่อพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ด้วย

เมื่อพิจารณาอิทธิพลทางตรง และอิทธิพลทางอ้อมของตัวแปรภายนอกโมเดล ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรที่วัดทางอ้อมผ่านความเชื่อ ได้แก่ เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) ต่อตัวแปรภายในโมเดลทุกตัว ยกเว้นพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ พบว่า เจตคติ (วัดทางอ้อม) มีอิทธิพลทางตรงต่อเจตคติ (วัดทางตรง) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางอ้อม) มีอิทธิพลทางตรงต่อการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง) และ การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (วัดทางอ้อม) มีอิทธิพลทางตรงต่อการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (วัดทางตรง) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และตัวแปรวัดทางอ้อมทั้งสามตัวมีอิทธิพลทางอ้อมต่อเจตนาและพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ ซึ่งผลที่ได้เป็นไปตามทฤษฎีการกระทำตามแผน แต่ผลที่ได้บางส่วนนอกเหนือจากที่ทฤษฎีได้กล่าวไว้ คือ เจตคติ (วัดทางอ้อม) มีอิทธิพลทางอ้อมต่อการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง) และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากข้อค้นพบที่ได้สนับสนุนทฤษฎีการกระทำตามแผนเป็นบางส่วน ซึ่งผลที่ได้จากงานวิจัยในอดีตที่ใช้ทฤษฎีการกระทำตามแผนส่วนใหญ่ พบว่ารูปแบบความสัมพันธ์เป็นไปตามกรอบทฤษฎี แต่เมื่อพิจารณาวิธีการในการวิเคราะห์ข้อมูลของงานวิจัยเหล่านั้น จะสร้างโมเดลจากการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ละคู่ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์อย่างง่าย และหาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยจากการวิเคราะห์ถดถอยพหุ ซึ่งผลที่ได้จะไม่แสดงถึงรูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่างตัวแปรอย่างชัดเจนและสอดคล้องตามปรากฏการณ์ที่เป็นจริง ที่พบว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และสามารถส่งผลต่อตัวแปรอื่น ๆ ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งการที่ตัวแปรหลายตัวในโมเดลมีความสัมพันธ์กัน เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และแสดงถึงอิทธิพลอิสระของตัวแปรแต่ละตัวอย่างเป็นอิสระจากตัวแปรอื่น เทคนิคการวิเคราะห์อิทธิพลเป็นเทคนิคที่เหมาะสมกับข้อมูลแบบนี้ (คุชฎิโยเฮลา และประทีป จินนี. 2537 : 74 อ้างอิงจาก Penhazur. 1982)

รูปแบบความสัมพันธ์ที่ได้ของตัวแปรเชิงสาเหตุต่างๆ ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ พบว่าสอดคล้องกับการอธิบายพฤติกรรมต่างๆ ที่กล่าวถึงในทฤษฎีอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งไม่ได้มุ่งเน้นว่าพฤติกรรมอยู่ภายใต้การควบคุมของเจตนาตามทฤษฎีของไอเซนเท่านั้น โดยพบว่าตัวแปรต่างๆ สามารถอธิบายการเกิดพฤติกรรมได้โดยตรง เช่น ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูราที่กล่าวถึงกระบวนการเกิดพฤติกรรมของมนุษย์ว่า มีลักษณะที่เป็นอิทธิพลซึ่งกันและกัน และต่อเนื่องกันอย่างเป็นระบบ โดยมีความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างปัจจัยภายในบุคคล ได้แก่ ความเชื่อและการรับรู้ความสามารถของตนเอง เจื่อนไขเชิงพฤติกรรม และเจื่อนไขเชิงสภาพแวดล้อม (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาชิต อ้างอิงจาก Bandura. 1986) หรือทฤษฎีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเจสเซอร์ ที่เชื่อว่าพฤติกรรมต่างๆ เป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม โดยการรับรู้สิ่งแวดล้อม หมายถึงสิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญต่อบุคคล ซึ่งบุคคลรับรู้ได้จากประสบการณ์ของตนเอง โดยสะท้อนให้เห็นถึงมิติทางสังคมที่มีความหมายและมีความสำคัญต่อเขา แบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ ตัวแปรที่มีผลโดยตรงต่อการพฤติกรรม เช่น การเป็นตัวแบบของเพื่อนหรือพ่อแม่ในการแสดงพฤติกรรมที่เป็นปัญหา และตัวแปรที่ไม่ได้ส่งผลโดยตรง เช่น การควบคุมของพ่อแม่ การควบคุมของเพื่อน อิทธิพลของพ่อแม่และเพื่อน เป็นต้น และลักษณะด้านบุคลิกภาพของบุคคล หมายถึง ตัวแปรด้านการรู้คิดทางสังคม ความคาดหวัง ความเชื่อ เจตคติ และแนวปฏิบัติของตนเองและที่เกี่ยวข้องกับสังคมซึ่งสะท้อนการเรียนรู้ทางสังคมและประสบการณ์ (Jessor, et al. 1991)

ในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า การที่เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรม (วัดทางตรง) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง) และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (วัดทางอ้อม) ส่งผลโดยตรงในทางบวกต่อพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ นอกเหนือจากเจตนาและการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (วัดทางตรง) สามารถอธิบายได้ดังนี้

เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรม(วัดทางตรง) ส่งผลโดยตรงในทางบวกต่อพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ แสดงว่านักเรียนที่มีเจตคติในทางบวกต่อการแสดงพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ จะเป็นผู้ที่ปฏิบัติตนในการป้องกันกำบังการสูบบุหรี่มากกว่าผู้ที่มีเจตคติในทางลบ ซึ่งผลที่ได้สอดคล้องกับทฤษฎีดั้งเดิมก่อนที่จะมีการพัฒนามาเป็นทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลและทฤษฎีการกระทำตามแผน ที่เชื่อว่าเจตคติมีผลต่อการกระทำพฤติกรรม โดยนักทฤษฎีต่างๆ ได้เสนอว่าเจตคติสามารถอธิบายการกระทำของมนุษย์ (Ajzen & Fishbein. 1980: 13) และได้มีนักจิตวิทยาให้คำจำกัดความว่าเจตคติเป็นกระบวนการทางด้านจิตใจของบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการกระทำหรือการสนองตอบต่อสิ่งเร้า ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้นักจิตวิทยาสังคมมองเจตคติเป็นตัวทำนายพฤติกรรม (Brown. 1999) ดังการให้ความหมายหนึ่งของเจตคติว่า หมายถึงความโน้มที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสนองตอบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งคน วัตถุสิ่งของ หรือ ความคิด เจตคติอาจจะเป็นบวกหรือลบ ถ้าบุคคลใดมีเจตคติทางบวกต่อสิ่งใด ก็จะมีพฤติกรรมที่จะเผชิญกับสิ่งนั้น ถ้ามีเจตคติทางลบก็จะหลีกเลี่ยง (สุรางค์ โค้วตระกูล. 2536 : 246) และจากการที่ผู้วิจัยได้จัดทำการศึกษาในกลุ่มนักเรียนที่มีคุณลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 คน นักเรียนให้เหตุผลว่า การที่ป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ และทำให้ตนไม่สูบบุหรี่นั้น เนื่องจากเชื่อว่า การไม่สูบบุหรี่เป็นการกระทำที่ดี ถูกต้อง เหมาะสม และไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของตนเองและผู้ที่อยู่ใกล้เคียง โดยนักเรียนได้กล่าวถึงโทษของการสูบบุหรี่ว่า “ ทำให้เกิดอาการไอเรื้อรัง เป็นโรคมะเร็งที่ปอด ควันบุหรี่มีกลิ่นเหม็นเป็นที่น่ารังเกียจ ” นอกจากนี้ นักเรียนได้แสดงความเห็นว่า การที่เพื่อนบางคนสูบบุหรี่ เนื่องจากมีเจตคติที่ติดต่อการสูบบุหรี่ นักเรียนคนหนึ่งเล่าว่า “ เพื่อนสนิทของตนสูบบุหรี่ เพราะรู้สึกว่าโก้ แสดงถึงความเป็นผู้ชาย และทำให้ดูเป็นผู้ใหญ่ ”

การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง(วัดทางตรง)เป็นการประเมินความเชื่อของนักเรียนที่มีต่อบุคคล ซึ่งเขาให้ความสำคัญว่า บุคคลเหล่านั้นได้ปฏิบัติหรือต้องการให้เขาปฏิบัติตนเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่มากน้อยเพียงใด ซึ่งพบว่าส่งผลโดยตรงในทางบวกต่อพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ แสดงว่านักเรียนที่มีการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงมากในการแสดงพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ จะเป็นผู้ที่ปฏิบัติตนในการป้องกันการสูบบุหรี่มาก ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมที่กล่าวถึงตัวแบบว่าจะทำหน้าที่เป็นแรงจูงใจให้ผู้ที่สังเกตพฤติกรรมนั้นกระทำตาม หรืออาจยับยั้งการเกิดของพฤติกรรมในกรณีที่สังเกตว่าพฤติกรรมนั้นไม่พึงประสงค์(Bandura. 1977) สำหรับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ อาจอธิบายได้ว่าการที่นักเรียนเห็นว่ามีบุคคลที่มีความสำคัญต่อเขาส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติตนในการป้องกันการสูบบุหรี่ และเชื่อว่าต้องการให้เขาปฏิบัติตนเช่นเดียวกัน บุคคลเหล่านั้นจึงเปรียบเสมือนตัวแบบที่จูงใจให้นักเรียนกระทำพฤติกรรมนั้นตาม หรือในทางตรงกันข้าม ถ้านักเรียนเห็นคนที่สูบบุหรี่แล้วเกิดผลเสียตามมา ก็จะสามารถยับยั้งการกระทำพฤติกรรมทำให้นักเรียนปฏิบัติตัว เพื่อป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ แสดงให้เห็นว่าการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงมีความสัมพันธ์กับเจตคติต่อการแสดงพฤติกรรม โดยร่วมกันส่งผลทางบวกต่อการแสดงพฤติกรรม สอดคล้องกับการศึกษาในงานวิจัยหลายเรื่องที่ใช้ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล ซึ่งพบว่าเจตคติต่อการกระทำพฤติกรรมกับการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงไม่ได้เป็นอิสระต่อกันตามที่ทฤษฎีเสนอไว้ (Cuerrier, et al. 1992 ; Ha. 1998) และสอดคล้องกับผลที่ได้ในโมเดลของงานวิจัยนี้ ซึ่งสอดคล้องกับผลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ที่นักเรียนเล่าว่า “ ตนไม่สูบบุหรี่ เพราะเชื่อฟังในคำสั่งสอนของ พ่อแม่ ครู และญาติผู้ใหญ่ว่า การสูบบุหรี่เป็นสิ่งที่ไม่ดี มีโทษต่อร่างกาย และควันบุหรี่ยังเป็นที่ยังเกียจของสังคม ” ซึ่งนักเรียนบางคนก็มีสมาชิกในครอบครัวสูบบุหรี่ แต่ก็ยังไม่คิดจะสูบบุหรี่ เพราะเชื่อว่าจริง ๆ แล้วคนเหล่านั้นคงไม่อยากให้ตนสูบบุหรี่ โดยนักเรียนคนหนึ่งเล่าว่า “ ที่บ้าน พ่อสูบบุหรี่ แต่พ่อก็ได้สอนตนว่าบุหรี่เป็นสิ่งไม่ดี ไม่ควรสูบ ซึ่งพ่อก็พยายามที่จะเลิกสูบบุหรี่ แต่ยังไม่เลิกไม่ได้ ” นอกจากนี้นักเรียนยังกล่าวถึงการรณรงค์ต่อต้านบุหรี่ผ่านสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ ตลอดจนการออกพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ไม่สูบบุหรี่ในปัจจุบัน มีส่วนทำให้นักเรียนรู้สึกว่าการสูบบุหรี่หรือประชาชนโดยทั่วไปต่อต้านการสูบบุหรี่ และคงไม่อยากให้ตนสูบบุหรี่ ดังนั้นจึงคิดว่าต้องพยายามป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ และต้องไม่สูบบุหรี่ สำหรับการสูบบุหรี่ในกลุ่มวัยรุ่น นักเรียนมีความเห็นส่วนใหญ่วัยรุ่นสูบบุหรี่เพราะเพื่อนชวน ไม่กล้าที่จะปฏิเสธเพื่อน ซึ่งนักเรียนเล่าว่า เคยเห็นเพื่อนสนิทสูบบุหรี่ จึงถามถึงเหตุผลว่าทำไมจึงสูบบุหรี่ เพื่อนได้เล่าว่า “ มีกลุ่มเพื่อนที่รู้จักมาชักชวนและเข้าซื้อให้ลองสูบบุหรี่ จึงรู้สึกเกรงใจ และคิดว่าเมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อนต้องทำตามคนอื่นให้เหมือนกับคนอื่น ๆ ในกลุ่ม ”

นอกจากนี้ การวัดตัวแปรทางอ้อมซึ่งประเมินผ่านความเชื่อ ได้แก่ การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (วัดทางอ้อม) ผลการวิจัยพบว่า ส่งผลโดยตรงในทางบวกต่อพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ ผลที่ได้สอดคล้องกับความคิดเห็นของนักวิจัยหลาย ๆ คน ที่ยืนยันว่าความเชื่อส่งผลต่อความตั้งใจอย่างเป็นอิสระจากผลของเจตคติ และอธิบายเพิ่มเติมว่า ความเชื่อเป็นลักษณะที่ซับซ้อน และจะมีอิทธิพลต่อความตั้งใจหรือพฤติกรรมได้โดยตรง (ดุษฎี โยเหลา และ ประทีป จินฉี. 2537 : 74 อ้างอิงจาก Schlegel & Di Tecco. 1982 ; Bagozzi & Burnkrant. 1979) สำหรับการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมวัดทางอ้อมซึ่งประเมินได้จากความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยควบคุม และการรับรู้อิทธิพลของปัจจัยควบคุม โดยความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยควบคุมเป็นการรับรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆทั้งที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการกระทำพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ จากการสนทนากลุ่ม นักเรียนเชื่อว่าการมีความรู้เกี่ยวกับอันตรายของบุหรี่มีส่วนช่วยทำให้นักเรียนไม่สูบบุหรี่ เนื่องจากรู้สึกกลัวโรคต่างๆที่อาจเกิดขึ้นจากควันบุหรี่ โดยเฉพาะการเป็นโรคมะเร็งที่ปอด หรือการรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า นักเรียนเล่าว่า “ การที่รู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญเป็นที่ยอมรับของครอบครัวและคนอื่น ๆ มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง ทำให้ไม่เคยคิดที่จะทำพฤติกรรมหรือสิ่งต่างๆที่

“ไม่ดี ไม่เหมาะสม” หรือ กฎระเบียบที่ห้ามสูบบุหรี่ของโรงเรียนก็มีส่วนช่วยให้นักเรียนไม่สูบบุหรี่เพราะกลัวบทลงโทษและกลัวว่าทางโรงเรียนจะแจ้งให้ทางบ้านรับทราบ อย่างไรก็ตาม นักเรียนคิดว่า ความสามารถหรือทักษะในการปฏิเสธเพื่อนเมื่อถูกชักชวนให้สูบบุหรี่ เป็นสิ่งที่สำคัญค่อนข้างมากในการทำให้ตนสูบบุหรี่หรือไม่สูบบุหรี่ ซึ่งมีนักเรียนบางคนเล่าว่าเคยถูกเพื่อนชักชวนให้สูบบุหรี่ แต่ตนคิดว่าการสูบบุหรี่เป็นสิ่งไม่ดีจึงพยายามบ่ายเบี่ยงและหลีกเลี่ยงออกจากเหตุการณ์ โดยบอกเพื่อนว่า “ บุหรี่เป็นอันตรายต่อร่างกาย เราไม่สูบบุหรี่ ไปก่อนนะ ” ซึ่งนักเรียนคิดว่าการเลือกคบเพื่อนมีส่วนช่วยในการหลีกเลี่ยงจากเหตุการณ์ที่อาจถูกชักชวนให้สูบบุหรี่ได้ โดยพยายามคบเพื่อนที่ไม่สูบบุหรี่ ถ้าเพื่อนคนไหนไม่ดี ชอบชักชวนไปในทางที่ไม่เหมาะสมก็ควรหลีกเลี่ยงไม่เข้าไปใกล้ ในส่วนของปัจจัยที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการทำพฤติกรรม นักเรียนส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยว่าการต้องการเลียนแบบและความอยากรู้อยากลองอาจเป็นสาเหตุให้สูบบุหรี่ได้ ถึงแม้ว่านักเรียนจะเห็นด้วยที่วัยรุ่นส่วนใหญ่มักรู้อยากลอง และรู้สึกท้าทายที่จะได้ลองอะไรใหม่ๆ แต่ควรจะเป็นการลองทำในสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสมเท่านั้น สำหรับการสูบบุหรี่ ทราบอยู่แล้วว่าเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสมและมีโทษต่อร่างกาย ก็ไม่ควรอยากรองหรือเลียนแบบคนที่สูบบุหรี่ นอกจากนี้นักเรียนยังไม่เห็นด้วยว่า เมื่อมีความเครียดหรือความกดดันใจ จะใช้บุหรี่เป็นวิธีการในการแก้ปัญหาเพื่อคลายเครียด โดยนักเรียนกล่าวว่า “ บุหรี่ไม่สามารถคลายเครียดได้อย่างแน่นอน เพราะยังมีวิธีการแก้ไขปัญหามากมายให้เลือก เช่น การเล่นกีฬา การฟังเพลง การอ่านหนังสือ การเล่นดนตรี การร้องเพลง เป็นต้น หรือถ้ามีเรื่องไม่สบายใจก็ควรปรึกษาผู้ใหญ่ ได้แก่ พ่อแม่ ญาติพี่น้อง หรือ คุณครู อย่างไรก็ตาม มีนักเรียนบางคนบอกว่าเคยมีเพื่อนสนิทสนิทเล่าให้ฟังว่า “ สูบบุหรี่แล้วรู้สึกผ่อนคลาย สบายใจ ลืมเรื่องต่างๆ ที่ทุกข์ใจได้ชั่วคราว ”

อย่างไรก็ตาม จากโมเดลที่ได้พบว่าเจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง) การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรงและทางอ้อม) และเจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่ สามารถร่วมกันอธิบายพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่า R^2 เท่ากับ 0.68 แสดงว่าการอธิบายพฤติกรรมในส่วนที่เหลือเป็นผลมาจากตัวแปรอื่น ๆ ที่ไม่ได้นำมาศึกษา เช่น ลักษณะบุคลิกภาพ (การต่อต้านสังคม) ค่านิยม การตระหนักในโทษภัยของการสูบบุหรี่ สภาพแวดล้อมของครอบครัว เช่น การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา ความรู้สึกผูกพันกับบิดามารดา (Kirby, 2002) และสภาพแวดล้อมของโรงเรียน เช่น ความรู้สึกผูกพันกับโรงเรียน การตั้งเป้าหมายของความสำเร็จ ความหวังเกี่ยวกับการศึกษา ตลอดจนอิทธิพลของสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ เป็นต้น (U.S. Department of Health and Human Services, 1994 ; Johnson & Hoffmann, 2000) ดังที่ไอเซนได้ให้ข้อเสนอแนะในการถามตอบปัญหาจากการนำทฤษฎีไปใช้ว่า การที่อำนาจการทำนายเจตนาหรือพฤติกรรมของตัวแปรที่ศึกษามีค่าต่ำ อาจเนื่องจาก เครื่องมือวัด TpB ศึกษาปัจจัยต่างๆ ไม่เพียงพอ เช่น ในการศึกษาบางพฤติกรรมที่เฉพาะเจาะจง ภายใต้เงื่อนไขต่าง ๆ อาจพบว่ามีค่าหรือลักษณะนิสัยบางประการมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่ศึกษามาก ซึ่งอาจจำเป็นต้องวัดและเพิ่มตัวแปรดังกล่าวในทฤษฎีเพื่อที่จะทำให้อำนาจในการทำนายสูงขึ้น (Ajzen, 2003) หรือส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากการศึกษาตัวแปรการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม ยังไม่สามารถสะท้อนได้ครอบคลุมถึงปัจจัยควบคุมที่เป็นอยู่จริงของพฤติกรรม (Actual control over the behavior) (Ajzen, 1991 : 182)

ข้อจำกัดของงานวิจัย

ข้อจำกัดของงานวิจัยที่จำเป็นต้องกล่าวถึง เพื่อป้องกันข้อผิดพลาด อันอาจเกิดขึ้นจากการนำผลการวิจัยไปใช้หรือนำไปอ้างอิง กล่าวคือ การศึกษาถึงรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนชายระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีการกระทำตามแผนเป็นหลัก ซึ่งเครื่องมือวัดตัวแปรต่าง ๆ ได้สร้างตามวิธีการของแนวคิดทฤษฎีที่มีความเฉพาะเจาะจง เช่น การให้คำจำกัดความของพฤติกรรมที่ศึกษา ต้องประกอบด้วย เป้าหมายการกระทำ บริบท และเวลา หรือ การวัดเจตนาต้องสอดคล้องกับพฤติกรรมที่วัด ภายใต้เงื่อนไขต่าง ๆ เป็นต้น ดังนั้นการนำเครื่องมือวัดหรือผลการวิจัยไปใช้ต้องพิจารณาเหตุผลดังกล่าวประกอบด้วย ซึ่งไอเซนไดค์กล่าวว่าการประกอบของตัวแปรเจตคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมในการทำนายเจตนาหรือพฤติกรรม จะแปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์และพฤติกรรมที่แตกต่างกัน (Ajzen, 1991) และในการวัดตัวแปรทางอ้อมผ่านความเชื่อต้องตระหนักอยู่เสมอว่าความเชื่อที่ได้เป็นความเชื่อเด่นชัด (Accessible beliefs) ซึ่งเป็นความเชื่อจำนวนหนึ่งของบุคคลที่ส่งผลเด่นชัดต่อที่หมายในขณะนั้นเท่านั้น (Ajzen, 2002) ดังนั้นผลที่ได้อาจไม่สามารถอ้างอิงได้กับประชากรทั่วไป เช่น ในการศึกษาครั้งนี้ ในขั้นตอนของการสร้างเครื่องมือ ได้มีการตัดพฤติกรรมบางข้อความออกไป ได้แก่ การปฏิเสธเมื่อเพื่อนชวนสูบบุหรี่ เนื่องจากเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นกับกลุ่มตัวอย่างเพียงบางคนเท่านั้น ซึ่งผลจากการสำรวจเบื้องต้น ในกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนที่ไม่สูบบุหรี่ มีอายุระหว่าง 12-13 ปี ดังนั้นจึงยังไม่ค่อยพบเจอสถานการณ์ที่เพื่อนชวนให้สูบบุหรี่ ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวอาจเป็นข้อคำถามที่สำคัญ ในการวัดพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ ในกลุ่มเยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นกลุ่มที่เริ่มสูบบุหรี่

นอกจากนี้ ข้อจำกัดส่วนหนึ่ง อาจเป็นผลเนื่องจาก การศึกษายังไม่ครอบคลุมถึงตัวแปรต่าง ๆ ที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ หรือการศึกษาตัวแปรการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมยังไม่สามารถสะท้อนได้ครอบคลุมถึงปัจจัยควบคุมที่เป็นอยู่จริงของพฤติกรรม ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยที่ได้ สามารถนำไปใช้เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ในนักเรียนชายระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ดังนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนรับรู้ว่าคุณค่าที่เขาให้ความสำคัญส่วนใหญ่ปฏิบัติตนเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่อยู่ในระดับน้อย และเชื่อว่าบุคคลเหล่านั้นต้องการให้เขาป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่อยู่ในระดับปานกลาง ทำให้นักเรียนมีการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง(วัดทางตรง)ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งการรับรู้ดังกล่าวอาจมีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนได้ เนื่องจากผลของการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง(วัดทางอ้อม)ในภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับค่อนข้างมาก โดยนักเรียนมีแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ พี่น้อง และคุณครู อยู่ในระดับค่อนข้างมาก และเชื่อว่ากลุ่มบุคคลดังกล่าวมีความต้องการให้เขาป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ในระดับค่อนข้างมาก ดังนั้นสถาบันครอบครัวและโรงเรียนซึ่งเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรปลูกฝังและการกระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชน เช่น สมาชิกในครอบครัว หรือ ครูอาจารย์ไม่ควรสูบบุหรี่ หรือ ถ้าหากบุคคลใดสูบบุหรี่แล้วก็ต้องพยายามเลิกสูบบุหรี่ เป็นต้น

2. จากผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ (วัดทั้งทางตรงและทางอ้อม) ของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้น สถาบันครอบครัว โรงเรียน และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ควรมีการพัฒนาให้เยาวชนมีความเชื่อมั่นต่อความสามารถของตนเองมากยิ่งขึ้นว่า สามารถที่จะป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ได้ ได้แก่ การพัฒนาทักษะชีวิตให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า หรือมีความภาคภูมิใจ ทักษะในการปฏิเสธเพื่อนเมื่อถูกชักชวนให้สูบบุหรี่ และทักษะในการจัดการกับอารมณ์ และความเครียดที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม เพื่อหลีกเลี่ยงสาเหตุ พร้อมทั้งเบี่ยงเบนพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์

3. จากผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ของนักเรียนอยู่ในระดับค่อนข้างมาก ได้แก่ ไม่ใช่บุหรี่เป็นวิธีการระบายเมื่อมีความเครียด มีเรื่องกลุ้มใจ หรือรู้สึกเหงา ไม่สูบบุหรี่ด้วยความรู้สึกลอยๆ รืออยากลองเมื่อได้กลิ่นหรือเห็นผู้อื่นสูบบุหรี่ ซึ่งเป็นการกระทำที่ดีและถูกต้องจึงควรปฏิบัติต่อไป แต่มีบางพฤติกรรมที่ควรพัฒนาให้อยู่ในระดับที่มากยิ่งขึ้น เนื่องจากพฤติกรรมอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าอยู่ในสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้นักเรียนมีโอกาสสูบบุหรี่ได้ง่าย เช่น การสังสรรค์หรือเข้ากลุ่ม ในขณะที่ผู้อื่นกำลังดื่มสุราหรือสูบบุหรี่ การเข้าใกล้ผู้ที่กำลังสูบบุหรี่ เป็นต้น

4. จากผลการวิจัยพบว่าเจตนาในการป้องกันกำบังการสูบบุหรี่และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) มีผลโดยตรงในทางบวก ต่อพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรม (วัดทางตรง) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง) และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (วัดทางตรง) มีผลโดยตรงในทางบวกต่อเจตนาในการป้องกันกำบังการสูบบุหรี่ ผลที่ได้สนับสนุนสมมติฐานการวิจัย ตามแนวคิดทฤษฎีการกระทำตามแผน ซึ่งมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

4.1 ในการรณรงค์ให้เยาวชนมีพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ สถาบันและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้เยาวชน มีเจตคติที่ดีต่อการป้องกันกำบังการสูบบุหรี่ รณรงค์ให้กลุ่มบุคคลต่างๆ ที่วัยรุ่นให้ความสำคัญ กระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีไม่สูบบุหรี่และช่วยกันต่อต้านการสูบบุหรี่ ตลอดจนส่งเสริมให้เยาวชนมีความเชื่อมั่นมากยิ่งขึ้นว่าตนสามารถป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ได้

4.2 ในการศึกษาเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใด ๆ ภายใต้นแนวคิดทฤษฎีการกระทำตามแผน ควรตรวจสอบการนำทฤษฎีไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายจริงเสียก่อน เนื่องจากความสำคัญของตัวแปรทั้งสามในการทำนายเจตนาอาจจะเปลี่ยนไปได้ตามลักษณะของพฤติกรรม กลุ่มเป้าหมาย และสถานการณ์ที่ศึกษา (Ajzen, 1991 :188)

4.3 ในกรณีที่พฤติกรรมที่ศึกษาไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมของเจตนาอย่างสมบูรณ์ ควรมีการศึกษาตัวแปรการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมร่วมด้วยเพื่อที่จะทำนายพฤติกรรมได้ดียิ่งขึ้น

4.4 ในการศึกษาพฤติกรรมตามแนวคิดทฤษฎีการกระทำตามแผน ต้องให้ความสำคัญกับแนวคิดและวิธีการสร้างเครื่องมือตามทฤษฎีเป็นอย่างยิ่ง และต้องติดตามปัญหาหรือข้อเสนอแนะจากการนำทฤษฎีไปใช้อยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะปัญหาความไม่ชัดเจนในการให้คำจำกัดความ และการสร้างเครื่องมือวัดของตัวแปรการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งต้องสามารถสะท้อนปัจจัยต่าง ๆ ที่ควบคุมพฤติกรรมได้อย่างครอบคลุมมากที่สุด เพื่อประโยชน์ในการทำนายพฤติกรรม

5. จากการวิเคราะห์โมเดลหรือรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ที่มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลที่ได้พบว่า ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยต่าง ๆ กับพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ตามกรอบแนวคิดทฤษฎี เป็นเพียงส่วนหนึ่งของโมเดลที่ได้จากงานวิจัย ซึ่งกรณีที่ตัวแปรหลายตัวในโมเดลมีความสัมพันธ์กัน เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และแสดงถึงอิทธิพลอิสระของตัวแปรแต่ละตัวอย่างเป็นอิสระจากตัวแปรอื่น ควรใช้การวิเคราะห์อิทธิพล (Path analysis) ซึ่งเป็นวิธีการที่เหมาะสม และสอดคล้องตามปรากฏการณ์ที่เป็นจริง

ที่ตัวแปรมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และจากรูปแบบความสัมพันธ์ที่ได้ของตัวแปรเชิงสาเหตุต่างๆ ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกำหนัดป้องกันการสูบบุหรี่พบว่า สอดคล้องกับการอธิบายพฤติกรรมต่างๆ ที่กล่าวถึงในทฤษฎีอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น จึงอาจพิจารณาทฤษฎีอื่น ๆ เป็นทางเลือกในการศึกษาการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกำหนัดป้องกันการสูบบุหรี่ ดังเช่นการศึกษาของ เบนเนทและบอซันเนลอส (Bennett & Bozionelos, 2000) ที่ศึกษาพฤติกรรมกำหนัดทำตามแผนในการทำนายพฤติกรรมกำหนัดใช้อย่างอนามัย และพบว่าองค์ประกอบทั้งสามตามแนวคิดทฤษฎีการกระทำตามแผนสามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมกำหนัดใช้อย่างอนามัยได้ และได้เสนอทฤษฎีอื่น ๆ เป็นทางเลือกในการศึกษาครั้งต่อไป เช่น ทฤษฎีกระบวนการกระทำพฤติกรรมทางด้านสุขภาพ (Health action process) ที่พิจารณาทั้งโครงสร้างของการตัดสินใจ และตัวแปรอื่น ๆ ที่อาจมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมร่วมด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. จากผลการวิจัยที่ได้และที่ผ่านมาในอดีตซึ่งใช้ทฤษฎีการกระทำตามแผน พบว่าตัวแปรต่าง ๆ ที่ใช้ในการอธิบายพฤติกรรม หรือ รูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของตัวแปรต่าง ๆ ที่มีต่อพฤติกรรมผลที่ได้ยังมีความแตกต่างกัน ดังนั้นอาจทำการสังเคราะห์งานวิจัยในประเทศไทยที่ประยุกต์ใช้ทฤษฎีการกระทำตามแผนในการศึกษาพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของตัวแปรต่าง ๆ ในทฤษฎีที่ชัดเจนยิ่งขึ้น
2. จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่ายังมีตัวแปรภายนอกอื่นๆ ที่สำคัญในการอธิบายพฤติกรรมกำหนัดสูบบุหรี่ ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไป ควรพิจารณาตัวแปรอื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น ลักษณะบุคลิกภาพ ค่านิยม การตระหนักในโทษภัยของการสูบบุหรี่ สภาพแวดล้อมของครอบครัวและโรงเรียน อิทธิพลของสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ เป็นต้น เพื่อให้ครอบคลุมและทำนายพฤติกรรมกำหนัดป้องกันการสูบบุหรี่ได้ดีที่สุด
3. ควรทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) เพื่อส่งเสริมเจตคติ และพัฒนาการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมกำหนัดสูบบุหรี่ โดยใช้อิทธิพลของกลุ่มต่างๆ ที่เยาวชนให้ความสำคัญร่วมด้วย เช่น เพื่อน ครอบครัว หรือ โรงเรียน เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในเยาวชนกลุ่มที่เสี่ยงต่อการสูบบุหรี่ หรือ สารเสพติดชนิดอื่น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กระทรวงสาธารณสุข. (2545). *ประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2545 ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ พ.ศ. 2535.* (ออนไลน์).
แหล่งที่มา: <http://www.ashthailand.or.th>.
- จิระนันท์ พากเพียร. (2540). *การศึกษาเพื่อทำนายและอธิบายพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อแบบครอบจักรวาล ในคลินิกทันตกรรมของนักศึกษาและทดสอบทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน. ปรินญาณินพนธ์ วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์).* กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- ชูชัย ศุภวงศ์ และคณะ. (2542). *วิวัฒนาการของการควบคุมการบริโภคยาสูบในเมืองไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1.* กรุงเทพฯ : ไชเบอร์เพรส.
- ชูชัย ศุภวงศ์ และ สุภกร บัวสาย. (2539). *พฤติกรรมกาสูบบุหรี่ยุคใหม่ของวัยรุ่นไทย: การสำรวจแห่งชาติ. (ออนไลน์).* แหล่งที่มา: <http://www.ash.or.th>.
- ณัฐพงศ์ พุดหล้า. (2540). *การประยุกต์โปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ วท.ม (สาธารณสุขศาสตร์).* กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. อัดสำเนา.
- ดุขฎิ โยเหลา. (2545). *เอกสารประกอบการอบรม การแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ เรื่อง: การวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุด้วยโปรแกรม LISREL.* กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ดุขฎิ โยเหลา และ ประทีป จินนี. (2537). *รายงานการวิจัยเรื่องปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมอนุรักษ์น้ำของครูประถมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.*
- ธนพงศ์ จันทชุม และคณะ. (2542). *รายงานการวิจัยเรื่องพฤติกรรมกาสูบบุหรี่ยุคของเยาวชนในชุมชนรอบหนองบ่อ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม : สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.*
- นิพนธ์ กุลนิตย์. (2538). *ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเริ่มและเลิกสูบบุหรี่ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม (สาขาการส่งเสริมสุขภาพ).* กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. อัดสำเนา.
- ประกิต วาทีสารกกิจ. (2537). *108 คำถามเกี่ยวกับบุหรี่และสุขภาพ. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ. ถ่ายเอกสาร.*
- ประธาร วสวนนท์. (2541). *ปัจจัยเชิงสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกาสูบบางแผนการสอนของข้าราชการครู โรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี. ปรินญาณินพนธ์ วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์).* กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- ประไพจิตร ชุมแวงวาปี. (2542). *ประสิทธิผลของโปรแกรมสุขศึกษาต่อพฤติกรรมกาเลิกสูบบุหรี่ของนักศึกษาชาย สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ วท.ม (สาธารณสุขศาสตร์).* กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. อัดสำเนา.
- พิศมัย สุขอมรรัดน์. (2540). *การประยุกต์โปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ในนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (สาธารณสุขศาสตร์).* กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. อัดสำเนา.

- เพ็ญพรรณ พิทักษ์สงคราม. (2538). การศึกษาสถานการณ์เชิงจริยธรรมและความตั้งใจกระทำพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลในการปฏิบัติการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยกรุงเทพ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- มาร์วิน โกลด์เบิร์ก. (2542). รายงานการวิจัยเรื่องแบบแผนพฤติกรรมกรรมการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นไทย. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.ashthailand.or.th>.
- มูลนิธิธรรมาภิบาลเพื่อการไม่สูบบุหรี่. (2544). การสูบบุหรี่ในวัยรุ่น. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.ash.or.th>.
- (2545ก). สถานการณ์การสูบบุหรี่ทั่วโลก. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.ashthailand.or.th/th/informationcenter.php?act=detail&id=2>.
- (2545ข). บุหรี่กับเยาวชน. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.ashthailand.or.th/th/informationcenter.php?act=detail&id=27>.
- (2545ค). บุหรี่กับผู้หญิง. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.ashthailand.or.th/th/informationcenter.php?act=detail&id=8>.
- (2545ง). สถิติสำคัญการสูบบุหรี่ของคนไทย. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.ashthailand.or.th>.
- มูลนิธิธรรมาภิบาลเพื่อการไม่สูบบุหรี่ และ บริษัทคอมพิวเตอร์เนชั่นแนลจำกัด. (2545). ทำไมวัยรุ่นหญิงไทยจึงสูบบุหรี่. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.ashthailand.or.th/th/informationcenter.php?act=detail&id=25>.
- มูลนิธิธรรมาภิบาลเพื่อการไม่สูบบุหรี่, สำนักงานสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และ สำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ. (2544). ทรรศนะของประชาชนต่อผู้หญิงไทยที่สูบบุหรี่. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.ipoll.th.org/article/smoke/smoking.htm>.
- วรรณิ จิรชุตติโรจน์. (2527). การศึกษาทัศนคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง เจตนาเชิงพฤติกรรม และพฤติกรรมในการใช้บริการการปรึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 และปีที่ 6 ในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2541). ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมศรี ชูสงแสง. (2532). ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการศึกษาต่อของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตที่ขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2544). ผลการสำรวจพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของประเทศไทย พ.ศ. 2544. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.ashthailand.or.th> ; แฟ้มข้อมูล : ผลการสำรวจพฤติกรรมการสูบบุหรี่2544.doc.
- สำนักงานสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น. (2545). ข้อมูลนักเรียน โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2545. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.gened.moe.go.th/web/0940>.
- สุรชาติ นันทินันต์. (2537). ความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง เจตนาเชิงพฤติกรรม และพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนักศึกษาชายชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. ขอนแก่น : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. อัดสำเนา.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2536). จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรพรรณ หุ่นดี. (2537). สารพันอันตรายจากบุหรี่และวิธีเลิก. กรุงเทพฯ : อักษรวิพัฒน์.

- Ajzen, I. (1991). *Organizational Behavior and Human Decision Processes*.
(Online). Available: <http://www-unix.oit.umass.edu/~ajzen/obhdp.html>.
- (2002). *Constructing a TpB Questionnaire: Conceptual and Methodological Considerations*. (Online). Available: <http://www-unix.oit.umass.edu/~ajzen/tpbrefs.html>.
- Ajzen, I. (2003). *Answer: Why doesn't the TpB account for more variance in the measure of Intention or behavior?* (Online). Available: <http://www-unix.oit.umass.edu/~ajzen/answers/answer.variance.html>.
- Ajzen, I. & Fishbein, M. (1980). *Understanding Attitudes and Predicting Social Behavior*. Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall.
- Ajzen, I. & Madden. (1986). "Prediction of Goal-Directed Behavior: Attitudes, Intentions and Perceived Behavioral Control," *Journal of Experimental Social Psychology*. 22 : 453-474.
- Albarracin, D., et al. (2001). "Theories of Reasoned Action and Planned Behavior as Models of Condom Use : A Meta-Analysis," *Psychological Bulletin*. (Online). 127 : 142-161.
Available: <http://www-unix.oit.umass.edu/~ajzen/tpbrefs.html>.
- Arnkils & Caplans. (1999). *Prevention Level and Time*. (Online).
Available: <http://www.eoe-network.org/eoe.2001/pdf/jari-kujala2.pdf>.
- Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. New Jersey : Prentice-Hall.
- (1986). *Social Foundation of thought and action: A Social Cognitive Theory*. New Jersey : Prentice-Hall.
- Bennett, P. & Bozionelos, G. (2000). "The theory of planned behavior as predictor of condom use: A narrative review," *Psychology Health & Medicine*. (Online). 5 : 307-326.
Available: <http://www-unix.oit.umass.edu/~ajzen/tpbrefs.html>.
- Blue, C.L. (1995). "The Predictive Capacity of the Theory of Reasoned Action and the Theory of Planned Behavior in Exercise Research : An Integrated literature review," *Research in Nursing and Health*. (Online). 18 : 105-121.
Available: <http://www-unix.oit.umass.edu/~ajzen/tpbrefs.html>.
- Brown, K.M. (1999). *Theory of Reasoned Action/ Theory of Planned Behavior*. (Online).
Available: http://hsc.usf.edu/~kmbrown/TRA_TBP.htm.
- Colleen, et al. (2000). "Health Behavior Models," *The International Electronic Journal of Health Education*. (Online). 3(Special Issue) : 180-193. Available: <http://www.iejhe.siu.edu>.
- Cuerrier, J.P., et al. (1992). "Ajzen and Fishbein's Theory of Reasoned Action as Applied to Moral Behavior: A Confirmatory Analysis," *Journal of Psychology*. (Online). 62(1) : 98-109.
Available: <http://www.iejhe.siu.edu>.
- Douglas, C.K. & Irving, B.W. (1995). *Adolescent a Developmental Transition*. 2nd ed. New York : John Wiley & Sons.
- Family Health International. (2002). *Behavior Change: A Summary of Four Major Theories*. (Online). Available: <http://www.fhi.org/en/aids/aids/scap/aidspubs/behres/ber4theo.html>.
- Fishbein, M. & Ajzen, I. (1975). *Beliefs, Attitudes, Intention and Behavior : An Introduction to Theory and Research*. M.A. : Addison-Wesley.

- Gottlieb, N.H. & Baker J.A. (1986). "The Relative Influence of Health Beliefs, Parental And Peer Behaviors and Exercise Program Participation on Smoking, Alcohol Use And Physical Activity [Abstract]," *Soc Sci Med.* (Online). 22(9) : 915-927.
Available: ProCite; Abstract No.#300.
- Ha, C.L. (1998). "The Theory of Reasoned Action Applied to Brand Loyalty," *Journal of Product And Brand Management.* (Online). 7(1) : 51-61.
Available: http://www.ciadvertising.org/student_account/spring_02/adv382j/jagurule/Intro.
- Jee Hyun Kim. (1997). *Theory of Reasoned Action.* (Online).
Available: http://www.ciadvertising.org/studies/student/97_fall/practitioner/belding/theory.
- Jessor, R., et al. (1991). *Beyond Adolescence Problem Behavior and Young Adult Development.* New York: Cambridge University.
- Johnson, R.A. & Hoffmann, J.P. (2000, December). "Adolescent Cigarette Smoking in U.S. Racial/Ethnic Subgroups: Finding from the National Education Longitudinal Study," *Journal of Health and Social Behavior.* 41 : 392-407.
- Kirby, J.B. (2002, March). "The influence of Parental Separation on Smoking Initiation in Adolescents," *Journal of Health and Social Behavior.* 43 : 56-71.
- Kline, R.B. (1998). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling.* New York: Guilford.
- Ruhrberg, P. (1999). *Most Important Principles in the Work of F.M. Alexander.* (Online).
Available: http://www.online-club.de/~Alexander-Technik/11_principles.pdf.
- Sinee Sankrusme. (2000). "A causal Model of Factors that Can Help Smokers to Quit or Not Quit Smoking," *PWPA Journal-Thailand.* 11(2) : 27-31.
- Taylor, B. (2001). *Theory of Reasoned Action.* (Online).
Available: http://www.ciadvertising.org/student_account/fall_01/adv382j/brent/yes.html.
- The National Center for Tobacco-Free Kids. (2001). *Woman & Girls and Tobacco.* (Online).
Available: <http://www.tobaccofreekids.org>.
- (2002a). *How Parents Can Protect Their Kids from Becoming Addicted Smokers.* (Online). Available: <http://www.tobaccofreekids.org>.
- (2002b). *The Path to Smoking Addiction Starts at very Young Ages.* (Online). Available: <http://www.tobaccofreekids.org>.
- U.S. Department of Health and Human Services. (1994). "Preventing Tobacco Use Among Young People," *Morbidity and Mortality Weekly Report.* 43(4) : 1-8.
- (1998). *Tobacco Use Among U.S Racial/Ethnic Minority Groups.* Atlanta, GA : Office of Smoking and Health.
- Watson, D.L., et al. (1984). *Social Psychology Science and Application.* Illinois: Scott, Foresman and Company.
- Winkelstein, M.L. & Feldman. (1993). " Psychosocial Predictors of Consumption of Sweets Following Smoking Cessation," *Research in Nursing and Health.* 16 : 97-105.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตาราง 18 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของเจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) ในรายชื่อ

เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรม ป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง)	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน
ดี	2.39	0.68
เหมาะสม	2.38	0.68
มีประโยชน์	2.33	0.75
ถูกต้อง	2.30	0.83
น่ายกย่องชมเชย	2.28	0.80
ควรถือเป็นแบบอย่าง	2.26	0.75

ตาราง 19 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของเจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) ประเมินจากความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำและการประเมินผลของการกระทำ

เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรม ป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม)	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน
<u>ความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำ</u>		
ทำให้มีสุขภาพที่แข็งแรง	2.59	0.49
ทำให้ไม่เสี่ยงต่อการผิดกฎหมาย (พ.ร.บ.คุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่)	2.59	0.62
ทำให้ไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย	2.50	0.81
ทำให้ไม่ผิดกฎระเบียบของโรงเรียน	2.49	0.58
ทำให้สังคมไม่รังเกียจ	2.39	0.83
ทำให้ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ	2.35	0.54
ทำให้ไม่ติดบุหรี่	2.34	0.71
ทำให้ไม่เสี่ยงต่อการใช้สารเสพติดชนิดอื่น	2.29	0.63
<u>การประเมินผลของการกระทำ</u>		
การมีสุขภาพที่แข็งแรงเป็นสิ่งที่ต้องการ	2.97	0.16
การไม่ผิดกฎระเบียบของโรงเรียนเป็นสิ่งที่ดี	2.81	0.68
การไม่เสี่ยงต่อการใช้สารเสพติดชนิดอื่นเป็นสิ่งที่ดี	2.77	0.49
การไม่ติดบุหรี่เป็นสิ่งที่ดี	2.76	0.49
การไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายเป็นสิ่งที่ดี	2.69	0.66
การไม่เสี่ยงต่อการผิดกฎหมายเป็นสิ่งที่ดี (พ.ร.บ.คุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่)	2.65	0.54
การที่สังคมไม่รังเกียจเป็นสิ่งที่ดี	2.65	0.54
การไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพเป็นสิ่งที่ดี	2.64	0.91

ตาราง 20 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง) ในรายชื่อ

การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง)	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน
บุคคลที่มีความสำคัญต่อฉันส่วนใหญ่คิดว่าฉัน ควรป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่	2.03	0.86
บุคคลที่มีความสำคัญต่อฉันส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติ เพื่อป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่	1.17	1.37

ตาราง 21 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางอ้อม) ประเมินจาก
ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงและแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง

การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางอ้อม)	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน
<u>ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง</u>		
พ่อ	2.96	0.19
แม่	2.95	0.22
ญาติผู้ใหญ่	2.79	0.41
พี่น้อง	2.79	0.41
คุณครู	2.79	0.41
เพื่อน	2.64	1.29
ประชาชนทั่วไป	2.63	0.71
คนในชุมชนที่อาศัยอยู่	2.63	0.71
<u>แรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง</u>		
ต้องการทำตามสิ่งที่คุณครูคิดว่าควรทำ	2.54	0.57
ต้องการทำตามสิ่งที่พี่น้องคิดว่าควรทำ	2.46	0.83
ต้องการทำตามสิ่งที่ญาติผู้ใหญ่คิดว่าควรทำ	2.45	0.79
ต้องการทำตามสิ่งที่พ่อคิดว่าควรทำ	2.35	0.50
ต้องการทำตามสิ่งที่แม่คิดว่าควรทำ	2.35	0.71
ต้องการทำตามสิ่งที่คนในชุมชนที่อาศัยอยู่คิดว่าควรทำ	1.87	1.20
ต้องการทำตามสิ่งที่ประชาชนทั่วไปคิดว่าควรทำ	1.69	1.19
ต้องการทำตามสิ่งที่เพื่อนคิดว่าควรทำ	1.27	1.78

ตาราง 22 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม การป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง) ในรายชื่อ

การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม การป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง)	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน
การที่จะป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับตัวเอง	2.03	0.74
สามารถควบคุมตนเองไม่ให้สูบบุหรี่ได้	1.97	0.78
การป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่เป็นเรื่องที่เป็นไปได้	1.93	0.83
การป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่เป็นเรื่องที่ทำได้ง่าย	1.90	0.97

ตาราง 23 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม การป้องกัน การสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม) ประเมินจากความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยควบคุม และการรับรู้อิทธิพลของ ปัจจัยควบคุม

การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม ป้องกันการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม)	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน
<u>ความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยควบคุม</u>		
<u>ปัจจัยสนับสนุน</u>		
การมีความรู้เกี่ยวกับอันตรายของบุหรี่	6.76	0.92
การรู้สึกว่าคุณค่า	6.71	0.85
กฎระเบียบที่ห้ามสูบบุหรี่ของโรงเรียน	6.62	0.94
ความสามารถในการปฏิเสธเพื่อนเมื่อถูกชักชวนให้สูบบุหรี่	5.99	1.67
<u>ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค</u>		
การต้องการเลียนแบบหรือทำตามอย่างผู้อื่น	6.16	1.58
ความเครียดหรือความกังวล	6.01	1.65
ความอยากสูบบุหรี่	5.81	1.74
<u>การรับรู้อิทธิพลของปัจจัยควบคุม</u>		
การแสวงหาความรู้เกี่ยวกับอันตรายของบุหรี่เป็นเรื่องที่ทำได้ง่าย	6.27	1.63
การที่จะเกิดความรู้สึกว่าคุณค่าเป็นเรื่องที่ทำได้ง่าย	6.23	1.54
การปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ห้ามสูบบุหรี่ของโรงเรียนเป็นเรื่องที่ทำได้ง่าย	6.13	1.64
การจัดการกับความเครียดหรือความกังวลเป็นเรื่องที่ทำได้ง่าย	6.08	1.67
การปฏิเสธเพื่อนเมื่อถูกชักชวนให้สูบบุหรี่เป็นเรื่องที่ทำได้ง่าย	5.86	1.93
การต้องการเลียนแบบหรือทำตามอย่างผู้อื่นเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก	6.01	1.57
ความรู้สึกอยากสูบบุหรี่ในสิ่งต่างๆ เป็นเรื่องที่ได้ยาก	5.99	1.78

ตาราง 24 เมตริกโควาเรียนซ์ (Covariance matrix) ของตัวแปรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกัน การสูบบุหรี่

ตัวแปร	A_B	$\Sigma b_i e_i$	SN	$\Sigma NB_i MC_i$	PBC	$\Sigma C_i P_i$	I	B
A_B	6.02							
$\Sigma b_i e_i$	14.89	105.28						
SN	2.38	6.93	3.52					
$\Sigma NB_i MC_i$	14.49	41.81	13.16	163.04				
PBC	3.07	7.97	1.95	11.01	4.67			
$\Sigma C_i P_i$	51.67	146.08	29.91	151.35	56.85	1877.80		
I	3.53	9.47	2.16	10.35	2.71	32.80	6.43	
B	5.85	17.56	3.68	17.73	4.73	76.26	5.55	11.58

ภาคผนวก ข
การตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติ

การตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติ

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์อย่างง่าย (Simple correlation analysis)

เป็นวิธีการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเชิงสุมสองตัว ซึ่งเป็นตัวแปรต่อเนื่อง มีระดับการวัดเป็นมาตราอันตรภาค (Interval scale) หรือ อัตราส่วน (Ratio scale)

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. รูปแบบความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสองเป็นเชิงเส้นตรง (Linear correlation)
2. ข้อมูลแต่ละคู่เป็นอิสระต่อกัน
3. ข้อมูลของตัวแปรทั้งสองเป็นแบบต่อเนื่องและมีการแจกแจงเป็นปกติ

การตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้น

1. ทำการตรวจสอบรูปแบบความสัมพันธ์ของตัวแปรแต่ละคู่ โดยพิจารณาจากแผนภาพกระจาย Scatter plot (ใช้คำสั่ง Graphs/Scatter... ในโปรแกรม SPSS for Windows) พบว่ามีรูปแบบความสัมพันธ์เป็นเชิงเส้นตรง
2. ข้อมูลของตัวแปรแต่ละคู่เป็นอิสระต่อกัน
3. ข้อมูลของตัวแปรแต่ละคู่เป็นแบบต่อเนื่อง (ตัวแปรที่นำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทุกตัวมีระดับการวัดเป็นมาตราอันตรภาค หรือ อัตราส่วน) และมีการแจกแจงเป็นปกติหรือใกล้เคียงการแจกแจงปกติ (ผลตั้งตารางที่ 25 ในภาคผนวก ข.)

การวิเคราะห์ถดถอย (Regression analysis)

การวิเคราะห์ถดถอยเป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรตั้งแต่สองตัวขึ้นไป โดยอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตามหนึ่งตัวด้วยตัวแปรอิสระ ถ้าเป็นการพยากรณ์หรือคาดคะเนค่าของตัวแปรตามที่ศึกษาด้วยตัวแปรอิสระเพียงตัวเดียว เป็นการวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย (Simple linear regression analysis) ถ้าเป็นการพยากรณ์หรือคาดคะเนค่าของตัวแปรตามที่ศึกษาด้วยตัวแปรอิสระตั้งแต่สองตัวขึ้นไป เป็นการวิเคราะห์ถดถอยพหุเชิงเส้นตรง (Multiple linear regression analysis)

ข้อตกลงเบื้องต้น

ในการประมาณค่าตัวแปรตาม ต้องการให้เกิดความคลาดเคลื่อนน้อยที่สุด ซึ่งใช้วิธีการที่เรียกว่าวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Least square method) และต้องมีการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นหรือข้อสมมติเกี่ยวกับการแจกแจงความน่าจะเป็นของความคลาดเคลื่อน (Error or residual เขียนแทนด้วยสัญลักษณ์ e) ดังนี้

1. การแจกแจงของ e เป็นแบบปกติ
2. ค่าเฉลี่ยของ e เป็น 0
3. ความแปรปรวนของ e มีค่าเท่ากับ σ^2 ซึ่งต้องมีค่าคงที่สำหรับทุกค่าของตัวแปรอิสระ x (Homoscedasticity)
4. ความคลาดเคลื่อนของค่าสังเกตแต่ละค่าเป็นอิสระต่อกัน (Non autocorrelation)
5. ตัวแปรอิสระต้องไม่มีความสัมพันธ์กันเองสูง (Multicollinearity)

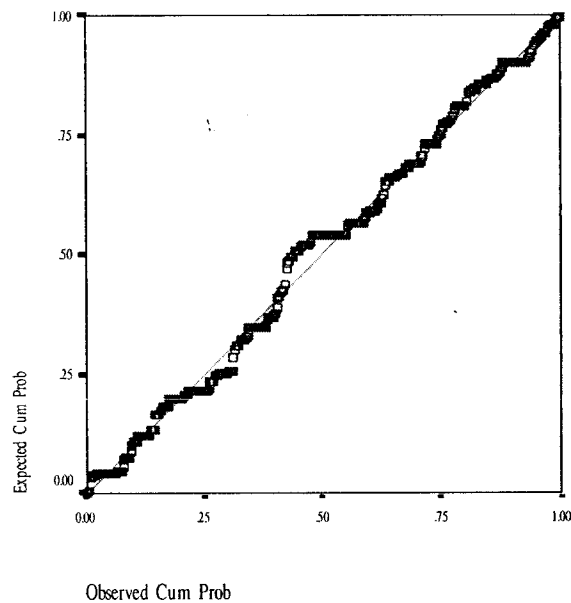
ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้การวิเคราะห์ถดถอยอย่างง่ายสำหรับการทดสอบสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1-3 และการวิเคราะห์ถดถอยพหุสำหรับการทดสอบสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 4-5 ซึ่งมีวิธีการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นเหมือนกัน ยกเว้นในข้อ 5 ที่เพิ่มขึ้นสำหรับการวิเคราะห์ถดถอยพหุ ผลจากการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นในตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ในสมมติฐานการวิจัยข้อ 1-5 พบว่าเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้น เนื่องจากผลการวิเคราะห์ (Print out) ที่ได้มีจำนวนมาก ดังนั้นผู้วิจัยจะขอเสนอตัวอย่างผลการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นในสมมติฐานข้อที่ 5 เท่านั้น ซึ่งตัวแปรตามที่ศึกษาคือพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ (BEHAVE) ตัวแปรอิสระคือ เจตนาในการกำบังการสูบบุหรี่ (INT) และ การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม วัตถุประสงค์ (PBC)

การตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้น

1. การแจกแจงของ e เป็นแบบปกติ พิจารณาได้จากการพล็อตกราฟ Normal probability plot ของค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standardized residual) พบว่ากราฟที่ได้ค่อนข้างเป็นเส้นตรง แสดงว่าการแจกแจงใกล้เคียงแบบปกติ

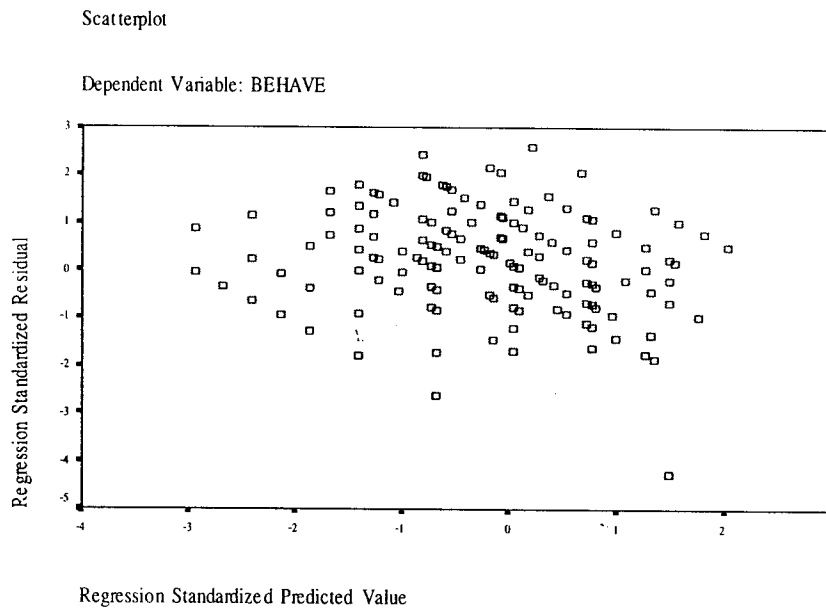
Normal P-P Plot of Regression Standardized Residual

Dependent Variable: BEHAVE

2. มีค่าเฉลี่ยของ e เป็น 0 คือ $E(e_i) = 0$ เนื่องจากการใช้วิธีกำลังสองน้อยที่สุดที่ทำให้ผลบวกกำลังสองของค่าความคลาดเคลื่อนมีค่าต่ำสุดจะทำให้ $\sum e_i = 0$ และ $E(e_i) = \sum e_i / n = 0$ ซึ่งเงื่อนไขข้อนี้เป็นจริงเสมอ

3. ความแปรปรวนของ e มีค่าเท่ากับ σ^2 ซึ่งต้องมีค่าคงที่สำหรับทุกค่าของตัวแปรอิสระ x ที่เรียกว่าความแปรปรวนเป็นเอกภาพ (Homoscedasticity) ทำการทดสอบโดยการพลอตกราฟระหว่างค่า $\hat{y}$ กับ e ซึ่งกราฟที่ได้พบว่า ค่า e กระจายอยู่รอบ ๆ ศูนย์ หรือค่า e มีการกระจายแคบๆ อยู่ในช่วงใดช่วงหนึ่ง แสดงว่าความแปรปรวนของ e มีค่าคงที่

4. ความคลาดเคลื่อนของค่าสังเกตแต่ละค่า (e_t และ e_j) เป็นอิสระต่อกัน (Non autocorrelation) ซึ่งผลจากการทดสอบโดยใช้สถิติ Durbin-Watson (D-W) พบว่ามีค่าเท่ากับ 1.68 ซึ่งอยู่ระหว่าง 1.65-2.35 แสดงว่าไม่มีปัญหา autocorrelation

5. ตัวแปรอิสระต้องไม่มีความสัมพันธ์กันเองสูง (Multicollinearity) พิจารณาได้จากค่า Tolerance และค่า VIF ซึ่งพบว่าตัวแปรอิสระทั้งสองตัว ได้แก่ เจตนาในการป้องกันการสูบบุหรี่ (INT) และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมวัดทางตรง (PBC) มีค่า Tolerance สูง โดยมีค่าเท่ากับ .77 เท่ากัน และ VIF มีค่าต่ำ โดยมีค่าเท่ากับ 1.619 เท่ากัน แสดงว่าตัวแปรอิสระทั้งสองตัวไม่มีความสัมพันธ์กันเองสูง

การวิเคราะห์อิทธิพล (Path analysis)

การวิเคราะห์อิทธิพลเป็นการศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล (Causal relationship) เพื่อวิเคราะห์ว่าตัวแปรซึ่งเป็นเหตุส่งอิทธิพล (Effects) ไปที่ตัวแปรซึ่งเป็นผลในลักษณะใด อิทธิพลแต่ละประเภทมีปริมาณและทิศทางอย่างไร และเพื่อวิเคราะห์ตรวจสอบทฤษฎีว่ารูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลจากปรากฏการณ์หรือข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้สอดคล้องหรือขัดแย้งกับความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี โดยผลที่ได้จะนำเสนอแผนภาพแสดงอิทธิพล (Path diagram) และค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล (Path coefficient)

การวิเคราะห์อิทธิพลใช้หลักการของการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ซึ่งเริ่มต้นจากการสร้างรูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างตัวแปร ตามทฤษฎีหรือสมมติฐานการวิจัย และแสดงเป็นสมการโครงสร้าง (Structural equations) เพื่อใช้ในการประมาณค่าอิทธิพลทางตรงจากตัวแปรเชิงสาเหตุที่มีต่อตัวแปรที่เป็นผล

ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิเคราะห์หัตถิทธิพลใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุ ดังนั้นข้อตกลงเบื้องต้นในการวิเคราะห์ถดถอยพหุทั้งหมดจึงเป็นข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์หัตถิทธิพลด้วย และมีข้อตกลงเบื้องต้นเพิ่มเติม ดังนี้

1. การจัดลำดับก่อนและหลังของตัวแปรเป็นไปตามทฤษฎี ตัวแปรที่เป็นเหตุเกิดก่อนตัวแปรที่เป็นผล
2. การวัดตัวแปรทุกตัวมีความเชื่อมั่นและความแม่นยำสูง
3. ลักษณะการกระจายของข้อมูลเป็นแบบปกติ
4. ค่าความคลาดเคลื่อนแต่ละค่าที่ได้จากการคำนวณในสมการถดถอยเป็นค่าที่ได้โดยการสุ่ม และมีการแจกแจงเป็นปกติ

การตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้น

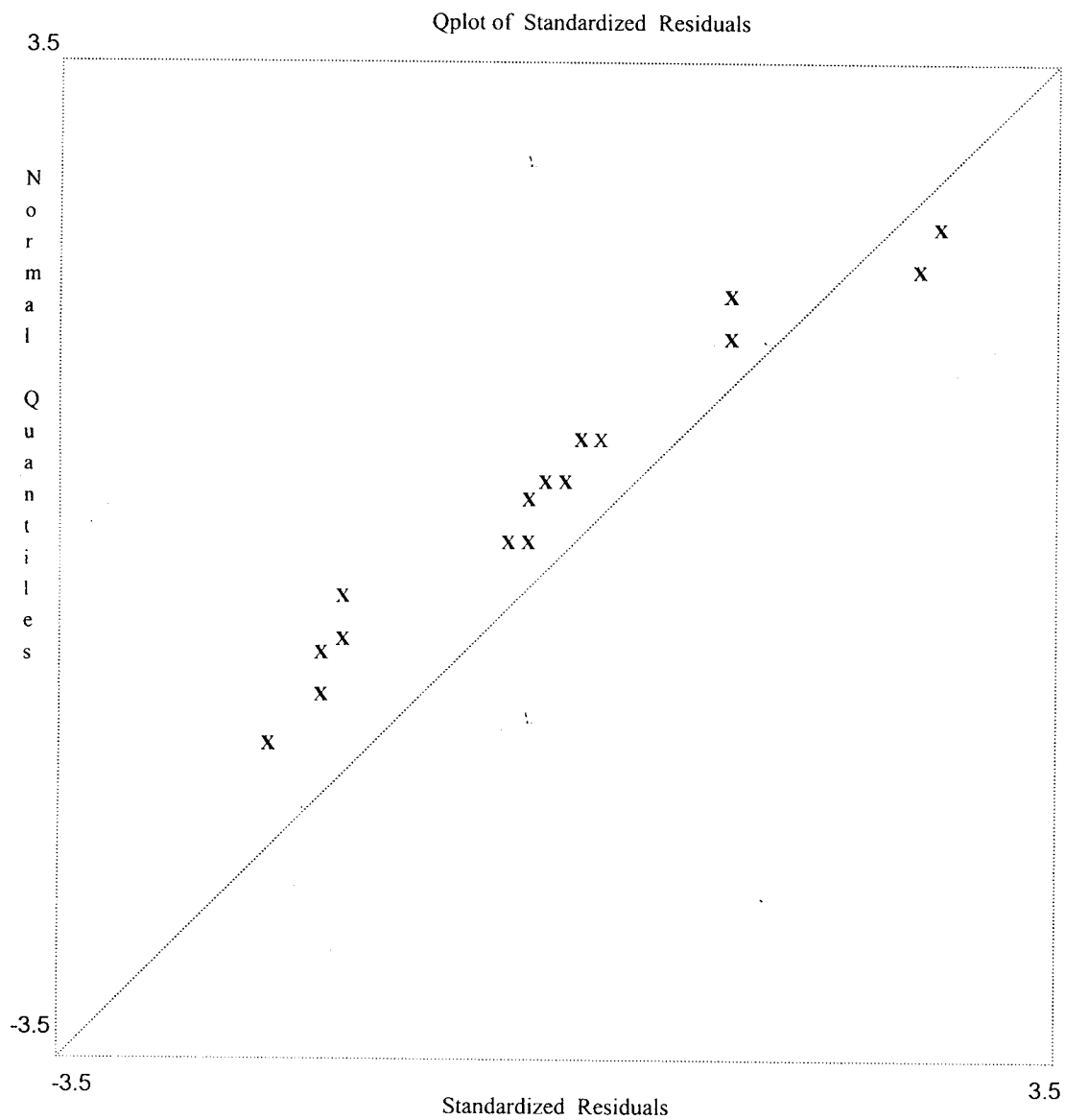
ในการวิจัยครั้งนี้ได้ตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์หัตถิทธิพล ผลพบว่าเป็นไปตามข้อตกลง โดยทำการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุ ในแต่ละสมการตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ และทำการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นเพิ่มเติม ดังนี้

1. การจัดลำดับก่อนและหลังของตัวแปรเป็นไปตามทฤษฎีการกระทำตามแผน
2. การวัดตัวแปรทุกตัวมีความเชื่อมั่นและความแม่นยำสูง (ผลจากการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในบทที่ 3 ซึ่งพบว่าตัวแปรทุกตัวมีความเชื่อมั่นสูง)
3. ลักษณะการกระจายของข้อมูลเป็นแบบปกติ ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม LISREL ได้ผลดังตาราง 25

ตาราง 25 การทดสอบลักษณะการแจกแจงปกติของตัวแปรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่

ตัวแปร	ค่าวัดความเบ้		ค่าวัดความโด่ง		ค่าวัดความเบ้และความโด่ง	
	Z-score	p-value	Z-score	p-value	Z-score	p-value
เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง)	-0.372	0.710	-1.965	0.049	4.000	0.135
เจตคติต่อการแสดงพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม)	-0.768	0.442	-1.505	0.132	2.855	0.240
การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางตรง)	-0.581	0.562	-1.229	0.219	1.847	0.397
การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (วัดทางอ้อม)	-0.276	0.782	-2.167	0.030	4.771	0.092
การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ (วัดทางตรง)	-0.134	0.894	-1.593	0.111	2.555	0.279
การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่ (วัดทางอ้อม)	-0.583	0.560	-2.087	0.037	4.695	0.096
เจตนาในการกำบังการสูบบุหรี่	-0.207	0.836	-1.751	0.080	3.108	0.211
พฤติกรรมกำบังการสูบบุหรี่	-0.418	0.676	-1.842	0.066	3.567	0.168

4. ค่าความคลาดเคลื่อนแต่ละค่าที่ได้จากการคำนวณในสมการถดถอย เป็นค่าที่ได้โดยการสุ่ม และมีการแจกแจงเป็นปกติ ซึ่งผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม LISREL กราฟคิวพลอต (Qplot) ของค่าความคลาดเคลื่อน (Residual) ในรูปคะแนนมาตรฐาน พบว่ามีความชันกว่าแนวทแยง และมีลักษณะเป็นเส้นตรง

ภาคผนวก ค
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คำชี้แจง

สวัสดีนักเรียนทุกท่าน เนื่องจากผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ ของนักเรียนชายระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่ทำนายพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียน 2) วิเคราะห์และนำเสนอรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียน ซึ่งการศึกษครั้งนี้ นักเรียนชายระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดขอนแก่น ได้รับเลือกให้เป็นตัวแทนในการตอบแบบสอบถาม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความร่วมมือจากนักเรียนทุกท่านในการตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงที่ตรงกับความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนเอง เพื่อข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม ในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของเยาวชน ตลอดจนปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้ชัดเจนยิ่งขึ้น อันจะเป็นแนวทางในการพัฒนาวิธีการที่เหมาะสมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการสูบบุหรี่ของเยาวชนต่อไป

อนึ่ง ข้อมูลที่ได้จะเก็บเป็นความลับและนำเสนอรายละเอียดในภาพรวม ไม่ได้ละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้ตอบ จึงเรียนมาเพื่อทราบและขอขอบคุณนักเรียนทุกท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

วรรณชนก จันทขุม

นิสิตปริญญาเอก

สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ (เน้นวิจัย)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

แบบสอบถาม

เรื่อง รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ ของ
นักเรียนชายระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดขอนแก่น

แบบสอบถามนี้มี 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความรู้สึก ความคิดเห็นที่มีต่อพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียน

ขอให้ท่านโปรดตอบคำถามทุกข้อ ถ้าท่านเว้นตอบ เพียงข้อใดข้อหนึ่ง แบบสอบถามชุดนี้จะไม่สามารถนำไปใช้ได้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเติมข้อความลงในช่องว่าง หรือ เขียนเครื่องหมาย ลงในช่องว่าง ( ) ที่ตรงกับสภาพที่เป็นจริงของท่าน

1. ปัจจุบันท่านมีอายุ..... ปี
2. ท่านกำลังเรียนอยู่ในระดับชั้นใด
  - ( ) 1. ม.1
  - ( ) 2. ม.2
  - ( ) 3. ม.3
3. ปัจจุบันท่านพักอยู่กับใคร
  - ( ) 1. บิดามารดา
  - ( ) 2. บิดา หรือ มารดา
  - ( ) 3. ญาติพี่น้อง
  - ( ) 4. หอพักของสถาบันการศึกษา ระบุ (อยู่ในอำเภอเดียวกันหรือต่างอำเภอจากที่พักอาศัยเดิม)
.....
  - ( ) 5. หอพักเอกชน ระบุ (อยู่ในอำเภอเดียวกันหรือต่างอำเภอจากที่พักอาศัยเดิม)
.....
  - ( ) 6. อื่น ๆ ระบุ.....
4. พ่อแม่อยู่ด้วยกันหรือไม่
  - ( ) 1. พ่อแม่อยู่ด้วยกัน
  - ( ) 2. แม่กับพ่อเลี้ยง
  - ( ) 3. พ่อกับแม่เลี้ยง
  - ( ) 4. แม่คนเดียว
  - ( ) 5. พ่อคนเดียว
  - ( ) 6. อื่น ๆ ระบุ.....

5. สัมพันธภาพในครอบครัวท่านเป็นเช่นไร

- ( ) 1. รักใคร่และช่วยเหลือกันดี
 ( ) 2. ไม่ราบรื่น ทะเลาะวิวาทกันบ่อย
 ( ) 3. ไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

6. ท่านเคยสูบบุหรี่หรือไม่

- ( ) 1. เคย ( ) 2. ไม่เคย

ถ้าเคยสูบบุหรี่ ในปัจจุบันยังคงสูบหรือไม่

- ( ) 1. สูบ ( ) 2. ไม่สูบ

ถ้าไม่เคยสูบบุหรี่ ท่านอยากจะทดลองสูบบุหรี่หรือไม่

- ( ) 1. อยากทดลองสูบ ( ) 2. ไม่อยากทดลองสูบ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความรู้สึก ความคิดเห็นที่มีต่อพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียน
 (มีทั้งหมด 9 ชุด)

คำชี้แจง โปรดอ่านและพิจารณาแต่ละข้อความ แล้วเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง ตามความเป็นจริงที่ตรงกับความรู้สึกนึกคิดของท่านเอง โดยกาเพียงเครื่องหมายเดียวสำหรับแต่ละข้อความ และโปรดตอบทุกข้อ

หมายเหตุ ขอให้ถือว่าในแต่ละช่องคำถามที่ท่านเลือก มีความห่างเท่ากัน เช่น มาก ห่างจาก ปานกลาง เท่ากับ ปานกลาง ห่างจาก น้อย เช่นนี้ไปเรื่อย ๆ และเพื่อให้เข้าใจตรงกัน การป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ หมายถึง การกระทำหรือการปฏิบัติใด ๆ ของนักเรียนเพื่อไม่ให้ตนสูบบุหรี่

ตัวอย่าง

การป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ ทำให้ฉันไม่เป็นโรคมะเร็งที่ปอด

เป็นไปได้ : _____ เป็นไปได้
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2อย่าง

ถ้าท่านคิดว่าเป็นไปได้มาก กับการป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่แล้วทำให้ไม่เป็นโรคมะเร็งที่ปอด ให้เขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างตรงกับ มาก ทางด้านเป็นไปได้ ดังนี้

การป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ ทำให้ฉันไม่เป็นโรคมะเร็งที่ปอด

เป็นไปได้ : _____ ✓ เป็นไปได้
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2อย่าง

ชุดที่ 1

โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ แล้วเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างให้ตรงกับความรู้สึกนึกคิดของท่าน

ฉันคิดว่า การป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ เป็นการกระทำที่

1. ไม่เหมาะสม	: _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____	เหมาะสม
	มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก	
	2 อย่าง	
2. ไม่น่ายกย่อง ชมเชย	: _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____	น่ายกย่อง ชมเชย
	มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก	
	2 อย่าง	
3. มีโทษ	: _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____	มีประโยชน์
	มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก	
	2 อย่าง	
4. ไม่ควรถือเป็น แบบอย่าง	: _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____	ควรถือเป็น แบบอย่าง
	มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก	
	2 อย่าง	
5. ผิด	: _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____	ถูกต้อง
	มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก	
	2 อย่าง	
6. เลว	: _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____	ดี
	มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก	
	2 อย่าง	

ชุดที่ 2

โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ แล้วเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างให้ตรงกับความรู้สึกนึกคิดของท่าน

1.	การป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ ทำให้ฉันมีสุขภาพที่แข็งแรง
	เป็นไปได้ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____
	เป็นไปได้
	มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
	2 อย่าง
2.	การป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ ทำให้ฉันไม่ติดบุหรี่
	เป็นไปได้ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____
	เป็นไปได้
	มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
	2 อย่าง

3. **การป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ ทำให้สังคมไม่รังเกียจฉัน**
 เป็นไปไม่ได้ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ เป็นไปได้
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2 อย่าง
4. **การป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ ทำให้ฉันไม่เสี่ยงต่อการใช้สารเสพติดชนิดอื่น**
 เป็นไปไม่ได้ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ เป็นไปได้
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2 อย่าง
5. **การป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ของฉัน ทำให้ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ
 ของผู้ที่อยู่ใกล้เคียง**
 เป็นไปไม่ได้ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ เป็นไปได้
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2 อย่าง
6. **การป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ ทำให้ฉันไม่ผิดกฎระเบียบของโรงเรียน**
 เป็นไปไม่ได้ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ เป็นไปได้
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2 อย่าง
7. **การป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ ทำให้ฉันไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย**
 เป็นไปไม่ได้ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ เป็นไปได้
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2 อย่าง
8. **การป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่ ทำให้ฉันไม่เสี่ยงต่อการผิดกฎหมาย
 (พระราชบัญญัติคุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่)**
 เป็นไปไม่ได้ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ เป็นไปได้
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2 อย่าง

ชุดที่ 3

โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ แล้วเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างให้ตรงกับความรู้สึกนึกคิดของท่าน

1. **สำหรับฉัน การมีสุขภาพแข็งแรง เป็นสิ่งที่**
 ไม่ต้องการ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ ต้องการ
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2 อย่าง
2. **สำหรับฉัน การติดบุหรี่ เป็นสิ่งที่**
 ไม่ดี : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ ดี
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2 อย่าง

3. **สำหรับฉัน การที่สังคมรังเกียจ เป็นสิ่งที่**
 ไม่ดี : _____ ดี
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2อย่าง
4. **สำหรับฉัน การเสี่ยงต่อการใช้สารเสพติดชนิดอื่น เป็นสิ่งที่**
 ไม่ดี : _____ ดี
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2อย่าง
5. **สำหรับฉัน การทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของผู้ที่อยู่ใกล้เคียง เป็นสิ่งที่**
 ไม่ดี : _____ ดี
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2อย่าง
6. **สำหรับฉัน การทำผิดกฎระเบียบของโรงเรียน เป็นสิ่งที่**
 ไม่ดี : _____ ดี
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2อย่าง
7. **สำหรับฉัน การสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย เป็นสิ่งที่**
 ไม่ดี : _____ ดี
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2อย่าง
8. **สำหรับฉัน การเสี่ยงต่อการผิดกฎหมาย (พระราชบัญญัติคุ้มครองสุขภาพ
 ของผู้ไม่สูบบุหรี่) เป็นสิ่งที่**
 ไม่ดี : _____ ดี
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2อย่าง

ชุดที่ 4

โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ แล้วเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างให้ตรงกับความรู้สึกนึกคิดของท่าน

1. บุคคลที่มีความสำคัญต่อฉันส่วนใหญ่ คิดว่า _____ ป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่
 ฉันไม่ควร : _____ ฉันควร
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2อย่าง
2. บุคคลที่มีความสำคัญต่อฉันส่วนใหญ่ _____ เพื่อป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่
 ไม่ปฏิบัติ : _____ ได้ปฏิบัติ
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2อย่าง

3. **ฉันเชื่อว่าพ่อของฉัน ต้องการให้ฉันป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่**
 ไม่เป็นจริง : _____ เป็นจริง
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2 อย่าง
4. **ฉันเชื่อว่าแม่ของฉัน ต้องการให้ฉันป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่**
 ไม่เป็นจริง : _____ เป็นจริง
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2 อย่าง
5. **ฉันเชื่อว่าเพื่อนของฉัน ต้องการให้ฉันป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่**
 ไม่เป็นจริง : _____ เป็นจริง
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2 อย่าง
6. **ฉันเชื่อว่าญาติผู้ใหญ่ของฉัน ต้องการให้ฉันป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่**
 ไม่เป็นจริง : _____ เป็นจริง
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2 อย่าง
7. **ฉันเชื่อว่าพี่น้องของฉัน ต้องการให้ฉันป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่**
 ไม่เป็นจริง : _____ เป็นจริง
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2 อย่าง
8. **ฉันเชื่อว่าคุณครูของฉัน ต้องการให้ฉันป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่**
 ไม่เป็นจริง : _____ เป็นจริง
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2 อย่าง
9. **ฉันเชื่อว่าประชาชนทั่วไป ต้องการให้ฉันป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่**
 ไม่เป็นจริง : _____ เป็นจริง
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2 อย่าง
10. **ฉันเชื่อว่าคนในชุมชนที่ฉันอาศัยอยู่ ต้องการให้ฉันป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่**
 ไม่เป็นจริง : _____ เป็นจริง
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2 อย่าง

ชุดที่ 5

โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ แล้วเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างให้ตรงกับความรู้สึกนึกคิดของท่าน

1. **ฉันต้องการทำตามสิ่งที่พ่อคิดว่าฉันควรทำ**
 ไม่เห็นด้วย : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ เห็นด้วย
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2 อย่าง
2. **ฉันต้องการทำตามสิ่งที่แม่คิดว่าฉันควรทำ**
 ไม่เห็นด้วย : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ เห็นด้วย
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2 อย่าง
3. **ฉันต้องการทำตามสิ่งที่เพื่อนคิดว่าฉันควรทำ**
 ไม่เห็นด้วย : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ เห็นด้วย
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2 อย่าง
4. **ฉันต้องการทำตามสิ่งที่ญาติผู้ใหญ่คิดว่าฉันควรทำ**
 ไม่เห็นด้วย : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ เห็นด้วย
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2 อย่าง
5. **ฉันต้องการทำตามสิ่งที่พี่น้องคิดว่าฉันควรทำ**
 ไม่เห็นด้วย : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ เห็นด้วย
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2 อย่าง
6. **ฉันต้องการทำตามสิ่งที่คุณครูคิดว่าฉันควรทำ**
 ไม่เห็นด้วย : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ เห็นด้วย
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2 อย่าง
7. **ฉันต้องการทำตามสิ่งที่ประชาชนทั่วไปคิดว่าฉันควรทำ**
 ไม่เห็นด้วย : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ เห็นด้วย
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2 อย่าง
8. **ฉันต้องการทำตามสิ่งที่คนในชุมชนที่ฉันอาศัยอยู่คิดว่าฉันควรทำ**
 ไม่เห็นด้วย : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ เห็นด้วย
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2 อย่าง

4. **ฉันเชื่อว่า การรู้สึกว่าคุณค่า
มีส่วนช่วยให้ฉันป้องกันตนเองจากการสูบบุหรี่**
- ไม่เห็นด้วย : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ เห็นด้วย
มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
2 อย่าง
5. **ฉันเชื่อว่า ความอยากรู้อยากลองของฉัน อาจเป็นสาเหตุให้ฉันสูบบุหรี่**
- ไม่เห็นด้วย : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ เห็นด้วย
มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
2 อย่าง
6. **ฉันเชื่อว่า การต้องการเลียนแบบหรือทำตามอย่างผู้อื่น
อาจเป็นสาเหตุให้ฉันสูบบุหรี่**
- ไม่เห็นด้วย : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ เห็นด้วย
มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
2 อย่าง
7. **ฉันเชื่อว่า ความเครียดหรือความกังวลใจ อาจเป็นสาเหตุให้ฉันสูบบุหรี่**
- ไม่เห็นด้วย : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ เห็นด้วย
มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
2 อย่าง

ชุดที่ 8

โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ แล้วเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างให้ตรงกับความรู้สึกนึกคิดของท่าน

1. **สำหรับฉัน การปฏิเสธเพื่อนเมื่อถูกชักชวนให้สูบบุหรี่ เป็นเรื่องที่**
- ยาก : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ ง่าย
มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
2 อย่าง
2. **สำหรับฉัน การปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ห้ามสูบบุหรี่ของโรงเรียน เป็นเรื่องที่**
- ยาก : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ ง่าย
มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
2 อย่าง
3. **สำหรับฉัน การแสวงหาความรู้เกี่ยวกับอันตรายของบุหรี่ เป็นเรื่องที่**
- ยาก : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ ง่าย
มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
2 อย่าง

3. ฉันจะพยายามเดินเลี่ยงไปที่อื่น หรือไม่เข้าไปใกล้ผู้ที่กำลังสูบบุหรี่

เป็นไปได้ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ เป็นไปได้
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2 อย่าง

4. ฉันตั้งใจว่าจะไม่ใช้บุหรี่เป็นวิธีการระบายเมื่อมีความเครียด กัดกรุ่นใจ หรือ รู้สึกหงา

เป็นไปได้ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ เป็นไปได้
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2 อย่าง

5. ฉันตั้งใจว่าจะไม่สูบบุหรี่ด้วยความรู้สึกอยากสู้อยากลองเมื่อได้กลิ่นหรือเห็นผู้อื่นสูบบุหรี่

เป็นไปได้ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ เป็นไปได้
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2 อย่าง

6. ฉันต้องการร่วมทำกิจกรรมที่รณรงค์ต่อต้านการสูบบุหรี่หรือยาเสพติดในโครงการต่าง ๆ

เป็นไปได้ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ เป็นไปได้
 มาก ปานกลาง น้อย ไม่ใช่ทั้ง น้อย ปานกลาง มาก
 2 อย่าง

หมายเลขแบบสอบถาม _____

คำชี้แจง

สวัสดีนักเรียนทุกท่าน ตามที่ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ ของนักเรียนชายระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่ทำนายพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียน 2) วิเคราะห์และ นำเสนอรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ ของนักเรียน โดยได้ทำการเก็บข้อมูลในครั้งที่ 1 ไปแล้วนั้น สำหรับครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามชุดที่ 2 ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลที่ต่อเนื่องจากครั้งแรก ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความร่วมมือจากนักเรียนในการตอบแบบสอบถามชุดนี้อีกครั้ง

อนึ่ง ข้อมูลที่ได้จะเก็บเป็นความลับ และนำเสนอรายละเอียดในภาพรวมไม่ได้ละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้ตอบ จึงเรียนมาเพื่อทราบและขอขอบคุณนักเรียนทุกท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

วรรณชนก จันทชุม

นิสิตปริญญาเอก

สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ (เน้นวิจัย)
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ชุดที่ 2

แบบสอบถาม

เรื่อง รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการป้องกัน
การสูบบุหรี่ ของนักเรียนชายระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดขอนแก่น

แบบสอบถามนี้มี 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียน

ขอให้ท่านโปรดตอบคำถามทุกข้อ ถ้าท่านเว้นตอบเพียงข้อใดข้อหนึ่ง แบบสอบถาม
ชุดนี้จะไม่สามารถนำไปใช้ได้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเติมข้อความลงในช่องว่าง หรือ เขียนเครื่องหมาย / ลงในช่องว่าง ( ) ที่ตรงกับ
สภาพที่เป็นจริงของท่าน

4. ท่านกำลังเรียนอยู่ในระดับชั้น

( ) 1. ม.1 ( ) 2. ม.2 ( ) 3. ม.3

2. ปัจจุบันท่านสูบบุหรี่หรือไม่

( ) 1. สูบ ( ) 2. ไม่สูบ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียน

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ แล้วเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างให้ตรงกับการ
กระทำของท่านตามสภาพการณ์ที่เป็นจริง โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

ไม่เคย หมายถึง การกระทำนั้นท่านไม่เคยปฏิบัติหรือแทบจะไม่เคย
ปฏิบัติเลย (ประมาณร้อยละ 0-20)

น้อย หมายถึง การกระทำนั้นท่านปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง
(ประมาณร้อยละ 21-40)

ปานกลาง หมายถึง การกระทำนั้นท่านปฏิบัติค่อนข้างบ่อย
(ประมาณร้อยละ 41-60)

มาก หมายถึง การกระทำนั้นท่านปฏิบัติบ่อยครั้ง
(ประมาณร้อยละ 61-80)

มากที่สุด หมายถึง การกระทำนั้นท่านปฏิบัติเป็นประจำสม่ำเสมอ
(ประมาณร้อยละ 81-100)

ข้อความ	ไม่เคย	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
ในช่วงหนึ่งเดือนที่ผ่านมา บ่อยครั้งเพียงใด (โดยประมาณ)ที่ท่าน 1) อ่านหรือแสวงหาความรู้เกี่ยวกับอันตรายของการสูบบุหรี่ จากแหล่งความรู้และสื่อต่าง ๆ					
2) สังสรรค์หรือเข้ากลุ่มในขณะที่ผู้อื่นกำลังดื่มสุราหรือสูบบุหรี่					
3) เดินเลี่ยงไปที่อื่น หรือไม่เข้าใกล้ผู้ที่กำลังสูบบุหรี่					
4) ใช้บุหรี่เป็นวิธีการระบายเมื่อมีความเครียด กัดกรุ่นใจ หรือ รู้สึกหงา					
5) สูบบุหรี่ด้วยความรู้สึกอยากสู้อยากลอง เมื่อได้กลิ่น หรือเห็นผู้อื่นสูบบุหรี่					
6) เข้าร่วมทำกิจกรรมที่รณรงค์ต่อต้านการสูบบุหรี่ หรือ ยาเสพติดในโครงการต่าง ๆ					

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางวรรณชนก จันทชุม
วันเดือนปีเกิด	15 สิงหาคม 2509
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	448/35 หมู่บ้านอโศกชัย ถนนมะลิวัลย์ ตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	รองศาสตราจารย์ ระดับ 7
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	ภาควิชาการศึกษาวิจัยและบริหารการพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ถนนมิตรภาพ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40002
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2533-2535	พ.บ. (สถิติประยุกต์) จากสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
พ.ศ. 2527-2531	วท.บ. (การพยาบาลและผดุงครรภ์) เกียรตินิยมอันดับ 2 จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์